

EEUWFEEST-ALBUM VAN DE NEDERDUITS GEREFORMEERDE-KERK IN ZUID-AFRIKA

DE OUDE MOEDERKERK
KAAPSTAD 1704

·1824· ·—· ·1924·

Eeuwfeest-Album

In Herinnering aan het Honderdste Jaarfeest van de Nederduits Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika.

2 November 1824——2 November 1924.

Door Eerwaarde A. Dreyer met een Inleiding door
:: :: :: Prof. Dr. A. Moorrees. :: :: ::

Uitgegeven door de Publikatie-Kommissie van de
Z.A. Bijbelvereniging, Kaapstad.

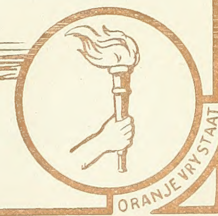
EEUWFEEST-ALBUM VAN DE NEDERDUITS GEREFORMEERDE-KERK IN ZUID-AFRIKA

DOOR
EERW. A. DREYER.

DE OUDE MOEDERKERK
KAAPSTAD 1704

·1824· ·—· ·1924·

Gedrukt deur
Nasionale Pers, Beperk,
Kaapstad.

LIJST VAN ILLUSTRATIES.

EEN WOORD VOORAF.

TOEN twee maanden geleden de vererende opdracht mij gegeven werd in verband met het Eeuwfeest van de Synode onzer Kerk een histories gedenkschrift op te stellen, heb ik gemeend te moeten toestemmen, omdat andere bekwamer personen wegens veelvuldige werkzaamheden de taak niet konden opnemen.

Wie echter in dit boek een volledige handleiding voor onze Kerkgeschiedenis zoekt zal teleurgesteld zijn. Het is voornamelik een platen-atlas waardoor ik mij ten doel heb gesteld 'n aanschouwelike voorstelling te geven van enige der voornaamste gebeurtenissen op het gebied van onze Kerkhistorie, en van de personen die met die gebeurtenissen in verband staan.

De Nederduits Gereformeerde Kerk is de vrucht van natuurlike ontwikkeling en van de kracht der goddelike waarheid op verstand, hart en geweten. Onze geschiedenis brengt in herinnering een reeks van leidingen en uitreddingen des Allerhoogsten. Onze afkomst wijst op 'n tal van bloedgetuigen, die door geloofsmoed en volharding de kroon des levens verwierven, op geslachten van godzaligen en geleerden, sieraden en pilaren van vaderland en volk en van Kerk en Staat. Onze leer staat daar, te midden van stoute aanranding en veelzijdige beproeving, als op Gods Woord gegrond. Onze kerkorde, ons presbyteriaans bestuur. zij dragen kenmerken van overeenkomst met 's Heren voorschrift, van ernst, vrijheid, getrouwheid en billikheid. Niet tot zelfverheffing, maar tot eer van God, dragen wij er roem op zonen en dochteren der Ned. Ger. Kerk te zijn, en wij zeggen met de gewijde dichter: "Gaat rondom Zion en omringt haar, telt hare torens. Zet uw hart op hare vesting, beschouwt onderscheidenlik hare paleizen, opdat gij het aan het navolgende geslacht vertelt" (Ps. 48: 13, 14).

Dit Gedenk-album is 'n geringe poging om aan 't nageslacht het een en ander te vertellen omtrent het kostbaar kleinood van ons kerkelik bestaan, dat de Heer ons heeft geschonken en dat door het bloed der martelaren is gewijd. Het doet mij leed dat de samenstelling van het boek de tekenen van

overhaasting vertoont. Daarvoor vraag ik verontschuldiging op grond van 't feit dat ik voor het opstellen zo korte tijd tot mijn beschikking had. Ook om andere redenen ben ik mij van het gebrekkige en onvolledige van mijn kompilatie bewust. Indien echter het gezegde van zeker hooggeplaatste ambtenaar in ons land waar is, dat, namelik, een man die aan het nageslacht een portretten-album nalaat zijn vaderland een groter weldaad bewijst dan een staatsman, die de nationale schuld verhoogt, dan vlei ik mij met de hoop dat deze uitgave belangstelling moge opwekken in de geschiedenis van onze Kerk en de kennismaking met hare veelvoudige en gezegende werkzaamheden moge bevorderen.

Het is mij een behoefte, hier uiting te geven aan mijn gevoel van erkentelikheid jegens allen die mij op de een of andere wijze bij de samenstelling van dit Album behulpzaam zijn geweest. Vooral wens ik Prof. Dr. Moorrees te danken voor zijn vriendelike toestemming om zijn referaat, dat op de dag der plechtige eeuwfeestviering zal geleverd worden, als inleiding van deze uitgave te laten dienen. Mijn hartelike dank ook aan Ds. P. G. J. Meiring, de geachte redakteur van *De Kerkbode*, die mij herhaaldelik met kostelike wenken en nodige raadgevingen heeft gediend.

Wat de behandeling der stoffe betreft—daarin heb ik mij bepaald bij het ontstaan van zaken in verband met onze Kerk, omdat de beperkte plaatsruimte mij niet toeliet in verdere biezonderheden te treden. Vandaar dat ik, om op een rubriek als voorbeeld te wijzen, slechts van het ontstaan der zeven oudste gemeenten in de tijd van de Oostindiese Kompanjie gesticht melding heb kunnen maken.

En nu—moge dit Album met de zegen des Heren, die rijk maakt, beantwoorden aan het doel waartoe het wordt uitgegeven!

A. DREYER.

Kaapstad, 21 Oktober 1924.

INLEIDING.

DE EERSTE SYNODE.

Door Prof. Dr. A. Moorrees.

ET is kenmerkend voor de inrichting van de Gereformeerde Kerk, dat zij zowel de zelfstandigheid van de afzonderlike gemeenten, als de éénheid van allen tezamen, als delen van een groot geheel, met een gemeenschappelik bestuur, handhaaft. En het is slechts waar beide beginselen tot hun recht komen, zonder dat het éne terwille van het andere verwaterd, of prijsgegeven wordt, dat de Kerk zich gezond ontwikkelen en al haar krachten behoorlik ontplooien kan. Nu is in de geschiedenis van onze Kerk, van haar stichting met de aankomst van *van Riebeeck* in het jaar 1652, tot in het eerste vierendeel van de 19de eeuw, noch het éne noch het andere beginsel tot zijn recht gekomen. De rechten van de gemeenten werden stelselmatig gekortwiekt door het aanmatigend optreden van de regering in kerkelike zaken; terwijl het gebrek aan een gemeenschappelike organisatie haar verhinderde behoorlik toezicht te houden op elkander, of als éénheid op te treden, waar het de algemene belangen van de Kerk gold. En nu spreekt het wel vanzelf, dat juist het gebrek aan alle kerkelike vergaderingen, buiten de kerkeraad, de regering meermalen de gelegenheid gaf in te grijpen in kerkelike zaken, die door de kerkeraad niet konden afgedaan worden, en anders door de bevoegde kerkelike vergaderingen zouden behandeld zijn.

De Nederlandse Classen.

Maar, zal men vragen, stonden dan de kerken alhier niet onder bestuur en verzorging van de Nederlandse Classen en Synoden? Daarop moet geantwoord worden: Ja en neen! De verhouding van de kerken in Indië (en dus ook aan de Kaap) tot de moederkerk was uiterst onbepaald en onbevredigend. Wel was men na een langdurige strijd tussen de verschillende Synoden in Nederland in het jaar 1642 tot een verstandhouding gekomen, dat de verzorging van, en de korrespondentie met de kerken in Indië zou gelaten worden aan de kerken, Classen en Synoden, waar er kameren van de O.I. Kompanjie zijn; maar een wettig verband tussen de koloniale en de vaderlandse kerken bestond er niet. Slechts waar hun advies gevraagd, of hun tussenkomst ingeroepen werd, bemoeiden de kerkelike besturen in Nederland zich met de huishoudelike zaken van de overzeese kerken; ook werden de predikanten voor die gewesten door hen geëksamineerd en toegelaten; maar een eigenlik bestuur oefenden zij niet uit. Dat hield de Kompanjie in haar eigen handen. En zelfs waar men in moeilike zaken de hulp van de Classis van Amsterdam, die bijna uitsluitend de kaapse

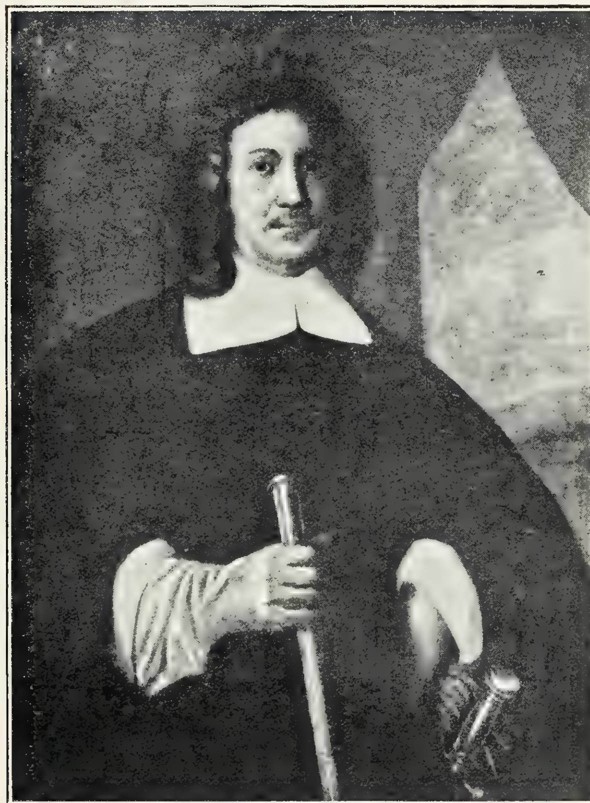
kerken verzorgde, inriep, duurde het altoos ettelike maanden, in sommige gevallen zelfs jaren, voordat de gestelde vragen beantwoord, of gerezen verschillen uitgemaakt werden. En tussen liepen de zaken al meer in de war. Zelfs verkeerde men in het onzekere over de vraag, welke reglementen alhier geldig waren. Had men zich te houden aan de kerkenordeningen van de Gereformeerde Kerken in Nederland, of aan die van Batavia? In het laatste geval kon de vraag ontstaan of men die van 1624 dan wel die van 1643 te volgen had.

De Grote Kerkeraad.

Het duurde dertien jaren voordat de Kaap een vaste leraar kreeg. In 1665 kwam *Ds. Johan van Arckel* alhier aan, en in datzelfde jaar bevestigde hij de eerste kerkeraadsleden: een ouderling en een diaken. De eerste kerkeraad van Stellenbosch dagtekent van 1687; die van Drakenstein van 1691. Deze gemeenten stonden los en zelfstandig naast elkander; maar vroeg reeds werd de behoefte aan een of ander soort van kerkverband gevoeld, en soms kwamen naburige kerkeraden bijeen om met elkander te raadplegen. Reeds bij de stichting van de eerste Hugenotegemeente, op verzoek van de Hugenotepredikant *Pierre Simond*: ,,tot het formeeren van een *Consistorie* op de wijze als tot Batavia,'' lezen wij in het antwoord van de Heren XVII van ,,*den grooten kerkeraad*,'' d.w.z. de kerkeraad van de Kaapstad met vertegenwoordigers van de buitengemeenten, door welk lichaam zekere zaken moesten behandeld worden. En toen er in de drakensteinse gemeente onenigheid ontstaan was tussen de predikant en een van zijn voornaamste gemeenteleden, *Jacques de Savoye*, klaagt de Goeverneur, dat hij vruchteloos getracht had de geschillen uit de weg te ruimen door bemiddeling van ,,den grooten kerkeraad,'' met nog drie predikanten van in de haven liggende schepen erbij, omdat beide partijen te stijfhoofdig waren om toe te geven. Ook *Kolbe* spreekt van zulke vergaderingen, waaraan hij de naam van "Algemenen Kerkeraad'' geeft. Dit kan echter geen vaste instelling geweest zijn, want in 1707 schrijft *Ds. Beck* namens de kerkeraad van Drakenstein, aan de Classis, hoe nodig het is, dat aan de kerkeraden de gelegenheid gegeven werd zekere zaken ,,bij een grootere vergadering,'' d.w.z. waarop de verschillende kerkeraden vertegenwoordigd waren, af te doen, teneinde de Classis niet gedurig met allerlei kleinigheden lastig te vallen; en toen *Ds. le Boucq* de ganse Kerk in rep in roer gebracht had, door eigenmachtig, en dat nog wel tegen de zin van de meerderheid van de kerkeraad, twee kaapse kerkeraadsleden aftezetten, was er geen lichaam om de zaak kerkelik te behandelen, en nam de regering ze eenvoudig in handen.

Om in deze behoefte te voorzien gaf de Goeverneur-Generaal, *Joan van Hoorn*, die in het jaar 1710 de Kaap bezocht, aan de hand, dat de drie toenmaals bestaande kerken, bij wijze van Classis, viermaal 'n jaars in de kaapstadse Kerk bijeen zouden komen, de vergadering te worden saamgesteld uit de kaapstadse kerkeraad, en een predikant en ouderling van elk der buitengemeenten. Het voorstel leed schipbreuk op de tegenstand van *Ds. J. G. d'Ailly*, toen predikant van de Kaapstad, een zeer vredelievend mens, die meende dat men in Nederland er niet van gediend zou zijn, en tevens beducht was, dat ,,deese saak tot meerder twist en verwijdering alhier zouw aanleiding gaven.'' Zes jaren later echter, dienden de kerkeraden van de buitengemeenten een verzoek bij de Politieke Raad in: dat de kerkeraden, al was het maar eenmaal 'n jaars bijeen mochten komen, ,,om onder 't opsigt van een Commissaris Politiek te beramen, wat het nuttigst tot stichtinge van Gods Kerke, en eendragt der leeden sijn mogte, dewijl sulx de gewoonte van alle landen is.'' De Raad weigerde de zaak in over-

De Stichter van Hollands Zuid-Afrika. Geboren 1618. Kommandeur aan de Kaap de Goede Hoop 1652-1662. Overleden te Batavia 1677.

JAN VAN RIEBEECK.

weging te nemen, tenzij de predikanten van de Kaapstad erom verzochten: ,,met duidelijke consideratiën van noodzakelijkheid.''

De Klassikale Vergaderingen.

Eindelik scheen de lang gekoesterde wens in vervulling te zullen treden. In 1743 werd op aandrang van Goeverneur-Generaal *Baron van Imhoff*, die op een reis naar de binnenlanden diep getroffen was door de verwaarloosde toestand der ,,buitenlieden,'' die ,,eerder een verzameling van blinde Heidenen, dan na een Kolonie van europese Christenen kwamen te gelijken,'' besloten twee nieuwe gemeenten te stichten: te Roodezand, of zoals het ook genoemd werd: het land van Waveren (Tulbagh), en te Zwartland. Teneinde de grensscheidingen van de nieuwe gemeenten te bepalen, liet de Goeverneur Swellengrebel in 1745 aan de Kaapstad een vergadering beleggen, waaraan behalve de kerkeraad van Kaapstad, ook de predikanten en afgevaardigden uit de kerkeraden van de buitengemeenten deel zouden nemen, terwijl de regering vertegenwoordigd zou worden door een Kommissaris Politiek.

Deze eerste vergadering van de gezamenlike kerken kwam op 30 Augustus onder voorzitterschap van *Ds. F. le Sueur*, predikant van de hoofdplaats, in de ,,Nieuwe Consistorie'' bijeen. De later als goeverneur zo zeer geliefde *Rijk Tulbach* trad als Kommissaris Politiek op. Behalve Ds. le Sueur waren er de volgende predikanten aanwezig: *Salomon van Echten*, van Drakenstein, *Arnoldus Mauritius Meiring* van 't land van Waveren, en *Rutger Andreas Weerman*, van Zwartland. Bovendien waren er vier ouderlingen en drie diakenen van de Kaapstad, en een ouderling van elk der buitengemeenten, met uitzondering van Stellenbosch, die vakant was, en dus als afgevaardigden een ouderling en een diaken zond. Deze vergadering trok de stoute schoenen aan van te besluiten om, onder goedkeuring van de regering jaarliks een ,,Klassikale'' vergadering te houden in de maand Januarie, teneinde voorkomende kerkelike zaken in behandeling te nemen. Voortaan werden deze belangrijke vergaderingen geregeld gehouden, wordende echter op de derde vergadering (1748) de naam ,,Klassikale Vergadering,'' waartegen men in Nederland bezwaar had gemaakt, veranderd in ,,Gekombineerde Kerkvergadering.''

In het jaar 1759 werden deze vergaderingen plotseling door een besluit van de Politieke Raad afgeschaft. Men had zonder kwade bedoeling aanstoot gegeven aan de Classis; en het misnoegen opgewekt van de Heren XVII door in korrespondentie te treden met de Synode van Zuid-Holland. Onder het nuttig werk door haar gedaan, moet vooral genoemd worden de invoering van de persoonlike kerkvisitatie.

Alle pogingen om dit besluit, waardoor aan de Kerk een groot onrecht aangedaan en haar vrije ontwikkeling belemmerd werd, herroepen te krijgen, stuitten af op de onbuigzame houding van de regering. Tevergeefs riep men de tussenkomst van de Classis in door erop te wijzen dat de Gekombineerde Vergadering het enigst lichaam was, dat nog een tegenwicht bood aan het gedurig ingrijpen van de overheid in zuiver kerkelike zaken, en verklaarde de kaapstadse kerkeraad, met het oog op de droevige twisten in de drakensteinse gemeente, tijdens de ambtsbediening van *Ds. P. van der Spuy*, die veertien jaren duurden, en de droevigste gevolgen voor tijdgenoot en nazaat na zich sleepten, zich ,,moreel verzekerd,'' dat indien er zulk een vergadering bestaan had, waarvoor ,,deze verregaande onlusten natuurlik in de aanvang hadden moeten dienen, dezelve dan in den beginne zeer wel zouden hebben kunnen uit den weg geruimd worden.'' De voorspraak der Classis richtte even weinig uit als de memorie door de kerkeraad

De Tafelbaai in de tijd van Van Riebeeck.
Het Fortje Goede Hoop duidelik zichtbaar.

alhier bij de Kommissarissen-Generaal *Nederburg en Frijkenius* in 1792 ingediend, waarin aangetoond werd, dat de weinige kommunikatie, die er tussen de verschillende kerken is, zodat iedere gemeente genoegzaam op zichzelf staat, en haar eigen bestier uitoefent, zonder dat men elkander mededeelt hoe dit geschiedt, het onmogelik maakt toe te zien of de bepalingen van de kerkenordeningen behoorlik in acht genomen worden, en saam te werken tot bevordering van elkanders belangen.

Voorbereiding tot Synode.

Eindelik, tijdens het bewind van de Bataafse Republiek (1803-1806), gaf de Kommissaris-Generaal *J. A. de Mist* gehoor aan de bede van de Kerk, bij monde van de kaapstadse kerkeraad tot hem gericht, en maakte hij in zijn kerkenorde voorziening voor het houden van een Algemene Kerkvergadering ten minste alle twee jaren (1804). De eerste Algemene Vergadering was bepaald voor de maand Oktober of November 1805. Maar toen was de engelse vloot reeds aan het naderen, die de Kaap voor de twede maal in bezit zou nemen, en moest men zich met andere zaken bezig houden, dan het bijeenroepen van kerkelike vergaderingen. In de eerste jaren van de engelse okkupatie was het niet te verwachten, dat men veel aandacht aan de zaak geven kon. Bovendien was het de nieuwe regering erom te doen, de bevolking aan haar gezag te onderwerpen, en daartoe was het nodig de Kerk in een toestand van afhankelikheid te houden.

Zo ging er weer het vijfde van een eeuw voorbij. De kleine gemeente door de eerste kolonisten aan de voet van Tafelberg geplant, die meer dan anderhalve eeuw geleden haar eerste kerkeraad bekomen had, en een halve na haar stichting nog geen 200 lidmaten telde, was nu tot enige duizenden aangegroeid, terwijl naast haar nog een dertiental buitengemeenten tot ver in de binnenlanden waren ontstaan. Doch nog altoos ontbrak er éénheid van bestuur. Werd de behoefte aan een behoorlike organisatie reeds gevoeld toen de gemeenten nog in verband stonden met de Classis van Amsterdam, zij werd nog dringender nu die band, sedert de engelse okkupatie losgereten, en men dus geheel prijsgegeven was aan de willekeur van een vreemde en oppermachtige Goeverneur. Maar er waren ook andere omstandigheden, die de onhoudbaarheid van de bestaande toestanden duidelik aan het licht brachten.

Reeds in 1813 had de Kommissie van ,,Ommegang'' aan het goevernement gerapporteerd, ,,dat er een kerkelijk lichaam behoort daargesteld te worden met een gepaste benaming, dat met het toezicht over de predikanten, en over de uitoefening van de openbare eredienst moest belast worden.'' Dat de Kommissarissen op hun rondreis door de Kolonie bevonden hadden, dat het niet in alle gemeenten naar behoren toeging, verwondert ons niet. Buiten de kerkeraad was er geen lichaam, dat toezien kon dat de orde gehandhaafd werd, wanneer er plichtverzuim plaats had, en de belangen van de gemeenten verwaarloosd werden. Wanneer er ernstige verwikkelingen tussen predikant en gemeente, of de gemeenten onderling ontstonden, was men genoodzaakt de tussenkomst van de regering in te roepen. Vroeger had de regering soms de kerkeraad van de Kaapstad of naburige predikanten gevraagd haar in zulke gevallen met advies te dienen; doch in de laatste tijd ging men de Kerk voorbij. Toen *Ds. J. A. Schutz*, predikant te Swellendam, in 1813 voor twee jaar in zijn bediening geschorst werd, was het de Goeverneur, die op advies van een door hem benoemde kommissie van onderzoek, waarvan slechts één uit de drie leden een predikant was, de beide anderen civiele ambtenaren waren, de tucht toepaste, en die weer op eigen initiatief de censuur ophief, en eenvoudig de kaapstadse kerkeraad gelastte de geschorste predikant

Het Kasteel "De Goede Hoop."

Hoeksteen gelegd 2 Jan. 1666. In gebruik genomen 1674. De vijf punten heetten, ter ere van de Prins van Oranje (Willem III): Buren, Nassau, Catzenellebogen, Oranje en Leerdam.

weer op te nemen. In 1820 had er een lange en niet zeer stichtelike korrespondentie plaats tussen de kerkeraad van Kaapstad en *Ds. Jacs. Scholtz* van Zwartland, waarin men elkander over en weer beschuldigde van het bevestigen van huweliken, het dopen van kinderen en de bevestiging tot lidmaat van personen behorende aan de éne gemeente door een predikant van de andere. Het einde van de zaak was dat de kerkeraad de regering verzocht zich met deze kerkelike zaak te bemoeien, en dat de Goeverneur de predikant van Zwartland een vernederende bestraffing toediende. In de gemeente van de Paarl weer was men buiten raad met twee vrouwen, die zich verstout hadden oefeningen te houden, en dan over een opgegeven tekst ,,een predikatie uit haar hoofd te houden''; en vraagde men om advies aan de kaapse kerkeraad.

Deze en dergelijke ongeregeldheden toonden dat de tijd tot handelen gekomen was.

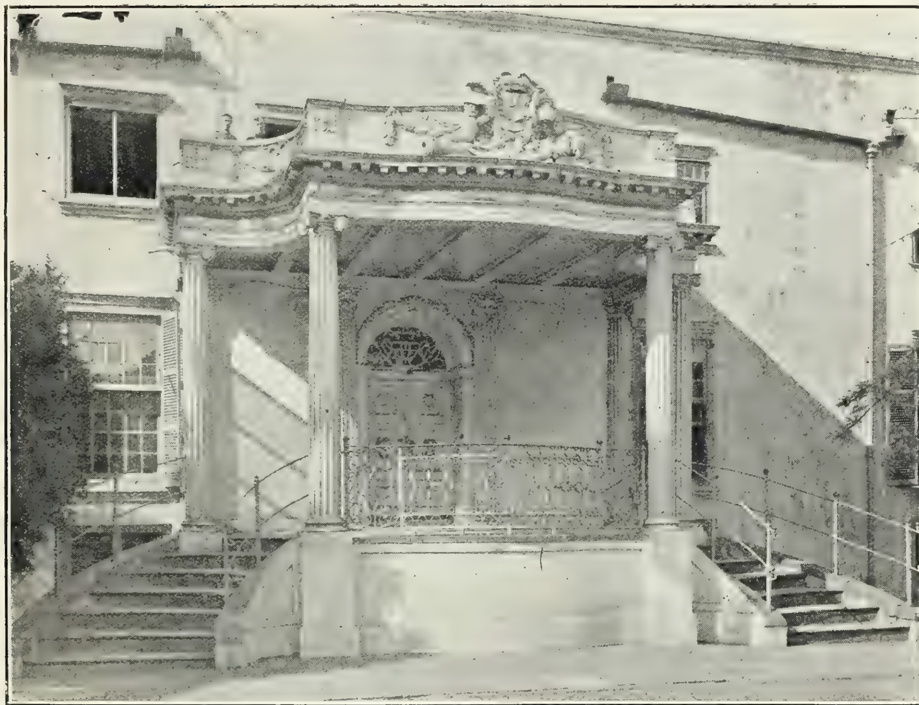
De Eerste Synode.

De man, die hiertoe de eerste stoot gaf, was de begaafde, vurige en ondernemende *Dr. Abraham Faure*. In 1795 te Stellenbosch geboren, was hij in 1818 na voltooide studie, eerst in Engeland, daarna in Nederland, in zijn vaderland teruggekeerd, en tot predikant te Graaff-Reinet benoemd. In 1822 naar de Kaapstad verplaatst als opvolger van *Ds. Fleck*, trad hij kort na zijn aankomst in de hoofdstad in overleg met zijn ambtsbroeders *Di. von Manger* en *Berrangé*, met *Ds. Meent Borcherds* van Stellenbosch, en *Ds. A. Murray*, die pas uit Schotland aangekomen was, en zijn opvolger geworden is te Graaff-Reinet, om de nodige stappen te doen tot het verkrijgen van een Synodale Vergadering. Na ,,rijp overleg'' werd besloten, dat de predikanten van de moedergemeente een schrijven aan de Goeverneur richten zouden, met verzoek om verlof tot het houden van een Synode of Algemene Vergadering op grond van art. 46 van de kerkenorde van *de Mist*. In dit schrijven wordt als beweegreden aangevoerd: ,,dat daar bij het wegvallen van andere vroeger bestane steunsels''—bedoeld is: de Classis van Amsterdam en de hollandse Synoden—,,dezelve Kerk nu eenigermate aan haarzelve is overgelaten, en in kerkelijke zaken, hetzij leer of pligt betreffende, kerkeraden geen hooger gerigt hebben, om zich daarbij te vervoegen, iets te nadeeliger en gevaarliker, daar dit kerkelijk genootschap meer en meer toeneemt, en er ook inmiddels verschijningen hebben plaatsgevonden van andere godsdienstige gezindheden, in deze Volkplanting te voren niet bekend, dewelke, ofschoon voor alsnog niet regtstreeks, nogtans eventuëel zouden kunnen strekken om de bij ons vastgestelde orde van zaken omver te werpen.'' Daarbij kwam de vrees, die door velen gekoesterd werd, dat nu men van de moederkerk afgescheiden, en er geen éénheid van bestuur was, ongemerkt allerlei vervalsingen van de leer konden insluipen, en er mettertijd zovele aparte sekten konden ontstaan als er gemeenten waren.

Het gevraagde verlof werd verleend. Volgens Art .49 van de Kerkenorde moest de kerkeraad van de Hoofdplaats de tijd van de vergadering bepalen, met goedkeuring van de Goeverneur, de leden bijeenroepen, en zorgen voor het behoorlik in vorm brengen van de beschrijvingspunten en het toezenden ervan aan de verschillende gemeenten.

Diensvolgens werd de Synode door de kerkeraad van de Kaapstad bijeengeroepen tegen de 2de November 1824 ,,ter bevordering van de belangen der gezamentlijke Nederduitsche Christelijke Hervormde Gemeenten.''

De samenkomst van de eerste Synode werd door sommigen met grote verwachting, door anderen met geheime bezorgdheid te gemoet gezien. Men vreesde, dat waar de gemeenten zo lang buiten gemeenschappelik kerkverband hadden gestaan, het bijna onmogelik was eenstemmigheid van gevoelen over kwesties van leer en bestuur te verwach-

"De Kat," Kasteel, Kaapstad.
Hier werden de godsdienstoefeningen gehouden 1674-1704.

ten; en dat er uit de samenkomst veeleer verwarring dan eenheid zou kunnen ontstaan.

Weken te voren hadden de afgevaardigden van de verafgelegen gemeenten zich moeten gereed maken de lange en kostbare reis naar de hoofdstad te ondernemen.

Op de Zondag, die de vergadering voorafging, hield de grijze *Ds. M. Borcherds*, de oudste der predikanten, die nu reeds een diensttijd van bijna 40 jaren achter de rug had, een gelegenheidspreek in de oude moederkerk, naar aanleiding van Hand. 26: 22, waarin hij zijn ambtsbroeders opwekte: ,,getrouw en wakker te zijn in het verrichten van alles, wat strekken kan tot bevordering van de welstand der aan ons toevertrouwde zielen, opdat in de hoogste kerkelijke vierschaar, en bij den onfeilbaren Regter daarboven, eens tot allen mag worden gezegd: *Welkom gij getrouwe dienstknechten, over weinige zijt gij getrouw geweest; over vele zal ik u zetten.*''

Personeel van de Synode.

Op de gewichtige dag zag men reeds vroeg talrijke scharen zich naar het kerkegebouw wenden, waaronder ook velen, die tot andere kerken behoorden. Terwijl zij hun zitplaatsen innamen, ,,liet een aangename muzijk door eenige Zuid-Afrikaansche jongelingen zich bij tussenpozingen hooren.''

Intussen had de kerkeraad van de Hoofdstad, met de Kommissaris Politiek, de WelEd. Achtb. Heer *P. J. Truter*, oud-lid van de Ed.Achtb. Raad van Justitie, in de konsistoriekamer zitting genomen om de geloofsbrieven van de ,,gedeputeerden uit de Buitengemeenten'' te ontvangen, en hen hun zitplaatsen aan te wijzen. Het bleek dat ter vergadering verschenen waren: Van

Kaapstad.—Di. Heinrich von Manger, Jan Christoffel Berrangé en Abraham Faure, benevens de Ouderlingen Hendrik de Jongh en Jan Hendrik Hofmeyr, Sr.

Stellenbosch.—Ds. Meent Borcherds en Ouderling Jacobus Christiaan Faure.

Paarl.—Ds. Tobias Herold en Ouderling P. T. Blignault.

Zwartland.—Ds. J. Scholtz.

Tulbagh.—Ouderlingen Pieter Conradie en Johannes Diederik Mohr. De predikant, Ds. J. R. Kircherer, was door huiselike omstandigheden verhinderd, maar is tegen het einde van de vergadering verschenen.

Graaff-Reinet.—Ds. Andrew Murray.

Swellendam.—Ds. Cornelis Mol.

Caledon.—Ds. George Thom en Ouderling D. F. du Toit.

George.—dat vakant was, Ouderling C. L. Campher.

Uitenhage.—Ds. Alexander Smith, zijnde de Ouderling P. Maree nog niet aangekomen.

Somerset West.—Ds. Jan Spijker en Ouderling D. J. Morkel.

Worcester.—Ds. Henry Sutherland en Ouderling J. du Toit.

Van *Cradock*, waar Ds. Taylor stond, en *Beaufort*, dat vakant was, waren geen afgevaardigden verschenen.

De eerste Synode bestond dus uit twaalf—tegen het einde uit dertien—predikanten en tien ouderlingen. Van de veertien destijds bestaande gemeenten waren twaalf vertegenwoordigd. De Goeverneur had tot Kommissarissen Politiek benoemd: de Hoog Ed.Achtb. Heer Sir *John Truter* en de Heer *P. J. Truter*.

Openingsplechtigheid.

Volgens Art. 47 van de Kerkorde moest ,,het Praesidium rouleeren tusschen de presente Predikanten, naar den rang van den ouderdom der Kerken in welke zij als leeraars dienen,'' terwijl het Scribaat moest worden waargenomen door de predikant, die de volgende vergadering zou moeten praesideren. Derhalve werden tot Moderatoren benoemd:

Een hoge ambtenaar van de Oostindiese Kompanjie. Op bezoek aan de Kaap in 1865 toen hij allerlei voorschriften gaf, waarvan de meesten tot

H. A. VAN RHEEDE TOT DRAKENSTEIN.

het einde van de Kompanjie van kracht waren. De plaatsnaam "Drakenstein" werd zo genoemd naar een bezitting van hem in Holland.

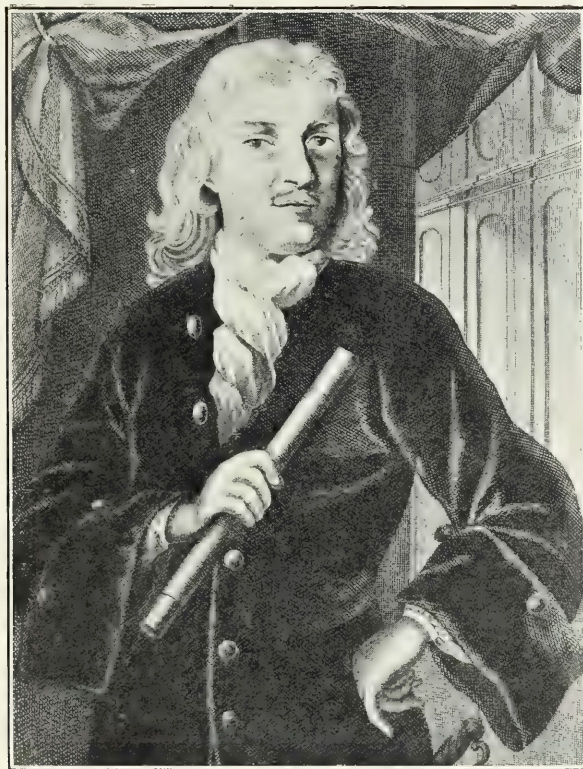
Di. J. C. Berrangé, die als praeses van de kaapstadse kerkeraad de voorlopige werkzaamheden geleid, en de vergadering voor wettig gekonstitueerd verklaard had, en *M. Borcherds*, zullende laatstgenoemde ,,tevens als Secretaris fungeeren.''

Nadat de Praeses verslag gedaan had van de ,,preliminaire handelingen des Kerkeraads,'' werden de beide Moderatoren benoemd om de eerste Kommissaris Politiek van de woning des kosters af te halen. Toen zij hem ,,met statigheid naar de vergadering hadden begeleid,'' en de Praeses hem in naam van de Synode welkom geheten had, werd door de Scriba een ,,solemneel gebed'' gedaan, en daarna op advies van Sir *John Truter* besloten, zodra de plechtige opening geschied was, de vergadering met gesloten deuren te houden, terwijl van al de leden de strikste geheimhouding verwacht werd. Vervolgens begaven de leden zich in processie naar de kerk, ,,terwijl een aangename muzijk werd gehoord.''

Aan weerszijden van de preekstoel waren er tafels aangebracht. Aan die ter rechterzijde namen de Heren Kommissarissen Politiek plaats, aan die ter linkerzijde de Heren Moderatoren, terwijl aan een langer tafel vóór de preekstoel de afgevaardigden der gemeenten zaten, volgens de ouderdom van de gemeenten, die zij vertegenwoordigden.

Nu hield de Hoog Eerw. Praeses ,,een voortreffelijke redevoering.'' Na de redenen te hebben genoemd voor het bijeenroepen der vergadering en ,,behoorlijke lof'' te hebben ,,toegezwaaid aan het weldadig Gouvernement, waaronder wij leven, en door hetwelk ons nu dit voorrecht wordt vergund,'' geeft hij een korte opsomming van het werk, waarmede men zich bezig houden zal. ,,De Kerkenvergadering'' zal zich ,,uit haren aard voornaamlijk en geheel en alleen bepalen tot de Kerkelijke zaken der Hervormden onder ons.'' Zij zal zich bezig houden met ,,de noodige wijzigingen, veranderingen, verbeteringen en vermeerderingen van de vigerende Kerkenorde, overeenkomstig de tegenwoordige behoeften van tijd en plaats onder ons, en zulks met inachthouding van de fundamenteele grondstellingen van de Nederlandsche Kerk, waarvan wij afstammen, met zorgvuldige onthouding van alles wat buiten de grenzen van onze Kerk is liggende,—den Staat of het Burgerlijk Wezen en Burgerlijk Onderwijs betreffende,—ja ook de godsdienstige gevoelens van anderen, die buiten ons zijn, rakende.'' Vervolgens richtte hij het woord tot de leden der Vergadering. Hij eerbiedigt en aanbidt ,,den zonderlingen weg der Hooge Voorzienigheid en het Godsbestuur,'' die hem, een inboorling van dit land, ,,die zijn wieg en bakermat in deze stad gevonden heeft,'' tot de eervolle betrekking geroepen had om deze eerste Kerkenvergadering te praesideren en hoopt ,,door hulpe van boven'' zich die eer waardig te gedragen en de beraadslagingen zo te leiden en te bestieren ,,als meest dienen kan om de belangens van de Gods Kerk in deze Volkplanting, en den voorspoed, welstand en luister der Hervormde Gemeentens in dezelve te helpen bevorderen en verzekeren.'' ,,En zoo staan wij dan nu''—aldus gaat hij voort—,,op dit aandoenlijk en plechtstatig ogenblik voor het oog van Jezus Christus, den Gezalfden des Vaders, ons gezegend Hoofd en Heer, den nooit genoeg geroemden Koning Zijner Kerke om aan het Heiligdom des Heeren te arbeiden, hetzelve te bevestigen, te vergrooten, te versieren en op te luisteren! Welaan! laat ons eene vergadering houden, waarvan men in de daad mag zeggen: ,Zie hoe liefelijk deze als Broeders, als Zonen van hetzelfde Huis, in eendragt zamen wonen.' Dat wij dan met eenparige schouder de Arke des Heeren dragen, dat onze onderlinge omgang en zamenleving het merkteeken vertoone van Gezanten van Jezus Christus; dat wij in onze verkeering met anderen het Heilig Evangelie, hetwelk wij prediken, eer aandoen,—en vooral in geen ding, zoo binnen als buiten

Goeverneur-Generaal van Nederlands Indië. Getrouwd met een klein-

JOAN VAN HOORN.

dochter van Jan van Riebeeck. Op bezoek aan de Kaap 1710.

deze Vergadering, aanstoot mogen geven, maar wandelen gelijk het den Heiligen betaamt.''

Eindelik heet hij de ,,Heeren Commissarissen Politiek'' welkom, en bidt dat hun aanwezigheid strekken mocht ,,om aan het Gebouw der Hervormde Kerk in dezen lande vastheid toe te brengen, ons met uwe wijsheid voor te lichten,—door uwe tegenwoordigheid te ondersteunen'' . . . en te zijn ,,onder en over ons als vleugelen, die ons beschermen en dekken, uitgebreid over deze Vergadering door onze geëerbiedigde Overheid.'' Deze rede werd door *Sir John Truter* ,,op eene voortreffelijke wijze beantwoord.''

Werkzaamheden.

Nadat de plechtigheid afgelopen en het publiek vertrokken was, werd de opening der vergadering ,,met de gebruikelijke plechtigheid van den hamerslag door den Hoog Eerw. Praeses'' aangekondigd, en toog men dadelik aan 't werk, om een reglement van Orde op te stellen.

De Vergadering was zeer gelukkig in haar Voorzitter. Op twaalfjarige leeftijd naar Nederland vertrokken, had hij zich daar, na zijn toelating tot de Evangeliebediening, gevestigd, op menige kerkelike vergadering blijken van bekwaamheid en een gezond oordeel gegeven, en was na een verblijf van 34 jaren in den vreemde, in 1815 naar zijn vaderland teruggekeerd. Zowel zijn eigenaardige gaven, als de ondervinding door hem in kerkelike vergaderingen in Nederland opgedaan, maakten hem uitnemend geschikt om de eerste Synode te leiden, vooral by het optrekken van een reglement voor het bestier der Kerk, een der gewichtigste zaken waarmede zij zich bezig houden moest.

Op advies van de eerste Kommissaris werd besloten ,,de thans vigeerende Kerkorde aan te nemen als grondslag en algemene grondregel,'' terwijl de ,,algemeene bepalingen van Kerkbestuur,'' die men nu optrok zouden beschouwd worden ,,als modificatiën en bijvoegselen er van, geboren uit de veranderde gesteldheid der tijden en omstandigheden.'' De Synode kon ook moeilik anders handelen. Het was krachtens Art. 46 der Kerkorde, dat zij bijeengeroepen was, en door gebruik te maken van deze bepaling had men haar stilzwijgend aanvaard. En nu is het gemakkelik te zeggen, dat zij zich niet had moeten onderwerpen aan een Kerkorde haar van buiten opgelegd. Maar die zo spreekt houdt niet rekening met de historie. Van het begin af had de Kerk alhier onder de plak der regering gestaan, en behalve tijdens de kortstondige duur der Gekombineerde Kerkvergaderingen was haar nooit de gelegenheid tot gemeenschappelike aktie gegeven. Te verwachten dat zij nu eensklaps, in het volle bewustzijn van de vrijheid die zij in Christus had, in verzet moest komen tegen de landswet is onbillik. Zij kon niets anders doen, dan gebruik maken van de beperkte vrijheid, die haar gelaten was, en dan zoeken door gemeenschappelik optreden haar rechten stap voor stap van de regering te veroveren.

In het optrekken van de ,,Algemeene Bepalingen'' nam de Synode tot richtsnoer het ,,Algemeen Reglement voor het Bestuur der Hervormde Kerk in Nederland,'' in 1816 ingevoerd, met zodanige wijzigingen en veranderingen als de plaatselijke toestanden vereischten, en ,,met bijzondere inachtneming van den geest en bewaring van het gezag van de tegenwoordige regeering.'' Dat men dit deed, is niet te verwonderen, daar men hier altoos naar de leiding van de moederkerk gevraagd, en hare gebruiken zoveel mogelik gevolgd had.

Dat onze vaderen hiermede niet bedoelden het Gereformeerd karakter van ons stelsel van Kerkbestuur prijs te geven, blijkt uit een schrijven van de Scriba der Synode aan de Goeverneur, waarin gevraagd wordt, dat o.a. ook de Kerkenordening van de Nationale Synode van Dordt op de Goevernementsdrukkerij mocht gedrukt worden, daar zij ,,een fundamenteel Document van al onze Kerkreglemen-

Deze predikant bezocht de Kaap in 1685, 1695, 1705 en 1714. Bekend door zijn groot werk over de Oost-indiese Kompanjie, samengesteld naar gegevens, door anderen geleverd. Daarin gaf hij ook een "Beschrijvinge van de Kaap de Goede Hoop" (1726).

Ds. François Valentijn.

ten is, waaraan wij allen verplicht zijn ons te houden.'' Dat zij, zonder het te willen, toch dat karakter zouden prijs gegeven hebben, door het ,,Algemeene Reglement'' tot richtsnoer te nemen, moet ontkend worden. Zij hebben dat Reglement niet in alles gevolgd. ,,Besturen'' in de zin van het ,,Algemeene Reglement'' der Nederlandse Hervormde Kerk, kennen de Synodale bepalingen niet. Het bestuur wordt rechtstreeks door den kerkeraad en door de gezamenlike kerkeraden in Ring en Synode uitgeoefend.

De gemeenten werden verdeeld in *drie* Ringen. De *Eerste Ring* zou bestaan uit de gemeenten: Kaapstad, Stellenbosch, de Paarl, Zwartland en Somerset; de *Tweede* uit die van Tulbagh, Swellendam, Caledon, George en Worcester; de *Derde* uit die van Graaff-Reinet, Uitenhage en Cradock.

Wat ons in deze Bepalingen vooral hindert, is de geest van slaafse onderworpenheid aan de Regering, die overal doorschijnt; iets dat zich na de ondervinding opgedaan met de Gekombineerde Kerkvergaderingen laat verstaan. Lang zou het echter niet duren voordat zij zich sterk genoeg voelen zou om met Gods hulp de strijd om haar vrijmaking met de regering aan te binden.

Besluiten.

Een der eerste zaken, die de ernstige aandacht der Synode genoot was de stichting van een fonds om te voorzien in het onderhoud van predikants weduwen en wezen, wier lot in het verledene beklagenswaardig genoeg was.

Volgens de Kerkorde waren de weduwen gerechtigd op een pensioen van 30 Rds. p.m., dat met de daling in de waarde van de Rijksdaalder op £2 5s. kwam te staan. Ten einde zulk een fonds te scheppen, zou elke predikant zich verbinden een zekere inleg te betalen berekend naar zijn ouderdom, en om een vierde van zijn traktement elk kwartaal in de kas van het fonds te storten, totdat het volle bedrag van de inleg afbetaald was. Daarbij was hij nog verplicht een maandelikse kontributie van 3 Rds. op te brengen. Van elk huwelik op buitengewone tijd, zou 25 Rds. geheven worden ten bate van het Fonds; en dan zou men van de regering een renteloos voorschot van 10,000 Rds. uit de fondsen van de Weeskamer voor een termijn van 10 jaren zien te verkrijgen. Bedenkt men nu hoe uiterst karig de bezoldiging der predikanten in die dagen was, dan verdienen onze vaderen alle lof voor hun eenparige bereidwilligheid om zich zulke aanzienlike offers te getroosten, ten einde voorziening te maken voor hun huisgezinnen, in geval zij hulpeloos mochten achtergelaten worden.

Maar ook de nood der Kerk woog hun zwaar op het hart, en vooral het gebrek aan predikanten. In de 7de zitting werd een kommissie benoemd om een plan op te trekken voor de oprichting van een Theologiese Kweekschool. Het konsept, dat ingediend werd, en hier niet in biezonderheden kan besproken worden, doet ons zien, dat de vaderen geen geringe eisen aan de toekomstige Evangeliedienaren stelden. Er zou één Professor in Bespiegelende Wijsbegeerte en Letteren; één in de Wis- en Natuurkundige Wetenschappen; en één in de Godgeleerdheid zijn. De kolleges zouden in 't Latijn gegeven worden, en de kursus over zes jaren gaan, waarvan twee aan de beoefening der Literariese en Natuurkundige vakken, en vier aan de Theologie zouden gewijd worden.

Voorts maakte men voorziening voor fondsen om de kosten der Synodale Vergaderingen te dekken; stelde reglementen op voor oefeninghouders en godsdienstonderwijzers; nam besluiten ten gunste van de openbare bevestiging of voorstelling van lidmaten, over de noodzakelikheid van godsdienstonderwijs, en nog andere zaken, die niet alle kunnen genoemd worden.

Goeverneur-Generaal van Nederlands Indie. Op bezoek aan de Kaap in 1743, toen hij last gaf tot de stichting van Roodezands Kerk (nu Tulbagh) en Zwartlands Kerk (nu Malmesbury).

Baron Gustaf Willem van Imhoff.

Wat echter niet kan worden voorbijgegaan, is de bespreking van de wenselikheid ener vereniging met de Schotse Kerk. Men besloot dat hoewel een ,,verbroedering'' met die Kerk van wezenlik belang zou zijn, er onoverkomelike hinderpalen in de weg stonden, ,,waarom het best gedacht is, dit stuk vooralsnog tot geen onderwerp van conclusieve deliberatie te maken.'' Dat er achter dit besluit een sterker gevoel zat, dan men uit de officieele acta zou vermoeden, blijkt uit de verklaring van de Kommissaris Politiek in zijn verslag aan de Goeverneur, dat, indien de Synode anders besloten had, dit aanleiding zou gegeven hebben tot scheuring en verwarring in de Kerk, die gevaarlik zouden geworden zijn voor de openbare rust. Immers de voornaamste leden der Kerk hadden ondubbelzinnig te kennen gegeven, niet te zullen toelaten dat de Kerk alhier onder het "oppergezag'' van een vreemde Kerk zou staan.

Sluiting.

In veertien zittingen had de vergadering haar werkzaamheden geëindigd, en op 19 November vond de plechtige sluiting plaats in tegenwoordigheid van de Goeverneur, de hoge ambtenaren, en een grote schare van belangstellenden, met een rede van de voorzitter naar aanleiding van Matt. 13: 31, 32. Daarop werd de Herderlike brief, op last der Synode door de Scriba opgesteld en door haar goedgekeurd en aangevuld, voorgelezen. Daarin worden de gemeenten opgewekt de 37 Artikelen der Belijdenis, en andere openbare gedenkstukken van die tijd, achter onze Bijbels gedrukt, te lezen en te herlezen, de Godsdienstoefeningen getrouw bij te wonen, zonder onderscheid te maken, wat de leraars betreft, tussen volk en taal, daar allen ,,hetzij wij Holland, Duitschland Schotland of dezen uithoek tot ons Vaderland hebben dezelfde begrippen koesteren, gelijke bedoelingen hebben, en de formulieren van eenigheid gezamenlijk aangenomen hebben.'' Zij worden aangespoord ,,tot waarneming van den huiselijken godsdienst, tot een vroom en godzalig gedrag, tot eerbied en ontzach jegens de Wetten en Overheden, tot heiliging van den dag des Heeren, en tot arbeid door leer en voorbeeld aan de Heidenen, vooral van het eigen huisgezin.''

De verrichtingen werden besloten met een toespraak van *Sir John Truter*, waarin hij de leden prijst voor hun ,,eenstemmige medewerking'' en de verzekering geeft van de welwillende houding van het Goevernement ,,onder welks vleugelen de Hervormde Kerk zulk een koesterende bescherming geniet.''

Na het dankgebed door de Scriba, het zingen van Gez. 96 en het uitspreken van de ,,priesterlijken zegen'' ging deze eerste en belangrijke Synode uiteen.

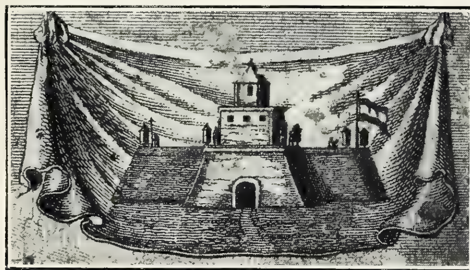
Op 14 Julie van het volgend jaar konden Moderatoren officieel aan de gemeenten bekend maken, dat het ,,Zijne Excellentie onzen geëerbiedigden Hoofdgebieder goedgunstig behaagd heeft, alle de Regulatiën door de Synode ontworpen, met Hoogst deszelfs sanctie te bekrachtigen. In de brief aan *Sir John Truter*, waarin hij die sanktie verleent, dringt hij aan op de noodzakelikheid van het onderwijs in de engelse taal als de enige, ,,die voortaan bij alle openbare en gerechtelijke handelingen zal toegelaten worden''; hoewel hij er niet tegen is, dat het Hollands ,,nog voor eenigen tijd bij het onderwijs zal worden gebruikt.'' Die tijd heeft langer geduurd dan *Sir Charles* heeft kunnen vermoeden! Vooral prijst hij de Kommissarissen omdat zij gewaakt hadden voor ,,het Oppergezag van het Koloniale Gouvernement over de Hervormde Kerk, en zijn recht om met de sanctie van Zijner Majesteits regeering het bestuur der Kerk te regelen, en te controleren, een recht, dat in geenen deele uit het oog verloren, of waarop in geenerlei wijze inbreuk gemaakt mag worden.'' En toch, met haar eerste Synode had de Kerk als het ware haar mondige

staat bereikt, en het zou moeilik vallen haar op de duur als minderjarige te behandelen.

Met de eerste Synodale vergadering bereiken wij een van de gewichtigste keerpunten in de geschiedenis onzer Kerk.

De tijd was nu voor goed voorbij, waarin de gemeenten aan zichzelf overgelaten waren, en een ieder doen kon wat recht was in zijn ogen. Er was nu, zoals *Ds. Berrangé* het zo schoon in zijn slotwoord uitdrukt: ,,een liefelijk snoer daargesteld, dat allen omstrengelt, dat allen zamen bindt en verenigt, en waardoor algemeen en bijzonder belang, ineensmelt.'' Van nu aan was er gelegenheid tot gemeenschappelike samenwerking in belang van de zending, van de opvoeding, of van andere zaken, die het algemeen welzijn der Kerk en van het Godsrijk betroffen. En nu had men ook de schrede gezet op de weg, die niet zonder langdurige en hardnekkige strijd, toch onvermijdelik uitlopen moest op de uiteindelike vrijmaking der Kerk van alle staatsbemoeiing in zuiver kerkelike zaken, waardoor zij in staat gesteld werd zich onder de zegenende hand des Heren vrij en onbelemmerd te ontwikkelen, en de genadegaven haar geschonken te gebruiken in de arbeid aan de opbouw der gemeenten, en aan de toebrenging van de Heidenen, binnen en buiten hare grenzen tot grootmaking van de naam van haar Gezegende Verlosser.

Op de laatste Synodale vergadering door hem bijgewoond, sprak de ontslapen vader, *Ds. J. H. Neethling*, van Stellenbosch, een aangrijpend woord. ,,Rehoboth,'' riep hij uit met krachtige stem en fonkelend oog, ''want nu heeft ons de Heere ruimte gemaakt, en wij zijn gewassen in dit land.'' Dat woord mogen wij herhalen bij een terugblik op de eeuw, die voorbij gesneld is, met diepe ootmoed, en oprechte dankbaarheid jegens onze God, Die ons tot hiertoe gebracht heeft. Niet ons, o Heere! niet ons, maar Uwen Naam geef eer!

VAN RIEBEECKS FORTJE ''DE GOEDE HOOP.''
1652—1674.

DE AANVANGSJAREN VAN DE KERK.

KERKPLANTING AAN DE KAAP. De Nederduits Gereformeerde Kerk is aan de Zuidpunt van Afrika geplant door de Europeanen, die in het midden van de zeventiende eeuw hier aankwamen en zich hier metterwoon vestigden.

Zij is een dochter van de Gereformeerde Kerk, die na de grote Kerkhervorming van de zestiende eeuw in Nederland ontstaan is. Die Kerk is in grote strijd en onder hevige vervolging geboren. Keizer Karel V, die van 1519 tot 1555 Heer der Nederlanden was, had zich tot doel gesteld de Hervormde leer niet toe te laten, en allen die haar beleden, met vuur en zwaard uit te roeien. De " bloedplakkaten," zoals het volk ze noemde, dreigden allen, die het waagden voor hun belijdenis uit te komen, met gevangenisstraf of met de brandstapel, en velen—vrouwen zowel als mannen—ondergingen de marteldood. Geen wonder dat de eerste Gereformeerde Kerken zich noemden: ,,Kerken onder 't Kruis." Velen waren genoodzaakt de bloedige vervolgingen te ontwijken en stichtten in Engeland en in Duitsland ,,Vluchtelingen-kerken."

De eerste samenkomst van predikanten en voorgangers, om een voorlopige regeling voor de Gereformeerde Kerken vast te stellen moest dan ook in het buitenland, te Wesel, gehouden worden (1568). Ook de eerste Synode kwam buiten Nederland te Emden samen (1571). Eerst in 1574 werd er een Synode op nederlandse grond, en wel te Dordrecht gehouden. Van het begin aan werd in deze Synoden de Nederlandse Geloofsbelijdenis, in 1561 door de vrome martelaar Guido de Brès opgesteld, erkend. Zij bestaat uit 37 artikelen en bevat in korte trekken de leer van de grote hervormer, Johannes Calvijn, die naar hem het Kalvinisme heet, en waarvan de grondgedachte is de erkentenis van Gods volstrekte soevereiniteit over al Zijn schepselen en het oppergezag der Heilige Schrift, niet alleen als regel des geloofs maar ook des levens.

Weldra kreeg ook de Heidelbergse Katechismus, in 1562 door Zacharias Ursinus en Casper Olevianus vervaardigd, kerkelik gezag; en op de grote Synode van Dordrecht (1618), onder voorzitterschap van Ds. J. Bogerman gehouden, werden deze beide stukken met de vijf kanones of leerregels door die Synode opgesteld, goedgekeurd en als belijdenisschriften vastgesteld.

Deze drie stukken, de *Formulieren van Eenigheid*, zijn dan ook de belijdenisschriften der Nederduits Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika en van al de andere verschillende Gereformeerde Kerken in ons land.

Het was op de 3de April 1652 dat Jan van Riebeeck met de zijnen in de Tafelbaai ankerde, om van onze zuid-afrikaanse uithoek, in naam van de toen bestaande ,,Nederlandsche Geoctroijeerde Oost-Indische Compagnie," bezit te nemen.

Daags na zijn aankomst begon hij met het bouwen van een fort, waarschijnlik aan het noordwestelike einde van de tegenwoordige Parade, niet verre van waar nu het postkantoor is gelegen. Deze sterkte moest dienen ter beschutting van de volkplanting tegen de onverhoopte vijandelikheden van de naturellen en de menigte van de rondzwervende wilde dieren, alsook tot berging van de meegebrachte voorraad proviand.

Het fort was een ,,vierkant,'' 250 rijnlandse voeten lang en breed. De muren waren van grond, van onder 20 voet, en van boven 16 voet dik. Rondom het gebouw was een sloot, waarin het water van de Versrivier kon worden geleid. Van binnen waren er enige houten gebouwen, zijnde woningen, barakken en bergplaatsen. Reeds vanaf de eerste Zondag na de aankomst, werd in de grote kamer van het huis van de Kommandeur in het fort, geregeld alle Zondagen dienst gehouden. Tot bijwoning ervan waren al de werklieden verplicht, op straffe van een zware boete. In het formuliergebed, waarmede Van Riebeeck de vergaderingen van de Politieke Raad opende, komt de bede voor ,,dat Uwe ware Gereformeerde Christelijcke Leere onder deze wilde brutale menschen (de Hottentotten) mochte voortgeplant ende verbreijt worden.'' In de oudste stukken in ons archief berustende, wordt bijna altijd van de ,,Gereformeerde Religie'' gesproken, zelden van de ,,Gereformeerde Kerk,'' en nooit van de ,,Hervormde Kerk.'' De eerste kerkeraadsleden van Kaapstad hebben evenwel door hun naamtekening hun gehechtheid beleden aan ,,de belydenisse der Gereformeerde Kerke.'' Eerst tegen het einde der 18de eeuw werd de naam "Hervormd" als verwisselbaar met ,,Gereformeerd'' gebruikt. En dat gebruik bleef in zwang tot 1842, toen door de Synode vastgesteld werd, dat in het vervolg slechts één naam, t.w. die van ,,Nederduits Gereformeerd Kerkgenootschap'' zou gebezigd worden.

KAAPSE ZIEKETROOSTERS. Dertien jaren lang was de kolonie aan Kaap de Goede Hoop gevestigd, alvorens zij zich verheugen mocht in haar eerste vaste leraar. De Kaap werd in die tijd steeds gerekend tot de Nederlands Oostindiese bezittingen, en droeg de naam ,,de frontier fortresse van Indië.'' Batavia, Ceylon, Amboina, Formosa,—al deze en nog veel andere plaatsen moesten van predikanten voorzien worden, voordat de groei der bevolking aan de Kaap de aanstelling van een vaste leraar aldaar rechtvaardigde. Dat betekende niet, dat de Kapenaren zonder geestelike verzorging gelaten werden. Dat zou de godsdienstige geest van die tijd nimmer hebben gedoogd. Neen; op één der schepen, die onder Van Riebeecks opperbevel te Tafelbaai binnenvoeren, op 6 April 1652, bevond zich een krankebezoeker, genaamd Willem Barendszoon Wylant, aan wie de zorg voor de dagelikse godsdienstoefening (nevens zijn krankebezoek) was opgedragen. Wijlant was wat wij vandaag zouden noemen een godsdienstonderwijzer, die wel om zijn ambtswil geëerd werd, doch niet de titel ,,dominee'' voeren mocht, en wie het ook niet toegelaten werd doop of avondmaal te bedienen. Des Zondags moest hij een preek voorlezen. Het werd hem door Van Riebeeck wel soms toegestaan, zelf te preken of een preek te memoriseren en dan als zijn eigen voor te dragen. Doch toen dit bekend werd, gelastte de kerkeraad van Batavia, die toen ter tijd ook de kaapse kerkelike zaken reguleren moest, de Kommandeur hem het prediken te beletten, en te vermanen ,,hem binnen de paalen van zijne bedieninge te houden; (wij) sulcx verstaande dat (hij) nu en dan in 't eenen en anderen daer van is afgeweken, en den dienst so als 'n een praedicant toecomt waergenomen. 't Behoorde hem wel bekent te sijn sijnen sickel in eenes anderen oogst niet te slaan, noch aen sich die eere te trecken, die tot noch toe, bij manquement van eene wettelijcke beroupinge, hem niet toe ende comt.'' Waaruit wij kunnen

afleiden, dat de predikanten van de 17de eeuw, evenals predikanten uit latere eeuwen, niet weinig op hun eer gesteld waren.

Afgezien van de gewraakte aanmatiging, schijnt Wylant een geschikt mens te zijn geweest. In het archief is een brief van zijn hand, gericht aan de Classis van Amsterdam, die de eerste berichten bevat aangaande kerkelike aangelegenheden in de jonge volkplanting. Zijn werkzaamheden beschrijft hij in deze bewoordingen:

,,Die maniere van 't houden van den godsdienst is dat wij alle avonden, wanneer het volcq gegeten heeft, het avondgebedt doen mit een vers twee ofte dree te singen, na die gelegenheijt des tijts. Ende Sondaegh so lese ick een predicatie voor, ende dat een Sondaegh een evangelist text, die ander Sondaegh een verklaeringe uijt Ursinus ofte uijt Lansbergius over die Categismus; ende laet dan die jongens die vragen opseggen en mit een schrifuerplaetse twe dre bewijsen. Het soude wel twe reijs Sondaeghs gedaen worden, maer overmits dat het volcq die ganse week moet wercken, so verstaat het Opperhooft (Van Riebeeck) dat het beter is één reijs dan twe reijsen.''

Wylant liet zich ook aan de Hottentotten gelegen liggen. Van Riebeeck gebruikte hem één en andermaal om met de Hottentot-opperhoofden onderhandelingen aan te knopen, en Wylant trachtte ook zelf een paar der heidense kinderen by zich in huis te nemen, ten einde ze te leren lezen en schrijven. Zijn pogingen liepen echter op niets uit. ,,Het is een seer arm elendich volcq na siel ende lichaam,'' luidt zijn oordeel, ,,berooft van alle kennisse Godts, en leven als het vee.'' De eerste pogingen tot zendingwerk in Zuid-Afrika waren niet biezonder gelukkig.

In Maart 1656 vertrok Wylant met zijn gezin naar Batavia. Hij werd als krankebezoeker opgevolgd door Pieter van der Stael, dit met Geertruida van Riebeeck, zuster van de Kommandant, gehuwd was, en zijn vrouw en twee kinderen met zich meebracht naar de Kaap. Aan van der Stael werd terstond opgedragen, school te houden voor de kinderen der slaven, omdat hij ,,seer goet ende prompt (was) in 't lesen van recht Hollands Nederduyts.'' Van der Stael was getrouwer dan Wylant in het opzenden aan de Classis van Amsterdam van geregelde verslagen van de staat van de godsdienst aan de Kaap. Wij bezitten acht van zijn brieven, die gedurende de jaren 1657-1663 geschreven werden, en ons niet slechts een naamlijst van voorbijvarende predikanten aanbieden, maar tevens een register vormen van gedoopten en in het huwelik bevestigden. In 1663 vertrok Van der Stael, na een zevenjarige ambtsbediening in Zuid-Afrika, naar Batavia, in de hoop ,,op Malacqua te geraken, bij mijn swager Jan van Riebeeck, die daer voor Commandeur-president gesonden is.'' De twee familieën schijnen zeer gehecht aan elkander te zijn geweest.

Op Van der Stael volgde Ernestus Back, van wie echter weinig goeds te berichten is. Hij gaf zich aan onmatigheid over, en verdiende werkelik het verwijt dat soms gemaakt werd, dat menig krankebezoeker ook een drankbezoeker was. Back kwam hier in Sept. 1663 aan, begon opnieuw een school voor blanke zowel als slavekinderen, doch moest wegens zijn ongeregeld leven weldra geschorst, en eindelik met zijn familie in 1665 naar Batavia overgezonden worden. De woorden van de depêche, waarin Kommandeur Wagenaar het besluit aangaande Back aan de Raad van Indië meedeelt, zijn het waard hier aangehaald te worden:

,,Omdat ons Godt met sijn rechtvaerdige straff over onse vuijll en sondich bedrijff nu wel twee maenden alle nachten achtereen door een ijzelicken steert-sterre aan den hemel is comen te dreijgen, weswegen (wij) dan nu oock hooch geacht hebben ons de gemelte onwaerdige leeraar (Back) quijt te maken, en deselve nevens sijn familie per dit jacht mede na Batavia vertrecken te laten.''

Na die onwaardige Back ageerde voor korte tijd als krankebezoeker Jan Joris Graa, die echter na een diensttijd van slechts 7 weken (1 Mei tot 7 Junie 1665) overleed. Twee en een halve maand later, n.l. op 18 Augustus 1665, kwam Johannes van Arckel, de eerste vaste predikant, in de Tafelbaai aan. (Uit ,,Het Zoeklicht,'' Junie 1923.)

VOORBIJVARENDE PREDIKANTEN. Al mochten de zieketroosters doop noch avondmaal bedienen, de kolonisten bleven evenwel niet helemaak verstoken van het gebruik der bondzegels. Op voorbygaande schepen die òf naar òf van Indië voeren, bevond zich meermalen een predikant, en daar zulke schepen gewoonlik twee of drie weken in de Tafelbaai vertoefden, ten einde hun kranken een kans tot herstel te geven, kregen de predikanten gelegenheid om in 't fort te prediken, de doop aan jonge kinderen te bedienen, en het Avondmaal met de gemeente te vieren.

De eerste predikant die aan de Kaap aldus predikte en het Heilig Avondmaal uitdeelde was Ds. Johannes Bakker. Dit geschiedde een maand na de stichting der Kolonie, blijkens het volgende bericht in Wylants verslag aan de Classis van Amsterdam: "Den 10 Maey int jaer '52 is hier gekomen, met het schip die Oliphant, Joannes Backerus, ... ende heeft hier die eerste predicatie gedaen op den 12 Maey ende ock op die selve tit het Heylige Avondtmaal des Heeren utgedeilt."

De eerste doopsbediening vond plaats op Zondag, 24 Augustus 1652 door Ds. Fredericus Fronten,—omtrent welke plechtigheid Wylant als volgt heeft gerapporteerd: "Den 17 Augusti int jaer '53 is hyer gekomen, mit schip die Fenicx, domine Fronten; . . . . heeft hyer den 24 een predicatie gedaen ende het Heylige Avondmael des Heeren utgedeilt; heeft ock myn soontien gedoopt, out synde jaer en tin weken, genaemt Bernert Willemsz. Wilant, en is de eerste geboren Christen, die in dese voortresse geboren is."

Van die voorbijvarende predikanten, was de merkwaardigste Philippus Baldaeus, die speciale opmerking verdient, omdat zijn optreden aan de Kaap in verband met zijn weigering om het kind van een slavin te dopen, grote opspraak verwekte.

Ds. P. BALDEUS. Ds. Philippus Baldeus, geboren te Yperen in het jaar 1633, werd in 1654 ,,binnen de stad Amsterdam tot den heyligen dienst en uijtbreijdinge van de eere Godts en het Koninghrijke Jesu Christi in de afgeleegene gewesten verzonden.'' Hij vertrok kort daarna, en deed op zijn reis naar Indië in Maart 1655 de Kaap aan, waar hij enige dagen vertoefde en vier malen het Evangelie verkondigde. Hij had gehoord ,,dat van de Inwoonderen van de Kaap de Goede Hoop getuijght werdt dat zij t'eenemaal schijnen zonder Godt en Godtsdienst te leven,'' doch hij bleef niet lang genoeg om zelf onderzoek te doen naar de toestand der Hottentotten. Hij arbeidde op het eiland Ceylon en deed zendingwerk onder de heidenen, eerst te Galle en later te Jaffna, en keerde in 1666 naar Holland terug. Op de terugreis deed hij weer de Kaap aan. Ditmaal vertoefde hij drie maanden gedurende welken tijd hij gelegenheid had om op te merken ,,dat veel van de menschen en barbarische natien heymelijk en bij nacht op hun eygene mannier hare godsdienst plegen—niet alleen om de stilheid en de meeste bequaamheijt dewijl de groote hitte dan geweeken is, maar ook de Heijdenen meenden vast dat ook de goden des nachts op de aarde kwamen.'' Gedurende zijn kort verblijf gaf Baldeus aanleiding tot een grote opschudding in kerkelike kringen. Hij woonde namelik op 21 Maart 1666 een godsdienstoefening bij, geleid door de gevestigde predikant, Ds. J. de Vooght, in het oude Fort. Het was een doopdienst, en aan het einde werd het Sakrament toegediend aan een kind van europese ouders. Vervolgens trad een slavin vooruit met haar zuigeling. Reeds had Ds. de Vooght zijn vinger in het water gedoopt om ook dit kindje te besprenkelen, toen Ds. Baldeus opsprong en tegen die doopsbediening protesteerde. De Kommandeur Wagenaar, in wiens huis de dienst gehouden werd en die tegenwoordig was, bleef stil en liet het terrein

Ds. Philippus Baldeus.
Was jaren lang als evangeliedienaar in het Oosten werkzaam.
Op bezoek aan de Kaap 1666.

aan de protesterende predikant. Ds. de Vooght gaf toe en de moeder moest met haar ongedoopt kindje huiswaarts keren. Doch de Politieke Raad kwam op de Maandag bijeen en besloot ,,na voorafgaande accurate overwegingh, dat wij ons voortaan de eens gegeven goede order reguleren en den predikant De Vooght aanseggen sullen dat sijn E. dat h. werck sijn voortgang sal laten nemen en aanstaande Sondag dat wegh gewesen slaven kindt en alle ander die daarom soude mogen comen versoeken, ider sijn doopsel te laten genieten mits dese onse resolutie alvoren gemelten Baldeum sal gethoont en met eenen aangedient worden.'' Dit besluit berustte op een missieve van de hoge Indiese Regering dd. 26 Jan. 1655, gerugsteund door de Classis van Amsterdam—,,dat slavenkinderen op 't christen gelove, van degeene, daarse bij inwoonen, 't sij het hun lijf heeren sijn ofte niet, wel mogen worden gedoopt mits dat dezelve haar verbinden sodanig kind of kinderen in de Christelijke religie op te trecken, sijnde dit ten principalen gefundeert op het exempel van den Patriarch Abraham, op wiens gelove allen die van sijnen huijse waaren besneden wierden.'' Ds. Baldeus moest zich bij dit alles neerleggen en liet over deze kwestie niet verder van zich horen. Hij arbeidde later in zijn vaderland te Geervliet en publiceerde in 1672 een lijvig boekdeel bevattende ,,Een Nauwkeurige Beschryvinge van Malabar en Choromandel, Derzelver aangrensende Rijken, en het machtige Eijland Ceylon, Nevens een omstandige en grondigh doorzochte Ontdekking en Wederlegging van de Afgoderije der Oost-Indische Heydenen, waarin derzelver grootste geheymenissen soo uyt de eygene Geschriften als 't Zamenspraak, en Bijwooninge der Voornaamste Bramines en andere Indische Wetgeleerden getrouwelijk wierden aan 't licht gebracht.''

Onder zijn portret in dit boekdeel, staat dit regeltjie:

Dit is Baldeus zelf, die 't blinde Heydendom,
Door leven en door leer bracht tot het Christendom.

DE EERSTE GEMEENTEN.

DE GEMEENTE KAAPSTAD. In 1665, behaagde het de " Bewindhebbenden in het lieve Vaderland," de eerste vaste predikant voor de volkplanting aan te stellen. De man daartoe gekozen, was Ds. Johan van Arckel, die op 23 Augustus 1665, zijn intreepreek deed in het fort, en 's namiddags nog een leerrede hield en negen kinderen doopte.

Van het jaar 1665 af rekent men dus ook de stichting van de gemeente Kaapstad. De eerste kerkeraadsvergadering, zoals blijkt uit het eerste notuleboek van 1665, werd in dat jaar gehouden. De eerste kerkeraad bestond uit Ds. van Arckel, een lid van de Raad der Politie (Regering), ouderling Abraham Schutte en diaken Johannes de Wiener. Alle kerkeraadsbesluiten, al werden die ook met medeweten van de Kommissaris Politiek genomen, waren onderworpen aan de goedkeuring van de Politieke Raad.

Al spoedig werd de zaal in het fort te klein voor de godsdienstoefeningen, en begon men naar een ander lokaal uit te zien. Een houten gebouw, dat op het plein van de fortresse stond, werd daartoe in orde gebracht en als tijdelik kerkje gebruikt.

Ds. van Arckel, " de goede Leraar der gemeente, regte voorganger en leider tot alle Christelijke deugden," overleed, tot aller spijt, na korte ongesteldheid, op 12 Januarie 1666. Zijn stoffelik overschot werd de volgende dag tegen de avond zeer statig met een groot uitgeleide onder het houten kerkje op het plein nabij de fortresse, ter aarde besteld. Van Arckel werd opgevolgd door Ds. Johannes de Vooght.

Wegens de aangroei der gemeente werd spoedig ook het tijdelik kerkgebouw op het plein ongeschikt voor de godsdienstoefeningen, en besloot men de diensten 's Zondags te houden in het pas gebouwde kasteel, naar het stamhuis van de stadhouders, Oranje Nassau genoemd. Daartoe werd de Raadzaal, de ,,Kat " genoemd, ingericht als kerkzaal en op de trap aan de ingang, stond altijd een van de lijfwachten van de Goeverneur, om toe te zien, dat er gedurende de godsdienstoefeningen geen ongeregeldheden bedreven werden.

Doch deze plaats was ongeschikt en ongeriefelik. Men wou een doelmatig kerkgebouw hebben. En dit zou dan ook komen. Ds. Pierre Kalden, sedert 1697 predikant aan de Kaap, een biezondere vriend van de toenmalige Goeverneur, Willem Adriaan van der Stel, wist het bij de Goeverneur zover te brengen, dat in 1701 de grondslagen van een kerkgebouw werden gelegd, en wel ter plaatse waar het nu nog staat, op de Herengracht. Het gebouw, dat 30,000 gulden (£2,500 stg.) kostte, uit de diakonie betaald, werd door Ds. Kalden op plechtige wijze ingewijd op 6 Januarie 1704.

Deze oude kerk was ten naastenbij achtkantig, ongeveer 50 treden lang en ook zo veel breed. Zij had vier grote gevels, in ieder waarvan er een groot glazen raam was. Aan weerszijde was er een zeer nette ingang, met dubbele deuren gesloten. In het noorden en zuiden waren twee schone portalen, rood en wit gemarmerd. In de kerk waren vier ronde pilaren, met fraaie gestoelten er naast, bestemd voor de Kommandeur en Burgerraden. Met het

bouwen van de kerk nam ook de gewoonte een aanvang om de wapenborden der afgestorvene Goeverneurs en andere hoge ambtenaren aan de muren te hangen. Ook werd de grond binnen de kerk in graven verdeeld en verkocht, met inachtneming van de nodige veiligheidsmaatregelen. Het gevolg was dat er over de 1,000 lijken onder de vloer van de kerk begraven liggen, waaronder acht Goeverneurs, en onder deze Simon van der Stel, Pieter Gijsbert van Noodt (vermoedelik), Rijk Tulbagh, Pieter van Rheede van Oudtshoorn. De tombe van Simon van der Stel, onder een

De Eerste Gereformeerde Kerk, Kaapstad, 1704.
Later 1789 en 1834 vergroot. De toren staat nog.

glazen raam, was zeer schoon. Aan weerszijde van zijn wapen waren er verscheidene stukken geschut, mitsgaders enige trompetten. Boven het wapen stak een standaard uit, en beneden was een man in vol harnas, met de bevelstaf in zijn rechterarm, een helm vol pluimen op zijn hoofd en een wapenrok aan.

Aan de noordoostzijde van de kerk verrees een sierlike vierkante toren, omtrent 80 voet hoog, met een fraaie klok versierd. Deze toren staat er heden nog ongeschonden, hoewel de oude kerk, in de loop der jaren, bijkans geheel is veranderd geworden. Aan de ene zijde van de kerk stond het ziekehuis (sedert afgebroken), en aan de andere zijde het slavehuis, dat jaren achtereen gediend heeft als ge rechtshof.

De preekstoel was achtkantig en rustte op een zwart ebbenhouten, dikke, fraai geslingerde pilaar. Dit gestoelte diende tot 1788, toen de kerkeraad werd gerapporteerd, dat de preekstoel verouderd, het hout verstikt en van de wormen doorknaagd was."

NAAMLIJST VAN PREDIKANTEN. Leraren van de gemeente Kaapstad sedert haar stichting in 1665 tot op heden:—(1) Ds. Johannes van Arckel (1665); (2) Ds. Johannes de Vooght (1666); (3) Ds. Johannes Petrus Wachtendorp (1666-1667); (4) Ds. Adriaan de Vooght (1667-1674); (5) Ds. Rudolphus Meerland (1674-1675); (6) Ds. Petrus Hulsenaar (1675-1677); (7) Ds. Johan Frederich Stumphius (1678); (8) Ds. Johannes Overney (1678-1687); (9) Ds. Johannes van Andel (1687-1689); (10) Ds. Leonardus Terwold (1689-1695); (11) Ds. Hercules van Loon (1695-1697); (12) Ds. Petrus Kalden (1697-1707); (13) Ds. Engelbertus Francisus le Boucq (1707-1708); (14) Ds. Johannes Godofredus D'Aily (1708-1726); (15) Ds. Lambertus Slicher (1723-1725); (16) Ds. Hendrik Beck (1726-1731); (17) Ds. Francois le Sueur (1729-1746); (18) Ds. Henricus Cock (1732-1743); (19) Ds. Ruardus van Kloppenburgh (1746-1748); (20) Ds. Petrus van der Spuy (1746-1752); (21) Ds. Henricus Kronenburg (1752-1779); (22) Ds. Gerhardus Croeser (1754-1755); (23) Ds. Christiaan Benjamin Voltelen (1755-1758); (24) Ds Johannes Frederik Bode (1758-1760; 1761-1784); (25) Ds. Johannes Petrus Serrurier (1760-1802); (26) Ds. Christiaan Fleck (1781-1822); (27) Ds. Meent Borcherds (1785-1786); (28) Ds. Helperus Ritzema van Lier (1786-1793); (29) Ds. Abraham Kuys (1794-1799); (30) Ds. Johan Heinrich von Manger (1802-1839); (31) Ds. Johannes Christoffel Berrangé (1818-1827); (32) Dr. Abraham Faure (1822-1867); (33) Ds. Johannes Spijker (1831-1864); (34) Ds. Stephanus Petrus Heyns (1837-1873); (35) Ds. Andrew Murray, M.A., D.D. (1864-1871); (36) Ds. George William Stegmann (1867-1880); (37) Dr. William Robertson, D.D. (1872-1879); (38) Ds. Gilles van de Wall (1874-1875); (39) Ds. Anton Daniel Lückhoff (1875-1886); (40) Ds. Johannes Jacobus Kotze, G.zn., D.D. (1880-1899); (41) Ds. Abraham Isaac Steytler (1881-1915); (42) Ds. Christoffel Frederic Jacobus Muller, B.A. (1887-1890); (43) Ds. Adriaan Moorrees (1892-1895); (44) Ds. Charles Smith Morgan (Robbeneiland, 1893-1896); (45) Ds. Francis Xavier Roome (van 1895); (46) Ds. Zacharias Johannes de Beer (1895-1923); (47) Ds. Louis Hugo (Robbeneiland, 1897-1907); (48) Ds. Johannes Petrus van Heerden (van 1899); (49) Ds. Johannes du Plessis, B.A., B.D. (1899-1903); (50) Ds. Barend Johannes Haarhoff, M.A., Ph. Dr. (1905-1912); (51) Ds. Gerrit Johannes du Plessis, B.A., B.D. (1906-1912); (52) Ds. Johannes Stefanus Hauman (Robbeneiland, 1908-1918); (53) Ds. Daniel Gerhardus Malan (1918-1921); (54) Ds. Pieter Basson Ackermann, B.A. (Robbeneiland, 1918-1921); (55) Ds. Daniel S. B. Joubert, B.A., B.D. (van 1921).

DE GEMEENTE STELLENBOSCH. In 1683 vestigden zich kolonisten voor het eerst te Stellenbosch. En kort daarna klaagden een dertigtal van dezen per memorie bij de Kommandeur en Politieke Raad, dat zij noch predikant noch schoolmeester hadden, ,,waar uijt staat te verwaghten, ingevallen daar omtrend d' nodige voorsorge niet werd gedragen, niet alleen die minderjarige Cinderen t' eenemaal onwetent van Godes heylsame geboden en instellinge ende wat een opreght Christen in 't conserveeren van het dierbaarste pant der zaligheijt sijner ziele behoort te betragten sullen blijven; vele bevoorbeeldt de bejaarde bij continuatie van soo een ruwe en onbeschudt leven te vresen staat in der tijd mede sullen comen te volgen, waardoor sekerlijk te beduchten is dat Godes genadigen zegen, waarmede zij van Sijn divine Majesteyt in de voortsettinge van 't Coorn gewas tot nog toe soo midelijk van Syne vaderlicke hant genooten, sal ophouden, en integendeel hebben te verwagten sware plagen en besoeckingen.'' Daarom vroegen zij om een schoolmeester, die tegelijkertijd ook op Zondagen een dienst zou houden, zowel als de zieken bezoeken. De Regering stond hun verzoek toe, en daarmede krijgen wij het begin van kerkelike aangelegenheden op Stellenbosch. In die dagen waren opvoeding en onderwijs iets heel anders dan in de twintigste eeuw. De schoolmeester moest de geloofsbelijdenissen van de Kerk ondertekenen, en hij moest in eerste instantie de kinderen in de waarheden van het christelik geloof onderwijzen; eerst daarna kwamen op de lijst van vereiste leervakken: lezen, schrijven en rekenen. En zo begint de stellenbossche Kerk met 'n schoolmeester. ,,Dominee'' Mankadan—zo heette de eerste meester—heeft een heel paar jaren de kolonisten voorzien van al het geestelik voedsel dat zij gekregen hebben. In 1685 werd zijn status verhoogd tot die van voorlezer met een salaris van £1 13s. 4d. per maand en zijn rantsoen. Dit was dus een stap vooruit: voortaan is het niet meer een schoolmeester, die op Zondagen ook dienst houdt, maar een voorlezer, die in de week ook school houdt. Eindelik werd in 1686 Stellenbosch als een afzonderlike gemeente gesticht, en wel door Ds. Johannes Overney, predikant in de Kaapstad. Hij hield daar de eerste dienst ,,in een der best gelegene en bekwaamste Vrijmans Woningen'' op Zondag, 13 Oktober 1686, preekte over Jes. 52: 7 en doopte drie kinderen. De naam van de eerste ouderling was Dirk Coetzee. Dadelik werd een aanvang met het bouwen van een kerk gemaakt. In Februarie 1687 vond de hoeksteenlegging plaats. Met het bouwwerk vlotte het niet naar de wens van de opvliegende, haastige Kommandeur van der Stel, en toen hij een paar maanden later inspektie ging houden, was alles doorelkaar. Links en rechts deelde hij onder de werkmensen straffen uit, en zulk een vrees heeft hij hun toen ingeboezemd, dat ,,in ses dagen aanwesens van de Edele Heer Commandeur in de respective werken, met 'tselve volk, meer gevorderd is, als in ses volkomene maanden vóór dato geschied is.'' Op 19 Oktober 1687 werd het gebouw ingewijd door Ds. Johannes van Andel van de Kaapstad met een leerrede naar aanleiding van Num. 6: 23—27. Dat kerkje stond zowat drie honderd treden onderkant het tegenwoordige kerkgebouw; het was langwerpig, 40 voet bij 22 voet, met 'n torentje en, natuurlik, 'n grasdak. Een paar jaren later was het al te klein, en moest het vergroot worden. Het gebouw was dus nu daar, maar een gevestigde leraar nog niet. Om de drie maanden ging de kaapstadse predikant de sakramenten daar bedienen doch voor het overige moest Mankadan de diensten waarnemen. Toen enige Hugenoten-families in het distrikt kwamen wonen, preekte de franse predikant, Ds. Pierre Simond, om de veertien dagen op Stellenbosch. Eerst in 1700 kreeg de gemeente haar eigen leraar in de persoon van Ds. Hercules van Loon, die helaas! in 1704

zelfmoord pleegde. De volgende is een volledige lijst van de predikanten, die de gemeente achtereenvolgens bearbeid hebben:

1. Ds. Hercules van Loon (1700 tot 1704).
2. Ds. Henricus Beck (1704 tot 1726).
3. Ds. Solomon van Echten (1732 tot 1736).
4. Ds. Wilhelm van Ghent (1739 tot 1744).
5. Ds. Eduardus Arentz (1747 tot 1749).
6. Ds. Johannes Appeldoorn (1753 tot 1772).
7. Ds. Philippus Kuys (1778 tot 1785).
8. Ds. Meent Borcherds (1786 tot 1832).
9. Ds. Tobias Johannes Herold (1832 tot 1857).
10. Ds. Johannes Henoch Neethling (1858 tot 1904).
11. Ds. Daniel Stephanus Botha (van 1904).
12. Dr. Gustav. B. A. Gerdener, M.A. (1917-1920).
13. Dr. Theodore Cuyler de Villiers, M.A. (van 1923).

De Oude Kerk, Stellenboesch, 1722.

DE KOMST VAN DE HUGENOTEN.

De Hollandse Oost-Indiese Kompanjie was gedurende bijna een kwart eeuw aan de " Kaap de Goede Hoop " gevestigd, toen de Raad van XVII het plan opvatte om de bevolking alhier te versterken door de Hugenoten en enige uitgeweken Piemontesen en Vlamingen, die toen wegens vervolging in Holland woonden, uit te nodigen om naar de Kaap te emigreren. Het officieel besluit luidde als volgt:

> Geresolveerd 3 October 1685.—,,Tot voortsetting van den landbouw aan de Kaap Coloniërs te senden, en daaronder op te nemen Fransche vluchtelingen van de Gereformeerde religie, voornamentlijck eenige wijngaerdeniers en die haer op het maecken van asijn en het distilleeren van brandewijn verstaen, mits een getuygenisse van de consistorie met haer brengende, dat het eerlijcke luyden sijn, die dan mede als Nederlanders sullen worden geconsidereert; dat inmiddels sullen worden gesonden 40 jonge dochters, bysonderlijck soodanige, die haer op het bouwwerck verstaen."

In het begin konden er maar weinige Hugenoten gevonden worden, die bereid waren Europa te verlaten en naar de Kaap te komen. De namen van slechts twee worden vermeld, t.w. Frans Bastiaans en Magdalena Mouton.

Echter in dezelfde tijd—Oktober 1685—vond er in Frankrijk een gebeurtenis plaats, die, hoewel de emigratie van de Protestanten verbiedende, aan deze beweging een geweldige stoot gaf. Ik bedoel de herroeping van het Edikt van Nantes, waardoor de Hugenoten geen gewetensrechten inzake de godsdienst meer zouden behouden. Hun kinderen moesten in de katholieke leer opgevoed worden; uitwijken naar het buitenland was verboden, terwijl de straf op vertrek verbeuring van goederen was, en bij gevangenneming levenslang werken op de galeien. Eén gevolg voor Frankrijk van de herroeping van het Edikt was een verlies van een half millioen onderdanen, die door hun karaktervastheid bewezen hadden, dat zij tot de besten van de natie behoorden. De franse vluchtelingen weken uit naar Zwitserland, Duitsland, Rusland, Denemarken, Zweden, Engeland en Amerika, maar vooral naar de Republiek der Verenigde Nederlanden. Alleen in 1686 kwamen er ongeveer 75,000 aan, die oor de nederlandse steden met blijdschap opgenomen werden, eerstens als geloofsgenoten en ook omdat door hen de nijverheid kon bevorderd worden.

Het spreekt vanzelf, dat niet allen in de eerste jaren na hun uittocht even gelukkig waren zich een bestaan in het nieuwe vaderland te verzekeren. Nog vóór het Edikt herroepen was, hadden de bewindhebbers van de Oost-Indiese Kompanjie aan de franse vluchtelingen gunstige voorwaarden aangeboden voor hun overtocht naar de Kaap; en reeds in vroegere jaren waren er enigen met franse namen in dienst van de Kompanjie aan de Kaap. (Dominique de Chavonnes, die destijds het bevel over het garnizoen voerde, was één van dezen—ook Francois Villion (Viljoen), van Clermont, die in 1671, en Pierre le Fèbre, die in 1683, naar Zuid-Afrika als kolonisten gekomen waren.) Doch toen de direkteuren in de herfst van het jaar 1687 bijeenkwamen en aanboden om een franse predikant aan te stellen, die zijn landgenoten naar de Kaap kon vergezellen, bleek het

mogelik nu enige franse vluchtelingen te bekomen, en besloten zij daartoe een poging aan te wenden. En gelukkig scheen de lust tot dienstname bij de Hugenoten groter geworden te zijn.

Voorwaarden waarop zij aan de Kaap toegelaten werden.—De voorwaarden, waarop de Hugenoten toegestemd hadden om zich in Zuid-Afrika te vestigen, waren dezelfde als die, welke de Nederlanders aannemen moesten, voordat zij het vaderland verlieten, en zij zouden in alle opzichten op dezelfde wijze behandeld worden en dezelfde voorrechten genieten. Zij zouden vrije overtocht krijgen, benevens grond tot bebouwing zonder betaling; de Kompanjie zou alles verschaffen, dat tot de boerderij nodig was, tegen latere betaling. En dezelfde eed van getrouwheid als de Nederlanders moesten ook de Fransen afleggen.

De voornaamste reden, die de Hugenoten ten gunste van immigratie naar de Kaap deed besluiten, was de belofte dat een predikant, die hun eigen taal sprak, aangesteld zou worden om de landverhuizers te vergezellen. En de daartoe gekozen leraar heette Pierre Simond, toen predikant bij de uitgewekene franse gemeente te Zierikzee, aan wie een traktement van £7 10s. per maand aangeboden werd. Zijn aanstelling dagtekent van 28 Oktober 1687, en op 5 November daaropvolgende besloten de direkteuren als verdere aanmoediging, gratifikaties aan te bieden van £5 tot £8 6s. 8d., naar omstandigheden, aan ieder hoofd van een huisgezin, en van £2 10s. tot £4 3s. 4d. aan ieder jong en ongehuwd persoon, om in de kosten van hun uitrusting tegemoet te komen. Verscheidene kleine gezelschappen namen toen het aanbod aan.

De voornaamste franse Families.—Het eerste schip, dat Hugenoten naar de Kaap bracht, was "De voorschoten," een klein vaartuig van 130 voet, met 22 vluchtelingen aan boord, die op 13 April 1688 in de Saldanhabaai landden. Onder hen waren: Charles Marais van Plessis met vrouw en vier kinderen; Philippe Fouché met vrouw en drie kinderen; de pasgetrouwde Jacques Pinard met zijn vrouw; alsmede acht ongehuwde jonge mannen, namelik de twee broeders Jean en Gabriël le Roux van Blois, Etienne Bruère van dezelfde plaats, Gideon Malherbe en vier anderen, die geen nakomelingen in Zuid-Afrika nalieten.

'n Paar weken na de aankomst van bovengemelden landden met "De Oosterlandt" 24 vluchtelingen onder wie de volgenden zich bevonden: Jean Prieur du Plessis van Poitiers, met zijn vrouw Madeline Menant; de drie broeders Jean, Jakob en Daniël Nourtier (tans Nortje); de familie Taillefer van Chateau Thiery in Champagne; Jean du Buis (tans Buys) van Calais, en een gents koopman—Jacques de Savoye en zijn huisgezin.

,,De Schelde," waarop zowat 23 mannen, vrouwen en kinderen zich bevonden, had een onstuimige overtocht gehad. Toen het omtrent 8 dagen op zee was, ontmoette het een vreeslike storm, die het verplichtte om Porto Prayo, een havenstad van St. Jago (Santiago), een van de Kaap Verdiese Eilanden, binnen te lopen, terwijl vijf dagen van de Kaap weer een storm losbrak. ,,De Schelde" bracht de stamvader van de Des Pres (tans Du Pre en Du Preez) familie, Hercules des Pres van Kotrijk in Vlaanderen, met zijn vrouw en vier kinderen, alsmede Charles Prevot van Calais, met zijn vrouw en drie kinderen.

"De China" zeilde op 20 Maart 1688 van Rotterdam met een 31-tal passagiers, onder wie de volgenden: Jean Mesnard, de stamvader van de familie Mesnard (tans Minnaar) met zijn vrouw en zes kinderen; Pierre le Grange, Pierre Joubert, de familie Jourdan (tans Jordaan), allen van Provence. Negen van het oorspronkelike aantal passagiers overleden op de reis.

,,De Zuid-Beveland," die in April 1688 van Holland zeilde, bracht o.a. Ds. Pierre Simond van Embrun in Damphiné en zijn gade, Anne de Berault. Hij was aange-

steld als leraar van de franse gemeente, en de Hugenoten zagen reikhalsend uit naar zijn aankomst. Zijn naam is in Zuid-Afrika vereeuwigd door "Simondium," 'n opvoedingsinrichting tussen de Paarl en Franschhoek gelegen, die naar hem genoemd is.

,,Het Wapen van Alkmaar" arriveerde alhier in Jan. 1689 met 40 vluchtelingen, na een treurige vaart, aangezien 37 van de passagiers en de bemanning op zee gestorven waren, terwijl 104 in een kranke toestand aanlandden.

Bovenstaande schepen hebben de voornaamste franse vluchtelingen gebracht. Het totaal uitgezonden was in April 1688: 15 mannen, vrouwen en kinderen. Van tijd tot tijd kwamen er echter nog kleine getallen aan. Zo landden hier in Mei 1689 de drie broeders Abraham, Pierre en Jakob de Villiers van La Rochelle, die vooral uitgezonden waren om hun kennis van het aanleggen en bewerken van wingerden. Zij waren zeer verarmd, en de Heren XVII hadden hen sterk aanbevolen bij de overheid alhier, in de hoop dat de Kompanjie veel voordeel van hun diensten zou hebben.

Van de tien vluchtelingen, die in 1696 met "De Vosmaar" uitzeilden, stierven vijf aan boord, terwijl het totale sterftecijfer van de opvarenden 93 beliep.

,,De Driebergen," die in 1698 de gebroeders Cronier (tans Cronje) bracht, ontmoette een roverschip op zee. Na een kort gevecht ontkwam ,,De Driebergen."

Onder de vluchtelingen, van wie niet met zekerheid gezegd kan worden, wanneer zij hier aangekomen zijn, vinden wij o.a. de volgende namen: Jean Durand; Louis Fourie, die in 1699 in de Wagenmakersvallei (Wellington) op de plaats Slangrivier woonde; André Gaucher (nu Gouws); Pierre Lombard van Dauphiné; Jacques Malan, heemraad van Stellenbosch, en woonachtig in Hottentots Holland; Ignace Maré; de broeders Francois en Guillaume van Rijssel; Daniel Hugo(d), smid van zijn ambacht; Pierre Rousseau, later getrouwd met Anna Retief; Paul Roux, schoolmeester van de franse gemeente.

Onder de vluchtelingen waren ettelike dokters, kooplui, boeren en handwerkslieden. Onder de eerstgenoemden waren Paul le Fèbre, Gideon le Grand en Jean Prieur du Plessis. Laatstgenoemde was uit een oud en adellik geslacht van Poitiers; hij keerde tegen het einde van de 17de eeuw naar Europa terug, omdat hij hier geen behoorlik levensbestaan kon vinden, doch keerde in 1703 weer naar Zuid-Afrika. Onder de boeren vinden wij de namen van Josué Cellier van Orleans, Jean du Buis van Calais, Jean en Jacques Nourtier, en Jacques de la Porte (Delport) van Lille. Daniel Hugo en André Gaucher waren smeden. Etienne Bruère was wagenmaker. De schoenmakers waren Paul Couvret, Durand Sollier en Jean Cloudon; en de timmerlieden Jacques Pinard en Daniel Nourtier. Jacques de Savoye was een schatrijk koopman in Gent geweest, doch kon met het vluchten niets redden buiten zijn leven en dat van zijn gezin.

Vestiging in Zuid-Afrika.—Die Hugenoten landden zonder geld of goed aan de Kaap. De Kompanjie zond een zeer grote hoeveelheid scheepsbeschuit, erten en gezouten vlees om gedurende enige maanden aan hen als rantsoenen te worden uitgedeeld, zowel als grenehout-planken voor het houtwerk van hun hulpwoningen. Alles wat zij verder nodig hadden, moest hun op krediet uit de pakhuizen van de Kompanjie verschaft worden. Ook werd er in de Kolonie te hunnen behoeve een fonds geopend, waartoe iedere belangstellende in vee, graan of geld naar zijn vermogen bijdroeg. Het ingeschreven bedrag wordt niet vermeld, maar Kommandeur Simon van der Stel schreef, dat het de oudere kolonisten alle eer aandeed en de vluchtelingen zeer te pas kwam. Verder verschafte de Burgerraad kosteloos zes wagens om de immigranten kosteloos naar de plaats van hun bestemming te vervoeren. De heemraad van Stellenbosch

Het jaargetal duidt aan de datum van 't dokument onder-tekend.

Lithographed in the Surveyor-General's Office, Cape Town

FAKSIMILE'S VAN HUGENOTE-HANDTEKENINGEN.

gaf daarbij nog zes voor gebruik, totdat de uitgewekenen zich voor goed zouden gevestigd hebben.

Sommigen van de Hugenoten werden op en om Stellenbosch geplaatst, maar de meesten in de distrikten van Drakenstein en Franschhoek. Bij het toekennen van de plaatsen werd zorg gedragen, dat de Fransen dooreen gemengd werden met de hollandse boeren, die zich reeds aldaar gevestigd hadden. In het begin gaf dit aanleiding tot ontevredenheid, want de Hugenoten waren erg daarop gesteld niet van elkander gescheiden te worden. Toch waren zij hoogst gelukkig in hun nieuwe omgeving. Een zekere engelse reiziger, J. Ovington, die in 1689 op zijn reis naar Surat aan de Kaap een bezoek bracht, legt het volgende getuigenis af aangaande de toestand van de Hugenoten, die hier een toevluchtsoord gevonden hadden: "The Refugees of France, who are received here with the same privilege the Dutch enjoy, acknowledge the happiness of their transportation, and boast that their misfortunes are turned into their felicity, since they are blest here with peaceable dwellings and kind accommodations, who had not formerly where in safety to lay their heads." („De vluchtelingen van Frankrijk, die hier met dezelfde voorrechten ontvangen zijn als de Hollanders genieten, erkennen het geluk van hun overbrenging en verklaren opgetogen, dat hun tegenspoeden in hun geluk verkeerd zijn, aangezien zij gezegend zijn met vreedzame woonplaatsen en vriendelike zorgen,—zij, die in het verleden geen plaats hadden om hun hoofd veilig neer te leggen.") Ten gevolge van het door elkander wonen trouwden vele Hugenoten met Nederlanders, en na twee geslachten noemden de afstammelingen zich niet meer Nederlanders of Hugenoten, maar Afrikaners.

NAAMLIJST VAN DE HANDTEKENINGEN.

1. A. de Villiers
2. Pierre Vivier.
3. G. Leroux.
4. Jacque Pinard.
5. Jean Taillefert.
6. Jaques Therond.
7. J. Prieur du Plesis. [chirurgien.]
8. Estienne Viret.
9. Jacob de Villiers.
10. E. Niel.
11. Estienne Bruere.
12. P. Meyer.
13. D. D. Buisson.
14. Willem Nel.
15. Pierre Villiers.
16. David Senecal.
17. Claude Marais.
18. I. Taillefort.
19. Salomon de Gournay.
20. Phillipe Foucher.
21. Pierre Rousseau.
22. [Paul] Lefebure.
23. Fransoi Retif.
24. Hercules Despres.
25. Gl. Sollier.
26. Pierre Simond min.
27. Jean Durand.
28. Pierre Cronie.
29. Gedeon le Grand. [chirurgien.]
30. Jean Garde.
31. Jaques Labat.
32. Estienne Cronier.
33. Jean Leroux.
34. J. Malan.
35. Louis de Berault.
36. Jacobus de Savoye.
37. Jean Leroux. [de normandie]
38. Guilliam du Toit.
39. Francois du Toit.
40. Jacob Noutie. [nourtier.]
41. Daniel Nourtier.
42. Abraham Bleuset.
43. Esaias Costeux.
44. Jean Duthuile.
45. Andre Gauch.
46. J. Claudoy de Conde.
47. Jean de Bus.
48. Jean Gardiol.
49. Pierre Jourdan.
50. Danijel Hugot.
51. Paul Couvret.
52. Daniel de Ruelle.
53. Jacques de Porte.
54. Paul Roux.

DE GEMEENTE DRAKENSTEIN (NU PAARL). Ds. Pierre Simond maakte dadelik na zijn aankomst een aanvang met zijn gemeentewerk. Doch zijn optreden gaf al dadelik aanleiding tot moeilikheid. Verschillende belangrijke vraagstukken kwamen aan de orde, en daar de nieuwe predikant zich niet juist in alle opzichten als een man van vrede gedroeg, ontstonden er verwikkelingen van allerlei aard. De Hugenoten moesten zich op Stellenbosch, Drakenstein en Franschhoek vestigen, en werden op kerkelik gebied als takgemeente bij de gemeente Stellenbosch ingelijfd. De predikant had zijn woning te Stellenbosch en moest afwisselend in het Frans preken te Stellenbosch en op Drakenstein, en eenmaal in de drie maanden ook in de Kaapstad. Hij werd bijgestaan door de zieketrooster Mankadan, die in Hollands de diensten ook om de beurt waarnam op de beide plaatsen.

Met deze regelingen waren de Hugenoten niet tevreden. Zij begeerden een onafhankelike eigen kerk. Op 28 November 1689 verscheen een deputatie, bestaande uit Jakob de Savoye, Daniel de Ruelle, Abraham de Villiers en Louis Cordier, met Pierre Simond aan het hoofd, bij Kommandeur Simon van der Stel om namens hun landgenoten verlof te vragen om een onafhankelike franse gemeente te stichten. De Kommandeur, die de Fransen niet biezonder goedgezind was, voer in woede tegen de deputatie uit en beschuldigde hen van seditie. En de Politieke Raad nam het volgende besluit:

,,Na rijpe raadpleging is eenpariger stemme verstaan en ten meesten dienste van d'E. Comp. besloten om der Francoisen impertinentien in te teugelen en alle complo-terie in tijds voor te komen—en haar door en welgeraisonneerde bestraffing hun sijdgangen ter vergadering voor oogen te houden en haer seer ernstelijk te vermaenen hun pligt na te komen. Waarop sij binnenstaande, en d'Eerw. Ds. Simond, uyt haar naam en t'haren versoeke, sijn propositie ten fine voorz., om een aparte en bijzonder Kerkenraad uyt 't midden van de haare te mogen stellen, en 't gedrukte formulier van de eed., bij alle Caapse vrijluyden gepraesteerd, bij Sijn Eerw. opgemeld opgelesen sijnde, sijn se gedimitteerd, onder gants serieuse waarschouwing hun stiptelijk na 't formulier voorz. te dragen, en hun te wagten in 't toekomende den Commandeur en den Raad met diergelijke impertinente versoeken meer lastig te vallen, en haar met den Kerkeraad an Stellenbosch geëstablisseerd, te vergenoegen."

De deputatie moest dus onverrichterzake naar huis terugkeren. Doch de Fransen lieten de zaak niet hierbij blijven. In een petitie ged. 15 Junie 1689 ,,tot het formeeren van een consistorie op de wijze als tot Batavia," zond Pierre Simond hun grieven aan de HH. Direkteuren, en in het jaar 1691 kwam het antwoord, dat de Hugenoten onder zekere bepalingen een gemeente in Drakenstein mochten stichten. Hun kerkeraad zou uit franse mensen bestaan, en een lijst van de genomineerden moest jaarliks ter goedkeuring aan de Goeverneur gezonden worden. De kerkeraad zou het beheer hebben van het Armefonds, doch bijdragen uit het buitenland moesten door de gekombineerde kerkeraad aan de Kaapstad uitgedeeld worden. Onderwijzers, die zowel Hollands als Frans verstonden, zouden te Stellenbosch en Drakenstein aangesteld worden om de kinderen van beide

de hollandse en franse ouders te onderrichten. Zij moesten de franse kinderen de hollandse taal leren lezen en verstaan, zodat zij gemakkeliker in de hollandse bevolking konden opgenomen worden. De eerste kerkeraadsleden waren:— Ouderlingen: Claude Marais, Louis Cordier en Louis de Berault; diakenen: Abraham de Villiers, Pierre Meyer, Pierre Benezet en Pierre Rousseau.

De Oude Kerk aan de Paarl.
Ingewijd 1805. Nog in gebruik.

HUN EERSTE KERK.

Enige jaren lang hield de franse gemeente haar diensten in een verlaten huisje, en later in een kamer van een van de burgers in het distrikt. Aan Ds. Simond werd een stukje grond gegeven tussen Drakenstein en Stellenbosch en daar werd, met behulp van twee timmerlieden en met een wagen, zes ossen en een rijpaard, allen en alles door de Kompanjie geleend, spoedig een kleine pastorie opgetrokken, en later ook een kerkje. Toen echter in 1707 Ds. Le Boucq als opvolger van Simond tot predikant aangesteld werd, weigerde hij daarheen te gaan, omdat hij aldaar geen pastorie vond, geen school, geen krankebezoeker, en niet eens een behoorlike kerk of kerkhof. In het volgende jaar vroeg het kaapse Goevernement aan de direkteuren van de Kompanjie verlof om, indien dan geen kerk, dan toch een behoorlike plaats voor godsdienstoefeningen en een fatsoenlik huis voor de predikant te willen bouwen. Dit verzoek werd toegestaan, doch eerst tijdens de bediening van haar derde leraar, Ds. P. van Aken,—de tweede was Ds. H. Beck—werd door de gemeente in 1718 een aanvang gemaakt met het bouwen van de kerk en wel op het stuk grond, waar tans de kerk van de paarlse gemeente staat. De bouwfondsen werden gevonden uit een legaat van £208 door Henning Huising daartoe vermaakt, £314 door personen behorende tot de vloot van de Goeverneur-Generaal Van Hoorn gezonden en voor weldadige doeleinden bestemd, £698 door de kaapstadse kerkeraad geleend, en £715 door speciale bijdragen en gelden aan het Armefonds ontleend. De eerste steen van het gebouw werd gelegd door Guillamme du Toit, gevolgd door dienende kerkeraadsleden, dan de twee heem-

raden François du Toit en Jakob Theron, en daarna door de oud-ouderlingen Pierre de Villiers, Claude Marais en Pierre Rousseau en de gewezen diakenen Paul Roux, Hercules du Pres en Pierre Taillefer—bijna allen van hen de voorvaders van de tegenwoordige kaapse families van dezelfde namen.

Er was geen houten vloer in de kerk, doch de grond werd vóór elke dienst hard gemaakt en met zand bestrooid. In het begin deden bierglazen en een waskom dienst, respektiefelik als Avondmaalservies en doopfont, maar na 1720 werd een net zilveren servies aangebracht. Deze kerk bleef in gebruik tot 1805, toen het tegenwoordige gebouw ingewijd werd, dat niet ver gelegen is van de plek, waar het oude heeft gestaan. Het werd gebouwd naar een plan door de welbekende architekt L. M. Tibault ontworpen, en is het oudste in gebruik zijnde Ned. Ger. Kerkgebouw in Zuid-Afrika. Dat van Tulbagh is wel ouder, maar wordt niet meer voor kerkelike doeleinden gebruikt.

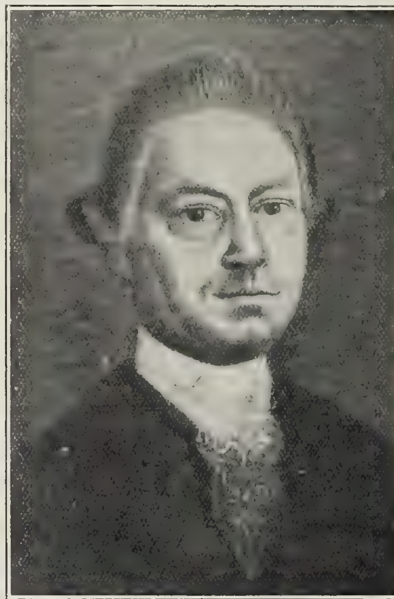
Sedert haar stichting in 1791 is de gemeente achtereenvolgens door de volgende predikanten bediend geworden:—1. Ds. Pierre Simond (1691-1701); 2. Ds. Hendricus Beck (1702-1704); 3. Ds. Petrus van Aken (1714-1724); 4. Ds. Lambertus Slicher (1725-1730); 5. Ds. Johan Willem Hertzogenrath (1731-1736); 6. Ds. Salomon van Echten (1738-1753); 7. Ds. Petrus van der Spuy (1753-1781); 8. Ds. Robert Aling (1784-1800); 9. Ds. Petrus Johannes van der Spuy (1806-1807); 10. Ds. J. W. L. Gebhard (1810-1823); 11. Ds. Tobias Johannes Herold (1823-1831); 12. Ds. Gottlieb Wilhelm Anthonie van der Lingen (1831-1869); 13. Ds. Gilles van de Wall (1871-1895); 14. Ds. Adriaan Moorrees (1895-1907); 15. Pieter Gerhard Jacobus Meiring (1907-1921); 16. Ds. David Frederik van der Merwe sedert 1918; 17. Ds. Daniel Gerhardus Malan, M.A., B.D., sedert 1921.

Wegens beperkte plaatsruimte kan hier niet uitvoeriger worden stilgestaan bij de diensttijd van elk dezer predikanten in het biezonder. Van enigen hunner, zoals b.v. Di. P. van der Spuy, T. J. Herold, G. W. A. van der Lingen, G. van de Wall en A. Moorrees vindt men elders in dit album uitvoeriger bericht.

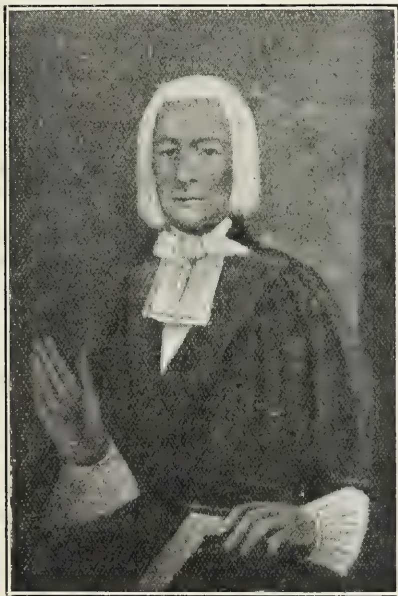
De Oude Pastorie aan de Paarl.
In gebruik genomen 1750.

Ds. FRANCISCUS LE SUEUR kwam van Ooyen in Nederland in 1729 naar Zuid-Afrika. Hij werd aangesteld als predikant in de Kaapstad, en begon zijn dienstwerk op 16 Oktober 1729. Hij arbeidde met blijkbare zegen, en kon in 1731 aan de Classis van Amsterdam het volgende gunstige getuigenis omtrent zijn gemeente geven: ,,De gemeinte aan deese plaats is nog in goeden welstand; veele naarstige en godvrugtige Kerkgangeren worden er gevonden; ze bestaat thans uyt bij de drie honderd leedematen, en neemt dagelyx sodanig toe, dat ze binnen korten, dit getal verre zal te boven gaan; behalve een groot getal uyt de broederen Lutteraenen en andere gezindtheeden die niet nalaaten Gods huys naarstig bij te woonen.'' Ds. le Sueur stelde belang in de godsdienstige behoeften van de buitendistrikten, en was het eens met de Goeverneur-Generaal van Imhoff, die in 1743 op bezoek was aan de Kaap, dat er in het land van Waveren (nu Tulbagh) en in het Zwartland (nu Malmesbury) nieuwe gemeenten moesten opgericht worden. Hij beijverde zich ook zeer ten gunste van het houden van zogenaamde ,,klassikale vergaderingen,'' die tussen de jaren 1745 en 1759 gehouden werden, en waaraan men behoefte gevoelde met het oog op de nauwere aaneensluiting der gemeenten en groter zelfstandigheid der kerkeraden. Hij bewoog zijn kerkeraad de andere vier gemeenten uittenodigen hun leraren en afgevaardigden te zenden naar de eerste algemene samenkomst, die in Augustus 1745 te Kaapstad onder zijn voorzitterschap gehouden werd. Hij was gehuwd met een dochter van Jan Swellengrebel, en toen deze in 1744 stierf kocht Ds. le Sueur in de boedel van zijn schoonvader een klein plaatsje, genaamd Ekelenburg en te Rondebosch gelegen. Tengevolge van die koop was hij krachtens een wet, die een dienstdoende predikant eigendomsrecht twee morgen te bovengaande ontzeide, genoodzaakt ontslag te nemen. Hij bood echter aan in dienst te blijven zonder traktement tot de aankomst van zijn opvolger uit Europa: ,,Hebbe,'' zo schrijft hij, ,,met veel teederheid en ontroering van weerzeide van mijne dierbare gemeinte afscheid genomen op den 11den September 1746 met de woorden uit Ephes. 3: 14—16.'' Zelfs nadat hij afgetreden was nam hij dikwels de diensten waar ,,niet konnende naelaeten Jesus kerkbruyd te dienen.'' Hij overleed in 1758.

Ds. Franciscus le Sueur.

Ds. PETRUS VAN DER SPUY was de eerste Afrikaner, die predikant is geworden. In het jaar 1722 te Constantia aan de Wijnberg geboren, werd de jonge Van der Spuy op jeugdige leeftijd naar Europa gezonden om in de medicijnen te studeren. Zijn doktersgraad behaald hebbende, kreeg hij lust in de theologie te studeren en leraar te worden. Hij legde zijn eindeksamen in 1746 af, werd tot tweede predikant van de gemeente Kaapstad aangesteld, en aanvaardde zijn bediening de 22ste Augustus met een intree-rede over Gen. 31: 3: ,,En de Heere zeide tot Jacob: *Keer weder tot het land uwer vaderen en tot uwe maagschap en Ik zal met u zijn.*'' Op de 21ste Julie 1748 diende hij het sakrament van de doop toe aan een dochtertje van zekere Carel Maximiliaan Atleda, destijds direkteur van het Goevernements-Slavehuis en de Houtmagazijnen. Het kind ontving de naam van Maria Elizabeth. Na de doopsbediening vroeg de predikant op schertsende wijze aan de ouders om het dochtertje voor hem tot een huisvrouw op te voeden. Toen Ds. van der Spuy 60 jaar oud was trad hij met datzelfde meisje in het huwelik. Op de 8ste April 1752 werd het eerste eeuwfeest ter gedachtenis van de stichting van de Kolonie en het invoeren van de christelike godsdienst in Zuid-Afrika gevierd. Ds. van der Spuy hield de feestrede bij die gelegenheid, en wel naar aanleiding van Ps. 147: 12—14. Hij arbeidde te Kaapstad tot de 17de November 1752, toen hij naar Drakenstein (nu Paarl) verplaatst werd. In 1791 overleed zijn vrouw na een echtverbintenis van slechts 10 jaren. Haar dood ging hem zeer ter harte, maar de beproeving was hem tot zegen. Iemand, die hem goed gekend had, deelde vele jaren later aan Dr. Robertson van Swellendam in een schrijven mede, ,,dat het God behaagd had door veelvuldige beproevingen Ds. van der Spuy zijn betrekking tot de eeuwigheid dieper te doen gevoelen en hem te schenken de invloed van de Heilige Geest, waardoor hij zich onverdeeld aan Christus overgaf.'' Toen leerde hij eerst recht als zondaar zijn Zaligmaker kennen en aan zijn hart de kracht van 't evangelie gevoelen. Hij was een vriend van armen en noodlijdenden en bood aan iedereen, die behoeftig was, zijn diensten als geneesheer aan. Hij overleed te Stellenbosch in het jaar 1807.

Ds. Petrus van der Spuy.

TWEE NIEUWE GEMEENTEN.

DE GEMEENTE TULBAGH. Tulbagh is een van de oudste dorpen in ons land. De oorspronkelike naam van het distrikt of de vallei, waarin het gelegen is, was ,,Het Land van Waveren,'' zo genoemd in 1699 door de Goeverneur Willem Adriaan van der Stel naar het geslacht Oetgens van Waveren te Amsterdam. In gemeld jaar ging de Goeverneur op een inspektiereis naar die streek en besloot er een kolonie te stichten, waar de veeteelt kon worden voortgezet. In het volgend jaar werden enige pas uit de Nederlanden aangekomen immigranten in ,,Het Land van Waveren'' geplaatst. Zij waren de eerste blanke bewoners van die gewesten. Tegelijkertijd werden een korporaal en zes soldaten gezonden om een post in de vallei te stichten ter bescherming van de kolonisten tegen de Boesmans. Dit station werd genaamd de Waverenpost.

In het begin maakte op kerkelik gebied ,,Het Land van Waveren'' een gedeelte uit van de gemeente Drakenstein, tans De Paarl geheten. Hierin kwam tegen het midden van de 18de eeuw een verandering, die te danken was aan de belangstelling van Gustaaf Willem van Imhof, Goeverneur-Generaal van Nederlands-Indië, die in 1743 op weg naar Batavia de Kaap bezocht en, zolang hij hier bleef, het oppergezag uitoefende. Van Imhof was begaan met de kinderen in de buiten-distrikten lijdende onder de verwaarlozing van hun opvoeding, en met de volwassenen wegens de moeilikheid van de bijwoning van de openbare eredienst, die veroorzaakt werd door de verre afstand van de afgelegen veeplaatsen van de naaste kerk. Hij gaf bevel tot het bouwen van twee nieuwe kerken, waarvan een in ,,Het Land van Waveren.'' In het volgend jaar was het kerkgebouw reeds voltooid en kon de stichting der gemeente plaats vinden. Daaromtrent schreef de kaapse kerkeraad in 1743 aan de Classis Amsterdam ,,Wy vinden ons verpligt om Uwe WelEerw. ter kennisse te moeten brengen, dat alhier verder landwaarts in, 't Roode Zand genaamt, ter ordre van Zijn Hoog Edelheyd den Gouverneur-Generaal van India, Gustaaff Willem van Imhoff, een kerkje werd opgebouwt, vermits zigh daar een mooij getal menschen bevinden, die, door hunne verafwoonendheid van de twee andere Kerken in de buytendistricten, aldaar bequaamelijk hunnen godsdienst zullen kunnen verrigten, gelyk ook bereyts, den met het schip Adrichem uytgekomene predicant, den Eerw. Heer Meyerink, als leeraar over die gemeente, ter dezer plaatse is aangehouden.'' Ds. Meiring, de stamvader van de afrikaanse Meiring-familie begon aldaar dienst te houden in September 1743 en de volgende maand werd de eerste kerkeraad aangesteld, bestaande uit twee ouderlingen: Pieter Therond en Jacob Therond, en twee diakenen: Jakobus du Preez en Gerrit van der Merwe. De eerste doopsbediening in de nieuwe gemeente vond waarschijnlik bij gelegenheid van de eerste godsdienstoefening plaats, toen het bondzegel bediend werd aan een kind, dat de naam Louis ontving en waarvan de ouders Jan en Susanna Jordaan en de getuigen Louis Jordaan en Maria Gileome waren. De officiële naam van de gemeente bij haar stichting en gedurende de eerste vijftig jaren van haar bestaan was: Roodezands-Kerk, genoemd naar de roodachtige kleur van de grond in onderscheiding van het aangrenzend dis-

De Oude Roodezands Kerk in 't land van Waveren (nu Tulbagh).
Het oudste Kerkgebouw in Zuid-Afrika dat nog staat zoals het oorspronkelik (in 1756) gebouwd werd.

trikt Zwartland, waar de grond zwartachtig was en een nieuwe gemeente hetzelfde jaar gesticht werd. In 1804 vond een nieuwe verdeling van de Kolonie plaats, en toen werd de oude naam van het dorp: Roodezands-Kerk veranderd in ,,Tulbagh'' naar Rijk van Tulbagh, een van de bekwaamste en meest gerespekteerde goeverneurs van de oostindiese periode. Doch om tot Ds. Meiring terug te keren. Hij arbeidde tot aan zijn dood in 1757. Het jaar tevoren was het kerkgebouw, dat nu nog bestaat voltooid, en in verband met de opbouw daarvan vindt men in de notulen onder datum 22 Aug. 1756 een eigenaardige en interessante aantekening, luidende als volgt: ,,Tot eene dankbare erkentenis van de trouwe diensten haerer mannen Jacs. Therond en Francois du Toit, gebleken in het opbouwen van Kerk en predikantshuis, heeft men in de Kerkeraad goedgevonden haere stoelen, zo lang als sy na haar mans dood sullen leven, op deselfde plaatz te laten staan sonder deeze te verzetten, en alzo zal het wesen met de vrouw van P. Therond.''

Opvolger van Ds. Meiring was Ds. Remmerus Harders. Gedurende zijn diensttijd (1758-1774) werd besloten ,,het gantsche Dack van de kerk te gelyk af te breken en te vernieuwen.'' Na het vertrek van Ds. Harders bleef de gemeente drie jaren vakant. Op 23 April 1777 werd Ds. Johannes Abraham Kuys als leraar aangesteld. Hij arbeidde daar tien jaren tot 11 Februarie 1787, toen hij afscheid nam en naar Holland terugkeerde. Na zowat twee jaren in zijn vaderland vertoefd te hebben, kwam hij weer terug naar Zuid-Afrika, en arbeidde hij tot grote vreugde van zijn oude gemeente nog vijf jaren in haar midden, tot 30 Maart 1794, toen hij naar de Kaapstad verplaatst werd. Zijn opvolger te Tulbagh was de ijverige predikant en welbekende zendingvriend, Ds. Michiel Christiaan Vos. Hij diende daar van 1794 tot 1802, en werd opgevolgd door Ds. Hendrik Willem Ballot, die reeds tevoren de tijdelike plaatsvervanger van eerstgenoemde was. Er was een groot onderscheid in het temperament van deze twee predikanten; Lichtenstein, de welbekende reiziger, neemt het op voor Ballot, van wie hij zegt, ,,dat hij verdraagzamer denkt en de jeugd nu en dan tot vrolijkheid aanmoedigt,'' terwijl door de invloed van Vos, ,,dans, gezang en spel uit de gezelschappen verbannen waren.'' En ook de Kommissaris-Generaal De Mist schrijft aan Ballot op smalende toon aangaande Vos als volgt: ,,Uw voorganger *Vos* kwam deezer dagen aan de Kaapstad als zendeling naar Tranquebar. Ik wist dat hij zijne oude schapen zo gaarne eens wilde bezoeken—doch ik was bang voor de brandziekte of schurfd, die met de langdurige droogte zeer aanstekend is. Een Vos is ook zelden bij jonge lammeren te wagen.'' Een ding is zeker, Vos heeft de ware evangeliese zin van een oprechte leraar gehad, hij was een vurige zendingsijveraar en paste een strenge tucht op zijn kudde toe. Dat hij in zekere kringen niet gewild was, is te verstaan, doch de geschiedenis spreekt niet anders dan met lof van hem, en dat hij om de genoemde karaktertrekken gehaat en zelfs lastig gevallen werd, strekt hem niet tot schande, maar veeleer tot eer.

Ds. Ballot werd opgevolgd (1814) door Ds. J. J. Kicherer, die voorheen een zendeling van het Londense Zendinggenootschap was. Hij overleed te Tulbagh in 1826 en werd opgevolgd door Dr. George Thom, vroeger de Superintendent van het evengenoemde Zendinggenootschap. Zijn opvolger was de godzalige Ds. Robert Shand, die van 1834 tot 1871 arbeidde. Aan het begin van zijn diensttijd vond de afscheiding van de gemeente Kruisvallei plaats. Hij verkreeg zijn emeritaat in 1871, zette zich metterwoon neder te Stellenbosch en overleed in het distrikt Swellendam in 1876. De daaropvolgende predikanten te Tulbagh waren: Di. William Robertson (1871-1883); J. A. Buchner (1883-1908); C. D. Bam (1908-1915); G. Hugo (1915-1921) en Dr. J. H. Greyvenstein sedert 1922.

DE GEMEENTE ZWARTLAND. De stichting van deze gemeente dagtekent van het jaar 1745. Reeds in 1743 had de Goeverneur-Generaal Baron van Imhof bevel gegeven tot het bouwen van een kerk in het Zwartland. Men kon het echter niet dadelik eens worden, waar de ligging van het dorp moest wezen. In dit verband werd er in 1744 een belangrijke vergadering door de omliggende burgers gehouden op de plaats, waar het tegenwoordige dorp Malmesbury gelegen is. Oorspronkelik behoorde die plaats aan de weduwe Pieter van der Westhuizen, die gewillig was haar voor kerkdoeleinden af te staan in ruil voor een andere plaats met uitbetaling daarbij aan haar van een bedrag gelijkstaande met £175 sterling voor de gebouwen. Deze schikking werd goedgekeurd, en zekere zieketrooster, Wietse Botes, terstond aangesteld om een school in de buurt te beginnen. Het volgend jaar (1745) aanvaardde de eerste predikant, Ds. Rutger Andries Weerman, scheepsprediker, zijn dienstwerk op de nieuwe kerkplaats, die de naam van Zwartland, waarschijnlik naar de kleur van de grond, behield tot 1829, toen zij officieel de naam van Malmesbury ontving, naar de schoonvader van de Goeverneur Sir Lowry Cole: kerkelik is echter de naam onveranderd gebleven. De eerste kerkeraad bestond uit de ouderlingen Pieter Venter en Gerrit Olivier en de diakenen Jan Loubser en Floris Smit.

Ds. Weermans eerste voornemen, na zijn aankomst, was de gemeente te bezoeken, dat hij echter wegens de grote onkosten aan de reis verbonden niet kon ten uitvoer brengen. De gemeente was wel klein—nog geen 400 leden—doch zij woonden ver uit elkaar. Bovendien moesten een kerk, een pastorie en een woning voor de „dominee" of voorlezer gebouwd worden. Daarmee was het een eindeloos gesukkel, nu eens met de fondamenten dan weer met de gevel van de kerk. Toch bleef Ds. Weerman daar voortwerken tot 1748, toen hij naar Batavia verplaatst werd. Zijn

PLAN (1744) VOOR EEN DORP EN KERK IN 'T ZWARTLAND (NU MALMESBURY).

opvolger was Ds. C. B. Voltelen. Gedurende zijn diensttijd werd een aanvang gemaakt met het bouwen van een behoorlike predikantswoning, waarvoor men 4,000 gulden van de kaapstadse kerkeraad leende—een bedrag dat later met grote moeite weer terugbetaald werd. Na Ds. Voltelen hebben de volgende predikanten de gemeente bediend: Di. G. Croeser (1755-1770); D. Goldbagh (1774-1783); P. J. van der Spuy (1786-1806); M. C. Vos (1810-1811); J. Scholtz (1811-1827); J. Spyker (1829-1833). De predikant, wiens diensttijd in de gemeente zich over het langste tijdperk heeft uitgestrekt, was Ds. Johannes Carolus le

De Oude Pastorie, Malmesbury, 1750.
Geboorteplaats van Prof. A. Moorrees.

Fèbre Moorrees, namelik van 1834 tot 1887. Zijn bevestiving vond plaats op 20 Februarie 1834 door Dr. A. Faure van de Kaapstad, en hij aanvaardde zijn bediening met het tekstwoord uit 2 Kor. xii: 14: ,,Want ik zoek niet het uwe maar u.'' Juist toen was er een belangrijke korrespondentie met het Goevernement aan de gang met betrekking tot de kerkrechten bij het verkopen van erven. Door de bemoeiing van Ds. Moorrees liep de zaak niet onvoordelig af voor de gemeente. Hij heeft benevens de betrachting van zijn gemeentelike plichten ook voor de zaak der opvoeding gedaan wat hij kon. De kerkschool maakte plaats voor de publieke school, en in 1850 gelukte het Ds. Moorrees de heer Albertus N. Rowan aangesteld te krijgen als hoofdonderwijzer. Deze was de latere welbekende en knappe schoolinspekteur, die te Malmesbury zijn eerste werkkring vond en aan de zaak der opvoeding aldaar een grote stoot gaf. Ook het zendingwerk werd niet door Ds. Moorrees verwaarloosd. Kort voor zijn aankomst was besloten: ,,De gekleurden zullen gelijkelijk delen in hunne christelijke voorregten met de blanken; het Avondmaal zal aan alle lidmaten zonder onderscheid van kleur of afkomst worden toegediend.'' De nieuwe leraar gevoelde het onbevredigende en onwenselike van deze schikking, en dat dus aan de gekleurden een afzonderlik kerkgebouw moest gegeven worden, waar zij hun voorrechten konden genieten. Om echter tot deze verandering te komen was niet zo gemakkelik. Toch werd de verandering later bewerkstelligd. De uitgestrektheid van de gemeente met de steeds toenemende bevolking maakte het voor één leraar haast onmogelik om haar belangen naar behoren te behartigen. De uithoeken konden slechts om de twee of drie jaren tijds bezocht worden. In 1851 werd afgescheiden de nieuwgestichte gemeente Hopefield, toen volgde Darling in 1855, voorts Riebeek West in 1858, verder Riebeekskasteel in 1863 en eindelik in 1880 Moorreesburg, welke

Ds. J. C. le Febre Moorrees.

laatste gemeente naar de naam van de stichter genoemd werd. Het tegenwoordig kerkgebouw werd gedurende de diensttijd van Ds. Moorrees gebouwd. Het heeft de gemeente veel gekost ter oorzake van het vallen van de ene zijde der kerk. Van de gevolgen voor deze gemeente van de strijd tegen het liberalisme laat de ruimte niet toe te schrijven. Slechts vermelden wij, dat er bij een sektie van de gemeente grote ontevredenheid ontstond, omdat Ds. Moorrees de geschorste predikant van Darling, Ds. J. J. Kotzé, niet tot zijn kansel wilde toelaten. Ds. Moorrees verkreeg eervol emeritaat in 1881 en ontsliep te Malmesbury 20 Junie 1885. Hij was een Afrikaner van geboorte, de broeder van Ds. H. A. Moorrees van Riversdal en Kruisvallei (Tulbagh) en de vader van Prof. A. Moorrees. Hij had, toen hij aan de Universiteit te Utrecht studeerde, met zijn mede-Afrikaner student, Philip Faure, deelgenomen aan ,,De Tiendaagsche Veldtocht'' tegen België als lid van het Vrijwilliger Studentekorps, en daarvoor werd hij evenals Faure met ,,het metalen kruis'' vereerd. Ds. C. Rabie was de volgende predikant. Hij kwam er (1880) toen de gemeente in een ernstige strijd verkeerde ten gevolge van het optreden van de liberale predikant Kotzé. Deze preekte te Malmesbury in een afzonderlik gebouw; dit verwekte veel opspraak en gaf aanleiding tot veel moeilikheid, doch de takt en de invloed van de plaatselike leraar zegevierden. Gedurende zijn bediening werd de gemeente meer dan eens bezocht door een gezegende geestelike herleving en werd haar kerkgebouw, dat tans zeer sterk en sierlik is, met 300 zitplaatsen vergroot. Ds. Rabie ontving zijn eervol ontslag in 1912. Zijn opvolger was Ds. J. D. Horak (overleden 2 Maart 1921). De tegenwoordige leraar, Ds. H. Pienaar, werd daar bevestigd in September 1921.

Ds. C. Rabie.
Pred. te Piketberg (1872—1881),
Malmesbury (1881—1912).

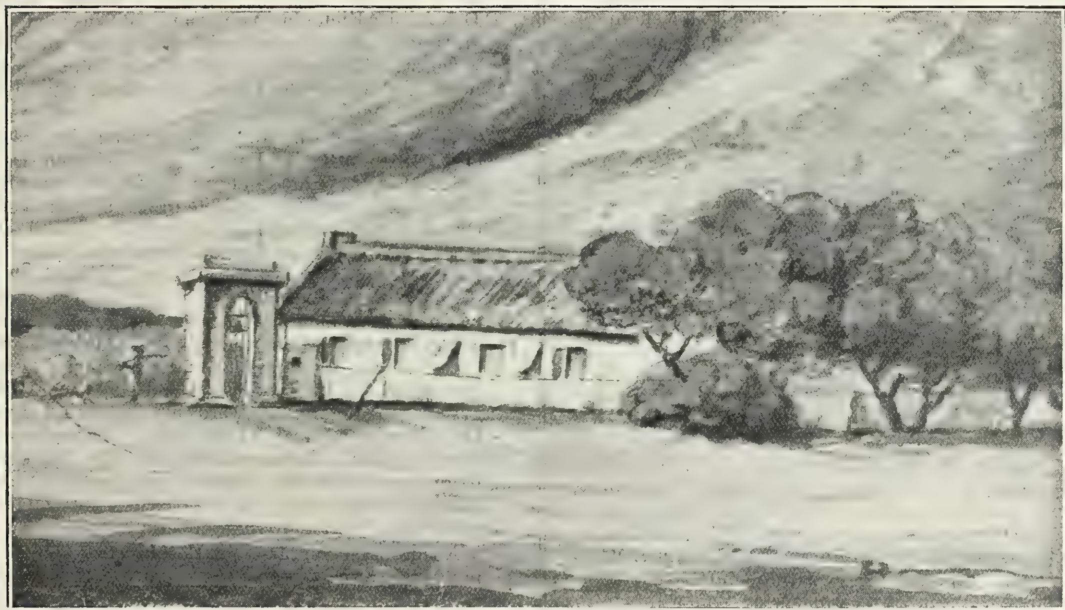
DE TWEE LAATSTE GEMEENTEN IN DE 18e EEUW.

DE GEMEENTE GRAAFF-REINET. De gemeente Graaff-Reinet werd in 1792 gesticht. De oudste leraar, Ds. J. H. van Manger (1792-1795), heeft ongelukkig geen aantekeningen gehouden van wat er in de kerkeraadsvergaderingen verhandeld was, en zijn opvolger, Ds. H. W. Ballot, legde het oude Resolutieboek, beginnende met 8 Julie 1798, aan. Daaruit blijkt, dat de kerkeraad bij het indiensttreden van Ballot bestond uit twee ouderlingen, Martinus Wessel Pretorius en J. Jacobs, en twee diakenen, B. J. Burger en Nicolaas Smit Eerstgenoemde was de vader van de later vermaarde Voortrekker-Kommandant-Generaal Andries Pretorius, en de andere namen zijn ook in de geschiedenis van de Grote Trek goed bekend. In dit verband is het opmerkelik, dat Graaff-Reinet vele mannen opleverde, die belangrijke diensten aan Land, Volk en Kerk bewezen hebben.

Een van de eerste werkzaamheden, die de aandacht van Ds. Ballot vergden, was de voltooiing van de halfgebouwde nieuwe kerk. De oude was zeer bouwvallig en brandde nog af ook, toen men bezig was de nieuwe te bouwen, van welk afbranden ,,de timmerman Jansen de schuld heeft.'' Hierdoor werd de kerkeraad in grote verlegenheid gebracht, aangezien al de cederhoutkozijnen en -balken van het oude gebouw voor het nieuwe bestemd waren. In die tijd moesten wagens naar de Kaap gezonden worden om de nodige bouwmaterialen te gaan halen, en de heen- en terugreis duurde twee maanden. Zo lezen wij b.v. hoe door de kerkeraad ,,goedgevonden wierd om J. Treurniet, met een wagen tot afhaling van 2,000 pond ijzer, Caapwaarts te zenden, genietende hij dagelijks voor zig rijxd. . . . . en voor huur van zijn wagen rijxd. 40 van de kerk; maar zijnde daarbij ook verpligt in twee maande terug te keeren.'' Het sloerde lang met het bouwen van de kerk. Timmerman Jansen gaf meer dan eens moeite, en ook de metselaar moest ,,door den landdrost worden gedwongen tot correcte uitvoering van zijn contract.''

De landdrost, een zekere F. R. Bresler, steunde het werk echter mooi, waartoe onder datum 25 November 1799 ,,inkoopen gedaan werden en personen, die iets beloofd hadden, aangeschreven werden, dit op de eerste notificatie te zenden.'' Eindelik, tegen het einde van 1800, was het gebouw voltooid en door Ds. Ballot op Zondag, 28 September, ingewijd. Voor gebruik op de kansel nam de kerkeraad een Bijbel over van de diaken Paul Maree, en besloot ,,om aan den heer Schoonbergen 100 pond zeep te zenden, weegens zijn goede behandeling in 't zenden der kerkegoederen.''

Ds. Ballot had niet het genot lang in zijn nieuwe kerk te mogen prediken, want reeds een maand na de inwijding ging hij voor goed weg van Graaff-Reinet. Zijn verblijf aldaar was dan ook niet van ongemengde vreugde, want in Januarie 1799 brak een oproer in het distrikt uit. Het gevangennemen van Adriaan van Jaarsveld, die beschuldigd was van valse handtekening en verzet tegen een dagvaarding van het Hoge Hof van Justitie, was de oorspronkelike oorzaak van de uitbarsting. De burgers raakten hierdoor in opwinding, want zij vermoedden, dat de gevangenneming in verband stond met de voormalige onafhankelike regering, toen Graaff-Reinet zich van de Kompanjie vrijgemaakt had, en gemelde van Jaarsveld het

De eerste Kerk op Graaff-Reinet, 1798.

bestuur in handen gehad had. 'n Kommando werd toen bijeengeroepen, en nadat zij van Jaarsveld, die reeds onder een gewapend geleide op weg naar de Kaapstad was, verlost hadden, rukten de burgers op naar de plaatselike Drostdij. In zijn verlegenheid riep de landdrost de hulp van de predikant in. Ds. Ballot ging dan ook het kommando te gemoet en deed alles in zijn vermogen om de

Ds. H. W. Ballot.

gemoederen tot bedaren te brengen; ook maakte hij van de kansel bekend, wat de eigenlike beschuldiging tegen van Jaarsveld was. De burgers onderwierpen zich eindelik; maar Ds. Ballot was moede van al die onaangenaamheden, en gevolgelik deed hij bij de waarnemende engelse Goeverneur Dundas aanzoek om verplaatsing nader bij de Kaap, ,,that I may at least live quietly with my friends.'' De landdrost Bresler beval de verplaatsing aan. ,,The conduct of the Rev. Ballot and the propriety of his proceedings towards averting evils ought to be highly recommended.''—Zo schreef de landdrost o.a. aan de Regering. Het gevolg was dat Ds. Ballot naar Swellendam verplaatst werd. Hij had te Graaff-Reinet van 1798 tot 1800 gestaan. Na zijn vertref bleef de gemeente enige jaren vakant. Eerst in 1806 werd de volgende predikant aangesteld, t.w., Ds. J. J. Kicherer, een man van biezondere godsvrucht en ijver, die vroeger zendeling onder de Korannas was geweest. Hij werd in 1815 naar Tulbagh verplaatst, en heeft gedurende de negen jaren van zijn dienst over de 2,000 lidmaten aangenomen.

De volgende predikanten waren: Ds. J. A. Schutz (1815-1818); Dr. A. Faure (1818-1822) en Ds. A. Murray (1822-1866). Laatstgenoemde kwam uit Schotland op uitnodiging van Dr. G. Thom. In zijn eerste jaren te Graaff-Reinet moest het kerkgebouw geheel afgebroken en herbouwd worden. De gemeente was toen nog zeer uitgestrekt en Ds. Murray moest buitenkerk houden op plaatsen, waar later de volgende gemeenten gesticht werden: Aberdeen, Colesberg, Richmond, Burgersdorp en Murraysburg. Laatstgenoemde plaats werd naar hem genoemd en de eerstgenoemde naar zijn geboortestad in Schotland. In 1866 is hij ontslapen na een gezegende evangeliebediening en werd hij opgevolgd door zijn zoon, Ds. Charles Murray (1866-1904). Deze was als prediker zeer begaafd. Kenmerkend van zijn bediening was zijn liefde voor en arbeid aan de kinderen der gemeente. Het nieuwe kerkgebouw, een der sierlikste in Zuid-Afrika, werd onder zijn bestier in 1886 opgericht.

Na de dood van Ds. Charles Murray hebben de volgende predikanten de gemeente bediend: (1) Di. A. F. Louw (1897-1903, 1908-1912); P. G. J. Meiring (1904-1907); (3) P. K. Albertyn (1906-1921); (4) Dr. D. F. Malan (1913-1915); (5) Dr. B. B. Keet (1916-1919); (6) Di. I. F. Burger (1920-1922); (7) J. F. Naudé (van 1921); (8) J. F. Mentz (van 1922).

DE GEMEENTE SWELLENDAM. De gemeente Swellendam is de laatste van de zeven gemeenten die tijdens het bestuur van de Oostindiese Kompanjie in Zuid-Afrika gesticht zijn. Haar stichting dagtekent van het jaar 1798, en op de eerste kerkeraadsvergadering, gehouden op 23 Julie 1798, waren tegenwoordig Ds. J. H. von Manger, ouderlingen Petrus Pienaar en Hillegard Muller, en diakenen Hermanus Reedelinghuyzen en Hermanus Steyn (Jac.zn.). In die dagen was de gemeente groot en uitgebreid, als men in aanmerking neemt, dat de tegenwoordige gemeenten Caledon tot 1810; Riversdal, tot 1839; Bredasdorp, tot 1839; Napier, tot 1848; Ladismith, tot 1850; Robertson, tot 1852; Montagu, tot 1854; en Barrydale, tot 1880 delen waren van de oude gemeente Swellendam en in de bovenvermelde jaren afgesneden en tot afzonderlike gemeenten verklaard werden.

Haar eerste predikant was Ds. Johann Heinrich von Manger, geboren in 1767 te Hesse-Cassel in Duitsland. Hij genoot zijn opleiding aan de Universiteit te Utrecht in Holland. In 1790 ontving hij zijn aanstelling als predikant. In 1792 verliet hij Holland om eerst in Graaff-Reinet en daarna, in 1798, in Swellendam werkzaam te zijn. Er was toen nog geen kerkgebouw, en na zijn aankomst werden er intekenlijsten geopend om de nodige gelden voor de eerste kerk te vinden. Een timmerman, Wiegman genaamd, maakte de plannen voor de kerk en zette de funderingen uit. In 1801 werd het gebouw opgetrokken door Burger Chr. Koents en heeft 41,000 guldens £3,416 13s. 4d. gekost. Bij het afleveren van het gebouw in 1802 werd de aannemer door de kerkeraad bedankt en hem tevens 1,000 rijksdaalders boven de 41,000 guldens toegevoegd voor werk aan de preekstoel verricht, dat niet in het kontrakt begrepen was.

In 1822 werd besloten een doorgang met een hek te maken. Het hek kan de lezer op de prent duidelik zien.

Achtereenvolgens hebben de volgende predikanten de gemeente gediend: (1) J. H. von Manger (1798-1802); (2) W. H. Ballot (1802-1803); (3) J. A. Schultz (1803-1813); (4) J. C. Berrangé (1816-1817); (5) J. Spyker (1817-1823); (6) C. Mol (1823-1832); (7) W. Robertson (1833-1872); (8) C. F. J. Muller (1872-1877); (9) G. Murray (1879-1892); (10) J. H. van Wijk (1892-1893); (11) D. S. Botha (1898-1904);

Ds. J. A. Schutz.

(12) D. J. Malan (in 1905); (13) A. G. du Toit (1906-1919); (14) G. D. du Toit (1916); (15) A. W. Eckhard (1920).

Gedurende de diensttijd van Ds. A. G. du Toit, die tans Sekretaris is van de Z.A. Bijbelvereniging, Kaapstad, werd het oude kerkgebouw, dat bouwvallig was geworden, afgebroken en in de plaats daarvan een nieuw en groot gebouwd in oud Kaaps-Hollandse styl, voor een som van £9,670, die afbetaald werd.

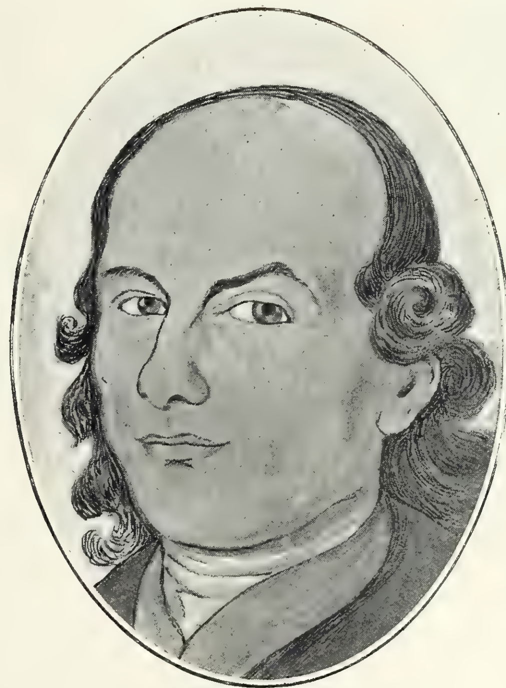

De Oude Kerk. Swellendam, 1803.

DE OUDERE ZENDING DER KERK.

De Nederlanders, die zich in de helft der 17de eeuw aan de Kaap nederzetten, waren niet onverschillig voor de geestelike behoeften der inboorlingen. Het gebed, dat van Riebeeck bij de vergaderingen van de Politieke Raad bezigde, bevatte de bede dat ,,onder deze wilde brutale menschen mogelijck sijnde Uwe ware gereformeerde Christelijcke Lere metter tijt mochte voortgeplant ende verbreijt worden.'' En dit was niet maar een vrome wens, want de bataafse Kerkorde van 1643, waarnaar zich ook de kaapse Kerk gedragen moest, bevatte een gehele afdeling, die voorschreef de ,,Middelen om de bekeeringe der Heydenen te vorderen.''

Aan de inboorlingen als zodanig werd echter weinig gedaan. Kommandeur van Riebeeck nam wel in zijn huis een jonge Hottentottin op, die bij haar doop in de Christelike Kerk de naam Eva ontving, en de Zieketrooster Wylant trachtte twee jonge Hottentotten een christelike opvoeding te geven, doch de uitslag was teleurstellend. Enkele mannen, zoals G. F. Wreede en Ds. Petrus Kalden trachtten de Hottentot- (of Nama-) taal aan te leren, doch van eigenlik zendingwerk onder de Hottentot-stammen kan geen sprake zijn. Aan de slaven werd evenwel heelwat geestelike arbeid besteed. Van de tijd van Van Riebeeck af aan werd voor de slavekinderen school gehouden, en een paar Deense zendelingen, die in 1706 op hun reis naar Indië de Kaap aandeden, verhalen dat zij zeer verheugd waren, de kinderen

GEORG SCHMIDT.
Eerste Protestantse Zendeling in Zuid-Afrika. Uitgezonden door de Moraviese Broederkerk in 1737 en werkzaam onder de Hottentotten in de Baviaanskloof (nu Genadendal) tot 1742.

der Zwarten de katechismus-vragen zo vlot te horen beantwoorden. In de vroegste jaren was het wet, dat indien iemand, Hottentot of slaaf, de hollandse taal spreken kon, en in de Christelike Kerk, na gedane belijdenis, gedoopt werd, hij of zij als een ,,christen-mens'' beschouwd, en (mocht het een slaaf of slavin zijn) in vrijheid gesteld zou worden. Deze wet werd, weliswaar, later gewijzigd, doch het bleef altijd in theorie waar, dat de christelike doop, aan slaven toegediend, door hun eventuele vrijlating moest worden gevolgd.

Eerst tegen het einde der 18de eeuw gevoelde onze kaapse Kerk de aandrift tot zendingwerk. Het was de periode van ontwaking ook in Europa, en de impuls, die daar ginds leidde tot de stichting van de grote zendinggenootschappen, deed zich in Zuid-Afrika gevoelen door de invloed van de predikanten H. R. van Lier en M. C. Vos.

Ds. van Lier was predikant te Kaapstad van 1786 tot 1793. Aan grote geleerdheid paarde hij diepe godsvrucht. Hij arbeidde met grote zegen en trok zich vooral ook de verwaarloosde geestelike toestand van de slaven en Hottentotten aan. In 1789 leverde hij een predikatie in de moederkerk, waarin hij biezonder de nadruk legde op de noodzakelikheid het Evangelie aan ieder schepsel te verkondigen. Deze soort van prediking was onbekend in die dagen. Intussen had zich in de hoofdstad een gezelschap van vrienden gevormd, die onder de slaven en Hottentotten arbeidden. Onder deze dient vooral genoemd te worden de

DR. H. R. VAN LIER.
Op zijn grafsteen te Rondebosch staat dit uitgebeiteld: "Hier rust het stoflijk deel van Helperus Ritzema van Lier, in leven A.L.M., Philos. Doctor, Predikant in de Gereformeerde Gemeente aan de Hoofdplaats van de Kaap de Goede Hoop, 1786 tot 1793."

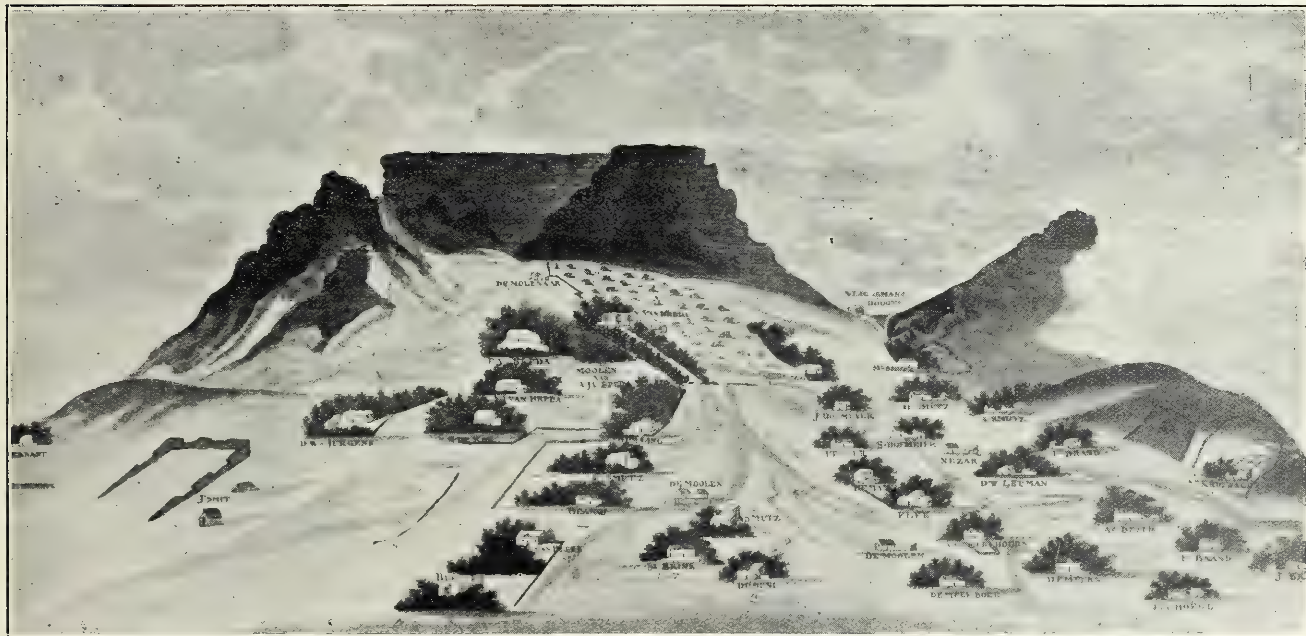
Ds. M. C. Vos.
Een van de eerste Afrikaners die predikanten geworden zijn. Gearbeid in Europa, Afrika en Azië. Standplaatsen in Zuid-Afrika: Tulbagh (1794—1802); Zwartland (1810—1811); Caledon (1811—1818).

weduwe Machtelt Smith (geb. Combrinck), die een Zondagschool voor slaven stichtte. Tevens werden in de Wagenmakersvallei—het tegenwoordige Wellington—zendingwerkzaamheden begonnen op aandringen van Ds. van Lier. En in 1799 werd het Z.A. Zendinggenootschap door de beroemde Dr. J. T. van der Kemp en anderen opgericht met takken te Stellenbosch, Tulbagh en Graaff-Reinet.

Op 8 Maart 1794 landde aan de Kaap Ds. M. C. Vos, een Afrikaner van geboorte, die in Holland zijn opleiding had ontvangen. Hij liet zich meteen als een warme zendingvriend kennen. Zijn intreepreek te Tulbagh had tot tekst Markus 16: 15: ,,Gaat dan heen in de gehele wereld, predikt het Evangelie aan alle creaturen,'' bij de verklaring waarvan hij het zijn gemeente duidelik aankondigde, dat hij gezonden was om ook hun dienstboden het Evangelie te verkondigen. Ook verzocht hij zijn leden elke Zondag en Woensdag avond hun slaven en vrije dienstboden te zenden tot onderricht in Gods Woord—een verzoek waaraan ettelijken gehoor gaven. En deze pogingen werden gezegend. Een boer verklaarde openlik, dat hij vroeger zijn werkvolk niet met stok en zweep kon regeren, maar dat het nu met vreugde zijn werk deed, sedert de christelike geest doorgedrongen was. Ook te Caledon, waar Ds. Vos van 1811 tot 1818 arbeidde, was er zegen op zijn zendingwerkzaamheid. In tegenwoordigheid van zijn gemeente mocht hij daar op een Zondag de doop toedienen aan talrijke slaven, die daarop met hun bazen aan dezelfde nachtmaalstafel aanzaten.

De Kaapstad en Tafelbaai, omstreeks 1750.
Dẹ toren van de oude Kerk duidelik zichtbaar.

De Tafelberg naar een Tekening uit de 18de eeuw.

Bevattende de namen der Hollandse eigenaren van deftige huizen en uitgestrekte gronden tegen de helling van de berg gelegen.

VROUWEKLEDING AAN DE KAAP IN DE 18e EEUW.

Johanna Catharina Bode.
Huisvrouw van Ds. Robert Aling, predikant aan de Paarl, 1784—1800.

Maria Bernhardi.
Huisvrouw van Ds. J. A. Schutz, predikant te Swellendam (1803—1813) en te Graaff-Reinet.

Susanna Maria Hamman (geb. Hauman).

Overgrootmoeder van Genl. Hertzog, Eerste Minister van de Unie van Zuid-Afrika, 1924.

Elizabeth Wilhelmina Cruywagen.
Huisvrouw van Ds. H. W. Ballot, predikant te Graaff-Reinet, Swellendam en Tulbagh.

Aletta Jacoba Blanckenberg.
Geb. in 1738 en gehuwd 5 Feb. 1756 met Petrus Johannes de Wit, Burgerraadslid

KERK EN STAAT. De Kerk in Zuid-Afrika was gedurende de 17de en 18de eeuwen volstrekt afhankelik van de Nederlandse Kerk. De Classis van Amsterdam werd beschouwd als opzicht voerende over de koloniale kerken in Oost-Indië, en dus ook over die van de Kaap, die ,,het frontier fort van Indië'' was. Leraars, ziekentroosters en andere kerkelike ambtenaren werden op aanbeveling van de Classis door de Bewindhebbers der Oost-Indiese Maatschappij aangesteld, en moesten zich over een diensttermijn van tien jaar in de vreemde verbinden.

Toen in het jaar 1795 de Kaap aan de Britse Regering werd overgemaakt, was het één van de voorwaarden der overgave dat de bestaande Nederduits Gereformeerde Godsdienst gehandhaafd zou worden. Acht jaren later werd het land aan de Betaafse Republiek teruggegeven. De Kommissaris-Generaal J. A. de Mist, aan wie de regeling van zaken was opgedragen, stelde een ,,Kerkorde'' op, waardoor aan alle Kerkgenootschappen hier te lande een gelijke bescherming der wetten verzekerd werd. Voor ,,het Hervormde Kerkgenootschap,'' zoals de Mist de N.G. Kerk noemde, werd biezondere voorziening gemaakt, als zijnde ,,bij verre het talrijkste en ten platten lande in deze volkplanting het enigste.'' Hierdoor verkreeg de Kerk wel een organisatie, doch geen zelfstandigheid. De Kerkorde van de Mist bond haar aan handen en voeten, en maakte haar tot in de geringste biezonderheden van de Regering afhankelik. Predikanten moesten door de Goeverneur worden aangesteld en bezoldigd. Kerkeraadsleden moesten eveneens van regeringswege hun aanstelling ontvangen. Het oppertoezicht over kerkelike eigendommen en hun administratie lag aan de Goeverneur: zonder zijn verlof konden geen eigendommen verkregen of verkocht worden, en alle jaarrekeningen moesten hem ter approbatie worden voorgelegd. Voor de bijeenkomst, alle twee jaren, van een Algemene Kerkvergadering of Synode werd in de Kerkorde wel voorziening gemaakt, doch zonder de vertegenwoordigers der Regering, de Kommissarissen-Politiek, mocht niets voorgesteld, besproken of besloten worden, en de formele besluiten der Vergadering zouden ook zonder kracht blijven, tenzij en totdat zij door de Goeverneur waren goedgekeurd.

J. A. UYTENHAGE DE MIST.
Kommissaris-Generaal aan de Kaap gedurende het Bestuur van de Bataafse Republiek, 1803—1806. Hij gaf aan de Kerk een nieuwe Kerkorde. Het dorp Uitenhage naar hem aldus genoemd.

PREDIKANTEN IN DE EERSTE SYNODE.

Dr. Abraham Faure,
Kaapstad.

Ds. M. Borcherds,
Stellenbosch.

Ds. T. J. Herold,
Paarl.

Ds. J. Scholtz,
Zwartland.

Ds. J. J. Kicherer,
Tulbagh.

Ds. A. Murray,
Graaff-Reinet.

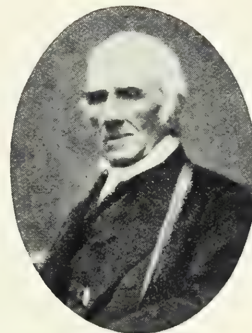
PREDIKANTEN IN DE EERSTE SYNODE.

Ds. C. Mol,
Swellendam.

Dr. G. Thom,
Caledon.

Ds. A. Smith,
Uitenhage.

Ds. J. Spyker,
Somerset West.

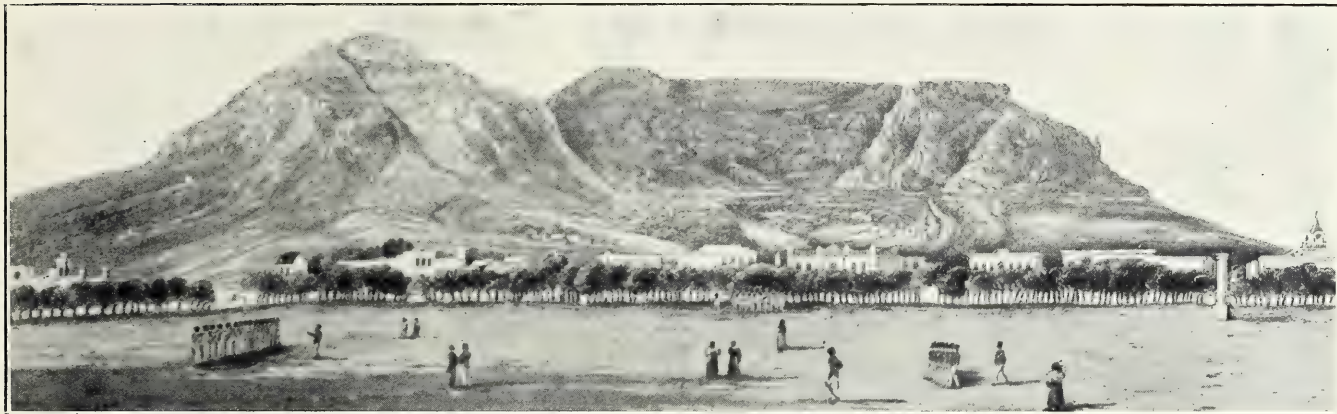

Ds. H. Sutherland,
Worcester.

Sir John Truter,
Kommissaris-Politiek.

FACSIMILE'S DER HANDTEKENINGEN VAN DE LEDEN DER EERSTE SYNODE, 1824.
Voor de volledige naamlijst zie bl. 18.

De Kaapstad Omstreeks 1824.
Van een tekening uit G. Thompson's *Reizen in Zuid-Afrika* (1827).

DRIE DER OUDSTE PREDIKANTEN.

Ds. MEENT BORCHERDS. De 3de September 1762 te Jengum in Oost-Friesland geboren, voltooide de jonge Borcherds zijn studieën in de Godgeleerdheid te Groningen op 22-jarige leeftijd, en werd hij tot predikant aan de Kaap aangesteld. Hij begon zijn dienstwerk in de Kaapstad in Mei 1785. Van een zwak en ietwat zenuwachtig gestel zijnde, werd weldra zijn gezondheid aangedaan—vandaar zijn verzoek om naar Stellenbosch te worden verplaatst, daar hij meende, dat zijn zwakke borst en stem beter voor een kleiner kerkegebouw geschikt waren.

Iiemand, die Ds. Borcherds van nabij gekend heeft, geeft dit getuigenis aangaande hem:—,,Als leraar was hij in leer en wandel onberispelik; geoefend in de kundigheden tot zijn beroep en ambt behorende, oordeelde en redeneerde hij met gezond verstand en haatte alle dweepzucht. Hij hield niet van uiterlikheden, maar achtte de inwendige christelike toestand van de mens, de stille en verborgen omgang met God, de erkentenis van des Zaligmakers verdiensten, en de nakoming en beoefening der christelike en zedelike plichten, als de gronden waarop het gebouw des Christendoms moest gevestigd worden. Hij was verdraagzaam en wist in gesprekken de schoonheden van de christelike godsdienst zo voor te stellen, dat daaruit troost zo in leven als sterven gevonden werd—hij sprak dan beminnelik en gepast. Als groot bewonderaar der natuur hield de starrehemel des nachts en de aarde met haar wonderen meermalen zijn aandacht bezig. Gaarne was hij de leidsman der jeugd en voor hen, die voorbereid werden om leraar te worden, de gulle vriend en welmende raadgever. Hij deelde bereidwillig met ruime teugen uit de bron zijner wetenschap, en was waarlik gelukkig, wanneer studenten en vrienden, in hun pogingen slaagden. Hij bestierde zijn huisgezin zachtmoedig—zuivere godsdienst gaf de hoofdtoon—de vriend verenigde zich met de vader,—huiselikheid bekoorde vreemdeling en landgenoot, en het geluk scheen aldaar ten minste tijdelik zijn zetel gekozen te hebben.''

Het salaris van predikanten in de dagen van Ds. Borcherds was zeer gering. In de eerste 20 jaren van zijn diensttijd te Stellenbosch was zijn traktement slechts £70 5s. per jaar. Dit bedrag werd in 1805 verhoogd tot £75, in 1812 tot £112 10s., in 1820 tot £150, en in 1828 tot £300 per jaar. De huisvader bevond echter, dat zijn inkomsten niet toereikend waren voor zijn gezin, en zag zich genoodzaakt een stuk lands aan te kopen. Hij bebouwde de grond in zijn vrije uren, en het behaagde God hem daarin zo te zegenen, dat hij een redmiddel vond voor de zijnen. Op een gedeelte van de grond bouwde hij een huis, en noemde het *La Gratitude* (De Dankbaarheid) ten blijke, dat hij het aan de goedheid Gods te danken had. In de frontgevel plaatste hij een afbeelding van Gods alziend oog. Deze woning met de afbeelding bestaat heden nog en is gelegen in de Dorpstraat.

Als geschiedschrijver maakte Ds. Borcherds zich ook verdienstelik. In het *Zuid-Afrikaansche Tijdschrift* van zijn tijd vindt men vele leerzame stukken uit zijn pen over de geschiedenis van de Kaap-Kolonie, en vooral van het distrikt Stellenbosch. Ook beminde hij de dichtkunst. Verscheidene gedichten werden door hem in druk gegeven, o.a. een lierdicht, *De Maan*, waarin veel godsdienst en gevoel doorstraalde. Hij was een der stichters van het eerste

Ds. Meent Borcherds.

Zuid-Afrikaansche Drukpers-Genootschap in 1800 en van een Maatschappij ter aanmoediging van Landbouw, Kunsten en Wetenschappen. In een van de eerste voortbrengselen van de pers van die tijd vindt men het volgende aangetekend:—,,Het gedicht ter gelukwensching van het Drukpers Genootschap, het werk van den WelEerw. Heer Borcherds, Predikant te Stellenbosch.—Zijn WelEerw. wordt voor dit zierlik Adres bij deze door den Raad beleefdelijk bedankt.''

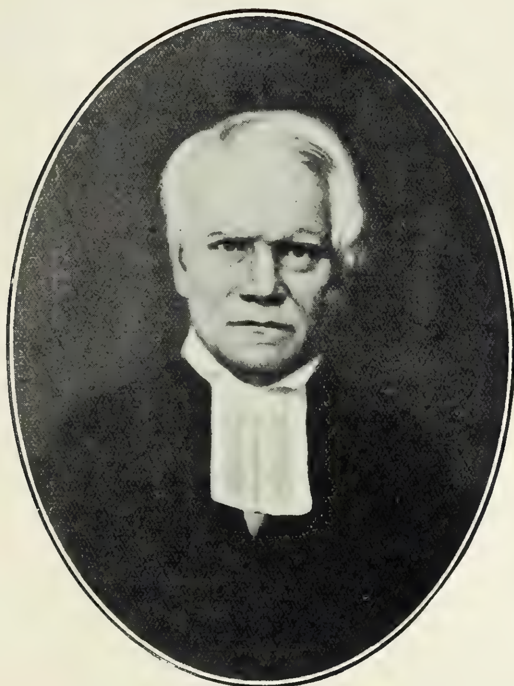
Van de eerste Synodale Vergadering onzer Kerk in 1824 gehouden was Ds. Borcherds Scriba. Bij de tweede Synode in 1826 nam hij de voorzitterstoel in.

Ds. Borcherds arbeidde onafgebroken en onvermoeid te Stellenbosch tot 9 Desember 1830, toen hij wegens hoge ouderdom eervol emeritaat aanvaardde. Lang mocht hij niet van deze rust genieten, want reeds de 28ste Februarie 1832 ging hij zijn eeuwige ruste in. Hij werd op het kerkhof bij de kerk begraven. Met hem werd gelijktijdig begraven de echtgenote van zijn opvolger, de WelEerw. T. J. Herold. Beide lijken werden in de kerk geplaatst voor het preekgestoelte, dat met zwart behangen was. Een groot gedeelte van de gemeente was verzameld om de begrafenisplechtigheid bij te wonen. Ds. A. Faure van de Kaapstad hield een treffende lijkrede ,,treffend voor vriend of maagd, gepast op de toestand van de overledenen, en opwekkend voor hen, die overgebleven waren om de overblijfselen van de grijsaards en een geliefde echtgenote na te staren in het somber verblijf van de doden. Het dorp en omliggende buurte schenen in rouw—de aandoening en deelneming waren zichtbaar.'' Kort voor zijn dood had Ds. Borcherds berekend, dat hij gedurende zijn diensttijd te Kaapstad en Stellenbosch had gehouden: 2,670 predikatien; en 2,200 katechisatieën; gedoopt 4,559; aangenomen 2,125; getrouwd 879 paren; voor het werk des Heren gekollekteerd £6,570.

Ds. TOBIAS JOHANNES HEROLD. De vader van Tobias Herold was Johan Willem Herold, die omtrent het jaar 1775 als ziekctrooster in dienst van de Oost-Indiese Kompanjie in Zuid-Afrika kwam, en in het begin van 1779 met Elizabeth van Dijk huwde. Hij was 'n Duitser van geboorte. Zijn vader was Evangeliedienaar in Hessen-Cassel, en had vier zoons en één dochter, toen de Zevenjarige Oorlog in Europa uitbrak. De zoon Johan was bezig zich voor de Evangeliebediening voor te bereiden, toen als gevolg van de oorlog de vooruitzichten van 't huisgezin zo ernstig bedreigd werden, dat hij de studie moest laten varen, en zich naar Holland begaf, vanwaar hij de reis naar de Kaap de Goede Hoop ondernam. Hier, zoals reeds gezegd, trad hij in 't huwelik met de aanvallige dochter van 'n welgestelde koebergse boer, in welk huwelik elf kinderen verwekt werden, waarvan het tweede, Johanna, later met Rijno Johannes van der Riet trouwde, en de zevende, onze Tobias Johannes, in Augustus 1788 geboren werd. Johanna Herold was echter de tweede vrouw van Rijno van der Riet, die bij zijn eerste vrouw 'n zoontje Johannes had van dezelfde leeftijd als Tobias Herold. Deze twee, Tobias Herold en Johannes van der Riet, waren vrienden en schoolmakkers in de Kaapstad, toen, omtrent 't jaar 1804, de jonge Herold, toen zestien jaar oud, door de burgerkommandant opgeroepen werd, zich van 'n paard, 'n geweer, zadel en toom te voorzien en bij de ruiterij te Stellenbosch zich aan te sluiten. Hij deed hiertoe bij zijn vader aanzoek, die erg onthutst, omdat hij zijn zoon voor de Evangeliebediening bestemd had, uitriep: ,,Wat! paard, zadel en toom! Ik zal je op 'n houten paard laten rijden!'' Kort daarna werden beide jongens naar Europa gezonden. In Mei 1805 kwamen zij in Kopenhagen aan, vanwaar zij zich naar Holland begaven, en de jonge Herold zich als student aan de Universiteit te Leiden liet inschrijven. Na volbrachte studie, onder de leiding der hoogleraren Van der Palm, Clarisse en anderen, werd hij door de Classis van Amsterdam geëksamineerd en tot leraar der Kerk geordend, waarna hij zich in de echt begaf met 'n hollandse dame, Louise Hoorn. De oorlog woedde destijds tussen Frankrijk en Engeland, en met niet weinig moeilikheden ging de overtocht van Holland naar de Kaap gepaard. Hij moest eerst naar Londen, alwaar hij enige beurten in de Hollandse kerk vervulde, en werd eindelik in 't jaar 1811 in gezondheid verwelkomd in de ouderlike woning alhier. Het dorp George was juist in die tijd aangelegd, en de jonge Herold werd door de Goeverneur, Sir John Cradock, tot predikant benoemd. Bij zijn aankomst aldaar, vond hij noch predikantswoning, noch kerkgebouw, noch kerkeraad. Zijn eerste zorg was 'n kerkeraad aangesteld te krijgen, hetwelk destijds van staatswege geschiedde. Het duurde lang, eer er 'n behoorlik kerkgebouw werd gesticht. Intussen werden de diensten in private woningen gehouden.

Zijn dienstwerk strekte zich tot in de gemeente Uitenhage uit, waar wel in 1805 'n dorp gesticht was, maar kerk en leraar ontbraken. In die tijd werd Ds. Kicherer van Graaff-Reinet naar Tulbagh verplaatst, zodat ook deze grote herderloze gemeente voor zijn rekening kwam.

In 't jaar 1815 werd hem door de Goeverneur de zeer pijnlike taak opgedragen, om de veroordeelden te Slachtersnek tot de dood voor te bereiden en in de laatste ogen-

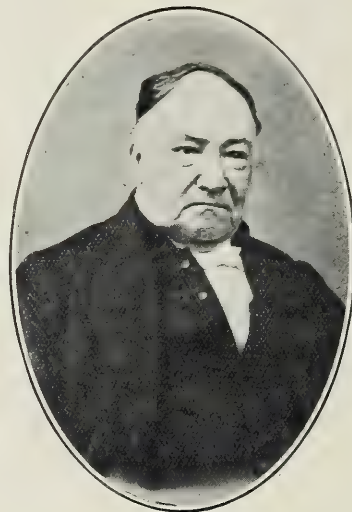
Ds. T. J. Herold.

blikken bij te staan. Van deze verrichtingen heeft hij later officieel rapport gedaan. Dit stuk bestaat in druk.

In 't jaar vóór de eerste Synode (1823) werd hij naar de Paarl overgeplaatst, en heeft 't zijne bijgedragen tot het houden van die vergadering in 1824. In de tweede Synode (1826) bekleedde hij het ambt van Scriba, en in de derde (1829) werd hij tot Voorzitter gekozen. Nadat hij ruim acht jaren de herderstaf in de Paarlse gemeente gedragen had, werd hij beroepen tot opvolger van Ds. Meent Borcherds te Stellenbosch, alwaar hij op 29 Mei 1831 bevestigd werd. Negen maanden daarna ontviel hem onverwachts door de dood zijn geliefde vrouw—de moeder van zijn dertiental kinderen—en haar lijk werd op dezelfde dag en op hetzelfde uur (Februarie 1832) met dat van Ds. Borcherds bijgezet. Na enige tijd huwde hij weer met de weduwe van wijlen advokaat J. Joubert, die hem nog vier kinderen schonk, de jongste van wie, Francis Willem, in latere jaren lange tijd magistraat van Stellenbosch was, en verleden jaar nabij de Kaapstad overleden is.

Ds. Herold is bijna zeventig jaren oud geworden en is haast tot aan zijn einde werkzaam geweest. In Oktober begaf hij zich nog naar de Kaapstad om de opening van de Synode bij te wonen. Wegens toenemende pijn moest hij zich echter aan de vergadering onttrekken en naar Stellenbosch terugkeren, waar hij als laatste ambtelike daad een van zijn kleinkinderen doopte. Op Donderdag, 10 Desember 1857, is hij te vijf uur in de middag zacht ontslapen, en op de volgende Zondag onder blijken van algemene droefheid vanuit 't kerkgebouw begraven.—(Uit *De Kerkbode Kerstnummer*, 1920.)

Ds. JOHANNES SPYKER. Geboren te Amsterdam de 17de Junie 1792, liet Johannes Spijker zich op jeugdige leeftijd als theologies student aan het Athenaeum te dier plaatse inschrijven. Bij het einde van de Franse tijd en het herstel van de Universiteit van Utrecht in 1814 werd hij aldaar aangenomen. Het was op deze plaats, dat hij vriendschap aanknoopte met de kaapse theologiese student Cornelis Mol, die hem bewoog naar Zuid-Afrika te gaan .In Augustus 1816 legde hij zijn eindeksamen af voor het Provinciaal Kerkbestuur van Noord-Brabant en werd hij geordend als leraar voor de Ned. Ger. Kerk in deze volkplanting. Enige maanden na zijn aankomst, in het jaar 1817, werd hij de opvolger van Ds. J. C. Berrangé te Swellendam, die de aanstelling had bekomen van derde leraar in de Kaapstad. In die tijd huwde hij zekere Mej. S. Brink. Zes jaar arbeidde hij te Swellendam, waarna hij in 1823 de benoeming ontving tot predikant der gemeente Somerset (West). In 1829 werd hij verplaatst naar Zwartland (Malmesbury). In Oktober 1833 ontving hij van de fungerende Goeverneur Wade de aanstelling tot derde leraar in de Kaapstad, waar hij de 19de Januarie 1834 door Dr. A. Faure bevestigd werd. In laatstgenoemd jaar bekleedde hij als gewezen Scriba van de vorige Synode (volgens de toen bestaande regulatieën) het Moderatorschap van de Synode. Ds. Spijker arbeidde onafgebroken in de Kaapstad tot 1857, toen hij door een hevige ongesteldheid voor enige tijd zijn dienstwerk niet kon verrichten, en ten gevolge va ndie ongesteldheid ook de Synode van dat jaar niet kon bijwonen. Hij herstelde, maar zag zich in Junie 1864 toch genoodzaakt, na verkregen eervol ontslag, op pensioen af te treden. Tot op die tijd had hij ook sedert 1843 de betrekking vervuld van Scriba en Questor van de kaapstadse Ring. De 21ste Mei 1865 ontsliep hij. Dr. S. Heyns gewaagde bij zijn begrafenis van zijn vriendelikheid, vredelievendheid en vreedzaamheid, van zijn vast, zelfstandig en onberispelik karakter, van de voortreffelike gaven zijns geestes, van de nauwgezetheid in de waarneming van zijn ambtsbediening en van de zegen op zijn herderlik werk in de gemeente.

Ds. J. Spyker.

Dr. ABRAHAM FAURE. Abraham Faure was niet slechts één van de edelste en trouwste zonen van de N.G. Kerk, maar tevens één van de invloedrijkste en meest interessante personages, die in Zuid-Afrika een kerkelik ambt hebben bekleed. Hij en zijn jongere broeder, Philip Eduard, waren de zoons van Jacobus Christiaan Faure, van Stellenbosch, waar de beide broeders geboren werden. Abraham zag het levenslicht in 1795. Als kind zal hij wel de dorpschool te Stellenbosch bezocht hebben, die toen nog onder het bestier van Dominee Knoop was. Daarna werd hij naar de Kaapstad gezonden, waar hij achtereenvolgens de latijnse scholen van ,,Rektor'' Klein en Dr. Laurence Halloran bezocht.

Reeds van zijn zestiende jaar af was bij hem de begeerte brandend, eenmaal het Evangelie te mogen verkondigen, en op achttienjarige leeftijd vertrok hij naar Europa, ten einde zich voor de Heilige Bediening te doen bekwamen. Eerst bracht hij enige tijd door op het Seminarium voor zendelingen te Gosport (Engeland), een inrichting, die onder de bezielende leiding van Dr. Bogue stond, en waar vele voorname zendelingen van het Londense Genootschap gevormd zijn. Aan de invloed van dit Seminarie dankte Faure zijn levenslange belangstelling in de zendingzaak. Van Gosport vertrok hij weldra naar Utrecht in Holland, waar hij zijn eigenlike theologiese opleiding genoot. Hier kwam hij aan de voeten te zitten van de geleerde en invloedrijke Professor Heringa, die toen een grote naam op theologies gebied had. Toen hij in 1817 niet ver van het einde van zijn theologiese kursus was, richtte hij aan Graaf Bathurst, de toenmalige Staatsekretaris voor de Kolonieën, een merkwaardige brief, waarin hij aan de hand geeft de oprichting van een Seminarie voor de opleiding van predikanten in Zuid-Afrika, en aanbiedt als Professor in zulk een inrichting op te treden. ,,Mocht uw Lordschap zulk voorstel goedkeuren, en mij zulk een aanstelling verlenen, dan zou ik gaarne willen noemen de naam van de heer Van Oordt, van deze Universiteit, een man van buitengewoon talent, als een geschikt kollega in deze voor mij moeilike taak.'' Deze heer, J. F. van Oordt, is later een vermaard professor te Groningen geworden, en was de vader van Dr. J. W. G. van Oordt, in leven redakteur van *De Zuid-Afrikaan*.

Ds. Faure's wens om aan het hoofd van een theologiese school te staan werd niet verwezenlikt; doch hij heeft meer dan één aspirant-predikant zijn eerste lessen in het Hebreeuws mogen geven, en het is aan hem, meer dan aan enig ander persoon, te danken, dat het Theologies Seminarium te Stellenbosch gesticht werd, weshalve zijn beeltenis met recht op het monument vóór onze Kweekschool uitgebeiteld staat.

Bij zijn terugkeer naar Zuid-Afrika in 1818 werd Ds. Faure terstond aangesteld als predikant van Graaff-Reinet, waar hij vier jaar arbeidde, totdat hij in 1822 de plaats van de overleden Ds. Fleck in de Kaapstad ging innemen. Hier mocht hij vijf en veertig jaren lang arbeiden, totdat hij in 1867, wegens hoge ouderdom en lichamelike gebreken, zijn emeritaat aanvaardde. Als kerkelik leidsman, als litterator en als opvoedkundige, heeft hij, zoals weinige anderen, zich roem verworven. Reeds van de eerste Synode, die in 1824 vergaderde, was hij lid en fungerende sekretaris. Bij de volgende Synode in 1829 werd hij tot aktuarius benoemd, en deze betrekking bleef hij tot 1867

getrouw vervullen. Cachet noemt hem in 1862 ,,de meest invloedrijke man in de Kerk,'' en zegt verder: ,,Velen noemen hem ,Vader Faure'; en niet weinigen hebben, vroeger of later, gelegenheid gehad om te wensen, dat die grote, dikke wenkbrauwen zich niet zó samentrokken, en die forse lippen een aanmerking, die gemaakt *moest* worden, wat minder ironies uitspraken. Eervol en geëerd heeft onze Actuarius de Kerk gediend, en na het sluiten van de Synode zal hij, wegens hoge ouderdom en vele lichaamskwalen, zijn ontslag vragen.''

DR. ABRAHAM FAURE.

Als schrijver is Abraham Faure één van de verdienstelikste onder onze predikanten geweest. In 1824 begon hij *Het Nederduitsch Zuid-Afrikaansche Tijdschrift*, en was hij mede betrokken in de hevige strijd, die er tussen Lord Charles Somerset en Fairbairn woedde over de vrijheid van de pers. In 1842 werd de uitgave van het *Tijdschrift* gestaakt, en *De Honingbij*, ook onder Faure's redaktie, nam de plaats ervan in. In 1849 stichtte hij *De Kerkbode*, en bleef die twintig jaar lang redigeren. In 1852 leverde hij in de Grote Kerk te Kaapstad zijn *Redevoering bij het Tweede Eeuwfeest*, die hij later, verrijkt met de kostelikste aantekeningen, als brochure van 91 paginas in het licht gaf. Hij is, zoals Spoelstra terecht opmerkt, ,,een ware goudmijn van kerkhistories materiaal.''

Niet minder verdienstelik was Ds. Faure als opvoedkundige. Voor de opvoeding heeft hij zijn leven lang geijverd. Ofschoon niet een van de oorspronkelike oprichters van het ,,Tot Nut van 't Algemeen,'' is hij van die nuttige school een trouwe ondersteuner geweest. Aan zijn bemoeiingen, samen met die van Dr. James Anderson, die encyclopediese geleerde, en andere vrienden, dankte het oude Zuid-Afrikaanse Kollege zijn grondlegging in 1829; terwijl hij ook een tijdlang de plichten van professor in de Klassieken op zich nam. En, indien iemand de naam van Vader van het Theologies Seminarium verdient, dan is het Abraham Faure. Voorts was hij lid van de Bijbel- en Schoolkommissie, in wier handen de belangen van de opvoeding lagen, vóórdat Dr. Innes tot eerste Superintendent van Opvoeding werd aangesteld. Voor de diensten door hem in deze en andere betrekkingen aan Kerk en volk bewezen, vereerde hem in 1862 het Rutgers Kollege in Amerika met de graad van D.D. *honoris causa*. Na een langdurig lijden, dat hij met christelik geduld droeg, is hij in 1875 overleden, vol van goede werken en vol van eer. De N.G. Kerk zal Abraham Faure niet vergeten.—(Uit *De Kerkbode Kerstnummer*, 1919.)

Dr. PHILIP FAURE. Philip Eduard Faure werd in 1811 geboren, en moest evenals zijn broeder naar Holland gaan, ten einde zich aan de Universiteit van Utrecht als evangeliedienaar te laten opleiden. Terwijl hij daar verkeerde, brak de strijd tussen Holland en België uit, en vond ,,De Tiendaagse Veldtocht'' plaats. Faure sloot zich met zijn mede-afrikaner student, Moorrees, bij de nederlandse gelederen aan, nam aan de veldtocht deel, en werd daarvoor met het ijzeren kruis versierd, dat hij bij latere gelegenheden dikwerf op zijn borst droeg. In 1834 naar Zuid-Afrika teruggekeerd, werd hij beroepen naar de gemeente Wijnberg, waar hij tot aan zijn dood in 1882 met zegen bleef arbeiden.

Dr. Philip Faure was niet alleen een bekwame en getrouwe, maar ook een kerkelike leidsman, die door zijn bekendheid met de kerkelike wetten, door zijn goed humeur en zeggingskracht, door zijn vaardigheid, en gevatheid, door zijn takt en kennis van zaken en door de kracht van sympathie een invloed in de kerkelike vergaderingen uitoefende, welke bij die van geen andere leraar ten achter stond. Het waren hoedanigheden als deze, die hem keer op keer de moderatorstoel (vier maal) en het assessorschap (drie maal) in de Synode bezorgden; die, toen na de slag van Boomplaats in 1848 het ganse gebied van de Oranje Vrijstaat gedesorganiseerd was, hem aan de Regering zowel als aan de Synode aanwezen als de man om samen met Dr. Robertson de deerlik bewogen gemoederen aldaar tot bedaren te brengen en enige mate van orde te stichten op kerkelik gebied; die hem het Kuratorschap van de Theologiese Kweekschool (waarvan hij een van de stichters was), het quaetorschap van het synodale fonds en van het fonds voor Weduwen van Predikanten, het lidmaatschap van de Synodale Kommissie, Scribaat van de kaapstadse Ring en de redaktie van de Kerkelike Almanak op zijn schouders legden.

Ook als vriend en metgezel was Dr. Faure zeer te verkiezen en te waarderen. Zijn geheugen was een voorraadschuur van alles, wat in het gezellig verkeer aangenaamheid kon verschaffen; zijn hart deelde liefelikheid mede, zelfs als hij moest bestraffen. Op oud en jong oefende hij invloed uit. Zijn vriendelikheid en opgeruimdheid verleenden hem toegang tot alle harten. Hij arbeidde in de enige gemeente, die hij ooit heeft gehad, tot 7 Desember 1882, toen hij, vertrouwende op zijn Zaligmaker, zacht in de ouderdom van bijna 72 jaren ontsliep.

Dr. Philip Faure.

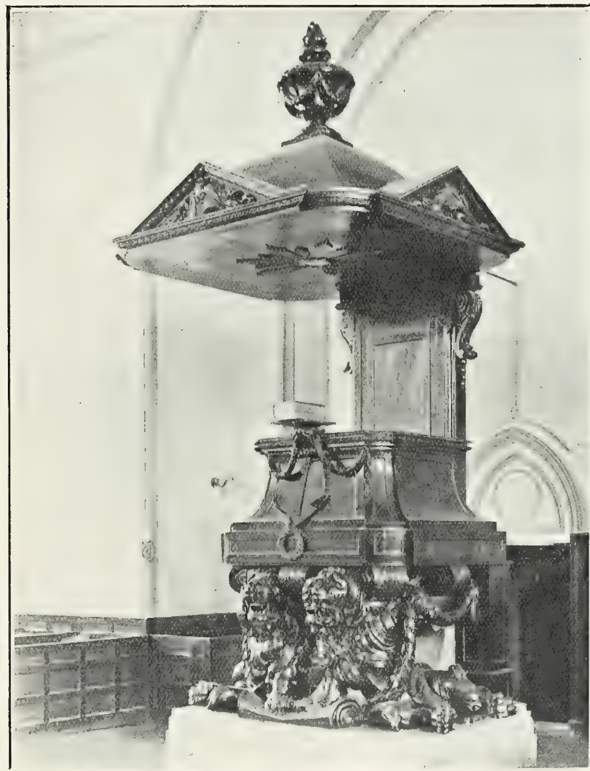

De Grote Kerk, Kaapstad.
Eerste Kerk 1704. Vergroot 1781. Nogmaals vergroot en helemaal herbouwd 1836.

DE GROTE KERK TE KAAPSTAD.

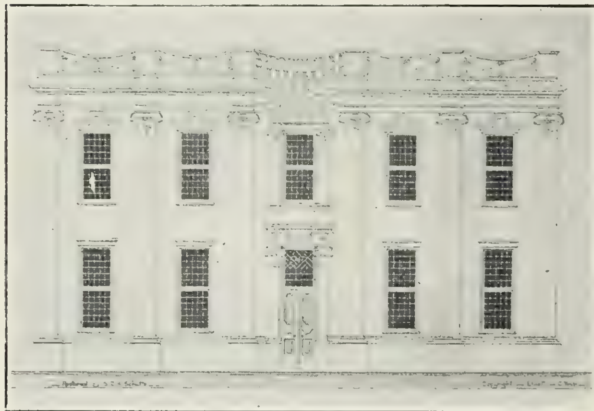
De Kerk van 1704 was omtrent vijf en zeventig jaren in gebruik, toen zij te klein geworden was en vergroot moest worden. De vergroting geschiedde in 1778 tegen een uitgaaf van cirka £4,000. Tegelijkertijd moest de oude preekstoel plaats maken voor een nieuw gestoelte, en daartoe werd de hulp ingeroepen van een zeer ervaren beeldhouwkundige, Antonie Anreith, een Duitser van geboorte, die buitengewone bekwaamheid bezat in het bewerken van hout. Deze legde aan de kerkeraad voor een model van een preekstoel, rustende op drie maagden, voorstellende Geloof, Hoop en Liefde. Doch in dit model had de Raad geen zin, omdat de voorstelling naar zijn oordeel rooms en onzedelik was (de maagden waren naakt). Toen Anreith dit hoorde, zou hij geantwoord hebben ,,Kapenaars kunnen geen kunstwerk appreciëren; zij weten van niets anders dan leeuwen en luipaarden.'' Het gevolg was een tweede model, rustende op twee leeuwen,—dat aangenomen werd. Dit is het preekgestoelte, dat tans nog in de Grote Kerk in gebruik is, en dat ongetwijfeld het fraaiste in de stad, gelijk het ook het fraaiste is in geheel Zuid-Afrika. Het is uit het beste Indiese hout vervaardigd. Twee grote leeuwen ondersteunen op hun schouders de eigenlike kansel, terwijl zij met de ene klauw een bladerkrans omhoog houden. Het klankbord van de preekstoel is ook een meesterstuk, met kunstig gesneden beeldbouwwerk in de geveltjes, die van drie zijden te zien zijn. Slechts het achterste deel hiervan wordt van beneden onderstut; overigens rust het op een ijzeren paal, die in de muur is vastgemetseld. De preekstoel heeft £400 gekost.

Met al het hout, dat erbij benodigd was, zal het wel een veel grotere som geweest zijn. De inwijding ervan vond plaats samen met die van de vergrootte Kerk, door Ds.

De Preekstoel van de Grote Kerk.

J. P. Serrurier in 1789. Dit vernieuwde gebouw deed dienst tot 1836 of 1837, toen het andermaal te klein geworden was voor de gemeente, die in de tussentijd tot een lidmaten-tal van 5,303 aangewassen was. Men besloot

Het Oude Kosters Huis, Kaapstad.
Gelegen op de Heeregracht (nu Adderleystraat), nabij de Kerk, waar het ook gebruikt werd als Konsistorie-Kamer en bergplaats van de Dessiniaanse Bibliotheek.

opnieuw tot vergroting na goedkeuring van de plannen, voorgelegd door de architekt J. Schutte en zekere bouwmeester Aanhuizer. Deze vernieuwing en vergroting, die feitelik een verbouwing van de Kerk was, duurde vier jaren en kostte £20,000. Alleen de zuider en noorder muren met de toren van 1704 bleven onveranderd. Twee vleugels met gaanderijen werden aangebracht; de pilaren uit het gebouw verwijderd; het rieten dak afgenomen; de ringmuur afgebroken, terwijl het tegenwoordig gewelf, met de kunstige bogen zonder enige stut of steun, en de fraaie kroonlampen—alles met de hand vervaardigd—werden aangebracht. Bij de inwijding van deze verbouwde Kerk in 1841, bedroeg de kollekte ongeveer £400 sterling.

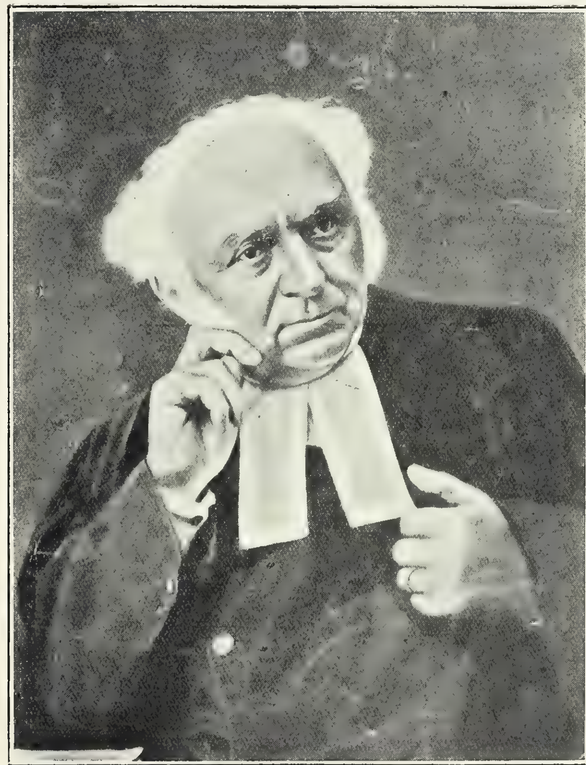
Dit is in het kort de geschiedenis van de Grote Kerk, zoals die er nu staat. Het is een merkwaardig gebouw, vooral als het van binnen bezien wordt, want het uiterlik heeft voor het oog nie veel aantrekliks. Dat de ontwerper van het bestek een trots gevelveld kon laten doen rusten op pilasters met schuine hoeken is onbegrijpelik; eveneens, dat hij tussen de pilasters vensters met spitsbogen plaatste. Maar wat ook al de fouten zijn, het gebouw dwingt eerbied af, en men blijft, zijns ondanks, een ogenblik langer staan om het oog op de brede oppervlakten te laten rusten.

Nog geweldiger is de indruk, als men het heiligdom binnentreedt. Daar strekt zich een ruimte voor het oog uit van tien duizend vierkante voeten; en daarboven, zonder stut van kolom of pilaar, wordt de gehele ruimte overspannen door een machtig gewelf, zonder versiering, maar overschoon in de eenvoud van zijn gebogen lijnen. En dan, hoe past niet juist het kunstwerk van de machtige preekstoel in die veelomvattende ruimte, aan zowat twee duizend, zo niet meer, toehoorders plaats verschaffende! En dan is daar nog het voortreffelike orgel met zijn liefelike maar dan ook luide tonen, die de grote ruimte kunnen vullen, als op de snaren van dat speeltuig getokkeld wordt—een gedenkwaardig geschenk in 1828 door zekere Jan Hoets aan de gemeente gegeven!

De indruk van alles, wat men binnen het gebouw aanschouwt, is overweldigend. Men gevoelt zich klein, maar toch zo, dat men verademing vindt. 't Is alsof iets in het onstuimig hart komt en het kalm maakt. Er fluistert een stem: ,,Hier is rust.''

Dr. WILLIAM ROBERTSON. William Robertson is gewis één van de kostelikste gaven geweest, die de Kerk van Schotland aan de N.G. Kerk van Zuid-Afrika geschonken heeft. Hij werd in 1805 geboren, en vertrok reeds op zeventienjarige leeftijd naar Zuid-Afrika, in de hoedanigheid van onderwijzer. Op hetzelfde schip, waarmede hij de reis herwaarts deed, bevond zich ook Ds. Andrew Murray de eerste, die in zijn persoon en nakroost tot zulke onuitsprekelike zegen voor de Kerk in dit land is geweest. Beiden Murray en Robertson ontvingen een aanstelling naar dezelfde plaats, Graaff-Reinet, deze als onderwijzer, gene als predikant. Na een trouwe arbeid van vijf jaren, besloot Robertson naar Europa terug te keren, ten einde zich voor de evangeliebediening te doen opleiden. Zo degelik was zijn werk geweest, zo hoog werd hij om zijn gaven en karakter door de ingezetenen van Graaff-Reinet geschat, dat zij hem bij het afscheid een gouden horloge als blijk van hun achting aanboden.

Na te Aberdeen en te Utrecht zijn theologiese opleiding voltooid te hebben, keerde Robertson in 1831 naar de Kaap terug, en arbeidde als leraar eerst twee jaren te Clanwilliam, voorts 38 jaren te Swellendam, en eindelik nog zeven jaren in de Kaapstad. Hij was een man van verbazende veerkracht en werkkracht. Geen arbeid viel hem te zwaar, door geen moeilikheden liet hij zich overrompelen of terneer drukken. Zijn gestel was—wat dikmaals bij de Schot wordt aangetroffen—zodanig gehard, dat hij de grootste inspanning en vermoeienis kon doorstaan. Met Dr. Philip Faure van Wijnberg deed hij in 1848 een lange reis naar wat tans Vrijstaat en Transvaal heet, om onze uitgeweken land- en geloofsgenoten te bezoeken. Aan het einde van het interes-

Dr. William Robertson.

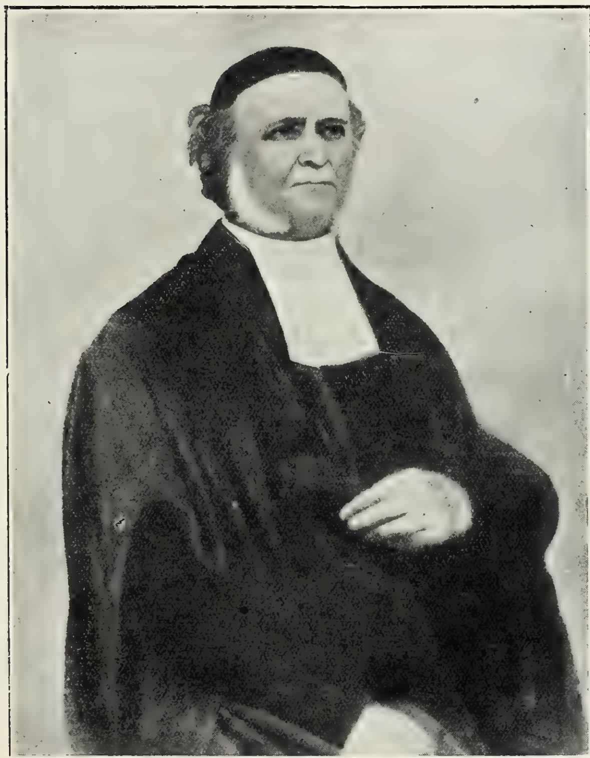
sante verslag, dat de twee deputaten tot algemeen naricht publiceerden, lezen wij:—

,,Wij hielden, gedurende onze zending, waartoe wij een reis van ruim 3,000 mijlen hebben afgelegd, openbare godsdienstoefeningen op 17 onderscheidene kerkplaatsen, bedienden het bondzegel des Heiligen Doops aan 920 kinderen, namen 628 tot leden onzer Kerk aan, vierden het Heilig Avondmaal op 11 plaatsen met 550 communicanten, en hielden 113 openbare godsdienstoefeningen; behalve dat wij nog op zeer vele plaatsen, waar wij wel geen diensten hadden aangekondigd, maar nochtans goede gelegenheid vonden, het woord des levens hebben mogen verkondigen. Zooals reeds gemeld is, berekenen wij, dat het getal onzer geloofsgenooten, aan welke wij het Evangelie gepredikt hebben, ruim vier duizend beloopt.''

Het vertrouwen, dat zijn broeders evangeliedienaren in Dr. Robertson stelden, blijkt genoegzaam uit het feit, dat hij door twee Synoden, die van 1842 en 1852, tot Moderator gekozen werd en van 1862 tot 1876 Scriba Synodi was en dat hij in 1860 op de zegenrijke konferentie te Worcester als afgevaardigde gekozen werd om in Holland en Schotland naar vrome en rechtzinnige predikanten en onderwijzers te gaan zoeken, ten einde de gelederen van onze Kerk tegen de dreigende aanvallen van het liberalisme te sterken. Als vrucht van deze zending zijn waardige mannen als Van de Wall, McGregor, Ross, Cormack, Gonin en McKidd in dienst der N.G. Kerk getreden. Trouwe herder en leraar, ijverige evangelist, vaardige schrijver, onvermoeide prediker, vertrouwde en beminde vriend, is William Robertson 24 November 1876 zijn eeuwige rust ingegaan.—(Uit *De Kerkbode Kerstnummer*, 1919.)

Ds. GOTTLIEB WILHELM ANTONY VAN DER LINGEN. Onder de zegeningen, die de Here onze Kerk verleend heeft, behoren vooral te worden geteld de godvruchtige toegewijde en bekwame mannen, die Hij haar heeft verwekt. En onder hen neemt bovengenoemde leraar een voorname plaats in. Zijn vader was zendeling, en de vrome ouders bestemden reeds vroeg hun enig kind, geboren 29 Mei 1804, voor de bediening des Evangelies. Naar Holland gegaan met zijn ouders, onderscheidde hij zich te Utrecht al spoedig door schranderheid en lust tot studie. Op een en twintigjarige leeftijd kwam hij tot bekering; en werd, na volbrachte studie, tot de predikdienst geordend; en, aan de Kaap aangekomen, als leraar aan de Paarl bevestigd de 5 Junie 1831.

Zijn gezondheid liet veel te wensen over; en in 1840 moest hij zijn werk voor enige jaren opgeven. Teruggekeerd arbeidde hij met vernieuwde liefde en toegewijdheid. Zijn preken waren lang, zijn stijl stroef, maar zijn voordracht was levendig en opgewekt. En zijn indrukwekkende persoonlikheid, godzalige wandel, en de ernst en zalving, waarmede hij sprak, stichtten zijn hoorders, en wonnen de liefde der gemeente. In de katechisatie was hij zeer leerzaam, evéneens bij herderlik en krankebezoek. Zijn kennis en grote geleerdheid bleef hij steeds vermeerderen door veel omvattende studie. Vooral maakte hij een naam door zijn prediking over de profetieën en de ,,tekenen der tijden.'' Een brochure over ,,*de Afkomst en Bestemming van sommige Noorsche Volken*'' gaf hij in het licht; een ,,*Verhandeling over de Apokalypse*'' werd gedrukt maar niet gepubliceerd.

Ds. G. W. A. van der Lingen.

Intussen was hij, bij al de liefde en lof der gemeente, min tevreden met zijn werk, en leed veel aan zwaarmoedigheid. Ook verwekte zijn ernstige bestraffing van de zonde hier en daar tegenstand. In zijn huiselik leven was hij gastvrij en hartelik, en ging recht minzaam om met de zijnen.

Hij was een sterk voorstander van de stichting van het Theologies Seminarium, maar bedankte voor het professoraat hem aangeboden. Steeds zag hij met verlangen uit naar een geestelike herleving in zijn gemeente, die ook kwam in 1860. Met liefde en wijsheid zocht hij in die tijd de zegen te verdiepen, die ook voor zijn eigen geestelik leven veel betekende.

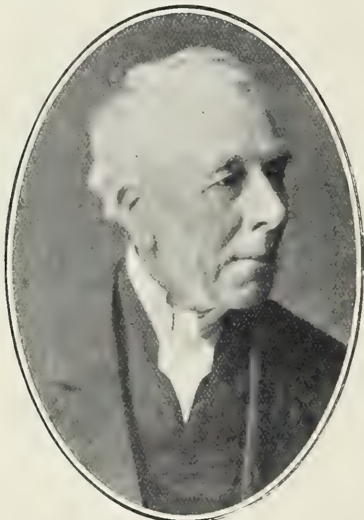
Bekend is de beweging, die hij op touw zette, tegen de Zondagtreinen, die hem en zijn gemeente grote geloofsstrijd en opoffering kostte, en met goede uitslag bekroond werd.

Een zeer beslist standpunt nam hij in in de strijd tegen het modernisme. In woord en geschrift liet hij zijn bekommernis er over blijken.

In de zaak der opvoeding verzette hij zich tegen de goevernementschool, als zijnde, wat de godsdienst betreft geheel kleurloos. ,,Het onderwijs harer kinderen,'' zeide hij, ,,behoort bij de Kerk, niet bij den Staat.'' De oprichting en instandhouding van ,,Het Paarlsche Gymnasium'' steunde hij krachtig, en grotendeels uit zijn private middelen.

In de laatste maanden zijns levens was het aan hem te bemerken, dat hij zich meer dan ooit in de onzienlijke dingen verdiepte. Door een beroerte getroffen, ontsliep hij 7 November 1869 kalm, na een bediening van 38 jaren.

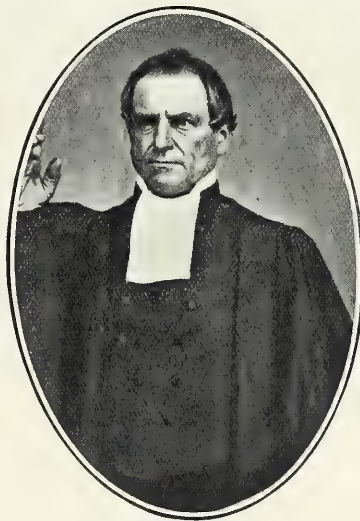
Ds. ROBERT SHAND. Ds. Shand werd in 1803 te Auchterless, in Aberdeenshire, Schotland, geboren. Hij ontving zijn voorbereidende opleiding aan 't King's Kollege en studeerde in de theologie aan de Universiteit van Aberdeen. In 1834 in Zuid-Afrika

Ds. Robert Shand.

gekomen werd hij na legitimatie aangesteld als predikant te Tulbagh, waar hij in dienst trad op de 1ste November 1835, en zijn werk getrouw voortzette, totdat hij in 1871 gevoelde, dat zijn krachten afnamen ten gevolge van zijn klimmende jaren. Hij zette zich toen metterwoon neder te Stellenbosh, en overleed de 21ste November 1876 te Rhenosterfontein, nabij Port Beaufort, waar hij zich om gezondheidsredenen op bezoek bevond bij zijn zoon, die daar geneesheer was. Zijn graf ligt op het kerkhof naast de Kerk van Swellendam, en op de gedenksteen staat uitgebeiteld: ,,Hij wandelde met God.'' Dit getuigenis is waar. Allen, die Ds. Shand gekend hebben, achtten hem, niet alleen als een ware evangeliese leraar, maar vooral ook als een zeer godvruchtige man. Hoewel nederig en ingetogen in zijn gewone levenswandel, was hij zeer vrijmoedig en beslist in de verdediging van de waarheden van het Evangelie, als hij zich in de Synode of elders geroepen achtte voor zijn gevoelen uit te komen. Ofschoon er ten gevolge van zijn optreden in de aanvang van zijn dienstwerk te Tulbagh een scheuring in de gemeente kwam, betoonde zelfs de afgescheiden partij, toen zij hem beter leerde kennen en verstaan, hem de grootste achting. Door zijn eigen gemeente werd hij hooggeacht, niet alleen als een ijverig prediker en een trouwe herder, maar ook als vader en vriend. Een jaar vóór zijn dood werd een deel van zijn preken in druk uitgegeven door een vriend van hem, die verlangde ,,dat een duurzaam aandenken van zijn prediktrant moest bewaard blijven.'' Deze preken tonen hoe zorgvuldig hij zijn kanselwerk voorbereidde. De bijbel en Kalvijns Instituten waren zijn voornaamste bronnen, en zijn uitgegeven en andere preken tonen, hoe zeer hij van hun geest was doordrongen.

Dr. ADRIAN ROUX. Dr. Adrian Roux werd de 20ste Januarie 1812 uit godvrezende ouders te Kaapstad geboren. Zijn vader, Paul Roux, getrouwd met Anna Elizabeth Herold, was een direkte afstammeling van de stamvader der Roux-familie, te weten Paul Roux van Oranje, franse vluchteling, die in 1688 naar Zuid-Afrika kwam. De jonge Adrian gaf spoedig blijken van grote schranderheid en van een sterke begeerte om evangeliedienaar te worden. Hij genoot zijn voorbereidende studieën eerst aan de destijds bestaande Akademie van Evans en later aan het Zuid-Afrikaans Athenaeum, dat in 1828 te Kaapstad gesticht werd. Vooral blonk hij uit door een zeer vlugge aanleg om vreemde talen aan te leren. Op negentienjarige leeftijd ging hij na verkregen toestemming van de Goeverneur naar Holland, waar hij in Junie 1831 aankwam. Hij zette vervolgens zijn theologiese studieën voort, en werd de 5de Oktober 1836 door het Provinciale Kerkbestuur van Zeeland als proponent toegelaten. Achttien maanden later, de 7de Maart 1838, verwierf hij aan de Leidse Universiteit de graad van Doktor in de Theölogie na openbare verdediging van een geleerde dissertatie in het Latijn „De Aurelio Augustino adversario Donatistarum." Kort daarop keerde de jeugdige Dr. Roux terug naar zijn vaderland, en kwam de 27ste September 1838 behouden te Kaapstad aan. Een grote teleurstelling echter wachtte de jonge leraar. De kaapse Kerk telde destijds nog maar weinige gemeenten, en er was toen geen vakante plaats. En zo gebeurde het, dat Dr. Roux geruime tijd moest wachten, eer hij een aanstelling verkreeg. Eerst in September 1841 werd hij door de regering aangesteld voor de gemeente Albanië, die toen vakant was geworden door het vertrek van Ds. J. Pears naar Somerset Oost. In de tussentijd echter had hij van tijd tot tijd in de Kaapstad gepreekt en had hij ook als sekretaris van een destijds bestaande „Maatschappij ter Uitbreiding van Beschaving en Letterkunde" goede diensten bewezen. Dr. Roux werd de 8ste Januarie 1842 door Ds. A. Smith van Uitenhage bevestigd en ingezegend als herder en leraar der gemeente Albanië. De plechtigheid vond plaats aan de Mooimeisjesfontein, een plaats door de beroemde Voortrekker-leidsman Piet Retief

Dr. Adrian Roux.

aangelegd en door de gemeente voor een dorp aangekocht, en later door Dr. Roux Riebeek genaamd, naar Jan van Riebeeck, de eerste Goeverneur van de kaapse volkplanting. De jonge leraar begon zijn werkzaamheden met moed en ijver. Zijn intreerede was over de woorden uit 1 Joh. 4:

7: ,,Geliefden, laat ons elkander liefhebben,'' enz. Er was toen nog geen behoorlik kerkgebouw, waarin de gemeente kon aanbidden. Geen wonder dus dat men dadelik toebereidselen maakte voor het bouwen van een noodkerk, die ongeveer 1846 ingewijd werd. Later—in 1863—had Dr. Roux het genoegen een smaakvol en doelmatig kerkgebouw, dat meer dan £4,000 kostte, onder zijn leiding te zien verrijzen. Hij had tevens het voorrecht een gemeente aldaar te vormen, in wier midden hij met zegen heeft gearbeid, en van wie hij vele blijken van achting en waardering van zijn diensten heeft genoten. Niettegenstaande het verlaten der grenzen in de tijd van de Kaffer-oorlogen, door de ingezetenen in die gewesten, toen hij ook voor een tijd zijn werkkring moest verlaten, bleef hij later met lust en volharding te Riebeek Oost arbeiden. Zelfs in de Synodale en Ringsvergaderingen nam hij steeds een werkzaam deel en werden zijn diensten als autoriteit op het gebied van kennis en korrekte interpretatie van de Kerkwetten op prijs gesteld —vooral ook in zijn betrekking als Scriba gedurende vele jaren van de Ring van Albanië. In de Synode van 1873 werd hij tot Assessor gekozen. Hij arbeidde in de gemeente ruim 40 jaren—tot 1882, toen hij zich wegens gevorderde leeftijd genoodzaakt achtte zijn ontslag te nemen.

Dr. Roux zette zich vervolgens metterwoon in zijn geboorteplaats, de Kaapstad, neder. Maar de rust hier beneden was hem niet lang gegund, want reeds de 29ste Maart 1884 ontsliep hij. Hij behoorde tot het geslacht, dat de jongere evangeliedienaren ten voorbeeld kan strekken, wat waardigheid van de evangeliebediening en deftigheid van kanselstijl betreft. Hij gaf steeds blijken van de degelike bearbeiding der stoffe, die hij behandelde en aan de gemeente voordroeg. Zijn prediking met grote kalmte en ernst van voordracht, is ongetwijfeld velen lang bijgebleven, inzonderheid in de gemeente in wier midden hij de beste krachten van zijn leven heeft opgeofferd.

Dr. STEPHANUS PETRUS HEYNS. Dr. Heyns werd op de 15de Julie 1810 te Kaapstad geboren. Daar hem zijn beide ouders door de dood ontnomen werden, toen hij nog jong was, werd hij aan de zorg toevertrouwd van zijn grootvader, de heer S. P. Jordaan, die aan de Paarl woonde. Hier ging hij school bij de in die dagen beroemde onderwijzer Horn, onder wiens leiding hij grote vorderingen maakte. In zijn studieën genoot hij ook veel hulp van Ds. T. J. Herold, die toen predikant aan de Paarl was. Bij de dood van zijn grootvader viel de jongeling een aanzienlike erfenis ten deel, die hij besloot te besteden aan het voortzetten van zijn studieën. Tot dat einde verliet hij zijn vaderland in het jaar 1827 voor studie aan de beroemde Hogeschool van Leiden in Nederland. Hier trok hij weldra, door zijn talenten en de ijver, waarmede hij zich op zijn studieën toelegde, de biezondere aandacht van de professoren, en werd hij gunsteling inzonderheid van de welbekende Professoren Clarisse en Van der Palm. Terwijl hij aan de Hogeschool was, verwierf hij twee gouden medaljes voor de beste verhandelingen over voorgeschreven onderwerpen in verband met theologiese studieën, een van de Hogeschool van Leiden en de andere van die van Groningen.

In 1835 behaalde hij de graad van Doktor in de Godgeleerdheid, bij welke gelegenheid hij een zeer geleerde dissertatie over Gregorius van Nyssa in het licht gaf, die als een bewijs van zijn uitstekende talenten algemeen geprezen werd. In April 1836 keerde hij naar zijn geboorteland terug, en maakte zijn eerste verschijning als prediker in de Lutherse Kerk te Kaapstad, die toen tijdelik aan de N. Gereformeerde gemeente goedgunstig was afgestaan, voor

de tijd dat het oude kerkgebouw afgebroken en weder opgetrokken werd. Zijn tekts bij die gelegenheid was Rom. 12: 12: ,,Verblijdt u in de hoop;'' en zijn prediking werd, zowel wat inhoud als voordracht betrof, hoog geroemd. Hij bleef van tijd tot tijd in de Kaapstad prediken, en op de 21ste April 1837 werd hij door de Goeverneur aangesteld tot tijdelike leraar van de N.G. Gemeente in de stad gedurende de ongesteldheid van Dr. A. Faure. Op de 7de Mei aanvaardde hij de plichten van dat ambt; en bij het emeritus worden van Ds. J. H. von Manger werd Dr. Heyns op de 6de April 1839 aangesteld als derde leraar van Kaapstad, zijnde de twee anderen Dr. A. Faure en Ds. J. Spijker. Zijn intreerede op de 28ste April was over de woorden uit 2 Cor. 12: 9: ,,Mijne genade is u genoeg.'' Bij het emeritus worden van Ds. Spijker in 1864 werd Ds. Heyns tweede leraar, en bij dat van Dr. A. Faure in 1867, eerste leraar in de Kaapstad. Hij bekleedde ook gedurende vele jaren het ambt van professor in het Nederlands en in het Hebreeuws aan het Zuid-Afrikaans Athenaeum. Zijn grote geleerdheid was ook van nut als een van de eksaminatoren van kandidaten voor admissie tot de Theologiese Kweekschool te Stellenbosch, alsook van kandidaten tot de heilige dienst. Van de Synode van 1847 was hij Assessor.

In het begin van April 1873 werd Dr. Heyns door krankheid aangetast, waaraan hij op de 27ste September bezweek. Hij was gekenmerkt door een helder verstand, door een onbuigbare oprechtheid en door uitstekende talenten. Als kanselredenaar was hij welsprekend; zijn leerredenen onderscheidden zich door schoonheid van taal, eenvoud van stijl en deftigheid van voordracht. Hij verkondigde het zuivere Evangelie, en in de strijd tegen het liberalisme schaamde hij zich nooit om tegen elke afwijking van de grondleer van het Evangelie te velde te trekken.

Dr. S. P. Heyns.

DE KERK ONDER DE VOORTREKKERS. De Grote Trek begon in 1836. De emigranten boeren (zoals de Voortrekkers genoemd werden) lieten Kerk en school, huis en haard achter, maar niet hun oude bijbel of het vertrouwen op hun God. Zij werden eerst geestelik bearbeid door Eerw. Erasmus Smit, een zendeling van 't Londense Zend. Genootschap, die met een zuster van Gerrit Maritz getrouwd was en zich van het begin af bij de trekkers gevoegd had. In 1837 werd hij door Piet Retief aangesteld tot leraar bij ,,de tijgende gemeente der Gereformeerde Kerk naar Port Natal.''

EERW. ERASMUS SMIT.
Eerste Leraar onder de Voortrekkers.

Na de inbezitneming van Natal (1839) en de vernietiging van Dingaans macht, besloot Eerw. Daniel Lindley, zendeling van de ,,American Board of Missions,'' die toen onder de Zoeloes arbeidde en voorheen Presbyteriaans predikant in Amerika was geweest, zich aan de geestelike bearbeiding der Trekkers te wijden. Hij woonde te Pietermaritzburg, en deed lange reizen naar de transvaalse en vrijstaatse gewesten, waar hij predikte, de H. Doop toediende, katechisatie en aanneming hield en het Avondmaal uitreikte. Die arbeid was een gezegende, en de naam Lindley zal nooit in Zuid-Afrika worden vergeten. Hij is feitelik de stichter geweest van de Ned. Ger. Kerk over de Oranjerivier—in Natal, de Vrijstaat en Transvaal.

In het jaar 1843 deed Ds. (later Dr.) Abraham Faure, predikant van Kaapstad, op verzoek van Goeverneur Sir George Napier, een reis over zee naar Natal ten einde de Trekkers aldaar te bezoeken. Men wist echter, dat hij door de Goeverneur was afgevaardigd, en de tegenzin van de trekboeren tegen de engelse regering was zo sterk, dat het onraadzaam werd geacht, dat Ds. Faure verder dan Pietermaritzburg zou gaan.

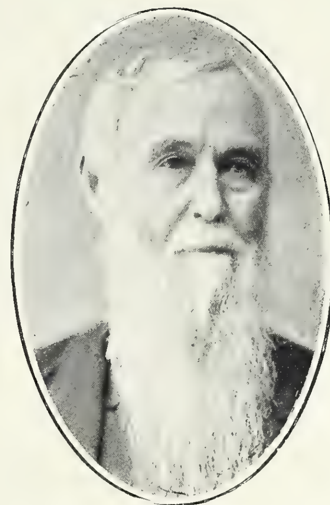
In 1847 bezocht Ds. W. A. Krige van Victoria West als afgevaardigde van de Ring van Graaff-Reinet de trekkers aan de Rietrivier, en de Synode, die datzelfde jaar vergaderde, besloot om Ds. Andrew Murray (de oude, van Graaff-Reinet), Ds. P. K. Albertijn (van Prins Albert) en Ouderling Barend Pienaar van Richmond af te vaardigen om de uitgewekenen ook in het Overvaalse te bezoeken. Zij voldeden aan hun opdracht in het volgend jaar.

Niet lang daarna, tegen het einde van 1848, vaardigde de Synodale Kommissie een tweede deputatie af. Deze deputatie bestond uit Dr. Philip Faure van Wijnberg en Dr. William Robertson van Swellendam. Zij had volmacht ,,om alle zoodanige maatregelen te nemen, waardoor in de geestelijke behoeften der uitgewekenen op een geregelde wijze kon worden voorzien.''

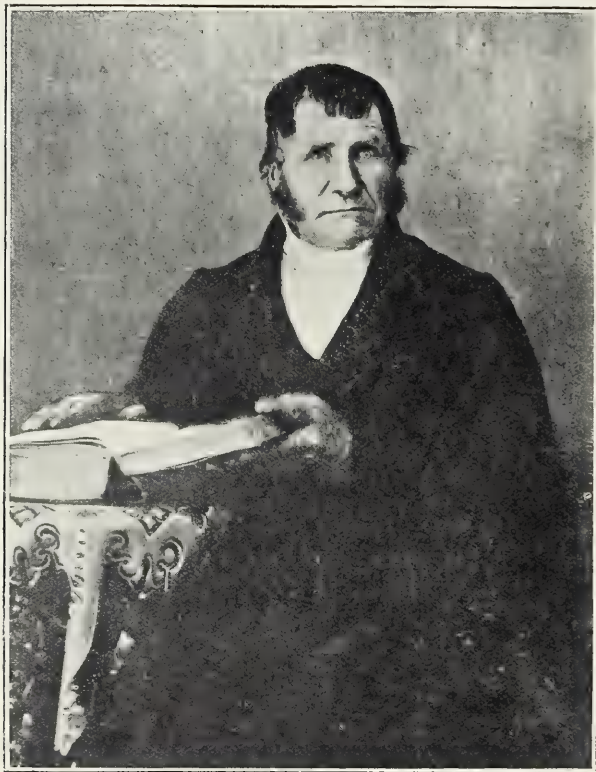
De Synode wou gaarne meer doen voor de uitgewekenen doch de grote moeilikheid, waarop men stuitte was het groot gebrek aan predikanten.

Intussen hadden de natalse Voortrekkers zich reeds in 1840 naar Holland gewend met het verzoek om een predikant. Daarop werd Ds. P. N. Ham gezonden; doch de Engelsen, die inmiddels Port Natal bezet hadden, lieten hem niet toe daar te landen. Hij moest naar de Kaap terugkeren en werd later predikant onzer Kerk te Franschhoek en te Willowmore.

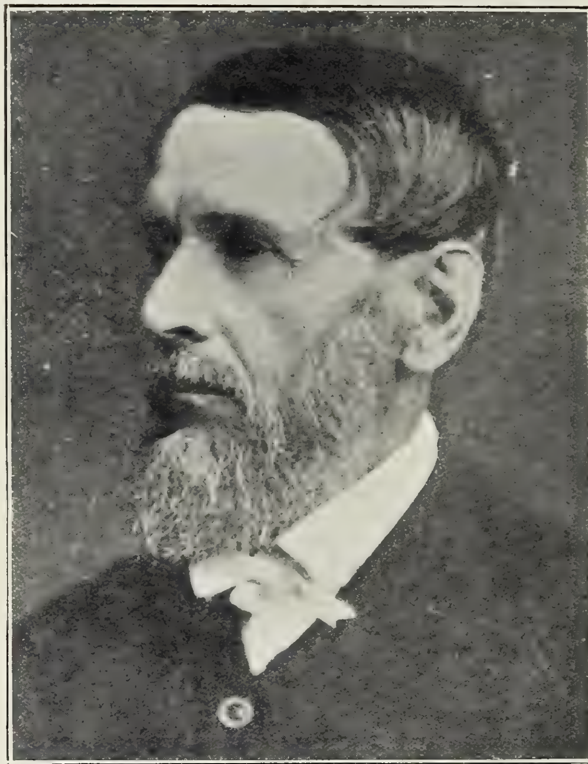
In 1849 werd de jonge Ds. Andrew Murray tot predikant van Bloemfontein beroepen en aangesteld. Op de 29ste April van datzelfde jaar werd hij door zijn vader, Ds. Andrew Murray Sr., te Rietrivier (Fauresmith) bevestigd; op de 6de Mei als predikant te Bloemfontein ingezegend (zijn ordening was reeds geschied). Op 9 Mei was de jeugdige leraar eerst 21 jaar oud; op 13 Mei vond zijne bevestiging als konsulent van Winburg plaats; en op 20 Mei geschiedde dezelfde verrichting te Smithfield. Met het gehele land, dat tans de Vrijstaat is, als zijn parochie, laat het zich wel denken dat Ds. Murray de handen vol had. En toch zorgde hij niet slechts voor zijn eigen uitgebreide werkkring, maar hij trok zich ook het lot aan van de emigranten benoorden de Vaalrivier en bezocht ze zo dikmaals hij kon. In 1851 werd hij door de gemeenten in de Transvaal als hun herder en leraar beroepen, doch hij besloot te Bloemfontein te blijven. In het volgend jaar bracht hij, ditmaal vergezeld van Ds. J. H. Neethling van Stellenbosch, andermaal een bezoek aan die gemeenten.

EERW. DANIEL LINDLEY.
Waarnemende Leraar onder de Voortrekkers.

SAREL CILLIERS.
De welbekende Ouderling onder de Voortrekkers.

JACOBUS NICOLAAS BOSHOF.
Ouderling in het Voortrekkerskerkje en President van de O.V.S.

Ds. W. A. Krige.
Ringsafgevaardigde naar de Voortrekkers.

Ds. A. C. Stucki.
Predikant bestemd voor de Voortrekkers. Plotseling op zee overleden.

Ouderling Barend Pienaar.
Synodale Deputaat naar de Voortrekkers.

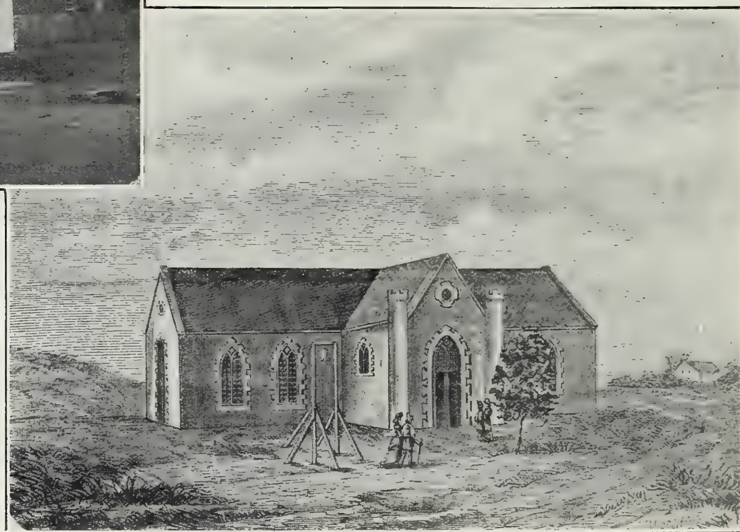
DE OUDE KERK TE BLOEMFONTEIN.

Eerste Kerkgebouw in de O.V.S., 1849.

Dit gebouw werd gebruikt tot 1878 toen Ds. F. G. T. Radloff (tans emeritus), die er destijds predikant was, de tegenwoordige Kerk liet bouwen. Ds. Radloff was predikant te Bloemfontein 1870—1881, Hoopstad 1881—1898, Krugersdorp 1898—1914. De eerste Vrijstaatse zoon die predikant geworden is. Geboren 9 April 1842, zodat hij tans 82 jaar oud is.

HET VOORTREKKERS-KERKJE TE PIETERMARITZBURG.

,,Het zou tevergeefs zijn,'' zegt Dr. Theal, ,,in enig ander land te zoeken naar een gebouw met een geschiedenis van lijden, moed en uiteindelike overwinning, geboren uit de gehechtheid aan God en Zijn Woord, gelijkstaande met die verbonden aan het Voortrekkers-Kerkje.''

DE ONTWIKKELING VAN HET KERKBESTUUR. Het jaar 1824, toen de eerste Synode gehouden werd, en de N.G. Kerk een mate van autonomie verkreeg, was tevens het laatste jaar, waarin de hollandse taal op de regeringskantoren in de Kaapkolonie werd toegelaten. Dit vervangen van de hollandse taal door de engelse was voor de oude ingezetenen van het land een ernstige grief. Des te meer zochten zij hulp en troost bij de Kerk hunner vaderen, tot welke zij opzagen als de beschermster van hun dierbare taal en de bewaarster van hun heiligste volksoverleveringen. Hierdoor verkreeg de N.G. Kerk een positie van overwegende invloed in de negentiende eeuw, een invloed die zij altoos tot heil van land en volk liet gelden.

Tussen de jaren 1824 en 1842 werden zes synodale vergaderingen gehouden, op welke het nooit ontbreken mocht aan de van regeringswege aangestelde Kommissarissen Politiek. Zij oefenden een verlammende macht over de vergaderingen uit, daar zij het recht van veto bezaten. Op de Synode van 1837 kwam één van de kommissarissen in scherpe botsing met de meerderheid der vergadering, wat ten gevolge had dat een invloedrijke deputatie namens de Synode haar opwachting bij de toenmalige Goeverneur maakte, en zich beklaagde over de inmenging van zijne vertegenwoordigers in zaken, die geen betrekking hadden op de civiele overheid. Het standpunt door de Kerk ingenomen werd door Sir George Napier gebillikt, en het werd raadzaam geoordeeld een Ordonnantie op te trekken en als wet uit te vaardigen, waardoor aan de Kerk algehele autonomie werd gegeven met het recht haar eigen wetten te maken, te veranderen of te herroepen, mits zij geen bepaling maakte in strijd met de voorzieningen van de Ordonnantie. Voorts werd verklaard, dat de wetten en regulatieën door de Kerk, in haar gereviseerd kerkelik reglement van 1842 reeds aangenomen, kracht van wet zouden hebben, en als schedule bij de Ordonnantie gevoegd worden. Deze Ordonnantie staat bekend als Ordonnantie 7 van 1843. Langs deze weg werd het stelsel van Kommissarissen Politiek afgeschaft,—de Kerkorde van de Mist grotendeels herroepen, en aan de Kerk haar eerste wetboek bezorgd.

Door het verkrijgen van de Ordonnantie van 1843 had de Kerk zich inwendig ontwikkeld. Haar konstitutie was vastgesteld. Zij was behoorlik georganiseerd en beschermd in de beoefening van haar geestelike rechten.

De naam van de Kerk werd omtrent dezelfde tijd veranderd. De oude naam van ,,Gereformeerde Kerken,'' in 1804 vervangen door ,,Hervormd Kerkgenootschap,'' werd door de Synode van 1842 veranderd in ,,Nederduitsch Gereformeerd Kerkgenootschap''—een benaming, die niet alleen het karakter, maar ook de officiële taal van de Kerk moest aanduiden.

Nog dient aangemerkt te worden, dat door een ,,Emendatie Akte van 1898'' door het Parlement gepasseerd, de Ned. Ger. Kerk het recht heeft bekomen om, niettegenstaande enig iets daarmede in strijd in Ordonnantie 7 van 1843 vervat, zich uittebreiden buiten de limieten der Kaapkolonie alsmede het recht in haar Synode zitting te verlenen aan vertegenwoordigers van gemeenten, die buiten gemelde limieten gelegen zijn.

SCHOTSE PREDIKANTEN IN DE NED. GER. KERK.

De eerste schotse predikanten, die in onze kerk gearbeid hebben, waren zendelingen van het Londense Genootschap die in 1818 bewogen werden om tot ons over te komen. Zij waren: Dr. G. Thom en Di. J. Evans en J. Taylor. Eerstgenoemde, die de superintendent van het genootschap was, werd in 1820 door Lord Charles Somerset naar Europa afgevaardigd om in Schotland predikanten voor onze Kerk te gaan zoeken, ten einde voorziening te maken in de grote behoefte van leraren voor nieuwe of vakante gemeenten. Daar was toen ter tijd juist een grote schaarsheid van predikanten; onze Kerk had geen eigen Kweekschool, en weinige Afrikaners gingen naar Europa om daar voor het leraarsambt opgeleid te worden. Tot op 1820 waren er slechts acht Afrikaner predikanten, die in de Kerk gediend hadden, t.w. Di. Petrus van der Spuy (1746), Christiaan Fleck (1781), Petrus Johannes van der Spuy (1786), Michiel Christiaan Vos (1794), Jacobus Scholtz (1811), Tobias Joh. Herold (1811), Jan Christiaan Berrangé (1815) en Cornelis Mol (1817).

Dr. Thom beraamde in overleg met Graaf Bathurst, indertijd Sekretaris van Staat voor de Kolonieën, een plan om proponenten van de Kerk van Schotland te bewegen het leraarsambt in onze Kerk te aanvaarden, nadat zij eerst in Holland voor enige tijd zich in de hollandse taal zouden hebben geoefend. Tot dit doel werden kommissies gevormd te Aberdeen en Glasgow, en het moet erkend worden, dat Dr. Thom zeer gelukkig was in zijn keuze van de eerste kandidaten voor Zuid-Afrika.

Door de kommissie van Aberdeen werden uitgezonden: Di. Andrew Murray, Colin Fraser, George Morgan, die respektievelik te Graaff-Reinet, Beaufort West en Somerset Oost geplaatst werden en door de kommissie van Glasgow Di. Henry Sutherland, Alexander Smith en William Ritchie Thompson, die respektievelik te Worcester, Uitenhage en Stockenström geplaatst werden.

Daarna kwam er van tijd tot tijd nog een 7-tal predikanten uit Schotland, tot in 1836, toen er een genoegzaam aantal landszonen waren om in de behoefte te voorzien. Zij waren: In 1828 Di. James Edgar, eerst te Durban(ville), later te Somerset-West, en John Cassie te Caledon; in 1829 John Pears, eerst professor aan 't Z.A. Kollege, Kaapstad, en later predikant te Somerset Oost; in 1831 William Robertson, die eerst als onderwijzer werkzaam was te Graaff-Reinet, doch later als predikant ging studeren en leraar werd te Clanwilliam, Swellendam en Kaapstad; in 1833 Alex. Welsh te Glen Lynden; in 1834 Robert Shand te Tulbagh, en in 1836 Thomas Reid te Colesberg.

Tussen 1862 en 1867 kwam er andermaal een aantal leraren uit Schotland aan, n.l. in 1862, door bemiddeling van Dr. W. Robertson, de volgenden: Andrew McGregor (Robertson), Dugald McMillan (Harrismith), John McCarter (Natal), Thomas McCarter (Calvinia), Thomas Gray (Aberdeen), William Cormack (Burgersdorp) en David Ross, M.A.; in 1867 Richard Craig (Weenen) en James Turnbull (Greytown). Het spreekt vanzelf, dat niet allen onder deze 25 schotse predikanten zich konden aanpassen aan de nieuwe omgeving. Enkelen trokken dan ook naar hun vaderland terug, sommigen bleven levenslang sukkelen met de vreemde taal, waarin zij zich nooit geheel thuis konden gevoelen; maar er waren ook onder hen, die zich dadelik aangetrokken gevoelden door de vroomheid, vriendelikheid en hartelikheid van de Afrikaner bevolking, die lief en leed met ons volk gedeeld hebben, en die door puriteinse nauwgezetheid, de getrouwheid van hun herderlike arbeid en hun godzalige wandel 'n gezegende invloed op de ontwikkeling van het godsdienstig leven hebben uitgeoefend.

Ds. A. MURRAY MET ZIJN 5 ZOONS ALS JONGE PREDIKANTEN.

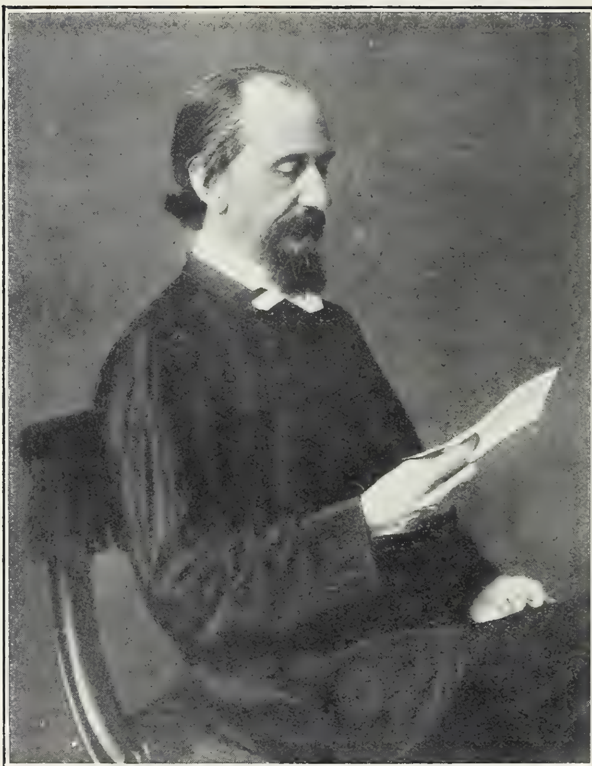

Links boven: John. Midden boven: Ds. Andrew Murray, de vader die in 1822 uit Schotland kwam en predikant was te Graaff-Reinet tot 1866; Scriba-Synodi, 1834; Moderator, 1837. Rechts boven: Andrew. Links onder: William. Midden onder: George. Rechts onder: Charles.

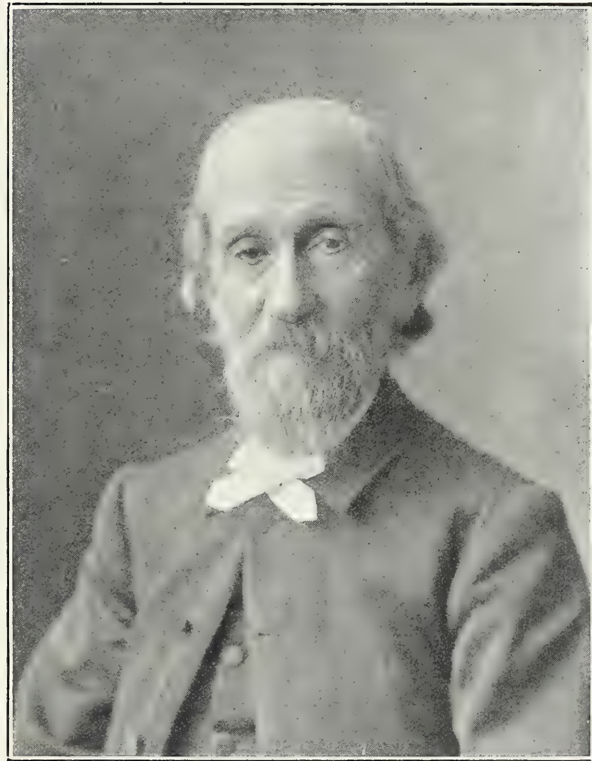
DR. ANDREW MURRAY OP VIJF-EN-ZESTIG-JARIGE LEEFTIJD.

Dr. ANDREW MURRAY, M.A., D.D. Dr. Andrew Murray werd te Graaff-Reinet geboren, 9 Mei 1828, zijnde de tweede zoon van godzalige ouders, Ds. Andrew Murray, Sr., en Maria Stegmann. Op tienjarige leeftijd werd hij met zijn oudere broeder John naar Schotland gezonden, om aldaar aan het Marischall Kollege, Aberdeen, zich te bekwamen voor het leraarsambt. Zijn tante, Mev. Dr. J. Murray, oefende op haar beide neven een gezegende invloed uit. Na de graad van M.A. verworven te hebben, begaf hij zich naar Utrecht, om in de theologie te studeren. Daar werd hij terstond populair, had een ruime vriendekring en studeerde met buitengewone ernst. In zijn vaderland teruggekeerd, op 20-jarige leeftijd, maakte zijn bezielde prediking van stonde aan grote opgang. Op 12 Maart 1849 werd hij aangesteld als predikant van Bloemfontein; werd feitelik de bisschop-generaal van de Transgariep, en bestond zijn uitgestrekt bisdom uit de Vrijstaat, Transvaal en Natal. Hij maakte zonder verzuim kennis met de verstrooide geloofsgenoten, terwijl hij het Evangelie predikte en de sakramenten bediende, in zes weken tijds over de 600 kinderen dopende. Zelfs op staatkundig gebied werd zijn invloed gevoeld, toen hij met Dr. Fraser en Kommandant Cornelius de Villiers, als afgevaardigde door het publiek benoemd werd om in de Downingstraat, Londen te bepleiten, dat de britse regering haar hand niet aan de Vrijstaat zou onttrekken; dit mislukte echter en de Vrijstaat bleef een onafhankelike republiek. In 1852 ondernam hij andermaal op last van de Synode, met zijn zwager, Ds. J. H. Neethling, een lange rondreis in de Transvaal, die met moed, geestdrift en zegen volbracht werd in het land der Voortrekkers.

Zo nam hij spoedig de voorplaats in onder de predikanten der Kerk. In 1857 was hij mede werkzaam aan de stichting

van de Kweekschool, en werd benoemd tot lid der eerste Zendingkommissie. Hij heeft grote dingen gedaan voor de zending. Als Moderator heeft Dr. Murray aan de Ned. Ger. Kerk van Zuid-Afrika uitstekende diensten bewezen. Hij werd als zodanig gekozen in 1862, toen de Burger- en Kotzé-zaak zoveel opspraak wekte. Hij pleitte niet alleen met meesterlike bekwaamheid bij het Hooggerechtshof in de Kaap Kolonie, toen de Kerk het moest ontgelden, maar ging het appèl bij de Geheime Raad in Engeland behartigen, hoewel ook dit niet slaagde. Toen hij voor de eerste keer Moderator werd, was hij slechts 32 jaar; hij diende als zodanig zes malen in de Synode, en toen hij verzocht om niet weer in aanmerking te komen, ontving hij van de leden een gouden horloge ten geschenke.

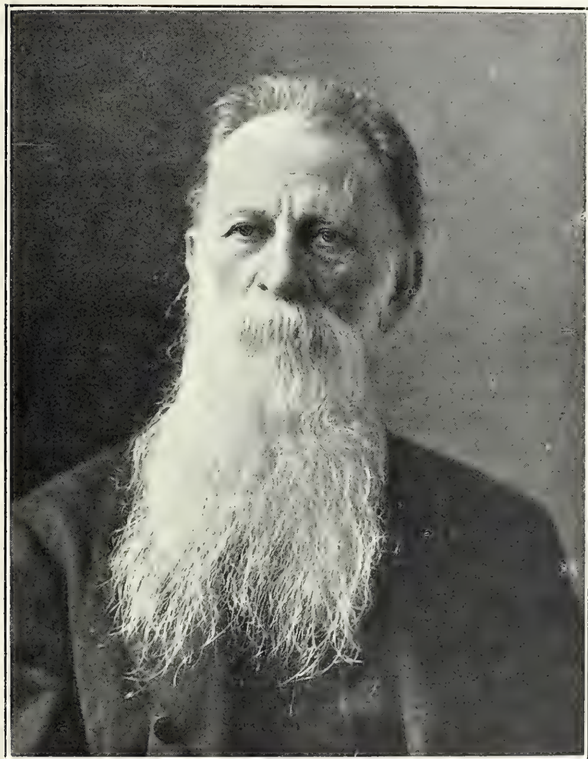
Zijn eerste standplaats was Bloemfontein (1849-1860), de tweede Worcester (1860-1865), de derde Kaapstad (1865-1871), en de laatste Wellington (1871-1906). De Transgariep heeft aan hem te danken organisatie; Worcester een rijke opwekking; Kaapstad de Jongelieden-Vereniging en de Goede Hoop Meisjeschool; Wellington het Zending-Opleidingsinstituut, de Hugenoten Meisjeschool en het Kollege. Hij heeft van dit alles het fondament gelegd en aanhoudend de stoot gegeven, en bleef voortdurend innig belangstellen in alle werkzaamheden der ganse Kerk. Op zijn oude dag heeft hij zeer veel gedaan voor speciale diensten door geheel het land. Hij was een beroemde schrijver van godsdienstige boeken, en zijn vele geschriften worden. niet alleen in Zuid-Afrika, maar ook in Engeland, Amerika en elders door duizenden gretig gelezen en herhaaldelik vertaald ook in andere talen dan het Hollands en Engels. Zijn leven in het kort tesamen gevat kan met het drievoudige snoer van veelzijdigheid, ernst en geloofsmoed gebonden worden. Hij ontsliep te Wellington 18 Januarie 1917.

DR. ANDREW MURRAY OP GEVORDERDE LEEFTIJD.

Ds. J. H. NEETHLING VAN STELLENBOSCH. Ds. Johannes Henoch Neethling, H.zn., werd te Stellenbosch geboren op de 4de Desember 1826. Zijn overgrootvader, die in de krijgsdienst van de O.I. Kompanjie op reis naar Batavia de Kaap had aangedaan, bleef hier wonen, en werd de stamvader van een talrijk kroost. Een van zijn zoons was Advokaat Neethling, die zelf geen kinderen hebbende, zijn neef, Hendrik Johannes, drong zijn eerste zoon zijn naam te geven. Op negenjarige ouderdom werd de kleine Johannes Henoch naar de Kaapstad gezonden voor zijn opvoeding. Te Kaapstad bestond toen de zo welbekende opvoedings-inrichting ,,Tot Nut van 't Algemeen,'' die in vroeger jaren misschien meer voor Zuid-Afrika gedaan heeft dan enige andere school in ons land. Het oudere geslacht heeft veel te danken aan die inrichting. Hier werd de jonge Stellenboscher opgenomen. Hier vond hij gelijkgezinde makkers, en onder anderen de jonge Nicolaas Hofmeyr, die slechts drie maanden jonger was dan hij en met wie hij een vrendschapsband aanknoopte, die altijd is blijven bestaan. Op 17-jarige leeftijd besloot hij naar Europa te gaan, ten einde een bedienaar van het Evangelie te worden. Advokaat Neethling, ofschoon niet meer in leven, had daartoe de middelen verschaft. Te Utrecht was de Hogeschool door afrikaanse jongelingen bij voorkeur bezocht. In die tijd—het was in 1846—bevonden zich een aantal godvrezende jonge Kapenaren aan die Hogeschool, en bij die kring sloot de jonge Neethling zich aan. John en Andrew Murray studeerden toen ook daar; hun invloed, en die van hun kring werkten zeer weldadig op de vorming van de nieuwe aankomeling. Het verblijf in Holland gaf hem verder gelegenheid tot veelzijdige ontwikkeling. Omgang met mannen als Prof. Royaards, Di. Merens, van Hoogstraten, van den Ham, van Oosterzee, Heldring, Beets—om van de christendichter Da Costa niet te spreken. Na volbrachte studie had hij gelegenheid enkele van de beroemdste universiteiten in Duitsland te bezoeken, en ook een reis door Oostenrijk, Italië, Zwitserland, Frankrijk, Engeland en Schotland te ondernemen. Bij zijn terugkeer, in 1850, koos hij uit de twee op hem uitgebrachte beroepen dat naar Prins Albert, welke standplaats hij in 1858 met Stellenbosch verwisselde. 't Was het jaar van de opening van het Theologies Seminarium, zodat hij zich verenigd zag met zijn utrechtse vrienden John Murray en Nicolaas Hofmeyr. Toen de Transvaal, in het jaar 1850 en daarna, gevaar liep op de rots van maatschappelike en kerkelike verdeeldheid schipbreuk te lijden, werd het Ds. Neethling vergund meer dan eens dat land te bezoeken. Tezamen met Di. A. Murray en A. A. Louw deed hij, wat in vermogen was, om de breuke van de Kerk te helen en haar voor afval te bewaren.

Wil men het leven van Ds. Neethling als leraar in Zuid-Afrika, samenvatten, dan kan men zulks in twee woorden doen: Zending en Opvoeding. Wat hij gedaan heeft voor de zending in ons land is algemeen bekend. In de negende Synode van onze Kerk, gehouden in het jaar 1858, werd de eerste Zendingkommissie benoemd, bestaande uit Di. P. Albertijn, A. Murray, N. Hofmeyr, met Ds. Neethling, die van de aanvang af het scribaat op zich nam. Eerst met de aanstelling van een Zaakgelastigde werd hij ontheven van de verantwoordelikheid aan het financieel bestier verbonden. Bijna 35 jaren heeft hij dit liefdewerk met veel

Ds. J. H. Neethling.

zelfopoffering behartigd. Dat de opvoeding van de zonen des lands aan Ds. Neethling oneindig veel te danken heeft, is evenzeer een geschiedkundig feit. Trouwe vriend van het Theologies Seminarium droeg hij die Inrichting op zijn hart, en toonde hij met woord en daad, hoe de bloei van die Inrichting hem ter harte ging. En dat Stellenbosch vandaag een naam heeft in Zuid-Afrika voor zijn opvoedingsinrichtingen is zeker grotendeels aan hem te danken. Het Gymnasium (Hogere Jongenschool) en het Victoria Kollege (tans Universiteit) zijn blijvende getuigen van zijn ijver en belangstelling. De Bloemhof Meisjeschool dankt evenzeer haar ontstaan en haar ontwikkeling aan hem. Ook als redakteur van *De Wekker* mag zijn naam niet vergeten worden. De Synode van 1890 koos hem als haar Assessor.

In de vergaderingen onzer Kerk deed Ds. Neethling zich gelden; en zijn overtuiging sprak hij uit, zonder iemand naar de ogen te zien. Nog in de laatste Synode door hem in 1903 bijgewoond, nam hij een warm aandeel aan de diskussies, die gevoerd werden, en kon hij zijn innige verontwaardiging niet bedwingen, als hij sprak van het lijden van ons volk en Kerk ten gevolge van de gruwelike oorlog en de vreeslike krijgswet.

Voor zijn gemeente, die hem beminde, was hij de trouwe raadsman en vriend. Zijn vriendelik en innemend voorkomen, zijn oprechtheid en openhartigheid, zijn deelneming zullen niet licht vergeten worden. Nederig in zijn optreden, standvastig in karakter, onverschrokken in handelen, liefderijk in geaardheid, toegewijd aan zijn werk zal zijn naam nog lang in gezegend aandenken blijven. Tegen het einde van 1852 huwde hij Mej. Maria Murray, oudste dochter van Ds. A. Murray, Sr., van Graaff-Reinet, welk huwelik met een twaalftal kinderen gezegend werd, 7 zoons en 5 dochters.

HET THEOLOGIES SEMINARIUM TE STELLENBOSCH. Onder de inrichtingen van de Ned. Ger. Kerk in Zuid-Afrika bekleedt de Theologiese Kweekschool te Stellenbosch een ereplaats. Zij werd in 1858 gesticht met het doel om in de behoefte van predikanten te voorzien. Vóór die tijd moest de Kerk zich met leraren uit den vreemde behelpen en waren haar jonge mannen, die begerig waren om tot de evangeliebediening opgeleid te worden, genoodzaakt zich tot dat einde naar het verre Europa te begeven.

Reeds in de eerste Synode van onze Kerk, in 1824 gehouden, was er sprake van zulk een inrichting, en in de twede Synode, die van 1826, werd een beredeneerd en veelomvattend ontwerp dienaangaande voorgelegd. Het getal der professoren—zo heette het—moest ,,niet meer zijn dan vier en niet minder dan drie.'' De vakken hun te worden toevertrouwd hadden betrekking niet slechts op de theologiese, maar bovenal op de letterkundige en zuiver wetenschappelike vorming van de aanstaande evangeliedienaren. Talloze bezwaren echter drukten dit voorstel, en jaren moesten verlopen, voordat het in zeer gewijzigde vorm verwezenlikt kon worden. Slechts na veel strijd kwam het Seminarium tot stand.

Klein was het begin. Met twee professoren, Ds. John Murray, toen predikant van Burgersdorp, en Ds. Nicolaas Jacobus Hofmeyr, toen predikant van Calvinia, en vier studenten moest men beginnen. Ds. Beets en van den Ham werden uit Nederland beroepen, doch lieten zich de keuze niet welgevallen. Ook Ds. van der Lingen, predikant aan de Paarl, had geen gehoor aan zodanig beroep willen geven.

De plechtige opening met vier studenten, t.w. de heren E. Z. J. de Beer, C. S. Morgan, W. Robertson en W. P. Rousseau, vond op de 1ste November 1859 te Stellenbosch plaats. Groot was de feestvreugde. Meer dan 1,300 mensen waren in de kerk aanwezig om de feestrede aan te horen. Een schare van 800 verdrong zich buiten de kerk. Het oude Drostdijgebouw was met bloemkransen versierd, en ,,bogen van groen loofwerk,'' zo schrijft een geestdriftvolle ooggetuige, ,,waren hier en daar opgericht,'' terwijl ,,het plein voor de Kweekschool in een lustwarande'' was herschapen. Toen de deur van het Seminarie in de naam van de Drieenige God werd geopend, stond de talrijke schare met ontbloot hoofd. Toen men binnen trad werd het loflied aangeheven door een zangkoor, ondersteund door het muziekkorps: ,,Alles wat adem heeft love den Heer.'' In de avond werd het dorp verlicht. Boven de deur van het Seminarie flikkerde de spreuk: ,,Soli Deo Gloria''! (Gode alleen de eer). Een ooggetuige schrijft: ,,Groot was die dag der opening. Onze Heer beschikte de hemel zo blauw, de zonneschijn zo helder, kleur en voorkomen van de natuur zo aanminnig, dat de dag als gemaakt scheen voor de gelegenheid, en de stellenboschse eiken zagen er noch vroeger noch ook later weer zo uit, alsof zij stil meezongen met de lofliederen, die daar ten hemel stegen. Godsdienst in de Kerk om 10 uur. Feestrede door Prof. Hofmeyr naar aanleiding van 1 Cor. 3: 9: ,,Wij zijn Gods medearbeiders, Gods akkerwerk, Gods gebouw zijt gij.'' Gezang begeleid door blaasinstrumenten maakte indruk die tot tranen toe bewoog, inzonderheid aan het slot met Gezang 96. Daarna optocht door verschillende straten: Moderatuur, professoren, studenten (de oudste droeg het

vaandel), kuratoren, predikanten, zendelingen, kerkeraadsleden, gemeenteleden; een schare van kleine meisjes, in het wit gekleed, bloemen strooiende waar de stoet zich bewoog; terwijl de feestmuziek bleef roepen en juichen en onophoudelik betuigen, dat de Heer der heirscharen met ons is. Aankomst bij het gebouw, aan welks gevel tans voor het eerst gelezen werd: ,,Sol justitiae illustra nos'' (Zon der gerechtigheid bestraal ons). Opening door de Moderator van de Synode, de voorzaal en de zalen links en rechts stampvol, toespraak in de zaal ter rechter zijde eerst door Dr. P. Faure, een gepast woord tot de gemeente en de kerkeraad van Stellenbosch, professoren, studenten en andere predikanten. Gevolgd door Prof. Murray, een theologiese rede, keurige voorsmaak van wat er voor altoos later zou worden gedoseerd. Toen nog een laatste muziekstuk, een laatste zegenbede en—de levensboom van de predikanten-opleiding in Zuid-Afrika stond geplant. En de rivier van zuiver water, klaar als kristal, vloeiende uit de troon van God en het Lam, zou hem besproeien. En hij zou van jaar tot jaar zijn vruchten dragen. En zijn bladeren zouden zijn tot genezing der heidenen.''

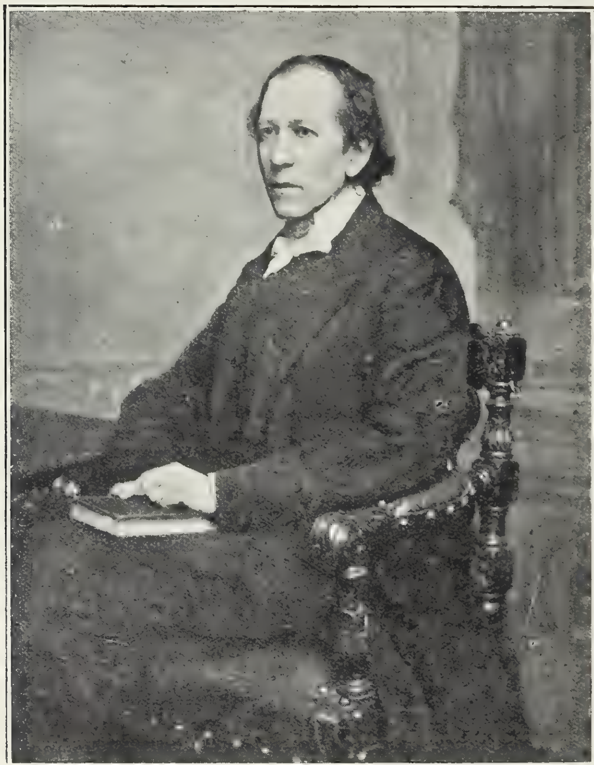
Bijna twintig jaren lang bleven de twee professoren het werk alleen verrichten, totdat in 1877 Ds. Johannes Izak Marais, predikant te Hanover, als derde professor bij het onderwijzend personeel werd gevoegd. Na het overlijden van Prof. Murray in 1882 werd Ds. Pieter Jacobus Gerhardus de Vos van Riversdal tot zijn opvolger beroepen. In Julie 1899 werd Ds. C. F. J. Muller tot vierde professor benoemd. Aan het einde van 1907 trad Prof. Hofmeyr na 48-jarige arbeid af. Ds. A. Moorrees (Paarl) volgde hem op. Toen in 1915 Prof. Muller overleed, volgde Ds. J. du Plessis, B.D., deze op. Drs. B. B. Keet, M.A., en E. E. van Rooyen kwamen respektievelik in de plaats van Prof. Marais, die in 1919 overleed, en Prof. de Vos, die in datzelfde jaar wegens hoge ouderdom ontslag nam.

De Kweekschool bestaat nu vijf en zestig jaren. Uit zijn kollegiezalen zijn reeds bij de 500 predikanten voortgekomen. Zij zijn naar alle delen van het land gegaan, terwijl etteliken van hen ook onder de heidenen in 't buitenland dienst doen. In 1905 werden enige nodige veranderingen aan de gebouwen aangebracht, en in 1909 mocht

Het Kweekschool-gebouw te Stellenbosch.

een dankbare kerk 't jubileum van de inrichting vieren. Het vernieuwd en vergroot gebouw werd plechtig ingewijd met een rede in de Kerk naar aanleiding van Ps. 115: 12*a* door Dr. Andrew Murray, van Wellington, uitgesproken. Op het jubelfeest, waarbij de gehele Synode, toen juist in de Kaapstad vergaderd, tegenwoordig was, werd de feestrede uitgesproken door Prof. Marais.

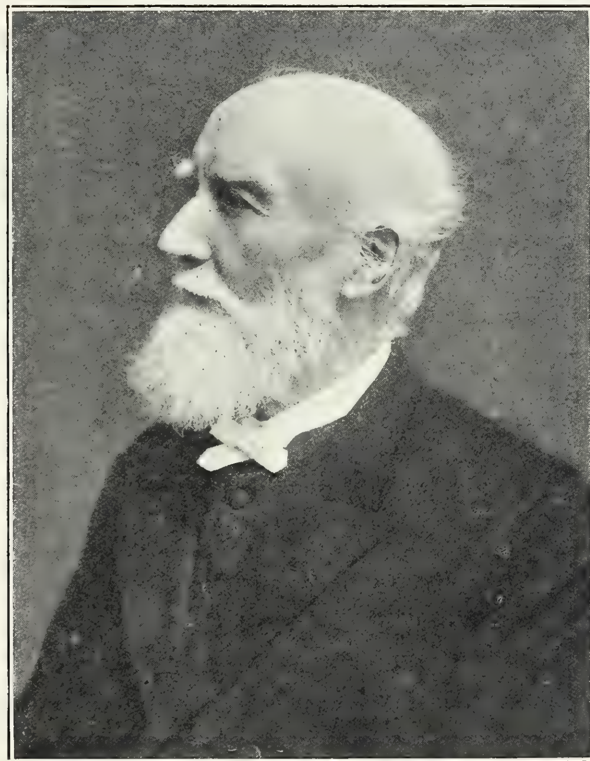
PROFESSOR JOHN MURRAY.

PROFESSOR JOHN MURRAY. Professor Murray werd in 1826 te Graaff-Reinet geboren. Reeds op zijn twaalfde jaar werd hij door zijn vader, de toenmalige predikant van genoemde plaats, met zijn broeder Andrew ter opvoeding naar Schotland gezonden. In 1845 gingen beide broeders, die zich intussen de titel van M.A. verworven hadden, naar Nederland om daar aan de Universiteit te worden voorbereid tot de predikdienst. In 1848 aan de Kaap teruggekeerd werd Ds. John Murray spoedig beroepen tot leraar van Burgersdorp, waar hij de 27ste Mei 1849 bevestigd werd. Daar arbeidde hij tot 1858, toen hij saam met Professor Hofmeyr tot het Hoogleraarsambt aan de Theologiese Kweekschool te Stellenbosch geroepen werd, welke betrekking hij tot aan zijn dood, op 27 Desember 1882, met grote toegewijdheid en onvermoeide ijver bekleedde.

Konscientieus plichtsbesef ging bij Prof. Murray gepaard met een helder en nuchter verstand en een innige godsvrucht—een drietal eigenaardigheden, die gewis slechts bij een man van karakter kunnen worden gevonden. Daarbij werd hij gekenmerkt door een bezadigdheid, die alle overdrijving schuwde. Strijder was hij echter niet. Terecht werd van hem gezegd: ,,Als anderen vol vuur te wapen liepen en in de bresse sprongen, dan zag hij dit rustig aan, en ging bedaard voort met het opbouwen der muren van de gevallen vesting. Hij hanteerde niet het zwaard, maar de troffel. Hij was niet krijgsman, maar arbeidsman.'' En als arbeidsman oefende hij invloed uit, en wat hij voor kerk en land en volk geweest is, niet alleen als een degelik professor en krachtig prediker, maar ook als een schrijver van stichtelike boeken, zal niet door het nageslacht vergeten worden.

PROFESSOR HOFMEYR. Professor Hofmeyr was 'n afstammeling van een der broeders Hofmeyr, die zich omtrent de helft der 18de eeuw aan de Kaap vestigden. Hij werd geboren te Kaapstad in 1827, en ging eerst ter school aan het ,,Tot Nut van 't Algemeen.'' Zijn letterkundige en theologiese studieën volbracht hij aan de Universiteit van Utrecht (Nederland), waar hij het kandidaatseksamen in de theologie met de hoogste lof aflegde. Nadat hij het proponentseksamen had gedaan en in Den Haag geordend was, keerde hij naar Zuid-Afrika terug, en trad in dienst der Kerk in September 1851, als predikant van Calvinia, alwaar hij zeven jaren arbeidde—tot 1858—toen hij tot hoogleraar aan de pas gestichte Kweekschool te Stellenbosch beroepen werd. Alhier arbeidde hij tot 't einde van 1907, toen hij zijn ontslag nam. Onder zijn leiding werden over de 300 studenten tot de Evangeliebediening opgeleid. Als prediker muntte hij uit wegens zijn heldere gedachteloop, zijn geestelike zin, die van 'n diepe persoonlike ondervinding getuigde, de overtuigende kracht zijner welsprekendheid en de aanlokkelike wijze, waarop hij de genade in Christus wist voor te stellen. Hij leverde ettelike geschriften, die niet alleen hier te lande, maar ook in Europa de aandacht trokken. Hij was iemand van een zeer veelzijdig karakter; hij deed zich nooit voor als een geleerde, en toch had hij veel doordacht en veel onderzocht. Zijn helder verstand had hem geleid tot resultaten, waarover hij met gezag kon spreken zonder zich van schoolse termen te bedienen. In alles was hij deeglik. Wat verder in hem de aandacht trok was zijn eenvoud en ongekunsteldheid. Bij hem was de waarheid altijd gekleed in 't gewaad der liefde.

De Professor was 82 jaren oud, toen hij 2 September 1909 zijn eeuwige rust inging.

PROFESSOR N. J. HOFMEYR.

EERSTE VIERTAL UIT DE KWEEKSCHOOL.

Ds. W. Robertson.
Predikant te St. Stephen's, Tulbagh, Calvinia, Petrusburg. Overl. 21 Jan. 1913.

Ds. C. S. Morgan.

Pred. te Middelburg, Kaap, Rouxville, Bloemfontein, Robben Eiland. Overl. 29 Aug. 1919.

Ds. W. P. Rousseau.
Pred. te Clanwilliam, Simonstad, Hopetown, Albanie, Pietermaritzburg. Overl. 8 Julie 1903.

Ds. E. Z. J. de Beer

Pred. te Simonstad, Dordrecht, Drieankerbaai, Barberton, Pietermaritzburg. Overl. 25 Mei 1918.

Dr. SERVAAS HOFMEYR. Dr. S. Hofmeyr was een jongere broeder van Prof. Hofmeyr. Hij werd 11 Desember 1830 te Kaapstad geboren. Na voorbereidende studieën op het Instituut ,,Tot Nut van 't Algemeen'' ging hij in 1849 naar Utrecht. Daar ontving hij zijn theologiese opleiding en promoveerde hij als *doctor theologiae* op een dissertatie over de leer van Paulus aangaande ,,De eerstgeborenen aller Creatuur.'' Na een bezoek aan Noord-Amerika gebracht te hebben, keerde hij 7 Augustus 1857 naar zijn vaderland terug. Bij zijn aankomst hier ontving hij verscheidene beroepen, en nam dat naar Colesberg aan. Daar arbeidde hij slechts drie jaren (1857-1860). In die tyd vond de stichting en opening van de Kweekschool te Stellenbosch plaats. In die inrichting stelde hij groot belang, getuige o.a. het feit, dat hij destijds in vereniging met Ds. A. A. Louw in twee maanden tijds vijftien gemeenten bezocht om voor de Kweekschool te kollekteren en op die reis £6,000 verzamelde. In 1859 ondernam hij uit belangstelling en op uitnodiging van de Volksraad een reis naar Potchefstroom tijdens een zitting van de transvaalse Synode over de zaak der afscheiding door de Gereformeerde Kerk die hem zeer ter harte ging. In 1870 gaf hij daarover een brochure in 't licht, getiteld: ,,Hoe de afscheiding ontstaan is.''

Toen Dr. Hofmeyr in 1860 in zijn tweede gemeente, Montagu, aankwam, was de grote opwekking daar juist uitgebroken. Vandaar breidde deze zich naar de gemeenten Worcester, Wellington, Tulbagh, Swellendam, Paarl en Calvinia. Veertien jaren daarna (1874) ontstond andermaal op het dorp Montagu een gezegende herleving, en als gevolg daarvan kwam toen bij Dr. Hofmeyr een verlangen op tot speciale prediking, dat hem bijgebleven is tot aan zijn dood. Dr. Hofmeyr had een vaardige pen. Met karakteristieke moed en ondernemingsgeest stichtte hij, bijna onmiddellik na zijn aankomst als jong proponent uit Europa, een wetenschappelik theologies tijdschrift, *Elpis* genaamd, dat vijf jaargangen (1857-1861) beleefde en waarin de redakteur enige van zijn beste litterariese bijdragen schreef. Zijn belangstelling in de drukpers en zijn overtuiging van de invloed daarvan op het volksleven heeft hem doen medewerken aan de oprichting eerst van *De Volksvriend* en later van *De Volksbode*.

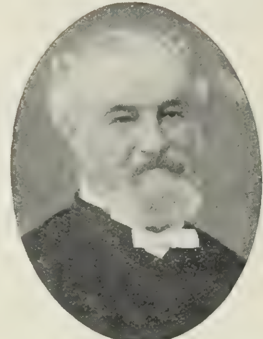
DR. S. HOFMEYR.

In de Synode droeg het woord van Dr. Hofmeyr biezonder groot gewicht. Reeds in de eerste Synode door hem bygewoond (1857) werd aan hem het zeer verantwoordelik werk van het uitgeven van de Acta van de eerste Synoden onzer Kerk opgedragen, en de vergadering van 1867 koos hem tot haar Assessor. Hij is (1888) zeer onverwachts gestorven op betrekkelik jeugdige leeftijd—nog geen 58 jaren oud.

Krachtige Evangeliepredikers.

Ds. P. K. Albertijn.

Ds. G. W. Stegmann Sr.

Ds. Pieter Kuipers Albertijn. Geb. 6 Desember 1814 te Stellenbosch en aan de Utrecht Hogeschool opgeleid. Teruggekeerd in Zuid-Afrika arbeidde hij eerst tijdelik aan de Paarl (1841—1844) en te Clanwilliam. Zijn eerste vaste standplaats was Prins Albert (1845—1850). Leraar te Caledon van 1851 tot 1870, toen hij wegens een keelkwaal emeritus werd. Overleden 11 April 1878. Een welsprekende kanselredenaar. ,,Onder zijn prediking bekwam men de indruk dat hare kracht te danken was aan een leven met Christus verborgen in God, en dat de Heilige Geest de bron was van hare zalving.''

Ds. Charles Murray, vierde zoon van Ds. Andrew Murray, Sr., ontving zijne opleiding in de godgeleerdheid aan de Universiteit van Utrecht. In 1858 werd hij te Clanwilliam bevestigd, van waar hij in 1866 naar Graaff-Reinet ging om opvolger van zijn eerwaardige vader te worden. Hij was bij uitnemendheid een warme zendingvriend en een tedere kindervriend. Ds. Murray schreef veel, meestal in godsdienstige tijdschriften. Zijn lievelingsarbeid was de Zondagschool en in verband met de uitgave van ,,De Kinderharp'' en ,,Hallelujah'' zal zijn naam steeds een warm plekje behouden in de harten van de kinderen der Kerk. Hij werd te Graaff-Reinet de 26ste Februarie 1833 geboren en ontsliep aldaar op de 31ste Oktober 1904.

Ds. Georg Wilhelm Stegmann. Geboren te Kaapstad 1814. Predikant Lutherse Kerk, Kaapstad, 1836. Bij de Ned. Ger. Kerk gelegitimeerd 1857. Predikant van de St. Stephen's Kerk, 1857—1858, en te Adelaide 1858—1890. Overleden 14 Okt. 1890. Een krachtige boetprediker en evangelist tegelijk. ,,Een strijder Gods en aanvaller van vestingen des satans,'' zo heeft iemand hem getekend en Ds. A. Murray, Sr., heeft hem genoemd: ,,Een tijger, die de mensen wilde verslinden.'' Zijn prediking oefende een geweldige invloed uit.

Ds. Gerrit van Niekerk. Geboren 7 April 1834 te Graaff-Reinet. Theologiese opleiding in Schotland en Holland. Gelegitimeerd Feb. 1860. Predikant te Hopetown 1861—1877, Britstown 1878—1884, Middelburg, K.P., 1884—1903. Overleden 20 Aug. 1920. Een welsprekende kanselredenaar die over sierlike en gespierde taal beschikte en deswegens door zijn evangelieprediking indruk maakte.

Ds. Charles Murray.

Ds. G. van Niekerk.

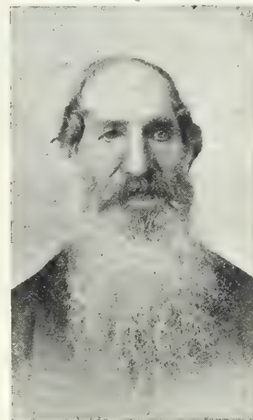

Eerw. Leopold Marquard.

Onze eerste binnelandse Zendeling. Geboren in Duitschland 1787. Naar Zuid-Afrika gekomen 1815. Werkzaam te Clanwilliam en Kaapstad. Geordend 1826. Overleden 1867.

DE BUITENLANDSE ZENDING DER KERK.

Het eigenlike begin van het zendingwerk van onze Kerk dateert van de Synode van 1857. Weliswaar werd er reeds op de eerste Synode een reglement voor het zendingwerk opgetrokken en voorziening gemaakt voor de ordening van geschikte personen, met 't oog op arbeid onder de heidenen. Ook waren er enkele zendelingen, die vóór die tijd in verband met de Kerk hebben gearbeid, o.a. Eerw. L. Marquard te Kaapstad, Eerw. J. Bennie te Middelburg, Eerw. J. D. Andreas te Graaff-Reinet, Eerw. D. J. H. Ruytenbeek te Malmesbury en Eerw. J. Verhaag te Franschhoek. Doch het zendingwerk bleef beperkt tot de zogenaamde Binnenlandse Zending, d.w.z tot die kleurlingen en naturellen, die binnen de limieten der Kerk woonachtig waren. Overigens had de Kerk gedurende de eerste helft van de vorige eeuw de handen zo vol met zichzelf en, na de Grote Trek, wegens gebrek aan leraren, met de Voortrekkers, dat er niet aan uitbreiding van haar zendingwerk te denken viel. Op de Synode van 1857 werd er echter een voorwaartse stap gedaan met de aanstelling van een kommissie, die buitenlands zowel als binnenlands zendingwerk moest behartigen. Die kommissie bestond uit: Di. N. J. Hofmeyr van Calvinia, J. H. Neethling van Prins Albert, P. K. Albertyn van Caledon en A. Murray van Bloemfontein. De eerstgenoemde en laatstgenoemde zouden respektievelik de zaakgelastigden voor de binnenlandse en de buitenlandse zending wezen. ,,De Binnenlandsche Zending,'' zo luidde het Synodaal besluit, ,,zal in zich sluiten den arbeid onder verachterden en van kerkelijke voorrechten verstoken geloofsgenoten, alsmede degenen, die binnen de perken der Kerk met het christendom onbekend zijn. De Buitenlandsche Zending zal zich uitstrekken tot heidensche volkstammen buiten de Kerk, of waar zij ook in heidensche maatschappijen leven.'' De grote moeilikheid van de kommissie was echter, dat er geen zendelingen voor de voorgestelde uitbreiding te krijgen waren.

Eerw. Johann Kretzen.

Een van onze eerste binnelandse Zendelingen. Werkzaam te George 1858—1895. Overleden 1899. Een trouwe en ijverige arbeider.

Arbeiders uit Europa.—In 1860 werd Dr. W. Robertson van Swellendam op een konferentie te Worcester gevraagd om naar Holland en Schotland te gaan, teneinde geschikte personen voor dit dringende werk te zoeken. Het gevolg was, dat Eerww. Alexander MacKidd en Henri Gonin vrijwillig uitkwamen.

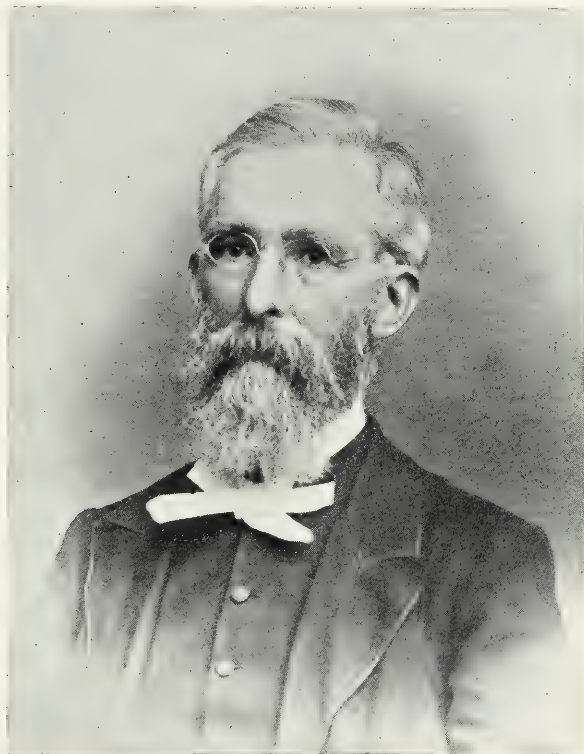

Ds. Alexander McKidd.

Ds. ALEXANDER MACKIDD. Ds. Alexander MacKidd, geboortig uit Schotland, was de eerste buitenlandse zendeling onzer Kerk. Hij kwam naar Zuid-Afrika in 1861 op aandrang van Dr. W. Robertson. Kort na zijn aankomst aan de Kaap vertrok hij naar Bloemfontein, waar Ds. A. Murray, Jr., destijds stond. Daar maakte hij kennis met Mej. Hester Bosman van Worcester, die een kleine school voor de kinderen der kleurlingen van Bloemfontein hield en met wie hij later in het huwelik trad. In het begin van 1863 ontving Ds. MacKidd, door bemiddeling van zekere Cornelis Lottering, een verzoek van wijlen Kapitein Michael Buys om naar Zoutpansberg te komen om hem en zijn kinderen en hun onderhorigen te onderwijzen. Hij ging, vergezeld van zijn echtgenote, die hem reeds in 1864 ontviel—een slachtoffer van de koorts. Hoe eenzaam gevoelde de zendeling zich toen! Hij vraagde ondersteuning, en de Zendingkommissie zond de jeugdige Stephanus Hofmeyr. Deze schreef: ,,Ik kwam op de statie Goedgedacht op 6 Februarie 1865. Broeder MacKidd was juist in de school. Hij was zo verblijd, toen hij vernam, wie ik was, dat hij mij om de hals viel en kuste, weenende. Doch wij waren slechts twee maanden tezamen, van 6 Februarie tot 30 April 1865; toen stierf hij. Hij was niet lang in de zending. Hij heeft niet veel gedaan, maar wat hij deed was goed. Niemand zou het fondament beter gelegd hebben. Ook de blanken, die hem kenden, droegen hem achting toe. Hij sprak veel met hen over geestelike dingen en bad ook met hen, en ik weet, dat hij met innig medelijden over hun herderloze en geesteloze toestand sprak. Twee blanken, die kort na zijn aankomst, met sjambokken gekomen waren om hem weg te slaan, werden door zijn woorden en lieve omgang zo getroffen, dat zij met geheel andere gezindheden naar huis terugkeerden. Een van hen zei later aan mij, toen ik Zoutpansberg inging: ,,Meneer Hofmeyr, als u 'n man is als Meneer MacKidd, dan is ek bly.''

Ds. H. GONIN. Henri Gonin werd in 1861 te Genève in Zwitserland geordend, en vertrok kort daarop naar Zuid-Afrika als zendeling in verband met de N.G. Kerk. Met hem kwam zijn jeugdige echtgenote. Evenals Abraham van ouds, moesten ook zij door het geloof uitgaan, niet wetende waarheen de Heer hen leiden zou. In Zuid-Afrika was voor hen geen statie gereed; het ganse land, vol van heidenen, lag vóór hen. De Gonins trokken naar een geschikte werkkring. Ds. Gonin had in die tijd een onderhoud met Paul Kruger (later Staatspresident) en vroeg hem verlof om op zijn plaats in het rustenburgse distrikt bij de kraal van de Kafferkapitein Makapan, zijn zendingwerk te mogen beginnen. Het antwoord was toestemmend, aangezien de kapitein zijn verlangen had te kennen gegeven, dat er een zendeling onder zijn volk zou komen arbeiden. Mnr. Kruger wilde geen huur hebben voor de plaats, waarop de Kaffers woonden. Voorts liet hij Ds. Gonin toe een huis daar op te trekken, en daarbij bepalende, dat het zijn begeerte was, dat de plaats voor die Kafferstam zou bestemd zijn, en dat hij dit in zijn testament zou beschrijven.

Ds. Gonin zette zich echter na zijn aankomst eerst te Rustenburg neder, teneinde de hollandse taal en de Kaffertaal aan te leren. Na twee jaren aldaar te hebben vertoefd, ging hij naar zijn statie Saulspoort, om onder de grote Bakhatla-stam te arbeiden. Daar bleef hij met grote trouw arbeiden tot aan zijn dood op 14 Desember 1910. Hij heeft gedurende die lange tijd van ruime zegen kunnen getuigen, en velen zijn door zijn trouwe arbeid tot de Heer gebracht. Vooral de scholen op Saulspoort en in de omgeving hebben veel vrucht afgeworpen. Op de hoofdstatie hebben verscheidene evangelisten en onderwijzers hun opleiding ontvangen. Ds. Gonin was tweemaal gehuwd. Eerst met Mej. de Watteville, lid van een oude en voorname familie in Zwitserland. Zijn tweede vrouw was een dochter van wijlen Ds. Neethling van Stellenbosch.

Ds. Henri Gonin.

Eerw. STEFANUS HOFMEYR. Eerw. Stefanus Hofmeyr werd te Kaapstad, 3 Junie 1839, geboren en stamde af van een merkwaardige familie. Zijn vader was Advokaat J. H. Hofmeyr, een man van zeer eigenaardige eigenschappen en vorming,—zijn moeder, geboren Neethling, was, naar het getuigenis van iemand, die haar zeer goed gekend had, ,,een edelaardige vrouw, die de levensmoeiten zingend, of liever neuriënd doorging, zonder het te zoeken of mogelik zelfs te denken al de dagen haars levens links en rechts hulp en troost verspreidde.'' Nadat de jonge Stefanus zijn plaats op de school- en kollegebanken had verlaten en enige tijd ,,op kantoor had gewerkt,'' werd het voor hem het best beschouwd bij zijn ,,Oom Hendrik,'' moeders broeder, die op een eenzame en afgelegen plaats, ,,Remhoogte,'' vijf uur van Prins Albert woonde, de boerderij te gaan leren. Toen was hij een wereldling, die zijn vervreemding van God zo gaarne luchtte in het bespotten van al wat goddelik was. Het was in 1862, dat zijn oom een bidstond in die streek instelde. Hij moest daarheen naar een naburige plaats te paard rijden, en de jonge Hofmeyr bracht hem zijn paard. Toen de oude heer het besteeg, vroeg hij zijn neef: ,,Stefanus, ga je niet mee?'' Deze antwoordde hem op een vriendelike wijze; maar nog was de ruiter slechts enige schreden van hem verwijderd, toen hem door Gods Geest zijn eigen antwoord de eerste blik in de zondigheid van zijn hart deed slaan. Zijn hart werd gebroken en hij moest, toen hij in zijn eigen kamer kwam, neerknielen en belijden: ,,O God, ik ben een zondaar!'' Zijn noodgeschrei om redding werd gehoord in de hemel, de plaats waar een wenende zondaar altijd wordt verhoord, en gelijk hij het

EERW. EN MEV. STEFANUS HOFMEYR.
Als jonggehuwden.

zelf uitdrukt: ,,de Here nam hem, eer dat hij iets aan zich verbeteren of zelfs veranderen kon, als een ,,aan hand en voet gebondene.'' Van toen aan behoefde niemand hem ooit te vragen: Stefanus, gaat u naar de bidstond? Hij werd de ziel van het bidgezelschap, of altans de bezielende faktor. Begaafd met een aangename stem, ging hij steeds bij het zingen voor. En eerlang werd in hem een gave ontwikkeld, die niet elkeen verkrijgt—n.l. om te bidden en Gods Woord te spreken, zodat een klein kind het verstaan kon.

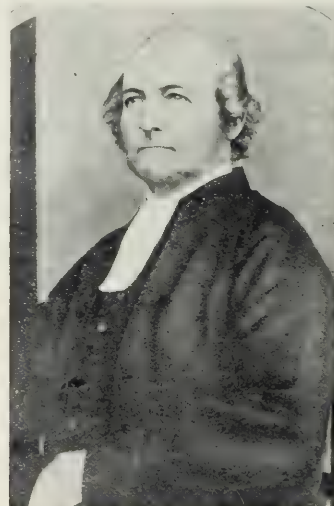
Eerw. en Mev. Stephanus Hofmeyr.
Op gevorderde leeftijd.

Nadat hij een tijdlang aan de Kweekschool te Stellenbosch in de theologie gestudeerd had, bleek het, dat zijn hoofd te zwak was, en hij moest zich vergenoegen het godsdienstonderwijzers-eksamen af te leggen, wat met goed gevolg geschiedde. Zes maanden arbeidde hij daarop in de toen vakante gemeente Franschhoek met veel zegen, onder blanken en kleurlingen; en daarna begaf hij zich, vergezeld van een godvrezende kleurling van Franschhoek, Jan Zerf genaamd, op reis naar de Zoutpansbergen, om Ds. MacKidd, onze zendeling aldaar, tot hulp te zijn. Deze had zijn echtgenote, Hessie Bosman, aan de koorts verloren en leefde toen in het vooruitzicht, dat hij haar spoedig volgen zou, en toen dit werkelik was geschied, rustte de zending onder de Buisen en Bamalitze, een volkstam van ongeveer 20,000 zielen, alleen op hem. Hij moest dus ordening ontvangen en kwam daartoe naar Stellenbosch, vanwaar hij, gehuwd met jongejuffrouw Cato Neethling, terugkeerde om zijn dagen in trouw en volhardend werk onder heidenen en eerlang ook onder blanken van het distrikt voort te zetten. In 1871 liet de Zendingkommissie hem toe de blanke gemeente, die zich niet met de Hervormden kon of wilde verenigen, als leraar te dienen, totdat een eigen leraar door hen zou worden gekozen. Velen zijn het, die de Here door dē dienst van Stefanus Hofmeyr gezegend heeft, en de liefde tussen hen en hem in die 16-jarige bediening verwekt, is een wonderlike. Toen konden zij een eigen leraar kiezen, en kon Stefanus Hofmeyr zich, naar de wens der Zendingkommissie, terugtrekken om zich uitsluitelik aan zijn eigen werk te wijden—de verkondiging van het Evangelie aan de heidenen van de Zoutpansbergen. Dr. Moffat—iemand antwoordende, die niets van onze zending wist en aan hem gevraagd had, waarom de Ned. Geref. Kerk geen zending had, zeide:—,,Man, hoe kunt ge zo spreken? Ik heb ze nooit kunnen bezoeken; maar ik heb van hen gehoord. Niet heel ver van mij werkt een zendeling der Kerk—broeder Gonin—en ik hoor geen einde van zijn lof, en te Zoutpansberg werkt een andere, de dierbare broeder Hofmeyr—wat wij van hem horen verwekt in ons jaloersheid. Zo arbeidde de geëerde zendeling voort tot de dag van zijn dood, de 26ste Julie 1905. Hij was slechts drie dagen ernstig krank en overleed aan ontsteking van de longen. Zijn vrouw overleefde hem en is nog aan de Zoutpansbergen woonachtige en, zover zij daartoe in staat is, werkzaam. Zijn enige dochter, Engela, Mev. Daneel, ontsliep drie dagen na haar vader, en zijn zoon, Hendrik, is de zendeling van de Kommando-Dank-Zending-Vereniging in de Transvaal.

DE HERVORMDE KERK IN DE TRANSVAAL. In het jaar 1852 bestonden in de Transvaal drie gemeenten, namelik te Potchefstroom, Magaliesberg (later Rustenburg) en Lijdenburg. In de Synode, die in datzelfde jaar aan de Kaap vergaderde, werd van deze transvaalse gemeenten een verzoek ontvangen om bij de moederkerk te worden ingelijfd. Dit werd toegestaan, en kennisgeving van het besluit werd aan de Volksraad gedaan. Ongelukkig vond er echter niet lang daarna een afscheiding in de Transvaal plaats. Het gebeurde als volgt:—

Omtrent het jaar 1850 werd in Nederland een kommissie benoemd: ,,voor de behartiging van de godsdienstige belangen der Transvaalse Republiek.'' Deze kommissie deed een beroep op de liefde der Hollanders ten behoeve van de Transvaalse Uitgewekenen. Gelden werden ingezameld en nadat een verzoek van de Transvaalse Volksraad was ontvangen, werd Ds. Dirk van der Hoff, die door de Haagse Kommissie geordend was, maar nooit als leraar in de Nederlandse Hervormde Kerk had gediend, naar Zuid-Afrika gezonden. Hij kwam de 14de November 1852 aan de Kaap aan, en liet zich kort daarna bij de Aktuarius der Synode legitimeren, ondertekende de Wetten en Bepalingen onzer Kerk en werd als wettig geordende predikant der Ned. Ger. Kerk in Zuid-Afrika erkend. In April 1853 vertrok hij over Natal naar de Transvaal. Ds. A. Murray van Bloemfontein zou als konsulent de nieuwe leraar in de Transvaal bevestigen. Bij zijn aankomst in de Transvaal vond Ds. van der Hoff echter, dat er in sommige kringen een vrees voor engelse invloeden en voor gelijkstelling met kleurlingen was ontstaan, en ten gevolge daarvan een begeerte om liever buiten verband met de Kaapse Synode te blijven.

In Augustus 1853 werd er een grote ,,Algemene Kerkvergadering'' te Rustenburg gehouden van vertegenwoordigers van de gemeenten van Potchefstroom, Rustenburg en Zoutpansberg, onder voorzitterschap van Ds. van der Hoff. Deze vergadering verklaarde zich, met toestemming van de Volksraad, tegen inlijving bij de Kaapse Synode. En Ds. van der Hoff bewilligde erin zich met die gemeenten af te scheiden en een onafhankelike Kerk te stichten. Van die tijd dagtekent het ontstaan van de Nederduits Hervormde Kerk in Afrika.

Ds. Dirk van der Hoff.
Stichter van de Hervormde Kerk in Transvaal.
Geboren 12 Sept. 1814. Overleden 10 Okt. 1881.

DE GEREFORMEERDE KERK. Behalve de genoemde Kerken bestaat ook nog in Zuid-Afrika de Gereformeerde Kerk. Haar ontstaan was als volgt:—

Ds. Dirk Postma.

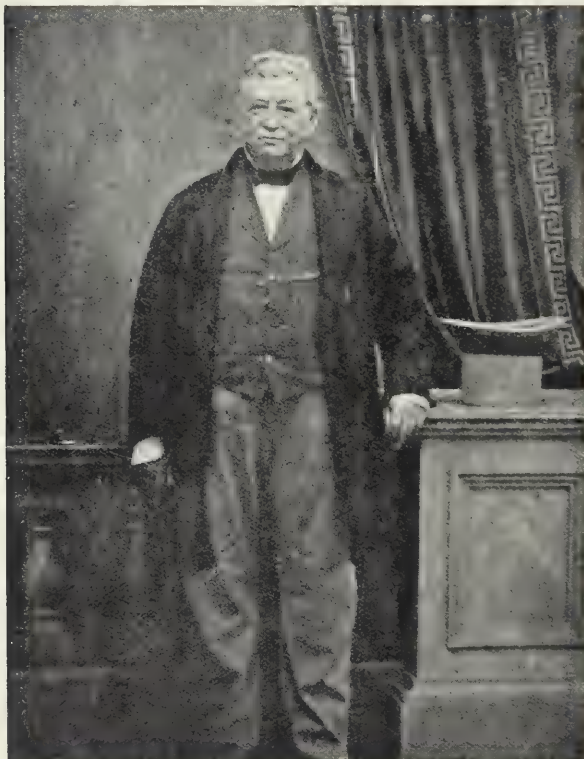
Stichter van de Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika. In dienst getreden, Nederland 1840, Zuid-Afrika 1859. Overleden 28 Des. 1890.

Toen in 1814 onze Evangeliese Gezangen werden ingevoerd om naast de Psalmen gezongen te worden, waren er vooral in de noordelike distrikten van de Kaapkolonie een aantal leden, die daarover ontevreden waren, en ook in andere opzichten een ultra konservatief standpunt innamen. In 1842 richtte de Ring van Graaff-Reinet een herderlik schrijven aan de gemeente van Colesberg en Cradock, dat aanstoot gaf aan deze leden, en waarvan de Synode later verklaarde: dat de bedoeling wel christelik en goed geweest was, maar dat het beter zou geweest zijn, indien men op sommige punten zich anders uitgedrukt had. In dezelfde Synode werd verklaard, dat het zingen van de Gezangen wel aan te bevelen maar niet verplichtend was. Er waren ook andere redenen tot ontevredenheid: bijvoorbeeld was er in de gemeente Colesberg grote verbittering ontstaan door de onverstandige handelwijze van de predikant Ds. James Reid, een Schot van geboorte.

Ook onder de Voortrekkers bevonden er zich velen, die van deze denkwijze waren. Dezen hadden Ds. D. van der Hoff geholpen in de beweging om zich van de Kaapse Kerk los te maken; maar keerden zich van hem af, toen het bleek dat hij tegen de leer der uitverkiezing, en ook op andere punten alles behalve zuiver gereformeerd was.

Nu zochten zij de hulp van de Afgescheiden Christelik Gereformeerde Kerk in Nederland, die Ds. Dirk Postma afvaardigde om te doen, wat in zijn vermogen was in belang van Gods Koninkrijk en van de geloofsgenoten in de Transvaal. Ds. Postma landde op 9 Julie 1858 te Kaapstad, werd hartelik ontvangen, o.a. door Dr. A. Faure, voor wie hij een en andermaal een preekbeurt in de Grote Kerk vervulde, en vertrok kort daarop naar de Transvaal. Bij zijn aankomst aldaar werden er enige onderhandelingen gevoerd tussen degenen, die tegen de Gezangen waren, en Ds. van der Hoff; met het gevolg, dat een aantal leden zich van de Hervormde Kerk afscheidden.

In 1859 werd te Rustenburg de Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika gesticht met Ds. Postma als leraar. Hij kan dus ,,de Vader der Afscheiding'' genaamd worden.

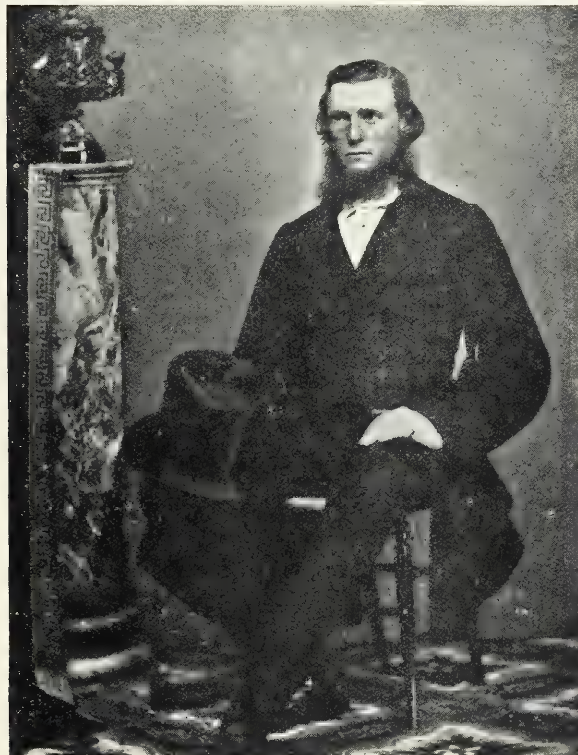

DE HEER H. H. LOEDOLFF.
Ouderling van Zwartland in de Synode van 1862.
Parlementslid van Malmesbury.

DE STRIJD TEGEN HET LIBERALISME. De Synode van 1862 is in de geschiedenis der Ned. Ger. Kerk in Zuid-Afrika zeer belangrijk. Immers in die Synode ontbrandde de grote strijd tegen het liberalisme, die de Kerk acht jaren bezig gehouden heeft. Een geest van leervrijheid begon te verschijnen, die geweigerd heeft zich te laten binden door de belijdenisschriften der Kerk, en die het ene dwaalpunt na het andere heeft ingevoerd met de bepaalde strekking om het gehele Evangelie te ondermijnen. De voornaamste dwaalleringen, waarover de strijd liep waren: de loochening van 's mensen gevallen natuur, van de waarachtige godheid van Jezus Christus, van de verzoenende kracht van Zijn lijden en sterven, van het persoonlik bestaan van de Heilige Geest en van de onfeilbaarheid der Heilige Schrift. Deze dwaalgeest werd naar Zuid-Afrika overgebracht door enige predikanten, die onder vrijzinnige professoren aan de Universiteiten in Nederland hun opleiding hadden ontvangen.

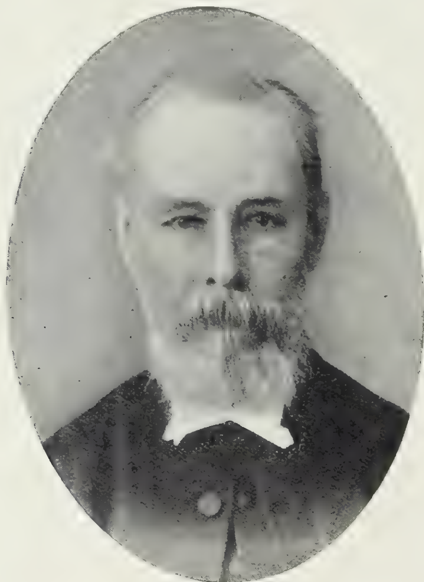
Reeds op de Synode van 1857 begonnen deze liberalen enigszins stout het hoofd te verheffen, doch tot een treffen kwam het niet, omdat zij bij stemming te veel in de minderheid waren. Van 1857 tot 1862 vergaderde de Synode niet. Intussen had de liberale partij haar eigen orgaan, *De Onderzoeker*, gesticht (1860), en kreeg zij versterking niet alleen, maar beraamde ook een plan, waardoor de meerderheid der orthodokse partij mogelik in een minderheid zou kunnen veranderd worden. Dit zou, meende men, kunnen geschieden, als de afgevaardigden van de gemeenten buiten de grenzen van de Kaapkolonie hun recht van zitting in de Synode verloren; en daarin moest de burgerlike rechtbank een helpende hand bijzetten. Toen nu op 14 Oktober 1862 de Synode bijeenkwam, objekteerde de heer H. H. Loedolff, ouderling van Zwartland, tegen de zittingneming van afgevaardigden van de

bovengenoemde gemeenten als in strijd met die Ordonnantie van 1843. De Synode beschouwde zich echter als wettig gekonstitueerd, waarop de heren H. H. Loedolff en H. H. Smuts, van Malmesbury, zich tot het Hooggerechtshof wendden, met het aanzoek om een interdikt, ten einde Ds. A. A. Louw, predikant van Fauresmith, te beletten langer in de Synode zitting te nemen, omdat genoemde standplaats buiten de Kaapkolonie gelegen was. Het aanzoek werd geweigerd, doch toen de applikanten een paar dagen later bij wijze van een formeel proces bij het Hof aanzoek deden om een verklaring inzake de betwiste bepaling in de Ordonantie en een aktie instelden tegen de Synode in de persoon van Ds. A. Murray, jr., in zijne hoedanigheid als Moderator, en Ds. A. A. Louw, als predikant van een der gemeenten buiten de grenzen, was de uitspraak van het Hof ten gunste van de klagers, en bijgevolg moest Ds. Louw en alle predikanten en afgevaardigde ouderlingen en gemeenten buiten de Kolonie hun plaatsen in de Synode ruimen. En dezen behoorden allen tot de rechtzinnige partij. Het smeulend vuur was met deze eerste zet van de liberalen in vlam gezet, en een verdere uitbarsting zou spoedig volgen. Dit geschiedde in de 31ste zitting (19 November), toen Ds. J. J. Kotzé, predikant van Darling openlik verklaarde, dat naar zijn mening het antwoord in de Heidelbergse Katechismus: ,,en nog steeds tot alle boosheid geneigd,'' taal behelsde, ,,die niet eens in de mond van een heiden waarheid bevatte of hij moest een duivel zijn.'' Het laat zich begrijpen, dat dit woord grote ontsteltenis verwekte. De Synode kon het daarbij niet laten; want bleef Ds. Kotzé in de Kerk, terwijl hij zulk een zienswijze toegedaan was, dan verbrak hij daarmede zijn overeenkomst met de Kerk aangegaan bij zijn legitimatie. Daarom eiste de vergadering, dat hij zijn woorden zou terugtrekken. Toen hij na verloop van bijna een jaar nog volhardde in zijn weigering om

Ds. Thomas Burgers.
Predikant te Hanover 1858—1872. President van de Z.A. Republiek 1872—1877. Overleden 1882.

dit te doen, zette de verdaagde Synode hem af. Ds. Kotzé beriep zich op het burgerlik gerechtshof, dat hem in het gelijk stelde en de uitspraak van de Synode vernietigde.

Ds. J. J. Kotzé.
Predikant te Darling 1858—1894. Overleden 19 Maart 1902.

Intussen had ook Ds. Thomas Burgers, predikant te Hanover, aangemoedigd door het voorbeeld van Ds. Kotzé, de belijdenisschriften der Kerk aangerand. Ook hij werd door de Synode van de bediening ontzet. En ook hij beriep zich op de wereldlike rechtbank, die hem evenals Ds. Kotzé gelijk gaf. Daarop appelleerde de Synode naar de Geheime Raad in Engeland, en het gevolg was, dat de zaak ook daar tegen haar uitgewezen werd.

Onze beperkte ruimte laat niet toe hier aan te tonen, hoe de Kerk vooral bij monde van haar Moderator, Ds. Andrew Murray, jun., zich in het gerechtshof verdedigde, noch ook de gronden op te geven, waarop de rechtbank haar uitspraak deed. Slechts vermelden wij nog hier, dat de Synode van 1870 besloot: ,,Liever dan in rechtstreeks verzet tegen de Burgerlike Rechtbank te komen om zelf het kerkelik vonnis in deze zaak te herroepen.'' Tegelijkertijd verklaarde de Synode: ,,Dat zij aan de Burgerlike Rechtbank het recht niet kon toekennen om ook de geestelike gevolgen van een kerkelik vonnis te vernietigen.''

Nadat dit besluit aangenomen was, hebben de predikanten Burgers en Kotzé hun recht van zitting in de Synode wel gehandhaafd, doch hun positie was een valse, en zij gevoelden zich in de kring der broederen niet op hun gemak, en overigens begonnen er ook tekenen zichtbaar te worden dat het liberale vuur aan het uitbranden was. Ds. Burgers stond nog slechts twee jaren te Hanover als predikant, toen hij tot president van de Transvaal gekozen werd, en zodoende zijn bediening als leraar der N.G. Kerk neerlegde. En Ds. Kotzé is leraar van Darling gebleven totdat hij door ouderdom en toenemende zwakheid gedwongen werd in 1894 zijn ontslag en emeritaat aan te vragen. Beiden werden opgevolgd door rechtzinnige leraren, en langs deze weg werd dit donker hoofdstuk in onze kerkgeschiedenis afgesloten, en was onze Kerk bevrijd van de dreigende dwaalgeest der leervrijheid. Het liberalisme had wel schijnbaar de overwinning behaald, doch het had hier te lande zo geringe bijval gevonden, dat het binnen weinige jaren een natuurlike dood stierf.

NED. GER. KERK VAN NATAL. In het begin vormde deze Kerk een deel van de Transgariepse Ring, onder de Kaapse Synode; en de Synode van 1857 besloot, dat zij een afzonderlike Ring zou vormen, zodra zij drie predikanten had. Dientengevolge werd er, tijdens de Synode van 1862, een Transgariepse Ringsvergadering in de Kaapstad gehouden; en toen is de Kerk in Natal tot een afzonderlike Ring gekonstitueerd. Tijdens de eerste vergadering van de Natalse Ring, gehouden te Ladysmith in April en Mei 1863, waren de gemeenten buiten de grenzen der toenmalige Kaap Kolonie reeds van de Kaapse Kerk afgesneden, bij uitspraak van het Hooggerechtshof op 26 November 1862; en daarom is men na wikken en wegen, met biddend opzien tot de Heer te rade geworden, de Nederduits Gereformeerde Kerk van Natal tot een afzonderlike Kerk met een eigene Synode te vormen. Om de gewenste maatregelen te treffen, werden er nog twee Ringsvergaderingen gehouden, in Maart en Oktober 1864; en de eerste Synode vergaderde te Pietermaritzburg de 7de Junie 1865. Van deze Synode was Ds. D. P. M. Huet de Voorzitter en Ds. J. McCarter de Scriba.

De Kerk van Natal was in het begin zeer klein, en is vandaag nog klein—de kleinste van al de Gereformeerde Kerken in Zuid-Afrika. Zij telt slechts negen gemeenten, namelik: Pietermaritzburg, gesticht 1839; Ladysmith, 1854; Greytown, 1859; Weenen, 1859; Newcastle, 1883; Melmoth, 1894; Durban, 1913; Dundee, 1915, en Pietermaritzburg West, 1922. Het gezamenlike zieletal bedraagt ongeveer 11,000 en het ledetal ongeveer 6,000.

Toch bloeit die kleine Kerk in Natal. En één van de tekenen van die bloei is het zendingwerk, dat zij tans doet. Reeds onder de Voortrekkers waren er, die niet onverschillig waren omtrent de geestelike belangen van de Zoeloeheidenen. De leraar der Voortrekkers, Eerw. E. Smit, schrijft in zijn dagboek, dat Piet Retief van plan was moraviese zendelingen te krijgen om de Zoeloes met Gods Woord bekend te maken.

Dr. H. E. Faure.

Eerw. W. Illing was een der eerste zendelingen van de Natalse Kerk. Hij arbeidde twee jaren te Ladysmith onder toezicht van Ds. F. L. Cachet, een bekeerde Jood, predikant der blanke gemeente aldaar.

Onder de gemeente Greytown aan de Umvotirivier bestaat sedert 1886 een bloeiende zendinggemeente te Emandhleni. Hier arbeidde eerst Ds. A. M. Hofmeyr, B.A., van 1894 tot 1908, waarna hij naar de Stofberg-Gedenkschool ging, en opgevolgd werd door Eerw. W. Esterhuysen, die nu als spoorwegzendeling der Kerk werkzaam is. Er zijn tans ook zendinggemeenten te Ladysmith, Weenen en Melmoth.

Al deze zendingwerkzaamheden kunnen beschouwd worden als de vrucht van een gezegende herleving, die de Heer in het jaar 1884 in de Greytown gemeente gaf onder de bediening van Zijn getrouwe knecht, Ds. James Turnbull.

De Synode van Natal is samengesteld uit de dienstdoende predikanten en twee afgevaardigden uit iedere gemeente, waarvan één een dienstdoende ouderling moet zijn en de ander een lid van de gekombineerde kerkeraad of een in de gemeente woonachtig emeritus-predikant. Zij vergadert jaarliks op de derde Zaterdag van April bij afwisseling in de verschillende gemeenten.

Ds. Dammes Pierre Marie Huet.

Ds. J. McCarter.

Ds. James Turnbull.

Ds. HERMAN FREDERIK SCHOON werd 10 Desember 1851 in Natal geboren. Hij verloor zijn vader vroeg doch had in de hulp en leiding van de vrome natalse ouderling, Gert Naudé, een krachtige steun waarvan hij altijd met gloed en liefde getuigt. Hij ontving zijn theologiese opleiding te Stellenbosch. Zijn eerste gemeente was Nieuw Bethesda. Hier werd hij geordend 10 Junie 1882 doch hij bleef er niet lang want toen hij in 1883 een beroep ontving naar 't land zijner geboorte, Natal, bewoog de drang des harten hem daarheen te gaan. Hij heeft dan ook al de jaren van zijn vruchtbare en gezegende evangeliebediening in Natal doorgebracht en als leraar van Ladysmith gearbeid. Hij kan deswegens met recht een van de vaders der natalse Kerk, waaraan hij en die aan hem innig verknocht is, genoemd worden. Hij ontving eervol emeritaat 25 April 1917, en treedt nog dikwels op om te prediken en is ook als schrijver van godsdienstige verhandelingen in *De Kerkbode* velen tot zegen. Uit zijn pen zijn verschenen: eerst, twee bundeltjes gedichten in zijn jongelingsjaren uitgegeven; later, ,,Geschiedkundig overzicht der Ned. Ger. Kerk van Natal'' (1897), ,,Na Vijftig Jaren'' (1915), en ,,De Gelijkenissen des Heeren'' (1920). Doch het werk waardoor hij meest en best bekend is, is de uitgaaf van ,,Het Dagboek van Erasmus Smit, predikant bij de Voortrekkers'' (1897).

Deze uitgaaf heeft historiese waarden aangezien hij een belangrijke bron is voor de geschiedenis van de Grote Trek.

Ds. H. F. Schoon.

DE NED. GER. KERK IN DE ORANJE-VRIJSTAAT. Tot het jaar 1862 vormde de Ned. Ger. Kerk in Zuid-Afrika nog één geheel. De Kerk telde toen 73 gemeenten, waarvan 4 in Natal, 8 in de Vrijstaat en 2 (Lijdenburg en Utrecht) in Transvaal. Al die gemeenten behoorden tot de Kaapse Synode en waren nog op de Synode, die dat jaar in de Kaapstad vergaderde, vertegenwoordigd. Tijdens de zitting dier Synode echter verklaarde het Hooggerechtshof, op grond van de Ordonantie van 1843, dat de afgevaardigden van gemeenten buiten de grenzen der Kaapkolonie geen recht van zitting in de Synodale Vergadering hadden. Het was een aandoenlik ogenblik, toen deze leden met de professoren van de Kweekschool de vergadering verlaten moesten. Er waren oude mannen onder, die hun tranen niet bedwingen konden. Eerst deed de Moderator, Ds. A. Murray, een hartelik gebed, waarna een afscheidswoord gesproken werd door de predikanten van Bloemfontein (Ds. G. van de Wall) en van Pietermaritzburg (Ds. P. Huet). En toen men afscheid nam van de uittredende broeders, was dit in het diep gevoel, dat men zich aan een donkere beschikking Gods moest onderwerpen.

Tengevolge van deze uitspraak moesten de gemeenten van de Staten benoorden de Oranjerivier van nu af tot afzonderlike Kerken worden gekonstitueerd.

De eerste Synodale Vergadering van de ,,Nederduitsch Gereformeerde Kerk van den Vrijstaat,'' werd in November 1864 te Smithfield gehouden. Ds. G. van de Wall werd tot Moderator gekozen. Toen bestond die Kerk uit elf gemeenten: Winburg, Fauresmith, Bloemfontein, Smithfield, Harrismith, Jacobsdal, Kroonstad, Philippolis, Boshof, Edenburg en Bethulie. Deze gemeenten waren verdeeld in twee Ringen, t.w. die van Winburg en van Fauresmith. De Kerk in de Vrijstaat heeft zich sedert haar stichting in 1864 snel ontwikkeld. Er zijn tans (1924) 64 gemeenten, verdeeld in 5 Ringen. Het zieletal bedraagt 127,000 en het ledetal 60,000.

Op de tweede Synode—die van 1867—werd besloten met Binnenlands Zendingwerk een aanvang te maken. De eerste Zendingkommissie bestond uit de predikanten Di. P. A. C. van Heiningen, A. P. Meiring en J. G. Olivier. Ds. G. A. Maeder, B.A., was de eerste zendeling der Kerk; hij arbeidde te Witzieshoek, waar Eerw. J. J. Ross tans staat. In 1910 werd de Zendingkerk van de Oranje-Vrijstaat gesticht met haar eigen Synode en Ringen, in verband met de moederkerk. Die Kerk telt tans 48 gemeenten met een zieletal van over de 35,000 en ledetal van 12,197.

De Synode van 1897 besloot ook met Buitenlands Zendingwerk te beginnen, en sedert 1899 arbeidt de Kerk onder toezicht van haar Buitenlandse Zendingkommissie in Noord-Oost Rhodesië, en dat wel nu op 8 staties. Op die staties zijn tans meer dan 30 blanke arbeiders en arbeidsters en over 4,000 Christenen, en 3,268 doopklasleden.

Te Goedemoed in het distrikt Rouxville heeft de Kerk sedert 1906 een bloeiende arbeidskolonie ter opheffing van arme blanken.

De Synode van de Vrijstaatse Kerk bestaat uit al de dienstdoende predikanten en één afgevaardigde ouderling uit elke gemeente, en vergadert te Bloemfontein om de drie jaren. Ds. P. S. van Heerden van Ladybrand is tans Moderator Synodi.

Ds. A. A. Louw.
Assessor Synodi 1865. Predikant te Fauresmith, 1853; Murraysburg, 1867; Noorder-Paarl, 1882—1897. Overl. 24 Junie 1908.

Ds. P. Roux.
Moderator Synodi 1869. Predikant te Smithfield 1852—1875. Overl. Sept. 1913.

Ds. Albertus Petrus Meiring.
Scriba Synodi. Predikant St. Stephen's, 1864; Edenburg, 1866—1892.

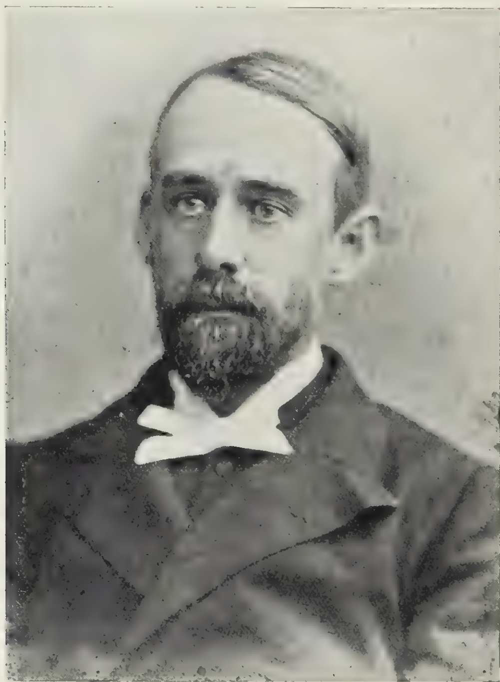
Ds. J. G. Olivier.
Moderator Synodi. Predikant te Franschhoek, 1869—1873; Bethulie, 1873—1884.

Ds. C. P. Theron.
Predikant te Bethlehem 1871—1912. De vader der Vrystaatse Zending. Overleden 1924.

Ds. F. G. T. Radloff.
Scriba Synodi. Pred. te Bloemfontein, Hoopstad, Krugersdorp. Emeritus 1914.

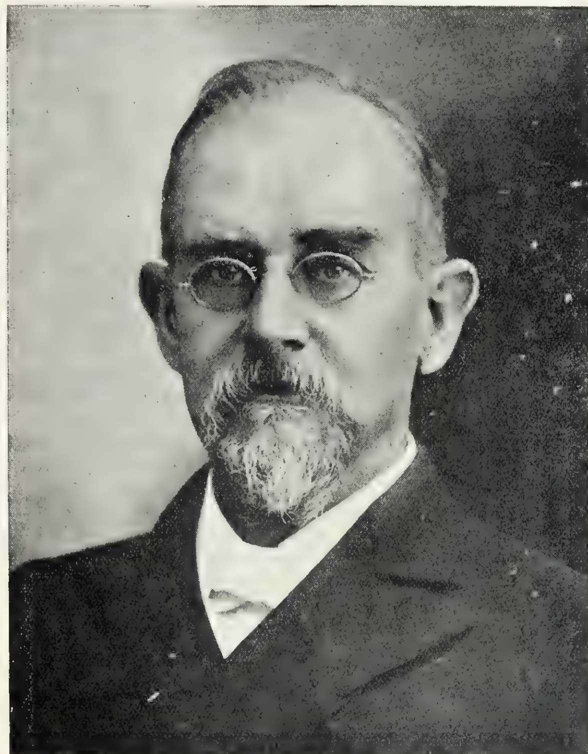

Ds. J. J. T. Marquard, B.A.

Pred. te Bethulie (1885—1894) en Winburg (1894—1904); Moderator Synodi 1897-1904. Redakteur van ,,De Fakkel." Een begaafde, ijverige en toegewijde arbeider. Geboren 25 Junie 1859 te Kaapstad. Overleden 18 Des. 1904.

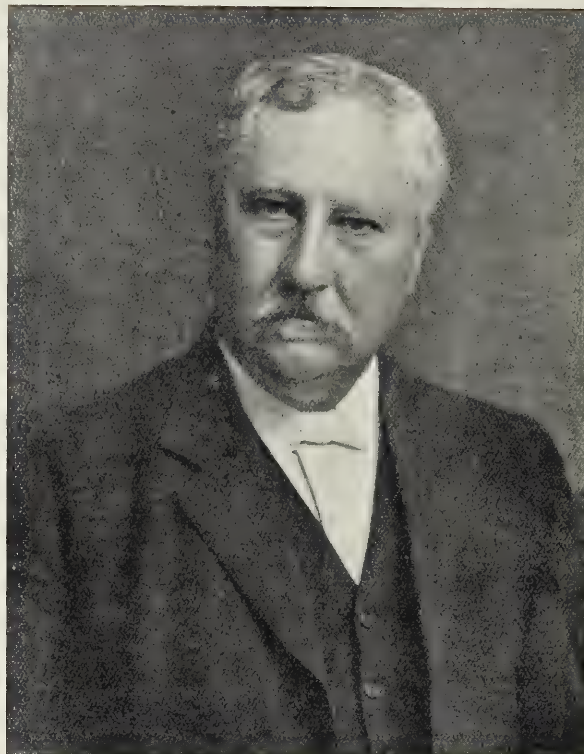
Ds. J. D. KESTELL. Ds. John Daniel Kestell werd op 15 Desember 1854 te Pietermaritzburg geboren. Hij werd in 't oude Voortrekkerskerkje door Dr. H. E. Faure, de eerste predikant in Natal, gedoopt, en had tot doopgetuigen o.a. Eerw. en Mevr. Erasmus Smit. Hij ontving zijn theologiese opleiding aan onze Kweekschool te Stellenbosch en werd tegen het einde van 1881 gelegitimeerd. Terwijl hij nog op studie was, schreef hij onder de pseudoniem ,,Africanus Jr." 'n reeks artikelen over de gebeurtenissen, die in 1815 aanleiding gaven tot de opstand van een aantal burgers in de Oostelike Provincie. Die artikelen verschenen in *Het Zuid-Afrikaansche Tijdschrift*, dat destijds onder redaktie van de heer J. H. Hofmeyr (Onze Jan) stond. Ze werden later (1880) in boekvorm uitgegeven onder de titel: ,,Slagtersnek: Een Verhaal uit het Grensleven van 1815." Het is 'n historiese roman, waaruit blijkt dat de jonge Kestell voor en met zijn volk diep moet gevoeld hebben zelfs vóór hij nog de kinderschoenen degelik ontwassen was. Dit blijkt nog meer uit zijn volgende pennevrucht, die omtrent dezelfde tijd in het Engels verscheen, over hetzelfde onderwerp liep en tot titel had: ,,The Struggle for Freedom; or, The Rebellion of Slagter's Nek: A Tragedy in five acts, by Leinad." Die *nom-de-plume*, ,,Leinad," omgekeerd geeft de tweede naam van de schrijver, die zelf het boek te Londen in 1882, toen hij daar op reis was, door de pers zag, maar toen het verscheen met zijn produkt zo ontevreden was, dat het eigenlik nooit in de handel gebracht werd, en nu uiterst zeldzaam te verkrijgen is. Ds. Kestells eerste standplaats was Kimberley, waar hij 25 Maart 1882 geordend en bevestigd werd en tot 1893 bleef. Terwijl hij daar stond, verrees een sierlik kerkgebouw naar een plan,

dat hij zelf had gemaakt. Hij hield daar ook een reeks waardevolle lezingen over de Grote Trek, die in boekvorm onder de naam ,,De Voortrekkers'' werden uitgegeven. Hiervan is later ook 'n afrikaanse uitgave in het licht gegeven, wat ten bewijs strekt dat het ingang had gevonden. Op 12 Januarie 1894 werd hij te Harrismith bevestigd. Daar nog meer dan tevoren gaf hij blijk van zijn talenten, hoewel hij nog steeds op de achtergrond bleef, en de Kerk vooralsnog ook geen besef scheen gehad te hebben van zijn waarde. De tweede Vrijheidsoorlog bracht hem prominent voor de aandacht. Hij wierp zijn lot van ganser harte in met het Afrikaner-volk van de twee Republieken, dat zich genoodzaakt had gevoeld de wapens van Groot-Brittanje te trotseren. Ds. Kestell arbeidde de gehele oorlog als veldprediker, eerst bij het harrismithse kommando, en later waar zijn diensten nodig waren. De laatste zes maanden van de krijg bleef hij bij Pres. Steyn, en bij de Vredesonderhandelingen te Vereeniging was hij als Waarnemende Sekretaris van de Vrijstaatse Volksraad tegenwoordig. Door zijn deelname aan het lijden en strijden van 't Afrikanervolk had hij zich een plaats in aller harten veroverd. En die plaats behoudt hij door zijn konsekwent optreden tot vandaag toe. Na de oorlog zijn de volgende werken, over die onrechtvaardige strijd handelende, uit zijn pen verschenen: ,,Met de Boeren Commandos: Mijn ervaringen als Veldprediker;'' ,,De Vredesonderhandelingen'' (in vereniging met D. E. van Velden, die later ook een engelse vertaling in het licht gaf); ,,Through Shot and Flame.'' Melding dient ook hier gemaakt van drie historiese romans, die Ds. Kestell heeft geschreven, toen hij nog te Harrismith stond en waarvan de titels zijn: ,,Johanna Cloete en andere Verhalen,'' ,,Afrikaansch Boerenleven,'' ,,De Voortrekkers of Het Dagboek van Izak van der Merwe'' (in

Ds. J. D. Kestell.

vereniging met N. Hofmeyr). Van 1903 tot 1912 arbeidde hij te Ficksburg, en terwijl hij daar stond, werd besloten een monument op te richten ter gedachtenis aan de burgers, die in de oorlog gesneuveld waren en dat dit monument een nieuwe kerk zou zijn. Dit gebouw, waarvan Ds. Kestell zelf de bekwame architekt was, werd op 7 April 1907 ingewijd en heeft £17,500 gekost. Het is een van de sierlikste kerkgebouwen in de Vrijstaat. In 1912 nam Ds. Kestell een beroep aan naar Bloemfontein, waar hij zijn verkregen roem en invloed handhaafde, met grote zegen arbeidde en als vertrouwde leidsman tot de hoogste ereplaats in de Kerk, te weten die van Moderator Synodi, in 1909 gekozen en als zodanig in 1912 en 1916 herkozen werd. In Januarie 1919 trad hij op als redakteur van het verenigd kerkblad, *De Kerkbode*. Dit maakte zijn verhuizing naar de Kaapstad noodzakelik, en daar gevoelde hij zich minder thuis dan te Bloemfontein. Aan het redaktiewerk heeft hij zich dan ook niet lang gewijd, want reeds in September 1920 deed hij aanzoek om zijn emeritaat dat hem eervol verleend werd. Hij is toen naar zijn geliefde Vrijstaat, waar hij een gans enige plaats inneemt, teruggekeerd. Sedert is hij als rector van het Grey Universiteits-Kollege, waar hij ook een professoraat bekleeedt, werkzaam, en in die betrekking oefent hij een grote invloed ten goede uit op de vorming van een belangrijke kweekplaats voor het hoger onderwijs in ons land. Bij de reeds genoemde werken, die uit zijn vaardige en bekwame pen verschenen zijn, moeten ook genoemd worden: ,,Het Leven van Professor N. J. Hofmeyr'' en ,,Christiaan de Wet, 'n Lewensbeskrywing.'' Van de eerstgenoemde beroemde kerkman was de schrijver een schoonzoon en van de tweedegenoemde vermaarde Krijgsman een vertrouwde vriend. Ds. Kestell was jaren lang lid (en ook eenmaal voorzitter) van de Raad der Kerken, en is lid van de Maatschappij der Ned. Letterkunde en de Z.A. Akademie.

Ds. P. S. van Heerden.
Simonstad, 1884; Boshof, 1885; Ladybrand sedert 1899.
Moderator Synodi.

DE NED .HERV. OF GER. KERK IN DE TRANSVAAL. In 1866 werd de Nederduitse Gereformeerde Kerk van de Transvaal gesticht, nadat een poging tot vereniging met de Hervormde Kerk, in November 1865 op een Kerkvergadering te Pretoria gedaan, mislukt was, omdat de predikanten van eerstgenoemde Kerk weigerden zich te laten binden door de Formulieren van Enigheid als Belijdenisschriften der Kerk. De ziel van deze beweging om de gemeenten in de Transvaal, die tot de Moederkerk in de Kaapkolonie behoord hadden, tot een onafhankelike Kerk te stichten, was Ds. Frans Lion Cachet, predikant te Utrecht. Na de bovengenoemde Kerkvergadering beschouwde hij het als zijn plicht ,,de gehele Republiek in hare lengte en breedte te doorreizen, om tegen de Hervormde Kerk te waarschuwen en overal weer de Ned. Herv. Kerk te herstellen.'' Dit deed hij dan ook met grote ijver en volharding, en zijn pogingen waren niet ongezegend.

De eerste Synode van de Kerk in Transvaal werd in Desember 1866 te Utrecht onder voorzitterschap van Ds. Cachet gehouden. Er waren toen acht gemeenten, de meeste waarvan haar stichting aan de ondernemingsgeest van Ds. Cachet te danken hadden. Toen hij in 1873 naar Holland terugkeerde, waren er 12 gemeenten, met drie dienstdoende predikanten: Di. J. G. Kriel (Lijdenburg), H. L. Neethling (Utrecht) en J. P. Jooste (Potchefstroom).

Intussen bleef de Ned. Ger. Kerk naast de Ned. Hervormde Kerk bestaan, zonder dat er enige betrekking tussen beide bestond. Toch werden er van tijd tot tijd pogingen aangewend om een vereniging tussen de twee Kerken teweeg te brengen. Van de kant der Ned. Gereformeerden was men in latere jaren er meer toe genegen geworden, daar de Hervormde Kerk in 1869 besloot de Formulieren van Enigheid als Belijdenisschriften te erkennen, en van toen af rechtzinninge predikanten uit onze Kweekschool te Stellenbosch begon te beroepen—waardoor zij meer en meer vertrouwen kwam te winnen. Maar vooreerst bleven alle pogingen in de richting van vereniging vruchteloos.

Ds. Frans Lion Cachet.
Stichter van Ned. Ger. Kerk in Transvaal.

Er zou echter iets gebeuren, dat bijdragen zou om de gewenste vereniging tot stand te brengen. En die gebeurtenis was de eerste Vrijheidsoorlog (1880-1881). Men had in die oorlog niet gevraagd: Wie van Paulus en wie van Apollos was. Men stond schouder aan schouder tegen de vijand en vergat het kerkelik onderscheid dat tussen elkander bestond.

In Oktober 1882 begonnen de onderhandelingen tussen de twee Kerken met het oog op de vereniging, en in Januarie 1885, toen de beide Kerken te Pretoria elk een buitengewone Algemene Vergadering hielden, werd het beginsel van ver-

Ds. H. L. Neethling.
Utrecht 1871—1893.

eniging aangenomen en beslist. Een voorlopige Algemene Kerkvergadering werd op 7 Desember 1885 te Pretoria gehouden om zaken te regelen, en op die vergadering werd de 15de April 1886 bepaald als de datum, waarop de vereniging als voltrokken zou worden beschouwd.

De Verenigde Kerk draagt de officiële naam van: De Nederduitsch Hervormde of Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika. Een klein deel der Hervormden bleef echter buiten de vereniging met behoud van hun kerkelike eigendommen,

Ds. N. J. van Warmelo.
Heidelberg (verenigd 1885; overleden 1892).

zodat de Hervormde Kerk nog altijd naast de Verenigde is blijven bestaan.

De eerste Synode der Verenigde Kerk werd in Mei 1886 te Pretoria gehouden. Zij koos Ds. H. L. Neethling van Utrecht tot Moderator en Ds. N. J. van Warmelo van

Heidelberg tot Scriba. Beide mannen hebben veel gedaan om de Kerkvereniging te bewerkstelligen. Van al de Kerken in Transvaal is de Verenigde Kerk de grootste en uitgebreidste. Er is grote uiterlike bloei geweest. Dit valt in 't oog, als wij op de volgende cijfers letten: In 1886 (het jaar der vereniging) waren er 17 gemeenten met 14 predikanten en 17,000 leden; tans (in 1924) zijn er 85 gemeenten, met evenveel predikanten en 70,000 leden. Haar Synode is samengesteld uit de dienstdoende predikanten van de Kerk, benevens een ouderling door elke kerkeraad gekozen. De laatste Synode vergaderde te Pretoria in 1922 en koos tot Moderator Ds. A. J. Louw van Heidelberg, een man die veel voor Transvaal heeft gedaan.

De Verenigde Kerk doet zendingwerk onder de heidenen, die binnen de grenzen van haar eigen gemeenten wonen, op 13 middelpunten. Ook ondersteunt zij de zendingstatie Bethel, waar Eerw. H. Hofmeyr arbeidt. Haar Buitenlands Zendingwerk werd in 1909 begonnen, toen Ds. A. G. Murray de eerste statie, te Mpatso, in het portugees gebied, stichtte. Zij had vier zendingstaties in het portugees gebied die nu opgehouden hebben te bestaan. Ds. D. Theron is de Algemene Zendingsekretaris der Kerk.

De Verenigde Kerk vergeet ook haar verplichting niet tegenover haar eigen arme blanken. Zij heeft sedert 1907 een bloeiende arbeidskolonie te Lagersdrift in het distrikt Middelburg. Ds. M. L. Fick, L.V., is de sekretaris van de Kommissie voor Arme Blanken.

Dr. H. S. BOSMAN. Dr. H. S. Bosman, B.A., leraar van de Ned. Herv. of Geref. Kerk te Pretoria, werd geboren te Potchefstroom in het jaar 1848. Na een heel eenvoudige elementaire opvoeding was hij in zijn dertiende jaar werkzaam in een plaatselike winkel; doch een weinig later kwam hij in aanraking met wijlen Dr. Andrew Murray. Toen hij aan deze zijn vurige begeerte om Evangeliedienaar te worden te kennen gaf, werden zaken zó geregeld, dat hij hem op een lange reis per kar naar Worcester kon vergezellen.

Te Worcester bleef hij bij Dr. Murray, en begon zijn studies in 1862 aan de goevernementschool aldaar. In 1864 ging hij naar Kaapstad, waar hij als student aan het Z.A. Kollege ingeschreven werd, en waar de Raad van Eksaminatoren hem na afgelegd eksamen met een Tweede-klas Certifikaat in Letteren en Wetenschappen, dat gelijk stond met de B.A.-graad, toekende. Vervolgens ging hij naar Stellenbosch om in de theologie aan de Kweekschool te studeren, doch nauweliks was hij begonnen, of de heer Anderson, rector van het Gymnasium, haalde hem over om de betrekking van onderwijzer in de school te aanvaarden. Nadat hij twee jaren lang met sukses onderwijs had gegeven, vervolgde hij zijn studies aan de Kweekschool.

In 1874 ging hij naar Edinburgh om zijn studies in de theologie te voltooien, en bezocht vervolgens ook de Universiteit van Utrecht. In het volgende jaar keerde hij naar Zuid-Afrika terug, en werd in November van datzelfde jaar beroepen naar de Hervormde Kerk te Pretoria, alwaar hij op 15 Julie 1876 geordend en bevestigd werd en tot heden toe met zegen werkzaam is. Het waren veelbewogene tijden, toen de jeugdige leraar aan het hoofd van de belangrijke

Dr. H. S. Bosman.

gemeente in de hoofdstad van de Z.A. Republiek kwam te staan, en sedert die tijd heeft hij ook met zijn volk de donkerste ondervindingen doorgemaakt. Als vanzelf is hij tot een van de leidslieden eerst in de Hervormde, en daarna in onze Kerk erkend geworden, en heeft in gewichtige keerpunten zware verantwoordelikheid moeten dagen. De regering van de Republiek toonde zijn vertrouwen in Ds. Bosman, toen hij bij 't begin van de tweede Vrijheidsoorlog hem tot gezant naar Amerika aanstelde—een aanstelling, welke Ds. Bosman echter van de hand gewezen heeft. In de vroege dagen heeft Ds. Bosman het voortouw op 't gebied van onderwijs door de drang der omstandigheden moeten opnemen, en sedert heeft hij onverpoosd zijn belangstelling in de opvoeding der jeugd getoond.

Wat zijn werk binnen de Kerk betreft, dient o.a vermeld te worden, dat hij het leeuwenaandeel nam in de vereniging van de Hervormde en Ned. Gereformeerde gemeenten in de Transvaal. Hij was verantwoordelik voor de oprichting van het eerste kerkelike maandblad in de Transvaal, „De Vereeniging," waarvan hij vele jaren lang redakteur was. In 1899 werd hij als afgevaardigde van zijn Kerk gekozen naar de Pan-Presbyteriaanse Konferentie in de Verenigde Staten van Amerika. Lang heeft hij de Transvaalse Synode als Scriba gediend, en van 1903 tot 1912 was hij Moderator van de Kerk.

In het algemeen wordt hij erkend als een autoriteit in school- en kerkzaken, en er wordt veel naar zijn raad gevraagd. Hij is een vloeiende en indrukwekkende prediker, en in de kerk heeft hij door zijn welsprekendheid op de kansel zich een zeldzame roem verworven. In 1920 kende de Universiteit van Zuid-Afrika hem de graad van Doktor in de Godgeleerdheid toe, als blijk van erkenning van zijne grote diensten de godsdienst en het onderwijs in Transvaal bewezen.

Ds. A. J. Louw.

Riebeek West 1885; Heidelberg 1891. Moderator Synodi 1916—1923.

Ds. A. P. Kriel.

Predikant te Dutoitspan 1881; Langlaagte 1893. Emeritus 1918. Stichter en direkteur van het Langlaagte Weeshuis, waarin sedert de stichting in 1902 meer dan 2,300 kinderen opgenomen zijn geworden. Een man vol des geloofs en des Heiligen Geestes.

Ds. Paul Nel.

Geb. 26 Jan. 1867 in Natal. Gelegitimeerd 22 Sept. 1892. Predikant in Mashonaland, 1893; Makwassie, 1894; Jeppestown, 1898; Ermelo, van 1907. Scriba Synodi, 1904—1912. Assessor, 1919 — 1923. Tans agerende Moderator sedert 1923. Questor Synodi, 1903—1917. Scriba van de Raad der Kerken, 1907—1909.

Ds. A. P. Burger.

Middelburg, Tvl., sedert 1884. De Synode meermalen als Assessor gediend.

Ds. J. H. HOFMEYR. De 3de Februarie 1835 te Kaapstad geboren en van jongs af lust gevoelende zijn leven aan de evangeliebediening te wijden, bereidde Ds. J. H. Hofmeyr zich alhier daartoe voor, eerst op het opvoedingsinstituut ,,Tot Nut van 't Algemeen.'' Daarna ging hij op veertienjarige leeftijd naar het Zuid-Afrikaans Kollege, waar hij in Wiskunde, Hebreeuws en Nederlands onderwijs genoot, terwijl hij zijn studie in het Latijn en Grieks voortzette onder de leiding van de welbekende Dr. Abraham Faure, die zoals hij voor zo menig ander toekomstig predikant der Ned. Ger. Kerk gedaan had, dageliks een deel van zijn tijd te zijner beschikking stelde.

Ds. J. H. Hofmeyr.

In 1853 ging hij,vergezeld van de studenten Charles Murray en I. G. J. Horak, naar Europa, ter voortzetting van zijn studie op de Universiteit van Utrecht, waar hij in Mei aankwam. Terstond aan het werk gegaan, deed hij met zijn genoemde medereizigers, tot wie ook nog Charl Marais behoorde, in Junie zijn eksamen in de Wiskunde, en in het volgend jaar zijn Propaedeuties eksamen. In September 1855 werd hij Kandidaat in de Theologie; waarna hij in de grote vakantie van het volgende jaar, met zijn akademievriend zowel als de vriend zijner jeugd, Dr. J. J. Kotze, een uitstapje maakte naar Amerika, waarheen toen vooralsnog geen kaapse predikanten hun schreden hadden gericht. Zijn Proponents-eksamen deed hij in Oktober 1857. Daarna bracht hij enige maanden in Schotland en Engeland door, vanwaar hij naar Holland terugkeerde, om afscheid te nemen en zich voor de terugreis naar zijn vaderland gereed te maken. In September 1858 kwam hij behouden te Kaapstad aan.

Bij zijn tergkomst was het gebrek aan predikanten zo groot, dat de jonge Ds. Hofmeyr, hoewel gans onbekend bij de gemeenten, binnen korte tijd niet minder dan tien beroepen ontving. Hij nam dat naar Murraysburg aan, waar hij in Mei 1859 als leraar bevestigd werd. Na verder meer dan eens een beroep te hebben afgewezen, nam hij in 1866 de uitnodiging aan naar Somerset Oost. Hoewel hij zeer dan eens de gelegenheid had deze standplaats voor andere, waaronder zeer gewenste, te verwisselen, wendde hij steeds het oor van alle lokstemmen af, zodat hij de gemeente Somerset Oost tot het einde van zijn leven bleef bedienen.

Bij de eerste Synode die hij bijwoonde, die van 1862, werd hij, op verzoek van Dr. W. Robertson, die toen juist tot Scriba was verkozen, hem als zijn assistent toegevoegd, welke betrekking hij ook in alle volgende Synoden bekleedde,

totdat hij in 1876, bij het aftreden van Dr. Robertson, in diens plaats als Scriba Synodi benoemd werd. Van 1897 tot 1906 bekleedde hij de moderatorstoel. Jaren lang was hij kurator van de Theologiese Kweekschool en voorzitter van de Admissie-eksamenkommissie. Hij overleed te Kaapstad op 25 Augustus 1908, na een ernstige operatie ondergaan te hebben, en werd te Somerset Oost begraven.

De Synode van 1909 heeft het volgende getuigenis aangaande Ds. Hofmeyr te boek gesteld: ,,Hij heeft de Kerk voor bijna 50 jaren met grote ijver en bekwaamheid, met innige vroomheid des levens, en met waarachtige toewijding aan zijn Heer gediend.''

Ds. A. D. LUCKHOFF, Sr. Geboren 3 Julie 1836 te Stellenbosch, de tweede zoon van de godzalige rijnse zendeling, de Eerw. P. D. Lückhoff, ging de jonge Danie op twaalfjarige leeftijd naar Elberfeld in Duitsland, om aldaar aan het zendinghuis voor zendelingkinderen, opgevoed te worden. Na de voltooiing van zijn letterkundige studieën aldaar, begaf hij zich naar Utrecht, Holland, voor zijn opleiding in de Godgeleerdheid, die hij op vijf en twintigjarigen leeftijd voltooide. Naar de Kaap teruggekeerd, werd hij in 1861 bevestigd in zijn eerste gemeente Colesberg; ging vandaar (1875) naar de moedergemeente Kaapstad, waar hij als biezondere werkkring de wijk van de Nieuwe Kerk bearbeidde, verhuisde vervolgens (1886) naar Durbanville en ontving aldaar zijn emeritaat in 1904, na 43 jaren van zeer getrouwe, voorbeeldige en gezegende evangeliebediening in onze Kerk. In al deze gemeenten werd hij innig bemind, en blijft zijn nagedachtenis leven in aller harten. Doch ook in de wijdere kring van de Kerk werd zijn naam en werk in ere gehouden; zodat het geen wonder was dat hij, na het heengaan van de onvergetelike Professor John Murray tot Hoogleraar aan onze Kweekschool werd gekozen—een keuze waarvoor hij echter bedankte, zowel om gezondheidsredenen als om zijn nederige dunk van zijn bekwaamheid voor dit hoge ambt. In zijn gemeentelike arbeid ging zijn liefdevol hart vooral uit tot de minder bevoorrechten, de ouden en zwakken, weduwen en wezen, en was hij dan ook steeds bezig met onderne-

Ds. A. D. Lückhoff.

mingen voor hun verzorging. Zo ontstonden het Kinderzendinghuis voor verwaarloosde kinderen, de Dorkas-Huizen voor oude vrouwen, ,,Rogelim"—het Tehuis voor oude mannen, het Diakonessen-Hospitaal voor kranken, en het Rusthuis te Durbanville voor zwakken en uitgeputten. Van al deze inrichtingen was hij de stichter en vader, en zij zullen steeds daar staan als blijvende en welsprekende monumenten te zijner gedachtenis, vooral van het barmhartig gevoel van zijn hart dat, met de liefde van zijn barmhartige Heiland vervuld, altijd biezonder zich het lot der hulpbehoeftigen en ellendigen aantrok.

Ds. Lückhoff diende de Kerk als Aktuarius Synodi van 1876 tot 1890. Hij overleed te Kaapstad op 5 April 1916 aan de gevolgen van een auto-ongeluk, dat hem overkomen was.

Ds. GILLES VAN DE WALL. Ds. van de Wall werd in 1828 te Arnhem in Nederland geboren. In zijn jongelingsjaren vertrok hij naar Amerika, alwaar hij aan het Seminarie der Ned. Ger. Kerk in de Veren. Staten tot de Evangeliebediening werd opgeleid, en in 1856 tot leraar van die Kerk werd bevorderd en bevestigd. In het jaar 1860 op bezoek zijnde in Holland, ontmoette hij Dr. Robertson, en na kennis genomen te hebben van de behoefte aan predikanten in Zuid-Afrika, besloot hij hierheen te komen. In 1862 werd hij te Bloemfontein tot leraar bevestigd, en in 1870 werd hij de opvolger van wijlen Ds. van der Lingen aan de Paarl. Alhier arbeidde hij, met een onderbreking van ongeveer een jaar (gedurende welke tijd hij in de gemeente van Kaapstad stond, doch weer teruggeroepen werd naar zijn vorige standplaats) tot in het begin van het jaar 1895, toen hij wegens lichaamszwakheid zijn emeritaat aanvroeg. Ds. van de Wall heeft zich als een gevierde kanselredenaar in onze Kerk grote roem verworven. Hij diende de Kerk als Moderator Synodi van 1880 tot 1883 en als Assessor van 1883 tot 1890. Hij ontsliep op 2 Januarie 1896.

Ds. Gilles van de Wall.

Ds. ANDREW McGREGOR. Ds. Andrew McGregor kwam in 1862 uit Schotland naar Zuid-Afrika op uitnodiging en aandrang van Dr. W. Robertson van Swellendam, die door de Konferentie, te Worcester gehouden, naar Europa afgezonden was om voorziening te maken in de predikantenood van die tijd. Kort na zijn aankomst alhier werd hij in de gemeente Robertson bevestigd als opvolger van de begaafde, godvruchtige en zo vroeg ontslapen Ds. C. H. de Smidt. Deze gemeente is zijn enige geweest, en aan haar heeft hij als een zeer getrouwe pastor zijn leven gewijd, een leven rijk aan biezondere gaven van hart en hoofd en lichaam. Hij had grote werkkracht en arbeidde met onvermoeide ijver. Als vrucht van die arbeid heeft hij gedurende zijn veertigjarige bediening de gemeente van Robertson op elk gebied tot een hoge mate van ontwikkeling gebracht. Bijna de gehele bevolking van dat distrikt is onder zijn invloed gevormd, en in die scholen opgeleid, welker oprichting hij als zijn eerste roeping beschouwde. Hij was een kindervriend bij uitnemendheid, en was diep overtuigd van de roeping der Kerk om de jeugd voor Christus te winnen. Daartoe stichtte hij in 1881 een maandblad, *De Kindervriend*, gewijd aan de belangen van de Zondagschool, een blad dat heden nog bestaat. Ook gaf hij een liederbundel, *Zionsliederen*, ten gebruike van de jeugd, benevens een kinderbijbel, een katechisatieboek en andere boeken van godsdienstige aard uit. Evenzeer was hij een liefhebber van de zending, en heeft die liefde aan zijn gemeente zó weten mede te delen, dat zij reeds jaren lang in dit opzicht onder de eerste gemeenten der Kerk gestaan heeft. Aan onze Kerk en ons volk was hij zeer gehecht, en heeft op verschillende Synodale Kommissies de Kerk belangrijke diensten bewezen.

Ds. A. McGregor.

Ds. McGregor trad in dienst in 1862, werd emeritus 1902 en overleed te Kaapstad 17 Julie 1918 in de ouderdom van 89 jaren. Zijn stoffelik overschot werd te Robertson begraven, en naast hem rust ook dat van zijn echtgenote, die een zeer bekwame en toegewijde levensgezellin voor hem was en enige jaren na hem ontslapen is.

Dr. JOHANNES JACOBUS KOTZE, G.zn. Dr. Kotzé werd de 8ste September 1835 op de plaats Blauwberg, nabij de Kaapstad geboren. Hij genoot zijn eerste onderwijs bij het ,,Nut van 't Algemeen'' en ging vandaar naar het Zuidafrikaanse Athenaeum. In het jaar 1854 vertrok de jonge Kotzé naar Europa, om aan de Hogeschool te Utrecht in Holland zijn letterkundige en theologiese studies voorttezetten. Na tot Kandidaat in de Theologie te zijn bevorderd, legde hij het doktoraal eksamen met goed gevolg af, zodat hij 25 Januarie 1861 als Theologiae Doctor met lof promoveerde, en wel na openbare verdediging van een dissertatie over *Lactantius*. Intussen had hij ook de Universiteit van Heidelberg in Duitsland bezocht, om zich in het Duits te oefenen, en ook de Theologiese lessen van Umbreit, Hundeshagen en Rothe bij te wonen. Ook Genève in Zwitserland werd door hem bezocht, alwaar hij gelegenheid had zich in 't Frans te oefenen. Een reis naar N.-Amerika werd mede in die tijd door hem ondernomen. Intussen had hij een aanbod ontvangen om als professor werkzaam te zijn aan het Seminarium van de Vrije Schotse Kerk te Amsterdam, aan welks hoofd Dr. Schwartz toen stond. Door het overlijden van Da Costa, die de lessen in de Theologie had gegeven, was er een tijdelike vakature ontstaan. Dat werk moest Dr. Kotzé voortzetten. Hij bedankte echter voor het aanbod, omdat hij de overtuiging had in zijn vaderland te moeten arbeiden. In de Kaap aangekomen, wilde men dat hij als hulpprediker voor wijlen Dr. Abraham Faure in de hoofdstad zou blijven. Een verzoek van gelijke aard kwam van de Evangelies-Lutherse Kerk, die hem als leraar begeerde. Met het oog echter op zijn zwakke gezondheidstoestand besloot hij het beroep naar Richmond aan te nemen. Aldaar arbeidde hij tot het jaar 1879, toen hij naar de Kaapstad beroepen werd. Doch in 1877 werd het hem andermaal vergund Europa, benevens Egypte en Palestina, met een edelmoedig lid van zijn gemeente te bezoeken. Zijn verblijf te Richmond droeg bij tot volkomen herstel van zijn gezondheid. Als voorzitter van de Senaat van het Zuidafrikaanse Kollege oefende Dr. Kotzé invloed uit op de opvoeding van de zonen des lands, en als eerste predikant van de gemeente onzer Kerk in de Kaapstad had hij overvloedige gelegenheid de belangen van die Kerk te behartigen. De Synode van 1890 koos hem tot haar Aktuarius. Ook als eksaminator bij kerkelike eksamens en als lid van verschillende kerkelike kommissies heeft hij aan de Kerk menige belangrijke dienst bewezen. Hij overleed te Zeepunt, 4 Desember 1899.

DR. J. J. KOTZÉ.

Ds. A. I. STEYTLER. Ds. Abraham Isaac Steytler werd op 5 Februarie 1840 te Zeepunt geboren, en na zijn voorbereidende studieën genoten te hebben aan de school van Dr. Changuion, vertrok hij op vijftienjarige leeftijd eerst naar Engeland, waar hij een jaar in een hoogkerkelike omgeving doorbracht, een ondervinding welke hem later goed te stade kwam. In 1856 ging hij echter over naar Holland en bracht zes jaren door op de Universiteit van Utrecht.

Bij zijn terugkeer naar Zuid-Afrika op 22-jarige leeftijd in 't begin van 1863, werd hem gevraagd om voor 'n tijd als hulpprediker in de Kaapstad te dienen; doch kort daarna vertrok hij naar Uitenhage, waar hij in de tweede helft van het genoemde jaar als opvolger van Ds. Alexander Smith beroepen en bevestigd werd. Hier mocht hij met lust en vrucht 18 jaren lang arbeiden, gedurende welke tijd hij het Riebeek-Kollege voor meisjes in oppositie tegen de roomse kloosterschool stichtte, en daarna ook een school voor jongens. Tijdens zijn bediening aldaar werd een deel van de uitenhaagse gemeente afgesneden onder de naam van Steytlerville.

Na herhaalde beroepen naar de Kaapstad ontvangen te hebben, vertrok hij in 1881 daarheen. In de kaapstadse gemeente heeft Ds. Steytler 34 jaren gearbeid, en heeft zich ook daar doen kennen als 'n ijveraar in het belang van de opvoeding. Het was voor 'n groot deel tengevolge van zijn ijverige pogingen, dat 't Goede-Hoop-Seminarie en de Normaalschool gesticht werden, en later het Hofmeyr Tehuis voor jongens en het Saasveld-Tehuis voor meisjes. Ds. Steytler had onze Kerk hartstochtelik lief, en voelde diep enige afwijking van de weg, waarop, naar zijn overtuiging, haar waarachtig heil alleen te vinden was. Haar predikanten, werkzaamheden, inrichtingen en belangen droeg hij op zijn hart, en gaarne diende hij haar in het werk van haar vele kommissies. Hij was lang lid van 't Curatorium van de Kweekschool en van de Proponentseksamen-Kommissie, en het was aan hem te zien, met welke lust hij jaarliks bij de sluiting van de lessen der Kweekschool presideerde. Bij de stichting van de Raad der Kerken in 1907 werd hij geroepen om over de eerste vergadering te Pretoria te presideren. Twee jaren daarna werden zijn kerkelike werkzaamheden openlik door de Kerk bekroond, toen de Kaapse Synode hem tot de Moderatorstoel riep. Vóór de volgende Synode in Oktober 1915 bijeenkwam, had Ds. Steytler zijn emeritaat aanvaard. Hij overleed 17 Desember 1922.

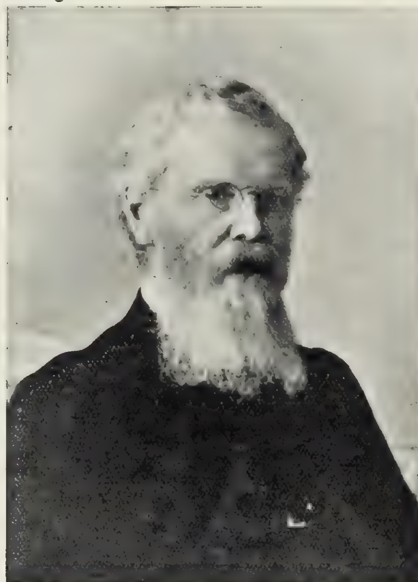
Ds. A. I. Steytler.

Een drietal Predikanten die op 't gebied van Kerkwet en Kerkrecht autoriteiten zijn geweest.

Ds. W. P. de Villiers.

Geb. 10 Jan. 1843. Opgeleid te Stellenbosch. Pred. te Beaufort-West 1868—1875; Carnarvon 1875—1904. Overleden 10 April 1908.

Ds. David Ross, M.A.

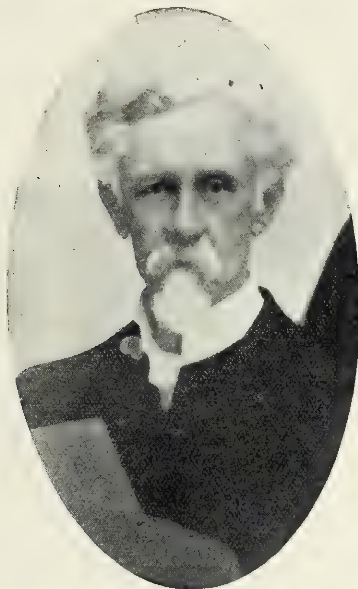
Geboren 24 Mei 1831 in Schotland. Gelegitimeerd 1863. Predikant te Lady Grey 1863—1907. Overleden 3 Sept. 1915. Vader van verscheidene gemeenten. Wegens zijn grote kennis een nuttig lid in kerkelike vergaderingen.

Ds. Gustav Adolph Scholtz.

Geb. 1 Maart 1853 te Worcester. Opgeleid te Stellenbosch en gelegitimeerd 1875. Na legitimatie ook enige tijd in Schotland, Holland en Duitsland gestudeerd. Predikant te Calvinia (twede gemeente), 1877 — 1882; Hopetown, 1882 — 1889; Colesberg, 1889 — 1908. Wegens zwakke gezondheid emeritus geworden 1 Sept. 1908.

Twee Kanselredenaars.

Ds. Johannes Rudolph Albertyn.

Zoon van Ds. P. K. Albertyn. Geboren aan de Paarl 8 Maart 1847. Opgeleid te Stellenbosch. Predikant, St. Stephen's, Kaapstad, 1872—1874; Middelburg, Kaap, 1874—1883; Riversdale, 1883—1893; Wellington, 1893—1910. Zijne bediening droeg in biezondere zin 't kenmerk van evangeliesatie-werkzaamheid. Overl. 17 Junie 1920.

Ds. Paul August Winter.

Geboren te Kaapstad 4 Nov. 1851 Kwam in 1879 uit de Lutherse Kerk over tot de Ned. Ger. Kerk en bediende de gemeenten Bultfontein, Hartebeestfontein en Middelburg, K.P. Diende als Moderator de Vrystaatse en als Assessor de Transvaalse Kerk. Als schrijver gaf hij ook veel hulp aan de redakties van *De Fakkel* en *De Kerkbode*. Overleden Mei 1906.

Twee vruchtbare Evangeliepredikers.

Ds. G. W. Stegmann, Jr.

Geboren te Kaapstad 18 Maart 1844. Gelegitimeerd 1866. De eerste kwekeling uit ons Theologies Seminarie die van de moedergemeente in de hoofstad leraar is geworden. Pred. te Kaapstad 1867—1880; Oudtshoorn 1880—1891. Overleden 17 Nov. 1891.

Ds. George Murray.

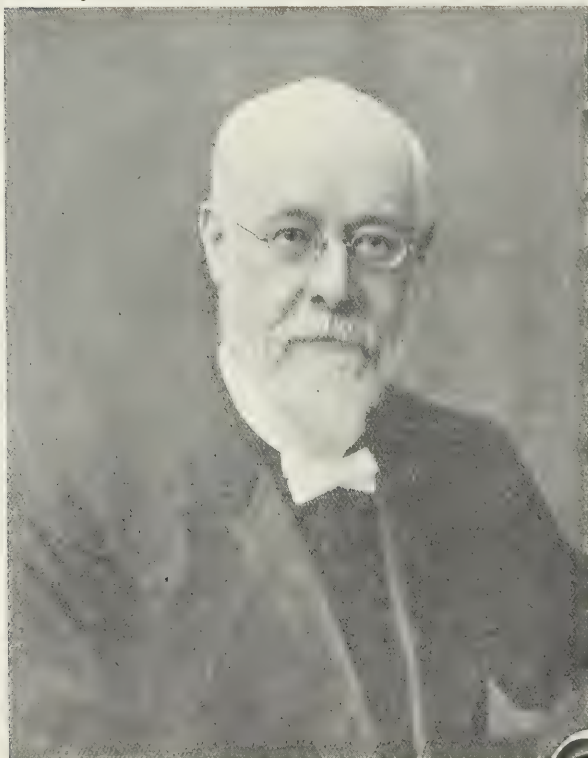
Jongste zoon in de evangeliebediening van Ds. Andrew Murray, Sr. Geb. 7 Aug. 1845. Opgeleid Stellenbosch. Predikant te Willowmore, 1869—1879; Swellendam, 1879—1892; Oudtshoorn, 1892—1910; De Hoop, 1910—1916. Heeft de Kerk op vele en belangrijke Kommissies en Zendingen grote diensten bewezen. Emeritus 1916. Overl. 18 Mei 1921.

Prof. J. I. MARAIS. Johannes Izak Marais werd te Kaapstad op 23 Augustus 1848 geboren. Zijn eerste onderwijs genoot hij aan de knie van zijn godvrezende ouders, David Pieter en Elizabeth Marais, en aan het ,,Tot Nut van 't Algemeen.'' Later woonde hij een tijdlang de klassen bij op de school van Dr. Changuion, en van 1861 tot 1866 was hij student op het Z.A. Kollege, waar hij de gouden medalje verwierf, die in die dagen aan de beste student werd toegekend. Hij passeerde het Admissie-eksamen en werd als student ingeschreven aan het Theologies Seminarie te Stellenbosch, waar hij van 1866 tot 1871 leerling was van die twee uitstekende mannen (wier kollega hij weldra worden zou), John Murray en Nicolaas Hofmeyr. Na voltooide theologiese kursus en verkregen graad van kandidaat tot de Heilige Dienst, bezocht hij met zijn boezemvriend, de Kandidaat H. L. Neethling, Europa, waar beiden gedurende 1871 en 1872 lessen in de theologie en wijsbegeerte volgden aan de Universiteiten van Edinburgh (Schotland) en Utrecht ((Holland). Aanvang 1873 teruggekeerd in het vaderland, trad Marais voor vijf maanden op als hulpprediker in de moedergemeente Kaapstad. Daarna werd hij te Hanover beroepen, welk beroep hij ook aanvaardde. Toen hij er aankwam, waren er twee gemeenten—de N.G. Gemeente, die bediend was geweest door Ds. T. F. Burgers (pas tevoren tot president van de Transvaal benoemd) en de vrije gemeente, die zich in de liberale beschouwingen van Burgers niet had kunnen vinden, en zich derhalve had afgescheiden. Van deze laatste was Ds. C. W. du Toit predikant. Deze nam welhaast een beroep naar Pearston aan, en de weg werd alzo gebaand tot de hereniging der gemeenten, welke hereniging door de takt en het beleid van Ds. Marais niet lang daarna tot stand gebracht werd. In 1876 is Ds. Marais in de echt getreden met Hester Magdalena, oudste dochter van Dr. Oloff de Wet Fehrsen. De datum was 23 Augustus, de geboortedag zowel van bruidegom als van bruid. Intussen was het Kuratorium van het Theologies Seminarium overgegaan tot de aanstelling van een derde hoogleraar. De keuze viel op de bekwame, nederige en innemende predikant van Hanover, die zich de keuze liet welgevallen en in Augustus 1877 in zijn ambt bevestigd werd. Te Stellenbosch heeft Professor Marais een lange, eervolle en vruchtbare loopbaan gehad. Toen hij er aankwam, was alles in wording. Het Gymnasium was toen nog maar een knaapje van elf jaren, terwijl de Bloemhof-school, die tans een van de grootste meisjescholen van het land is geworden, slechts twee jaren telde. Het was de dag van kleine dingen. In de jeugdige en ijverige Prof. Marais kreeg het Stellenbossche driemanschap (John Murray, N. J. Hofmeyr en J. H. Neethling) een krachtige medestander.

In 1880 was hij reeds sekretaris van de bouwkommissie van het nieuwe gebouw, waarvan in dat jaar de hoeksteen gelegd werd en dat later het Victoria-Kollege is geweest. Nog vijf jaren verliepen, voordat het gebouw voltooid werd en ingewijd kon worden. En van de dag der plechtige inwijding, toen Prof. Marais het woord voerde, heeft hij tot aan zijn dood, toen hij de hoge betrekking van Kanselier van de Universiteit van Stellenbosch bekleedde, een groot aandeel gehad aan de ontwikkeling van het Akademiewezen te Stellenbosch.

In 1894 kende hem de Universiteit van St. Andrew's (Schotland) de graad van Doktor in de Godgeleerdheid *honoris causa* toe. Een dergelijke onderscheiding viel hem in 1918 van de Universiteit van Zuid-Afrika te beurt.

Prof. Marais ontsliep te Stellenbosch 27 Augustus 1919. Wat hij als predikant en professor betekend heeft voor de Kerk, en als man van invloed in de samenleving en bij name op opvoedkundig gebied, kan niet in een korte schets als deze gezegd worden. Als een gave Gods aan de Kerk was

PROF. DR. J. I. MARAIS.

hij groot en briljant in alles, wat hij was en deed. Hij was een man van wijde belezenheid en grote geleerdheid. Aan zijn grote geleerdheid paarde hij een ruim hart, dat geen eksklusivisme kende. Op kerkelik en theologies gebied verwierf hij zich roem. Als prediker muntte hij uit door zijn welsprekendheid, sierlikheid van taal en voordracht. Daarbij was hij een vaardige schrijver, die in menig tijdschrift en vooral in zijn eigen *Gereformeerde Maandblad*, vele stukken heeft geschreven, die blijvende historiese waarde hebben. Uit zijn pen zijn verschenen: ,,Geschiedenis der N.G. Kerk in Zuid-Afrika,'' ,,De Tien Geboden,'' ,,Preeken over het leven van Samuel.'' Bovenal was Prof. Marais een man met een ongeveinsd en kinderlik geloof, een nederige en geniale persoonlikheid.

Prof. Dr. P. J. G. DE VOS. Prof. Pieter Jacobus Gerhardus de Vos werd de 29ste Oktober 1842 op een boereplaats nabij het dorp Worcester geboren. Zijn voorbereidende opleiding genoot hij vooral onder de heer A. N. Rowan, die te Worcester een bloeiende school had en later Inspekteur van Scholen in de Kaap-Kolonie was. Zijn eerste lessen in Latijn en Grieks ontving hij aan de Paarl van de heer Rosenschweig, en daarna bracht hij drie jaren aan het Z.A. Athenaeum in de Kaapstad door, waar hij zich tevens voorbereidde voor het Admissie-eksamen van het Theologies Seminarie. Na zijn Kandidaats-eksamen ging hij naar Edinburgh, waar hij in ''The New College'' de klassen bijwoonde; en daar de Synode van de Vrije Schotse Kerk hem de jaren aan 't Seminarie te Stellenbosch doorgebracht toerekende, kon hij in 1866 zijn laatste eksamen aldaar afleggen en als predikant van die Kerk erkend worden. Na ook in Utrecht enige maanden de klassen bijgewoond te hebben, keerde hij naar zijn vaderland terug en werd in 1867 als predikant van Piquetberg ingezegend. Na vier jaren aldaar met zegen gearbeid te hebben,

nam hij een beroep naar de gemeente Caledon aan. Daar was hij de opvolger van de waardige Ds. P. K. Albertijn, die als emeritus-predikant in die gemeente woonachtig was. In 1880 ging hij naar Riversdal, waar hij slechts drie jaren mocht doorbrengen, toen hij als professor in de Theolcgie aan onze Kweekschool te Stellenbosch werd aangesteld in de plaats van Prof. John Murray, die kort tevoren overleden was. Reeds als jong predikant nam hij een levendig aandeel in de algemene werkzaamheden van de Kerk en diende hij haar als kurator van Kweekschool en Normaalschool, als li dvan de Synodale-, van de Eksamen- en Zendingkommissie.

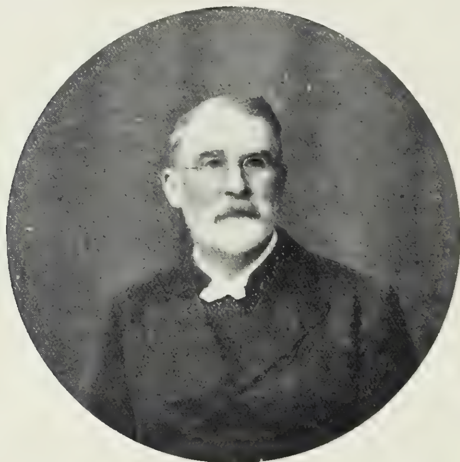
Prof. de Vos aanvaarde in 1883 zijn ambt als professor aan de Kweekschool. Hij heeft, naast zijn belangrijk werk als hoogleraar, ons land en volk trouwe diensten bewezen, voornamelik als voorzitter van de Taalbond sedert het ontstaan daarvan, en als ijveraar voor opvoeding en onderwijs. Vooral heeft hij zich beijverd in het belang van de opvoeding en opheffing van onze arme blanken. In 1900, toen de grote oorlog hier te lande woedde, was hij lid van de deputatie naar Engeland ten einde, zo mogelik, een blijvende vrede te bewerkstelligen tussen Groot-Brittanje en de Republieken.

Toen de Universiteit van Stellenbosch in het leven geroepen werd, koos zij Prof. de Vos tot haar Kanselier, en twee jaren geleden heeft die Universiteit hem de graad van Litt.D. (honoris causa) toegekend, „op grond van de grote diensten door hem aan Zuid-Afrika, en meer bepaald het Hollandssprekend deel daarvan, bewezen op het gebied van intellektuele, zedelike, nationale en godsdienstige opheffing, vooral door zijn arbeid gedurende bijna vijftig jaren aan de vorming en opleiding van de Evangeliedienaren der Ned. Geref. Kerk in Zuid-Afrika, alsook door het voorname aandeel, dat hij genomen heeft aan de oprichting en de ontwikkeling van de Taalbond.

Prof. Dr. P. J. G. de Vos.

Prof. C. F. J. MULLER, B.A. Christoffel Frederik Johannes Muller werd op 22 Desember 1845, op een plaats in de nabijheid van het dorp Graaff-Reinet, geboren. Van zijn 7de tot zijn 14de jaar genoot hij achtereenvolgens onderricht aan een private-,

PROF. C. F. J. MULLER.

een Goevernements- en een Kerkschool. Toen hij de school verliet, werd hij enige maanden aan het Civiele Kommissaris-kantoor, en daarna bij een prokureur en notaris, geplaatst, om in de wetgeleerdheid opgeleid te worden. Daar hij echter van zijn vroegste jeugd lust had tot het leraarsambt, zette hij privaat zijn studieën voort, gebruik makende van zodanige hulp als toen te bekomen was. In Januarie 1865, toen hij als prokureur kon toegelaten worden, wist hij zijn ouders te bewegen hem naar het Graaff-Reinet Kollege te zenden, alwaar hij zijn voorbereidende studieën tot de Kweekschool, onder de docenten Gill en Guthrie, kon voortzetten. Daar er niemand was, die hem onderwijs in het Hebreeuws en in 't Nederlands geven kon, ging hij enige maanden naar Murraysburg, waar hij de hulp van wijlen Ds. J. H. Hofmeyr had. In Oktober 1866 kwam hij met lof door het Admissie-eksamen, en in Januarie 1868 behaalde hij het Tweede-klas Certifikaat in Letterkunde en Wetenschappen, destijds uitgereikt door een ,,Raad van Eksaminatoren,'' en gelijkstaande met het tegenwoordig B.A.-eksamen. In November 1871 werd hij tot de evangeliebediening toegelaten, en kort daarop tot hulpprediker in de moedergemeente te Kaapstad aangesteld. Zijn eerste vaste standplaats was Swellendam, waar hij als opvolger van wijlen Dr. W. Robertson op 15 Julie 1872 bevestigd werd. Ruim vijf jaren mocht hij in de gemeente werkzaam zijn, gedurende welke tijd hij meer dan eens kostbare blijken ontving van de toegenegenheid en liefde der gemeente jegens hem. Zijn werk aldaar was dan ook gezegend. Vooral mocht hij daar veel voor de zaak der opvoeding doen. Tegen het einde van 1877 nam hij een beroep aan naar de gemeente george, waar hij in Desember van dat jaar bevestigd werd, en tot het begin van 1887 met getrouwheid arbeidde. In 1881 bracht hij een bezoek aan Europa. Egypte en een deel van Palestina. In 1885 doorreisde hij als afgevaardigde der kaapse Kerk de Transvaal en Natal, tegelijkertijd de zendingstaties der

Ned. Ger. Kerk bezoekende. In Maart 1887 werd hij als opvolger van Ds. A. D. Lückhoff in de Kaapstad bevestigd, en in Februarie 1891 als leraar van de toen zelfstandig geworden gemeente ,,De Nieuwe Kerk." Van deze laatste gemeente kan Ds. Muller met recht de stichter en vader genoemd worden. Hij had haar innig lief, en werd door haar zeer bemind. Hij bearbeidde haar dan ook met voorbeeldige ijver en trouw, en mocht veel vrucht op zijn werk zien. In 1896 woonde hij, als afgevaardigde der Kaapse Kerk, het Pan-Presbyteriaanse Concilie te Glasgow bij, en bracht ook een bezoek aan de Verenigde Staten. De Synode van 1897 koos hem tot haar Scriba en, toen men in 1898 tot de aanstelling van een additionele hoogleraar voor de Kweekschool te Stellenbosch overging, werd hij als vierde professor gekozen. In deze betrekking was hij werkzaam tot aan zijn dood op 13 Augustus 1915. Hij was een der oprichters van ,,De Volksbode" en van ,,Het Gereformeerde Maandblad," en, terwijl hij te George stond, redakteur van een gemeentelik blad, ,,De Bezoeker van George."

Prof. Muller was gedurende zijn gehele ambtsleven een onvermoeide arbeider, een onverschrokken dienstknecht van Jezus Christus, een ijverige zielezoeker, een bekeringsprediker, een trouwe en liefdevolle broeder en vriend, en een man van sterke overtuigingen. Hij was ook een grote kampvechter voor de leer van zijn Kerk, vooral tegen de Roomsen. Uit zijn pen zijn verschenen: ,,De Leerstukken der Sabbatarieërs," ,,Roomsche Dwalingen Weerlegd," ,,Reisverhalen aangaande Egypte en Palestina."

Een van Zuid-Afrikas knapste zonen. Een gegradueerde van vier Universiteiten—de Kaapse, Londense, Utrechtse en Edinburgse. Geordend 1914. Eerst hulpprediker te Stellenbosch en later predikant te Philippolis. Innige liefhebber van zijn volk en

Tobias Ballot Muller, M.A., Ph.D., D.D.

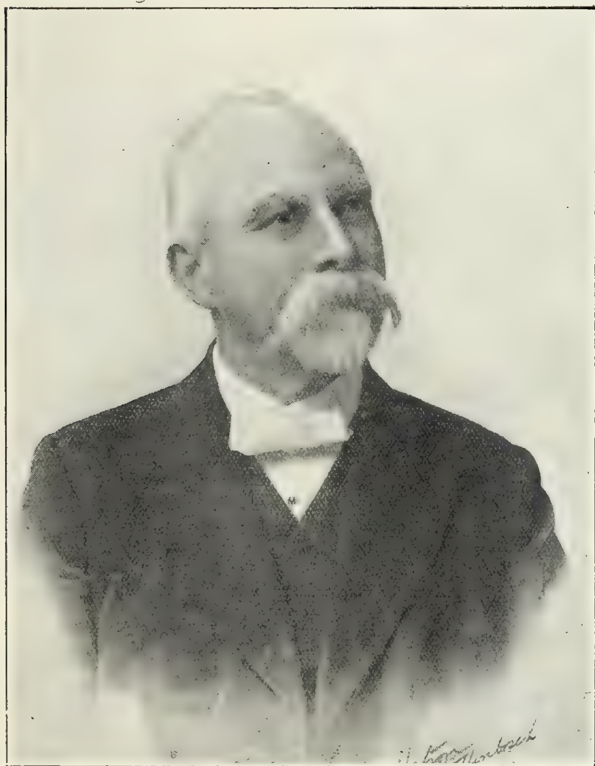
Kerk. Hij was de beminnelike en beminde Dr. Tobie van allen die hem kenden. Bezweken aan de griep 25 Okt. 1918. Zijn korte doch gezegende loopbaan vertoonde de kenmerken van degelikheid en toegewijdheid.

Prof. Dr. A. MOORREES. Prof. Adriaan Moorrees werd geboren op 18 Augustus 1855 te Malmesbury, waar zijn vader, Ds. J. C. le Fèbre Moorrees van 1833 tot 1881 als predikant bij de N.G. gemeente stond. Na zijn aanvankelik onderwijs op zijn geboorteplaats ontvangen te hebben, werd hij student aan het Zuidafrikaanse Kollege te Kaapstad. Hier voltooide hij zijn voorbereidende akademiese studieën, en werd in 1874 toegelaten als student aan het Theologies Seminarie te Stellenbosch, waarna hij, om de kroon op zijn theologiese studieën te zetten, ook enige tijd aan de Universiteit van Utrecht (Nederland) doorbracht. In 1878 werd hij gelegitimeerd en beroepen als hulpprediker naar de Noorder Paarl. In 1880 werd hij bevestigd te Richmond, welke plaats hij in 1892 voor Kaapstad verwisselde, en in 1895 werd hij predikant aan de Zuider Paarl. In 1908 werd hij als opvolger van wijlen Professor Hofmeyr benoemd als hoogleraar in de kerkgeschiedenis en aanverwante vakken aan het Theologies Seminarie te Stellenbosch.

In de N.G. Kerk staat Professor Moorrees zeer hoog aangeschreven vanwege zijn buitengewone bekwaamheid, zijn degelike wetenschappelike vorming en zijn grondige kennis van het kerkrecht en de kerkelike wetten. Als kanselredenaar heeft hij zich buitengewone roem verworven door zijn schitterende welsprekendheid. In de kerkelike vergaderingen, zo van de Ring als van de Synode, heeft hij steeds een ereplaats ingenomen en zijn invloed ten goede doen gelden. Van 1894 tot 1906 was hij Assessor Synodi, en in 1906 werd hij gekozen tot het hoogste kerkelike ambt, dat van Moderator Synodi. In 1900, tijdens de tweede Vrijheidsoorlog in ons land, werd hij door het volk afgevaardigd als lid van een Deputatie naar Engeland ten einde, zo mogelik, een blijvende vrede te bewerkstelligen tussen Groot-Brittanje en de Republieken.

Aan de zaak van het onderwijs heeft Professor Moorrees uitnemende dienste bewezen, niet slechts door de bevordering van onderwijsbelangen in de verschillende gemeenten door hem als predikant bearbeid, maar ook door de waardige rol door hem vervuld in verband met de werkzaamheden van de verschillende kommissies inzake het openbaar onderwijs, waarop hij zitting had. Jarelang was hij voorzitter van de Synodale Opvoedingskommissie. In 1891 ageerde hij als lid van de Parlementaire Kommissie voor het Onderwijs, terwijl hij in 1915 benoemd werd tot voorzitter van de Kommissie voor de Provinsiale Taal-Ordonnantie. Van 1896 tot 1918 ageerde hij als eksaminator in het Nederlands bij de verschillende eksamens van de Universiteit van de Kaap de Goede Hoop, terwijl hij, sedert de instelling van de graad, ook behulpzaam is geweest in verband met de eksamens voor de graad B.D. Ook was hij van 1897 onafgebroken lid van de Raad van de oude Universiteit e ntoen, in 1918, de drie nieuwe Universiteiten in het leven werden geroepen, werd Professor Moorrees, die vanaf 1908 lid en later voorzitter van de Raad van het Victoria-Kollege was geweest, gekozen tot eerste Vice-kanselier van de Universiteit van Stellenbosch.

Als taalgeleerde en letterkundige heeft hij naam gemaakt, vooral door zijn degelike kennis van de nederlandse taal en letteren en zijn literaire geschriften, zowel in poëzie als

Prof. Dr. A. Moorrees.

in proza. Zijn gedichten werden bijeengebracht in een bundel getiteld ,,Zevenjaartjes,'' die reeds herhaalde uitgaven hebben beleefd en meer dan eens zijn voorgeschreven voor speciale studie in verband met Universiteits-eksamens.

Niemand in Zuid-Afrika heeft meer gedaan dan Professor Moorrees voor de behartiging van de belangen van de hollandse taal en de behartiging van de studie van de nederlandse letterkunde. Hij is een van de oprichters van de in 1890 gestichte Zuidafrikaanse Taalbond, van welk lichaam hij aanvankelik Vice-voorzitter, nu al jaren achtereen voorzitter is. Ook aan de stichting en werkzaamheden van de Zuidafrikaanse Akademie, waarvan hij mede-Voorzitter is, nam hij een werkzaam aandeel. Zijn diensten voor de bevordering van het Hollands in Zuid-Afrika en zijn verdiensten als letterkundige werden in 1904 erkend door zijn benoeming tot buitenlands lid van de Maatschappij der Nederlandse Letteren te Leiden. In 1919 verleende hem de Universiteit van Zuid-Afrika als erkenning van de grote diensten door hem aan land en volk bewezen de graad van Doktor in de Letteren *honoris causa*.

Prof. Dr. Moorrees vertegenwoordigt het aristokraties ideaal van het predikantendom uit 't verleden. Zijn voorkomen is eerwaardig en dwingt eerbied af. Ook is hij op zijn uiterlik gesteld—altoos net en proper. Deze ordelikheid en zwier draagt hij met zich in al zijn werk. Of hij leidt en of hij volgt, steeds doet hij het met waardigheid en met 'n besef van ,,een hoge en heilige roeping.''

Prof. Dr. J. DU PLESSIS. Prof. Johannes du Plessis zag het eerste levenslicht op 25 Julie 1868 te Cradock, alwaar zijn vader predikant was bij de Ned. Ger. Kerk. Zijn voorbereidend onderwijs ontving hij te Stellenbosch, en hij werd in 1884 ingeschreven als student aan het Zuidafrikaanse Kollege, en in 1888 nam hij de tweede plaats in op de honneurslijst in letteren en filosofie in het B.A.-eksamen. Gedurende de volgende vier jaren (1888-1892) studeerde hij in de theologie te Stellenbosch, en in Edinburgh en Halle, en in 1893 behaalde hij de B.D.-graad van de Universiteit van Edinburgh. Nadat Professor du Plessis in zijn vaderland teruggekeerd was, bearbeidde hij verscheidene gemeenten van de Kerk. Eerst was hij 'n tijdlang hulpprediker in de gemeente Paarl (Januarie—Junie 1894). Op 8 September van hetzelfde jaar werd hij als herder en leraar van de gemeente Zastron in de Oranje Vrijstaat met oplegging der handen bevestigd. Die gemeente bediende hij tot 1899, toen hij een beroep aannam naar de gemeente Kaapstad, met de wijk Zeepunt als zijn speciale werkkring. Daar bleef hij tot 1903, toen hij benoemd werd tot Algemene Zendingsekretaris van de Kerk. Gedurende twee jaren was hij ook Zaakgelastigde der Kerk, en gedurende de jaren 1910-1912 trad hij op als redakteur van *De Kerkbode*.

Heel spoedig bleek het, dat Professor du Plessis roem zou behalen als reiziger en schrijver. Hij is de meest bereisde man van onze Kerk. Hij heeft zeer veel van de wereld gezien en heeft er wijsheid uit geput. Dadelik na zijn benoeming tot Zendingsekretaris van zijn Kerk ondernam hij een zendingreis van 1,000 mijlen in Midden-Afrika. Enige jaren later, terwijl hij redakteur van *De Kerkbode* was, verscheen zijn welbekend boek over de Geschiedenis van de Christelike Zending in Zuid-Afrika.

In 1913 ondernam hij zijn grote reis, die hem een plaats onder de onverschrokken zending-reizigers in Afrika bezorgd heeft. In dat jaar begon hij de reis van de Niger-rivier naar Mombasa, van Mombasa naar de mond van de Kongo, en vandaar weer terug naar de mond van de Zambezierivier. Het verslag van deze onderneming werd in 1917 uitgegeven onder de titel ,,Thrice through the Dark Continent,'' in het Hollands gepubliceerd onder de titel ,,Een Toer door Afrika.''

Sedert 1916 is hij Hoogleraar in de Nieuw-Testamentiese Inleiding en Exegese aan de Theologiese Kweekschool van Stellenbosch. In 1921 heeft de Universiteit van Kaapstad hem de eregraad van D.Litt. toegekend in erkenning van het groot werk door hem op literaries gebied gedaan.

Hij is de schrijver bij uitnemendheid van onze Kerk. Hij schrijft gemakkelik, interessant en opbouwend.

Professor du Plessis is een geleerde onder onze Afrikaners. Hij weet van alles veel, en is 'n man van verbazende veelzijdigheid. Er is bijna niets uit het leven waarin hij geen belang stelt, en waaraan hij niet met raad en daad kan deelnemen. Bovendien is hij prakties, zodat hij zelden mistast als hij iets onderneemt.

PROF. DR. E. E. VAN ROOYEN.

Geb. 1 Maart 1884 te Oudtshoorn. Opgeleid te Stellenbosch (1906—1909) en aan de Vrije Universiteit te Amsterdam (1910—1911). Hulpprediker te Montagu (1911—1914). Terug naar Holland voor verdere studie in de godgeleerdheid 1914—1916. Gepromoveerd 28 Feb. 1916 met een dissertatie over „Het Sceptimisme van David Hume." Predikant Nieuwe Kerk, Kaapstad, 1916—1920. Professor aan onze Kweekschool in Exegese van het O.T. en Apologetiek sedert 5 Mei 1920.

PROF. DR. J. DU PLESSIS.

PROF. DR. B. B. KEET.

Geboren 20 Junie 1885 te Alice. Van de Kaapse Universiteit B.A. in 1904 en M.A. in 1906. Theologiese opleiding te Stellenbosch (1907—1910) en te Princeton en aan de Vrije Universiteit, Amsterdam, 1911—1913. Gepromoveerd 24 Okt. 1914 met een dissertatie over „De Theologie van Ernst Troeltsch." Hulpprediker, Noorder-Paarl, 1914—1916. Predikant te Graaff-Reinet, 1916—1919. Professor in Dogmatiek, Ethiek, Kerkrecht en Encyclopaedie sedert Feb. 1920.

Ds. D. S. Botha.

Ds. D. S. BOTHA. Ds. Daniel Stephanus Botha werd aan het welbekende Goudini Bad, in het distrikt Worcester, op de 26ste Augustus 1852 geboren. Zijn eerste schoolonderwijs entving hij in een private school bij het ouderlik huis, en later had hij in de Goevernementsschool te Worcester het voorrecht van de leiding van zulk een voortreffelike onderwijzer als de heer A. N. Rowan, die een grote invloed ten goede op zijne leerlingen uitoefende en later inspekteur van scholen werd. In 1871, toen hij nauweliks 19 jaren oud was, werd hij aangesteld als hoofdonderwijzer van een kleine school te Villiersdorp, waar destijds Ds. J. P. Jordaan predikant was. Tegen het einde van het volgend jaar legde hij het Godsdienstonderwijzers-eksamen af. Hij maakte zich toen reeds verdienstelik als voorganger bij bidstonden en godsdienstoefeningen, vooral toen de gemeente in 1875 vakant werd door 't vertrek van de predikant naar Philipstown. Ds. Frans Lion Cachet, de volgende leraar, zag dadelik, dat de jonge onderwijzer grote gaven had om te prediken, en maakte dikwels gebruik van zijne diensten. Op 17 April 1879 legde hij met goed gevolg het zendelingseksamen te Stellenbosch af. Hij gevoelde toen dat de tijd gekomen was dat hij Villiersdorp, waar hij intussen met Mej. H. Kriel in het huwelik was getreden, moest verlaten. Hij ging naar de Paarl, waar hij door de kerkeraad van de moedergemeente gevraagd was als hulpprediker van Ds. G. van de Wall, om hier bepaaldelik de gekleurde lidmaten van de gemeente in de Beneden-Paarl te bearbeiden. Hij was daar slechts enkele maanden werkzaam, toen hij zo zeer aller toegenegenheid had gewonnen, dat een aantal belangstellende vrienden hem een ruime

beurs gaven. Op 1 Oktober van hetzelfde jaar werd hij als zendeling geordend. Hij arbeidde met kennelike zegen, doch had lust tot verdere studie in de theologie, en gevoelde zich geroepen om predikant te worden. Van 1882 tot 1885 was hij student aan de Kweekschool te Stellenbosch. Met verlof van de professoren nam hij de Zondagdiensten te Philadelphia waar. Die gemeente beriep en had hem als haar herder en leraar van 1886 tot 1894. Zij is een van de kleinste gemeenten in onze Kerk, doch Ds. Botha bleef haar al die jaren met toegewijdheid en opgewektheid bearbeiden. Van 1894 tot 1898 stond hij in een grotere gemeente—die van Dordrecht—en van 1898 tot 1904 arbeidde hij te Swellendam. In zijn tegenwoordige gemeente—Stellenbosch—werd hij bevestigd op 9 Desember 1904 als opvolger van Ds. J. H. Neethling; zodat hij, die zijn loopbaan als predikant in een zeer kleine gemeente begon, is komen te staan in een van de belangrijkste gemeenten van onze Kerk, die hij van het begin zijner bediening met grote onderscheiding en bekwaamheid heeft gediend. De Synode van 1906 en ook die van 1915 koos hem tot haar Assessor, en in 1919 werd hij gekozen tot de hoogste waardigheid in onze Kerk, namelik die van Moderator—een ambt dat hij rijkelik verdiend had, ten volle waard was en met veel waardigheid heeft bekleed. Hij is van tijd tot tijd lid geweest van de voornaamste Kommissies der Kerk, zoals b.v. de Kommissies voor de Zending, de Arbeidskolonie, het Proponentseksamen, de Kweekschool en 't Kerkekantoor. Van de Raad der Kerken is hij steeds lid en tweemaal in 1913 en 1919 voorzitter geweest. Hij is kerkelike wetgeleerde bij uitnemendheid, ja een vertrouwde autoriteit op de kennis, uitlegging en toepassing van de Kerkewetten, aan het reviseren waarvan hij in 1906 een voornaam en werkzaam aandeel heeft genomen.

Ds. Botha is een man, die van God grote gaven heeft ontvangen, om het Evangelie met helderheid te verkondigen en om anderen te leiden. Hij is in alle opzichten de man van de daad. Vooral is hij zeer gelukkig op een vergadering. Daar leidt hij aanstonds, slaat de spijker op de kop en weet steeds raad. Hij denkt snel, helder en logies. Hij heeft een stalen geheugen, is zeer bedrijvig van aard en uiterst nauwgezet in de vervulling van plichten die op hem rusten. Onder zijne medepredikanten wordt hij vertrouwd, geëerd en geliefd om zijne hoge gaven, zijne bescheidenheid en nederigheid. Zijn levensloop moet elke jongeling, die onder ongunstige omstandigheden het leven begint en met moeilikheden te strijden heeft, bemoedigen.

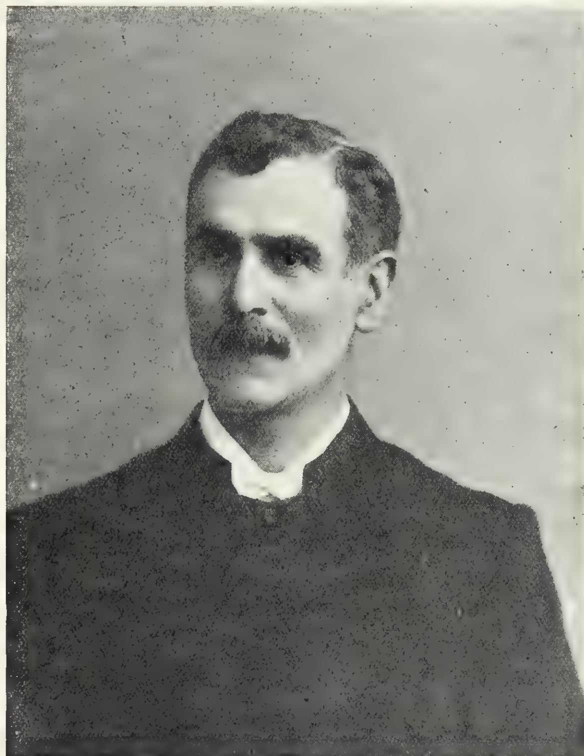
Ds. D. J. PIENAAR, A.zn., B.A. Ds. Daniel Jozua Pienaar van Uitenhage is een van de bekwaamste en meest-vertrouwde leidsmannen onzer Kerk. Hij is 'n kleinzoon van de bekende ouderling Barend Pienaar van Richmond, die door de Synode in 1847 met de predikanten A. Murray en P. K. Albertijn afgevaardigd werd om de Voortrekkers te gaan bezoeken. Hij werd 19 Desember 1853 op de plaats Niekerksfontein, distrikt Richmond, geboren en ontving zijne voorbereidende studieën te Richmond, Stellenbosch en Kaapstad. In de Kaapstad was hij student op het Z.A. Kollege (1873-1876). Na het B.A.-eksamen in laatstgenoemd jaar met goed gevolg

Ds. D. J. Pienaar, A.zn., B.A.

afgelegd te hebben, ging hij op ons Theologies Seminarie te Stellenbosch studeren. Op 2 Desember 1880 gelegitimeerd, nam hij kort daarna een beroep aan naar Aliwal Noord waar hij 11 Junie 1881 geordend en bevestigd werd. Hij bleef daar bijna zeven jaren arbeiden, gedurende welke tijd het hem gelukte een groot werk te doen tot herstel van de eenheid in de gemeente, die door het optreden van een vorige predikant verbroken was. In 1887 nam hij een beroep aan naar Uitenhage, waar hij heden nog staat. Hier heeft hij gedurende een diensttijd van 37 jaren zijn krachten gewijd aan de belangen der gemeente in het biezonder en zijner Kerk in het algemeen. Hij is zeer dikwels voorzitter geweest van de Ring, en meestal van de Ringskommissie, en diende de Kerk op vele permanente Synodale Kommissies. Tans is hij nog lid van de Rechtskommissie, de Kommissie voor Kerkwet-herziening, het Kuratorium voor het Theologies Seminarie en van de Admissie- en Proponentseksamens. Ook aan de bevordering van de zaak der opvoeding heeft hij immer een bedrijvig aandeel genomen. Hij is voorzitter van de schoolraad en het bestuur voor het Riebeek-Kollege, lid van vier andere schoolkommissies en stichter der plaatselike Industriële School. Hij diende op de Merriman-Onderwijskommissie, die in 1912 aan de Volksraad een allerbelangrijkst verslag voorlegde, waaraan men o.a. de Taal-ordonantie van de Kaapprovincie te danken heeft, en waaruit opvoedkundigen, met het oog op wetgeving, nog in lengte van dagen kunnen en zullen putten. Voorts is hij lid van de Raad voor Technies, Kommercieel en Industrieel Onderwijs. De Kerk kent de waarde van Ds. Pienaar en schat hem hoog. Geen wonder dus dat zij hem telkenmale gekozen heeft om de hoogste betrekkingen op hare vergaderingen te bekleden. Meer dan eens is hij voorzitter van de Raad der Kerken geweest. Tweemaal (in 1909 en 1919) koos de Synode hem tot haar Assessor, en van 1915 tot 1919 was hij haar Moderator.

Ds. J. P. VAN HEERDEN, B.A. Ds. Johannes Petrus van Heerden is een zoon van de gemeente Cradock. Hij werd in dat distrikt op de boereplaats Baviaanskrans 11 Maart 1861 geboren. Hij ontving zijn eerste onderwijs op Cradock waar de school indertijd onder de bekwame leiding van de heer Wilson stond. Daarna werd hij naar Stellenbosch gezonden. Daar legde hij in 1878 het matrikulatie-eksamen, eerste op de lijst gekoppeld met P. A. Molteno af. Twee jaren later, in Julie 1880, passeerde hij het B.A.-eksamen met honneurs, tweede op de lijst net onder zijn vorige mededinger. Het volgend jaar werd hij ingeschreven als student aan ons Seminarie te Stellenbosch. In 1884 als proponent toegelaten, werd hij kort daarna gevraagd als hulpprediker van de gemeente Kaapstad, met speciale werkkring in de Hanovertraatkerk, waar hij tot Mei 1885 bleef. Kort na zijn vertrek trad hij in het huwelik met Mej. Magaretha le Roux, dochter van de heer P. C. le Roux van de Paarl. Zijn eerste gemeente was Steynsburg, waar hy (1885-1887) door zijn minzaamheid en ernst de harten voor zich wist te winnen en een gezegend werk deed. Met geen mindere zegen arbeidde hij daarna (1887-1893) te Tarkastad, en vervolgens van 1893 tot 1899 te Richmond. Overal won hij dadelik de liefde en achting van allen door zijn grote bekwaamheid, waarvan hij meer en meer blijken kwam te geven, en door een biezondere kunst om huisbezoek te doen. In 1899 volgde hij het voorbeeld van zijn twee richmondse voorgangers, Dr. Kotzé en Ds. A. Moorrees, door de aanname van een beroep naar de gemeente Kaapstad. Hier arbeidt hy van Februarie 1899—dus heeft hij juist dit jaar zijn 25 jarige bediening in de gemeente volbracht. Jaren lang had hij tot kollegas Dr.

Ds. J. P. van Heerden, B.A.

Kotzé en Ds. A. I. Steytler, en sedert dezen wegvielen is hij de eerste leraar geweest van de moedergemeente onzer Kerk, die hij met grote trouw tot hiertoe heeft gediend. Ds. Van Heerden is een man met grote gaven van verstand en hart. Hij weet het rechte woord op de rechte tijd te zeggen, is een welsprekende redenaar en een gelegenheids-prediker bij uitnemendheid. Er is geen predikant in onze Kerk, die meer beroepen naar andere gemeenten heeft ontvangen dan hij. Hij heeft vele en goede diensten bewezen aan de gehele Kerk. Sedert vele jaren heeft hij op de belangrijkste Synodale en andere Kommissies en Raden gediend, zoals b.v. op de Kommissie voor de admissie- en proponents-eksamens, het Kuratorium voor de Kweekschool, de Raad der Kerken, de Kaapstadse Universiteit, school- en hospitaalraden. Door de Synode van 1903 werd hij als Actuarius der kaapse Kerk gekozen, in welk ambt hij vandaag nog staat. Hij is dus meer dan twintig jaren lang onafgebroken lid geweest van de Moderatuur. Als Actuarius wordt hij verwacht de leden der Kerk met raad en daad te dienen in zaken rakende de Kerkewet. Dit doet hij, en ook op die wijze oefent hij 'n heilzame invloed uit.

Ds. I. F. A. DE VILLIERS. Ds. Izak Frederik Albertus de Villiers van Worcester is geboortig uit de Paarl. Hij ontving zijn voorbereidende studie op de publieke jongenschool van zijn geboorteplaats en was later student aan het Victoria Kollege, Stellenbosch, waaruit hij het Matrikulatie-eksamen aflegde en naar de Kweekschool ging. Na legitimatie in Desember 1884 werd hij vroeg in het volgend jaar de opvolger van wijlen Ds. G. F. Marais te Goudini. Hier werd hij 25 April 1885 geordend

Ds. I. F. A. de Villiers.

en bevestigd en bleef hij tot 1895 toen hij een beroep aannam naar de gemeente Darling, die vakant was geworden door het vertrek van Ds. J. J. Kotzé. Het was geen gemaklike taak de herderstaf op te nemen in een gemeente, die 35 jaren lang een liberale predikant tot haar leraar had gehad. Doch Ds. de Villiers wist door zijn taktvol optreden de harten te winnen en de eenheid te herstellen. In 1900 ging hij naar Worcester, waar hij 14 Februarie bevestigd werd als opvolger van zijn schoonvader, Ds. William Murray. Hij was de aangewezen man om het werk van deze voortreflike dienstknecht des Heren voort te zetten. Onder zijn leiding namen de inrichtingen voor doofstommen en blinden en jonge dames, door zijn voorganger gesticht toe in bloei en meer andere werden opgericht, waaronder vooral het Boeren Zendinginstituut moet worden genoemd. Deze inrichting leverde uit teruggekeerde krijgsgevangenen van St. Helena, die begeerden hun leven aan de zending te wijden, vele kandidaten voor de Opleidingschool te Wellington en enkele ook voor de Theologiese School te Stellenbosch. Nadat deze inrichting haar tijd had gediend, werd op initiatief van Ds. de Villiers in Augustus 1911 dezelve veranderd in een Industriële Inrichting, waar verarmde Afrikaner-jongens een driejarige kursus doormaken, en tot nuttige burgers gevormd worden. Ds. de Villiers is een vaardige schrijver. Sedert 1899 dient hij de Kerk als Scriba Synodi op zeer bekwame wijze. In die betrekking is hij lid van de Moderatuur en geen andere heeft voor of met hem zo vele jaren achtereen op dat lichaam gediend. Voorts is hij lid van de Federale Raad der Kerken, kurator van 't Theol. Seminarie, Sekretaris (sedert 1890) van het Bestuur der Doofstommen en Blinden Inrichting, voorzitter van de Zondagschool Kommissie en van de Drostdy Industriële Inrichting. Boven alles is hij een krachtige Evangelie-prediker aan wie de gave der welsprekendheid in een ruime mate bedeeld is.

DE UITBREIDING DER KERK. Bij de overgave van de Kaap aan Groot-Brittanje in 1806 telde onze Kerk slechts zeven gemeenten. Doch zij nam in getalsterkte gaandeweg toe, en met steeds korter tussenpozen werden aan het begin der 19de eeuw zeven nieuwe gemeenten gesticht, t.w. Caledon in 1811, George in 1812, Uitenhage in 1817, Cradock in 1817, Beaufort West in 1818, Somerset West in 1819 en Worcester, zodat toen de Synode van 1824 vergaderde er 14 gemeenten bestonden. Dit getal werd gedurende 't volgende tiental jaren met negen vermeerderd. In 1843, toen de Kerk haar Ordonantie verkreeg, waren er dubbel zoveel gemeenten als tijdens de eerste Synode; en in de loop van de volgende 14 jaren werd andermaal het getal der gemeenten verdubbeld, zodat zij in 1857 niet minder dan 60 telden. Deze uitbreiding was hoofdzakelik te danken aan de gestadige verhuizing van de emigranten naar de binnenlanden en oostelike delen der volkplanting, en van de Voortrekkers naar de streken ten noorden van de Oranjerivier. In 1865 werden de gewesten van Brits Kafferland aan de Kaapkolonie geannekseerd, en alzo een deur tot verdere uitbreiding voor de Kerk geopend, hoewel men eerst onlangs in die streken vaste voet verkregen, en aldaar zelfstandige gemeenten heeft gesticht. Anders was het met de ontdekking van de diamantvelden in 1869. Nog vóór de anneksatie van Grikwaland West in 1880 werden de delvers geestelik bearbeid en ettelike gemeenten aldaar gesticht.

Dit brengt ons tot 1875. In dat jaar bestonden er 75 gemeenten met een ledental van ongeveer 64,000, d.w.z. dubbel zo veel gemeenten en bijna 20,000 meer lidmaten dan in 1850. In de volgende kwart eeuw (1875-1900) breidde de Kerk zich nog sneller uit.

Omstreeks 1881 werden gedeelten van Grikwaland Oost en Tembuland voor kolonisatie opengesteld en spoedig door immigranten uit alle oorden bezet. Zonder verzuim werd er voorziening gemaakt in hunne geestelike behoeften. Heden bestaan er in die gewesten verscheidene bloeiende gemeenten.

Nog verder breidde de Kerk zich uit. Ditmaal in Brits Bechuanaland, alwaar de gemeenten Vrijburg, Mafeking en Upington werden gesticht en in 1887 bij de Synode ingelijfd.

Tengevolge van deze uitbreiding harer arbeidsvelden, vindt men dat in 1900 er 119 gemeenten bestonden, verdeeld in 11 Ringen met een ledental van 96,000.

Het laatste kwartaal van de negentiende eeuw was dus een periode van ware bloei en uitbreiding. Er was vooruitgang vooral ook op opvoedkundig gebied. Belangrijke inrichtingen als de Normaalschool, Kaapstad, het Doofstommen en Blinden Instituut te Worcester, het Hugenoten Seminarie te Wellington, het Goede Hoop Seminarie te Kaapstad, de Bloemhofschool te Stellenbosch, en andere meisjescholen, kwamen tot stand en oefenden op 't opkomend geslacht een zegenvolle invloed uit. Ds. Murray, die zesmaal als Moderator Synodi gekozen werd, was vooral op geestelik gebied de erkende leidsman der Kerk. In de dekade 1880 tot 1890 deed hij herhaalde malen evangelisatiereizen door het land, en hield hij op geschikte centrums christelike konferenties voor de bevordering van het geestelik leven der gemeente. Ook het zendingwerk werd met nieuwe geestdrift behartigd, en tot Mashonaland en Nyasaland uitgebreid. Men begon ook, tegen het einde dezer periode, zich het lot der arme blanken aan te trekken, en het ernstige vraagstuk der armenverzorging onder de ogen te zien, dat tans zoveel van de aandacht en kracht van de Kerk eist.

Helaas! de gestadige groei en bloei van de Kerk werd in 1899 op ruwe wijze verstoord door de Anglo-Boeren Oorlog, die vooral verwoestend wrocht op de Kerken van Oranje-Vrijstaat en Transvaal. Predikanten werden uit hun gemeenten verbannen, de geregelde kerkelike werkzaamheden stonden stil, de Evangelieprediking hield op, en eindelik werd de gehele nog overblijvende landelike bevolking, op bevel van 't engelse militaire gezag, naar koncentratiekampen verwijderd, waar de kwalik verzorgde vrouwen en kinderen bij duizendtallen wegstierven. Na het beëindigen van de oorlog in 1902 begon het werk van herstel, dat, ondanks de ontzettende materiële schade door de krijgsoperaties veroorzaakt, veel voorspoediger vorderde dan men had durven hopen. Voor de zendingzaak was in de oorlogsjaren een nog groter geestdrift ontbrand. Uit de kampen der krijgsgevangenen in Indië, in Ceylon, op St. Helena en op de Bermudas, kwamen vele jonge mannen tot bekering, en boden zich aan voor werk op 't zendingveld. De Drostdij Inrichting te Worcester werd aangekocht en als opleidingschool ingericht, waar tussen de twee- en driehonderd voor werk op binnenlands of buitenlands zendinggebied bekwaamd werden.

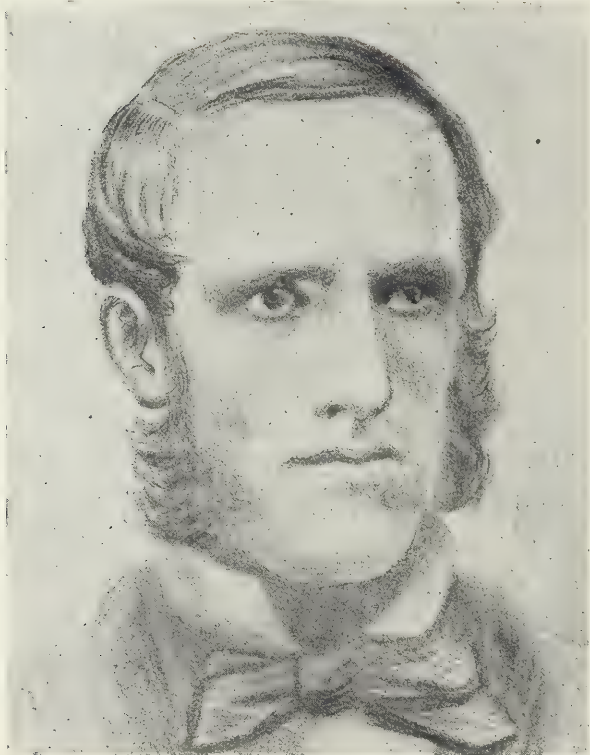
In de laatste 24 jaren drong de Kerk door tot diep in Rhodesië aan de ene en Zuidwest-Afrika aan de andere kant. De Ring van Bulawayo telt nu reeds zeven gemeenten, terwijl die in Zuidwest-Afrika nog staan onder toezicht van de Ring van Britstown.

Volgens de jongste opgaven zijn er nu behorende tot de Kaapse Kerk 187 gemeenten, verdeeld in 17 Ringen, met een zielental van 330,721 en een ledental van 155,552. Tezamen met Vrijstaat, Transvaal en Natal bedraagt het ledental 290,384, de leden van de Gereformeerde en Hervormde Kerken niet medegerekend.

HET OFFICIEEL ORGAAN DER KERK. *De Kerkbode* werd in 1849 door de energieke Dr. Abraham Faure opgericht als 'n private onderneming, waardoor hij wel voor, maar niet namens de Kerk sprak. De eerste uitgaaf verscheen op 13 Januarie 1849, waarin aangekondigd werd, ,,dat enige leeraren in en nabij de Kaapstad overeengekomen zijn om de veertien dagen een blad uit te geven, onder den naam van *Gereformeerde Kerkbode in Zuid-Afrika,* welke bevatten zal: Verhandelingen over de godsdienst, uitlegkundige aanmerkingen over den Bijbel, uittreksels uit de Kerkelijke Geschiedenis van vroegeren en lateren tijd, levensberigten van vrome menschen, mededeelingen omtrent den voortgang van de Christelijke godsdienst door bemoeijingen van Christen Zendelingen der onderscheidene Protestantsche Kerkgenootschappen, Bijbelverspreiding, schoolwezen, binnenlandsch kerknieuws, dichtstukken, enz., terwijl voor gedoopten, gehuwden en afgestorvenen, eene bijzondere plaats zal worden ingeruimd en, onder zekere bepalingen, advertentiën worden aangenomen.'' Het intekeningsgeld werd bepaald ,,in de buitendistrikten (alwaar het per post ontvangen wordt) op acht shillings per jaar, en in de Kaapstad op zes shillings.'' Het eerste nommer bevatte vooreerst een stuk met opschrift: ,,Over dat, hetwelk aan onze Kerk ontbreekt,'' waarin de schrijver, v. d. L. (Ds. G. W. A. van der Lingen), o.a. zegt: ,,Onze Kerk ligt in doodslaap. Doch dit is niet nauwkeurig. Wij nemen die uitdrukking terug. Neen, zij *droomt*: dat is het eigenlijke. Gij weet dat het droomen de overgang is uit den diepen slaap tot het ontwaken. Zij geeft dus een teeken van leven, een voorteeken van ontwaken.'' Het is een opstel, dat wel waardig is in onze dagen herlezen te worden. In het tweede artikel onder het hoofd ,,De Uitgewekenen,'' verdedigt de schrijver (die vermoedelik de redakteur zelf was) onze Kerk tegen de aanvallen door zekere personen tegen haar gemaakt, als zou zij de godsdienstige belangen van de Voortrekkers hebben verwaarloosd. In het volgend stuk geeft ,,S'' (vermoedelik Ds. Shand, van Tulbagh), zeven ,,Middelen om Christelijke kennis op te zamelen.'' Het laatste stuk was anoniem, en daarin werd duidelik gemaakt, dat ,,Het ware leven eene reis naar den hemel is.'' Er komt geen advertentie of Kerknieuws in het eerste nommer voor, doch wel een aankondiging van de volgende inhoud: ,,*Gedoopt*, in de Gereformeerde Kerk, Kaapstad, eene dochter van Jabez Thorley met name Anna. *Getrouwd*, 1 Januarie, Abraham Izaac van Soest met Johanna Hendrica Muller; 8 Januarie, Jan Christoffel Pieterse met Hester Hendrikse. *Gestorven*, 12 Januarie, wed. wijlen den weled. heer en Mr. M. A. Smuts, in den ouderdom van circa 65 jaren.''

De eerste advertentie in *De Kerkbode* verscheen in de uitgaaf van 10 Maart 1849. Het had betrekking op de aanbouw van de Nieuwe Kerk, Kaapstad, en was van de volgende inhoud: ,,Bij den Boekhandelaar, W. F. van der Vliet, zijn te bekomen de Leerredenen, bij gelegenheid van de inwijding der Nieuwe Kerk uitgesproken. Prijs: negen pence. Men heeft in dezelve een geschiedverhaal van de stichting van dat kerkgebouw.''

Drie maanden later (16 Junie) verscheen een tweede advertentie van dezelfde boekverkoper, en wel omtrent een zaak, waarover door de kolonisten een zware en overwinnende strijd kort te voren was gestreden. Hij luidde als volgt: ,,Bij den Boekhandelaar, F. W. van der Vliet, zal eerlang uitgegeven worden: GEDENKZUIL VOOR 1842 en 1849, zijnde een volledig verslag van twee Algemeene Vergaderingen, gehouden in de Kaapstad, ter wering van het invoeren van veroordeelde misdadigers, met eene Voorrede, strekkende om de ingezetenen dezer Volkplanting opmerkzaam te maken op hunne betrekking tot het Gouvernement, en op hetgeen zij ter handhaving hunner regten

De Heer J. D. Marquard.

en voorregten te behartigen hebben. Door A. N. E. Changuion, L.H.D., &c. De prijs is 2 Rids. Agenten in de distrikten zullen nader bekend gesteld worden."

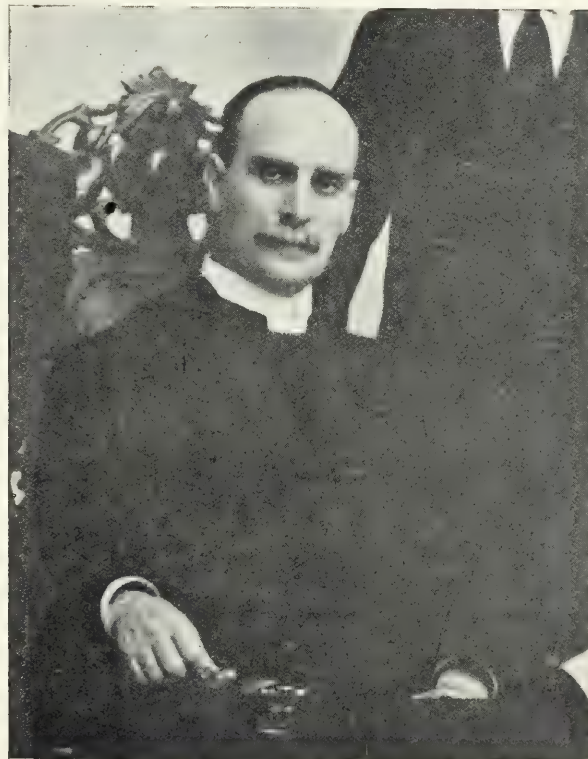
De Synode van 1852 besloot ,,dat *De Kerkbode*, het weekblad der Gereformeerde Kerk voortaan zal worden beschouwd als het officieel orgaan der Kerk." Dr. A. Faure bleef het redigeren tot ongeveer 1869, toen hij zeer ziekelik begon te worden, en de redaktie opgedragen werd aan de heer J. D. Marquard. Intussen was *De Kerkbode* nog steeds een private onderneming en bleef hij zulks zelfs toen in 1879 besloten werd hem te vervangen door ,,de wekelijksche uitgaaf van een klein nieuwsblad, met den naam van *De Christen*, hetwelk voor een gedeelte stichtelijke lectuur, voor een gedeelte algemene nieuwstijdingen en voor een gedeelte de Gereformeerde Kerkbode bevatten zal." Het getal intekenaren bedroeg toen 668. Het eerste nummer van *De Christen* verscheen op 2 Januarie 1880, onder de gezamentlike redaktie van Prof. J. I. Murray en Di. Andrew Murray en A. D. Lückhoff. Op 6 Julie 1880 overleed de heer Marquard, en in de Synode, die datzelfde jaar vergaderde, werden zijne diensten in verband met het kerkbladgeroemd en tevens besloten ,,de som van £100 uit het Synodale Fonds aan de erfgenamen van den heer Marquard toe te kennen als vergoeding voor het verlies door hem geleden door de uitgave van *De Kerkbode*."

Het kerkblad werd onder de nieuwe naam en in de nieuwe vorm en voor verantwoordelikheid van de redaktie uitgegeven tot 1883, toen de Synode met eenparige stemmen besloot, ,,dat dit weekblad voortaan zal uitgegeven worden in naam en voor rekening van de Synode." Tevens werd een kommissie aangesteld ,,om voor de uitgave stappen te nemen, het noodige te doen om het goedkooper te maken en voor eene redactie te zorgen, totdat het Kerkelijk Kantoor het bestier van het blad overneemt." Tot leden van die kommissie werden benoemd: Dr. J. J.

Kotzé en Di. A. I. Steytler en P. A. Strasheim, die de redaktie op zich namen, en tot de oude naam besloten terug te keren, en op 4 Januarie 1884 het eerste nommer van een nieuwe reeks van *De Kerkbode* in 't licht gaven. In 1887 kwam het Kerkekantoor tot stand, en van toen af was de Zaakgelastigde de verantwoordelike redakteur. In dit verband moeten de namen van de volgende Zaakgelastigden worden genoemd: Di. I. G. J. Horak (1887-1892); J. Roos (1892-1905); J. du Plessis (1905-1906); B. P. J. Marchand (1906-1910). In Junie 1910 hield *De Kerkbode* op in zijn oude vorm te bestaan en ging onder dezelfde naam op in het tegenwoordige *Verenigd Kerkblad van de Ned. Ger. Kerken in Zuid-Afrika*. Die verandering kwam op de volgende wijze tot stand:—

,,De Kerkbode'' als verenigd Kerkblad der Gefedereerde Kerken.

Op 19 November 1906, toen in de Kaapse Synode het rapport van de Kerkekantoor Kommissie in behandeling was, en in verband daarmede *De Kerkbode* genoemd en besproken werd, werd van de gelegenheid gebruik gemaakt door Ds. P. G. J. Meiring om voor te stellen, ,,Het worde aan de Federale Raad (tot de oprichting waarvan toen juist besloten was) opgedragen te zien een vereniging tussen *De Kerkbode*, *De Fakkel* en *De Vereniging* te bewerken.'' Dit diende als beschrijvingspunt op de eerste vergadering van de Raad der Kerken te Pretoria in Maart 1907, die op voorstel van wijlen Ds. J. R. Albertyn besloot: ,,Deze vergadering spreekt het uit als zijn overtuiging, dat een vereniging tussen de genoemde kerkbladen zeer wenselik is, en benoemt een kommissie om de zaak in overweging te nemen en de Raad der Kerken of de Synoden der Kerken, hier vertegenwoordigd, met advies en een beredeneerd voorstel desaangaande te dienen.'' Tot kommissie werden

Ds. G. S. Malan, B.A.

aangesteld: Di. P. G. J. Meiring, J. D. Kestell en Paul Nel.

Deze kommissie heeft een in biezonderheden uitgewerkt plan aan de Raad der Kerken in zijn vergadering te Stellenbosch in Maart 1909 voorgelegd. Uit ingewonnen informatie was gebleken, dat de intekenaren op de drie bestaande bladen 7,500 telden. Op grond van verder verkregen informatie had de kommissie vrijmoedigheid om o.m. aan te bevelen, dat de verschillende Synoden gevraagd zouden worden te besluiten tot het opgaan van de bestaande drie bladen in een blad, hetwelk het gezamenlik eigendom van de vier Synoden zijn zou en door hen uitgegeven worden; dat er 'n kommissie van toezicht door de Raad der Kerken benoemd zou worden, die de redakteur moest aanstellen en voorts in voorkomende aanstellingen en uitbreiding, enz., van het werk optreden moest; dat in geval er 'n tekort was, zulks proportioneel onder de Kerken verdeeld moest worden, en dat enig batig saldo door de kommissie van toezicht geadministreerd moest worden ten bate van het blad, tenzij de Raad der Kerken van tijd tot tijd anders daarover besluiten mocht. Ook werd aan de hand gegeven, dat de Gefedereerde Kerken 'n eigen drukpers zouden aankopen, waarvan de aan te stellen redakteur bestuurder zou zijn. Deze aanbevelingen werden door de Raad aangenomen, en voorlopig werden de volgende personen tot Kommissie van Toezicht benoemd: Di. B. P. J. Marchand, P. G. J. Meiring, Prof. Marais, J. D. Kestell en Paul Nel, en de heren G. van Heerde en G. M. Hofmeyr.

Deze kommissie is op 30 Oktober 1909 te Stellenbosch bijeen gekomen om voorlopig schikkingen te maken. Bij die gelegenheid werd besloten, in geval de Synoden het voorgestelde plan goedkeurden, dadelik tot het uitgeven van het blad over te gaan en Ds. (nu Prof.) J. du Plessis, indertijd Algemene Zending-sekretaris van de Kaapse Kerk te vragen, als redakteur op te treden. Al de Synoden keurden het plan goed—met uitzondering van het deel, dat het aankopen van 'n eigen drukpers aanbeval, en op 1 Junie 1910 trad Ds. du Plessis in dienst der kommissie, en was in staat op 7 Julie 1910 het eerste nummer van het verenigde blad uit te geven.

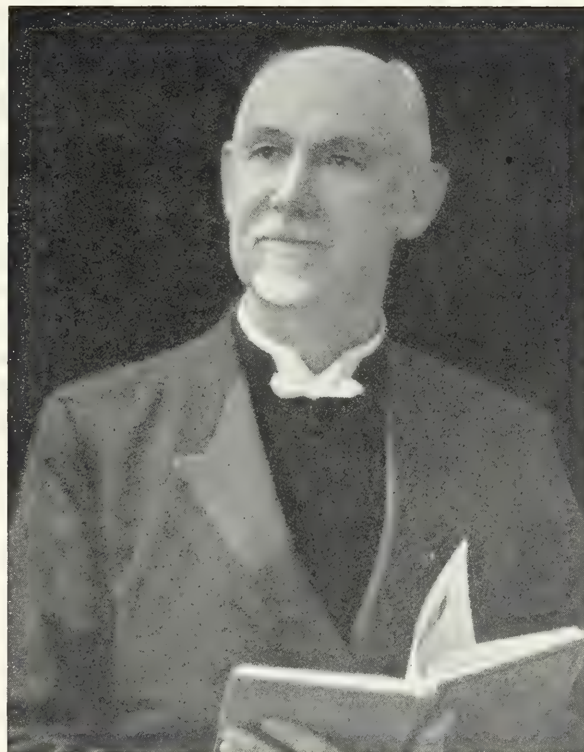
Ten einde de nodige middelen te vinden werd van de vier Gefedereerde Kerken de som van £1,000 gevraagd, waartoe zij proportioneel naar getalsterkte bijdroegen. Dit voorgeschoten bedrag—het volle £1,000 werd niet inbetaald—werd later uit de winsten van het blad aan de Kerken terugbetaald. Het drukken van het blad werd opgedragen aan de ,,S.A. Newspaper Co.,'' en de advertentierechten verhuurd aan de ,,Central News Agency.'' Het getal intekenaren bedroeg toen 5,900, en de inhoud bestond uit 16 bladzijden leesstof. In de loop van het volgend jaar werd het blad tot 20 bladzijden vergroot, en tegen 't einde van 1912 was het getal intekenaren tot 7,000 vermeerderd.

In Maart 1913 rapporteerde de Kommissie van Toezicht aan de Raad der Kerken: ,,Aan het einde van 1912 is Ds. J. du Plessis als redakteur afgetreden, ten einde zich aan werk te wijden in verband met de zending in Afrika. In zijn plaats heeft de kommissie, na te vergeefs twee andere leraren te hebben gevraagd, Ds. Geo. S. Malan, B.A., aangesteld, die met takt en bekwaamheid zijn werk verricht.'' Het was om zijn grote reis door Afrika te ondernemen, dat Prof. du Plessis zijn betrekking in verband met *De Kerkbode* neerlegde. Enige tijd na zijn terugkeer echter en zijn eervolle aanstelling tot hoogleraar aan de Kweekschool werd hij door de Raad der Kerken tot lid der Kommissie van Toezicht aangesteld, waarop hij sedert, en wel als voorzitter, nog steeds gediend heeft.

Ds. G. S. Malan bleef het blad als redakteur dienen tot einde Mei 1918, dus weinig meer dan vijf jaren. In die

tijd is het getal intekenaren toegenomen tot 9,000 en is het blad nogeens vergroot en wel tot 24 pagina's leesstof. Gedurende zijn redakteurschap is de administratie op veel gezonder basis gebracht en eindelik geheel veranderd. Vroeger heeft de kommissie voor het drukken en uitgeven betaald en het voordeel van de intekeningsgelden en de advertenties ontvangen. Dit veroorzaakte veel werk en dikwels dubbele administratie. Gedurende de dure oorlogsdagen werd 'n nieuwe schikking ingevoerd, die voor alle partijen 'n verbetering was en later bestendigd werd. Aan de drukkers werd alle administratie opgedragen en werden alle inkomsten aan intekeningsgelden en advertenties overhandigd, betalende zij voor dit recht 'n vastgestelde som aan de kommissie. In verband met deze en andere schikkingen heeft Ds. Malan grote diensten aan het blad bewezen. Bij zijn aftreden, hetwelk wegens zwakke gezondheid noodzakelik geworden was, werd door de kommissie met hoge waardering gesproken van „de grote diensten door Ds. Malan in een zeer moeilike tijd met voorzichtigheid en wijsheid" aan het blad bewezen.

Daar de kommissie na herhaalde pogingen geen geschikte opvolger vinden kon, verklaarde Ds. Meiring zich gewillig om de redaktie samen met zijn pastoraal werk tijdelik te behartigen. Deze schikking kwam in Februarie 1919 ten einde, toen de kommissie daarin slaagde de bekwame diensten van Ds. J. D. Kestell, toen predikant van Bloemfontein, in belang van het blad te verkrijgen. Hij wijdde zich met geheel zijn hart aan het werk, en heeft veel bijgedragen om de aandacht en het vertrouwen van onze mensen voor 't blad te winnen. Na weinig meer dan 18 maanden nam hij de eervolle aanstelling van Rector aan het Grey Universiteitskollege te Bloemfontein aan, en zo gebeurde het, dat in September van 1920 het blad weer zonder redakteur was. Nogeens kwam Ds. Meiring de kommissie te hulp en bleef het blad redigeren samen met

Ds. P. G. J. Meiring, B.A.

zijn gemeentewerk gedurende bijna 'n jaar, gedurende welke tijd de kommissie verscheidene vergeefse pogingen aanwendde om de rechte man te vinden. Eindelik heeft Ds. Meiring toegegeven aan de drang op hem uitgeoefend, en heeft in Augustus 1921 de redaktie voor goed op zich genomen. Hij heeft zich met veel bekwaamheid, getrouwheid en ijver tot hiertoe van zijn taak gekweten. En de grote verwachting dat zijn arbeid als redakteur onze Kerk bij voortduring tot grote zegen mocht wezen heeft hij ten volle vervuld. Onder zijn bekwame en taktvolle leiding is het getal intekenaren gedurende de laatste vier jaren van elf duizend tot zestien duizend drie honderd gestegen, en het blad is vergroot tot 32 bladzijden leesstof. Dikwels dijen die tot 40 paginas uit, zodat *De Kerkbode* 'n betreklik groot blad geworden is, dat allerwege de aandacht trekt en nu een van de meest gelezen bladen in Zuid-Afrika geworden is. Het blad geeft leiding aan op kerkelik gebied en heeft in de laatste jaren een zeggingskracht ontwikkeld waarmede rekening moet gehouden worden. In dit verband heeft Dr. W. J. Viljoen, onze geachte Superintendent-Generaal van Onderwijs, bij zekere gelegenheid het volgende getuigenis aangaande *De Kerkbode* afgelegd: ,,Het strekt de Redaktie tot eer, dat *De Kerkbode* zo ingericht wordt, dat elk er zijn gading vindt. Gemakkelik is dat niet, waar men schrijft voor geestelike en leek, geleerde en oningewijde, oud en jong, blank en gekleurd; voor lezers verspreid over de vier provincies van de Unie, verdeeld op politiek gebied en—wat de taal betreft—in een overgangsvorm. Misschien is juist deze verscheidenheid in de eenheid en eenheid in de verscheidenheid het geheim van het sukses van ons Kerkblad.'' Hieraan voegde Dr. Viljoen de wens ,,dat *De Kerkbode* en zijn wakkere Redakteur elkaar nog lang mogen bezitten,'' en daarop zegt de ganse Kerk: ,,Dat zij zo!''

CURRICULUM VITAE VAN Ds. MEIRING.

Ds. Pieter Gerhardus Jacobus Meiring werd de 20ste Desember 1866 te Worcester geboren. Hij is 'n afstammeling van Ds. Arnoldus Mauritius Meiring, die in 1743 uit Holland naar Zuid-Afrika kwam en tot 1757 predikant was van de Roodezands Kerk (nu Tulbagh). Hij genoot zijn eerste onderwijs te Worcester en was later student aan 't Victoria Kollege te Stellenbosch. In 1888 legde hij het B.A.-eksamen met lof af. Na legitimatie uit onze Kweekschool in 1892 werd hij spoedig beroepen en (27 Januarie 1893) bevestigd als hulpprediker en wat later als tweede predikant van de Nieuwe Kerk, Kaapstad, met spesiale werkkring in de Hertzog-Zaal, Buitenkantstraat. Van 1897 tot 1904 stond hij te Johannesburg Oost. Kort voor 't uitbreken van de oorlog was hij saam met Ds. H. S. Bosman van Pretoria afgevaardigd om de Kerk in de Transvaal op het Concilie der Pan-Presbyteriaanse Alliantie te Washington te vertegenwoordigen. Toen de twee afgevaardigden naar de Transvaal terugkeerden waren de vijandelikheden reeds aan de gang. Terwijl hij nog in de Transvaal bleef, was hij Scriba van de Alg. Kerkvergadering en mede-redakteur van *De Vereniging*, het Kerkblad der Transvaalse Kerk. Zijn volgende standplaats was Graaff-Reinet, waar hij van 1904 tot 1907 arbeidde. In laatstgenoemd jaar ging naar de Paarl. Hier heeft hij 't grootste deelte (18 jaren) van zijn ambtelik leven doorgebracht en met kennelike zegen groot en goed werk gedaan. Sedert 1922 is hij in vereniging met zijn werk als redakteur dienstdoende predikant van de gemeente Rondebosch. Hij is 'n man die zijn volk kent, zijn kerk innig lief heeft, haar waardij hoog houdt en haar belangen steeds op waardige wijze vertegenwoordigt. Hij bezit een geniale en aantreklike persoonlikheid en is vóór alle andere dingen een evangeliedienaar in de ware zin van 't woord.

OUDE ZEGEL GEMEENTE KAAPSTAD.

OUDE ZEGEL ROODEZANDS KERK IN HET LAND VAN WAVEREN (NU TULBAGH).

OUDE ZEGEL GEMEENTE STELLENBOSCH.

ZEGELS VAN DE NED. GER. KERKEN In ZUID-AFRIKA. Op het koevert van dit Album ziet men afbeeldingen van zegels, die in gebruik zijn bij de Ned. Ger. Kerken in Zuid-Afrika. Slechts de Kerk in de Oranje Vrijstaat heeft geen officieel zegel. Bij gebrek daaraan hebben wij goedgedacht te plaatsen de afbeelding van een fakkel, die voorheen in gebruik was op het titelblad van ,,De Fakkel,'' het vroegere officieel orgaan van genoemde Kerk.

Reeds in de achttiende eeuw waren er enkele gemeenten, die hun eigene zegels in gebruik hadden, zoals b.v. de gemeenten Kaapstad, Stellenbosch en Roodezandskerk (nu Tulbagh). Wij geven hier afbeeldingen van die gemeentelike zegels. Dat van de gemeente aan ,,Cabo'' (Kaapstad) vertoont een figuur houdende een duif (zinnebeeld van vrede) op de ene hand en leunende met de arm van de andere hand tegen een anker (zinnebeeld van hoop) met de spreuk ,,De Hoop en Beschaamt Niet,'' zeer toepasselik als een verwijzing naar de plaatsnaam Kaap de Goede Hoop. Het zegel van de gemeente Stellenbosch, tot welks invoering en gebruik gedurende de diensttijd van Ds. J. Appeldoorn (1753-1772) besloten werd, vertoont een palmboom met de bijbelspreuk: ,,De regtveerdige zal groeijen als een palmboom'' (Ps. 92: 13). Dat van de Roodezandskerk in het land van Waveren vertoont een stad met kerkgebouwen omringd door bergen, met de bijbeltekst: ,,Rondom Jerusalem sijn bergen'' (Psalm 125: 2)—een verwijzing zekerlik naar de Witsenbergen in het Land van Waveren (tans Tulbagh), weshalve onderaan gegraveerd staat: ,,Sigillum Ecclesiae Waverensis,'' d.w.z. ,,Zegel van de Kerk van Waveren.''

Wat nu betreft het gebruik van een algemeen zegel voor de ,,Nederduitsche Hervormde Kerk in Zuid-Afrika,'' zoals de Kerk in verband met de eerste Synode (1824) genoemd

werd, daartoe werd op de tweede Synode (1826) besloten. Het voorstel luidde als volgt: ,,Op voorstel van de Eerw. Heer Faure werd de Actuarius Synodi verzocht, een *Sigillum Synodale* conform de Nederlandsche Synode te doen vervaardigen, waartoe de Tweede Commissaris Politiek, de Wel-Ed. Achtb. Heer R. J. van der Riet, het noodige zilver aanbood te zullen geven, alsmede hetgeen verder daartoe mogt vereischt worden. Zulks werd met allen dank aangenomen, en de verdere effectuering gemelden Actuarius opgedragen, zullende gemeld Sigillum dan ook als een gedenkteeken blyven van den gemelden Commissaris Politiek. (Achtste zitting, 15 Nov. 1826.)

Aan de uitvoering van dit besluit is niet dadelik gevolggegeven. Immers in de Handelingen der Synode van het jaar 1852 staat dit te lezen: ,,Ds. van der Riet verklaarde, dat hij volgaarne zal volbrengen, hetgeen hij in de Acta van de vroegere Synode gelezen had, dat door wijlen zijnen Grootvader was beloofd, dat in naam zijns Grootvaders, het zilveren Sigillum moge worden vervaardigd. De vergadering betuigde daarover haren hartelijken dank.'' In de Acta van de daaropvolgende Synoden wordt niets verder over deze zaak vermeld; ook zijn er geen dokumenten in 't archief, zoverre bekend, waarop een *Sigillum Synodale* voorkomt, zodat het niet met zekerheid te bepalen is, wanneer men gekomen is tot het vervaardigen van het zegel waartoe besloten was. In dit verband verdient vermelding, dat er zeker oud signet bij de Archivaris Synodi berust met de betiteling: ,,Zuid-Afrikaansche Gereformeerde Kerk.'' Zou dit het *Sigillum* Synodale zijn? Het komt volmaakt overeen met het tans in gebruik zijnde officiële zegel van de Kerk. In de Kerkalmanak voor het jaar 1885 komt dit zegel voor de eerste keer voor, en onderaan staat: ,,Het eigenlike zegel der Ned. Ger. Kerk, Kaap Kolonie.'' In de Almanak van het volgend jaar en alle daaropvolgende jaren is ditzelfde zegel afgedrukt, doch met veranderde en korrekte naamaanduiding van de Kerk. Dit officiële zegel der Kerk geeft een vrouw te zien, houdende in haar rechterhand het Woord van God en in haar linker het kruis van Christus. Zij is de verpersoonliking van onze Kerk. Op haar schijnt uit de hemel de Zon der Gerechtigheid, die ook oorspronkelik op de voorgevel van de Theologiese Kweekschool afgebeeld werd met de woorden daarom heen, *Sol Justitiae illustra nos.* Naast haar brandt er een mensenhart op het altaar, dat dus de liefde moet te kennen geven, die zich geheel aan God wijdt. Achter haar is 'n deel van een anker zichtbaar, dat het zinnebeeld is van de hoop, waaraan de oorspronkelike naam van Zuid-Afrika, *Kaap de Goede Hoop*, doet denken. Het geloof vindt zijn uitdrukking in het kruis, dat in de linkerhand der Kerk gehouden wordt. ,,En nu blijft geloof, hoop en liefde, deze drie; doch de meeste van deze is de liefde.'' Op de achtergrond verheft zich de trotse Tafelberg, aan de voet waarvan de Kerk bij de grondlegging der Kolonie gesticht werd. En tussenin is er de zee, met het vaartuig daarop, waarmee de beschaving en de godsdienst naar Zuid-Afrika over de grote wateren gebracht werden. Nog blijft er een biezonderheid te vermelden, die bij de eerste oogopslag enigszins verwondering baart. Op 'n wapenschild of zegel prijkt gewoonlik 'n leuze, waarin uitdrukking gegeven wordt aan doel en wens. Ook in dit zegel is er zulk een leuze. Die staat gegraveerd op de zijde van het altaar: 1 Kor. 14: 40. En als wij dat vers opslaan, vinden wij, dat daarin geen bede om een geestelike zegen vervat is, maar enkel de vermaning van de Apostel, ,,Laat alle dingen eerlijk en met orde geschieden.'' Maar onze vaderen hebben recht gezien. Immers het was, volgens Hand. 9: 31, toen de gemeenten vrede hadden, dat zij gesticht werden en in de vreze des Heren en in de vertroosting des Heiligen Geestes wandelden. Waar wanorde is, kan geen zegen zijn.

ONZE KERK-ALMANAK. Deze jaarlikse uitgave van onze Kerk is een stichting van Dr. Philip Faure van Wijnberg. Waarschijnlik aangemoedigd door het voorbeeld van zijn oudere broeder Abraham, die in 't begin van 1849 *De Kerkbode* oprichtte, kwam hij tegen 't einde van datzelfde jaar op de gedachte 'n Kerkalmanak uit te geven. De eerste uitgaaf geschiedde "voor het jaar onzes Heeren Jezus Christus, 1850." In een woord vooraf zegt de kompilator ,,Aan de leden der Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika" onder meer dit: ,,Deze Almanak gaat tot u uit, met de bede, dat hoe gering ook, de Heer er Zijnen zegen over gebiede! Dat de Kerk welker bijzonderheden dezelve vermeldt, de Moederkerk van het Christendom in Zuid-Afrika, door welke het de Here behaagd heeft het eerst Zijn Evangelie tot dezen uithoek te brengen, meer en meer tot een lof van Jehovah op aarde gesteld worde! Dat hare Herders haar biddende bewaken en hare leden haar getrouw aanhangen, versierende hunne belijdenis met een godzaligen wandel. P.E.F., Waterloo aan den Wijnberg, 1 Dec. 1849." Aan deze eerste Almanak ontlenen wij de volgende wetenswaardige biezonderheden: De Kerk had toen (1850) 36 dienstdoende predikanten (van wie Ds. T. J. Herold van Stellenbosch de oudste en Ds. Andrew Murray van Bloemfontein de jongste in dienst was; 3 geordende zendelingen (Eerww. L. Marquard, J. Verhaag en J D. Andreas) en 2 ge-eksamineerde godsdienstonderwijzers (J. Kretzen en J. R. Keet). De namen van 8 Afrikanerstudenten, die in Europa opgeleid werden, worden genoemd. t.w. J. H. Neethling (H.zn.), H. E. Faure, N. J. Hofmeyr, Wm. Murray en S. Hofmeyr (te Utrecht); J. H. Neethling (J.H.zn.) en A. Kuys (te Leiden) en C. H. de Smidt (te Aberdeen). Er waren toen slechts 42 gemeenten, verdeeld in 5 Ringen. Van die gemeenten waren Hantam (nu Calvinia) en Alexander (nu Alexandria) benevens allen die buiten de Kaapkolonie gelegen waren (Bloemfontein uitgezonderd) vakant. In Natal was er slechts *één* gemeente (Pietermaritzburg); over de Oranjerivier waren er 5 (Winburg, Rietrivier, nu Fauresmith, Smithfield, Bloemfontein en Harrismith); over de Vaalrivier was er ook slechts één (Potchefstroom). De Moderatuur bestond toen uit: Dr. P E. Faure, Moderator; Dr. S. P. Heyns, Assessor; Dr. A. Faure, Scriba, Actuarius, Archivaris. Benevens de Synodale Kommissie, die belast was ,,met de oprigting van een Theologisch Seminarium," waren er slechts twee andere kommissies, t.w. een voor het ,,Zendingwezen" en de ander voor ,,Opvoeding en Onderwijs." De naam wordt genoemd van ,,de Heer D. Sluiter, Hoofdonderwijzer in het Instituut tot Opleiding van Onderwijzers in de buitendistrikten." Deze heer was eerst te Kaapstad en later te Colesberg werkzaam. Het leden- en zielental van slechts enkele gemeenten wordt opgegeven, zodat men niet met zekerheid zeggen kan, hoe sterk in getal de Kerk toen was. Onder de Kerkeraadsleden vind men voor de gemeente Harrysmith de naam van de Voortrekker-ouderling S. A. Cilliers, en onder die van Pietermaritzburg de namen van de Voortrekkers J. S. Maritz en Karel Landman, en van J. D. Marquard, later redakteur van *De Kerkbode*. Onze ruimte laat niet toe op verdere biezonderheden te wijzen, anders zouden wij gaarne een vergelijking hebben willen maken tussen de eerste uitgaaf van de Almanak (1850), die 41 bladzijden telde, en de laatste (1924), die 224 bladzijden telt, advertenties niet meegerekend. Het groot onderscheid tussen de grootte van de twee uitgaven wijst op de merkwaardige groei van de Kerk sedert 1850. Slechts vermelden wij nog, dat de eerste uitgaven van de Almanak verkrijgbaar gesteld werden bij de heer N. H. Marais, een boekhandelaar in de Langstraat, Kaapstad, die zeer veel heeft gedaan met het uitgeven van hollandse boeken voor de verspreiding van christelike lektuur onder de leden onzer Kerk in de eerste helft van de vorige eeuw.

HET KERKEKANTOOR.

Ds. J. H. du Plessis.

Zaakgelastigde 1884—1887. Voorheen pred. te Cradock 1861—1883. Emeritus 1887. Overleden 29 Junie 1891 te Pietermaritzburg waar hij tijdelik werkzaam was. Vader van Prof. J. du Plessis.

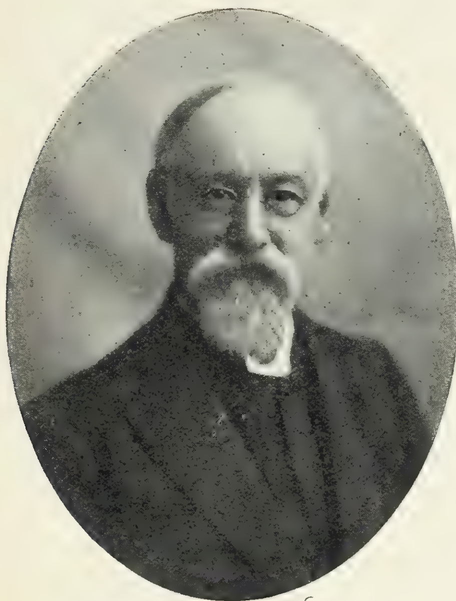
Ds. J. Roos.

Zaakgelastigde 1892—1905. Voor die tijd predikant te Alexandria 1867—1892. Een man van zeer innemende, vriendelike aard, toegewijd aan het heil der Kerk, die hij innig lief had en aan welker belangen hij zijn biezondere gaven van administratie gaf. Overleden 13 Aug. 1909.

Ds. I. G. Horak.

Zaakgelastigde 1887—1892. Voorheen pred. te Mosselbaai 1858—1887. Een ijveraar op opvoedkundig gebied. Hij bezat grote bezigheidsgave en deed alles op stelselmatige wijze en derhalve een zeer gewenst lid der kerkelike vergaderingen, wegens zijn helder verstand en veelzijdige en nauwkeurige kennis.

Ds. B. P. J. Marchand, B.A.

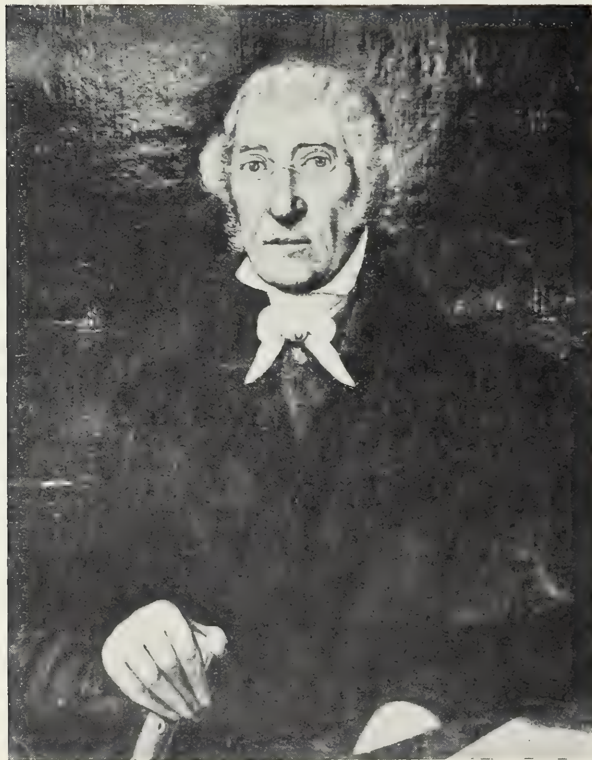
Geb. 22 Aug. 1858. Passeerde B.A.-eksamen met lof aan 't Z.A. Kollege, Kaapstad, 1874. Opgeleid aan 't Theologiese Kollege der Vrije Kerk te Edinburg. Pred. te Mosselbaai ,als hulpprediker, 1882—1884; Knysna 1884—1891; Rondebosch 1891—1906. Zaakgelastigde 1906—1917. Zijn belangrijkste en gezegendste arbeid voor de Kerk lag in de behartiging van de arme blanken kwestie. Een van de stichters van Kakamas. Overleden 5 Okt. 1917.

De werkzaamheden aan het Kerke-kantoor verbonden zijn: (1) Het beheer van de fondsen der Kerk. (2) De vervulling van de plichten van Archivaris Synodi. (3) De redaktie en verspreiding van de Kerklike Almanak. (4) De behartiging van alle kerkelike belangen bij de publieke en andere kantoren. Tussen 1 Julie 1919 en 30 Junie 1924 is op het Kerkekantoor ontvangen de som van £900,160 of gemiddeld £180,000 per jaar. Aan het hoofd van dit kantoor staat een ambtenaar met de titel van „Zaakgelastigde der Ned. Ger. Kerk.''

Ds. Johan G. C. de Bruyn.

Geb. 20 Junie 1868 te Swellendam. Scriba O.V.S. Kerk. Pred. te Brandfort 1894; Wijnberg 1905. Emeritus om gezondheidsredenen 1911. Superintendent, Kakamas, 1911—1912. Sekretaris, Kerkekantoor, 1913. Zaakgelastigde sedert 25 April 1918. Een vakman met grote administratieve bekwaamheid en nauwgezette en akkurate plichsbetrachting.

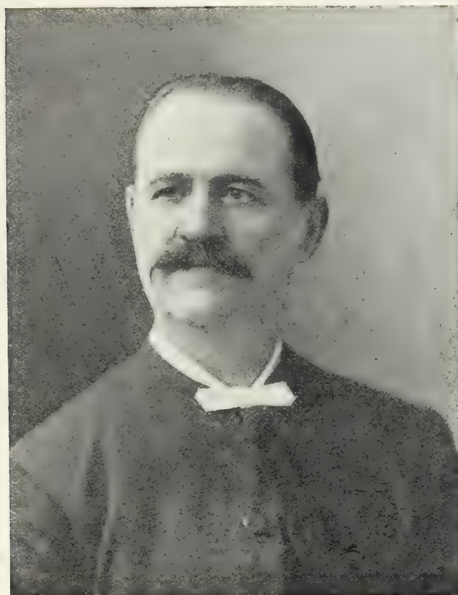

G. E. Overbeek.
Eerste Sekr. Z.A. Bijbelvereniging.

DE ZUIDAFRIKAANSE BIJBELVERENIGING. Opgericht op Maandag, 19 Mei 1818 in Kaapstad, in de woning van Gerard E. Overbeek, die als sekretaris, en Ds. Chr. Fleck als voorzitter werd gekozen, ,,met het oogmerk van de Bijbel in deze volkplanting onder de minvermogende ingezetenen te verspreiden.'' In 1819 kwamen de eerste Bijbels uit Holland aan. Bij de eerste Synode, 1824, kreeg de Vereniging de officiële erkenning van de Kerk. In dat jaar werd Lord Charles Somerset patroon van de Vereniging. Sedert 1821 werd een Traktaatgenootschap in verband ermede opgericht. In 1858 werden er reeds 2,236 Bijbels en 3,364 Gezangboeken verspreid. In 1868 vierde zij haar jubelfeest. De eerste kolporteur, Jan Balt, werd in 1865 aangesteld. Na Overbeek ageerden als sekretarissen Eerw. L. Marquard, Ds. G. W. Stegmann en, sedert 1888, J. M. de Kock, opgevolgd door Eerw. B. Pienaar in 1897. In 1903 werd zij overgemaakt aan de Synode. In 1918 trad Eerw. Pienaar af, en werd opgevolgd door Ds. A. G. du Toit als bestuurder en sekretaris; de heer J. J. Grobbelaar is sedert 1904 een knappe en degelike assistent.

Behalve Ds. Fleck hebben o.a. als voorzitters van het bestuur gediend: Simon Stronck, Dr. Heyns, Dr. Robertson, Dr. Faure, Ds. G. W. Stegmann, jnr., Ds. A. D. Lückhoff, Ds. G. van de Wall, Dr. Kotzé, Ds. J. H. du Plessis, J. A. Smuts en Ds. J. P. van Heerden.

De Publikatie Kommissie rapporteert over het werk van de laatste vijf jaren: 39,200 eksemplaren van 21 boeken en 328,000 eksemplaren van traktaten uitgegeven. Verkocht: 8,871 Bijbels, 16,142 Psalm- en Gezangboeken, 154,574 andere boeken. Er zijn drie kolporteurs in het veld.

Eerw. B. Pienaar.

Zend. te Murraysburg 1880 en Wijnberg 1889. Sekr. Z.A. Bijbelvereniging 1897. Emeritus 1918.

Ds. A. G. du Toit.

Geb. 8 Mei 1866 in het distrikt Fraserburg. Opgeleid te Stellenbosch. Pred. te Prins Albert 1896; Swellendam 1906. Sekr. der Z.A. Bijbelvereniging sedert 1919. Red. van *Ziet Hij Komt*. Een man met een groot talent om te organiseren.

HET BRITS EN BUITENLANDS BIJBELGENOOTSCHAP. In 't begin van de 19e eeuw, na 1800 jaren van christelike prediking, was er een grote behoefte aan de Bijbel. Hij was 'n boek schaars, duur en in slechts weinige talen verkrijgbaar. Om in deze behoefte te voorzien, de kopieën van Gods Woord te vermenigvuldigen, hem in de hand der armsten zelfs te plaatsen en in al de talen der mensheid over te zetten, heeft de Heer dit Genootschap in 1804 in 't leven geroepen. Sedert die tijd is het bezig de zegen des Woords onder alle natieën en geslachten der wereld uit te delen.

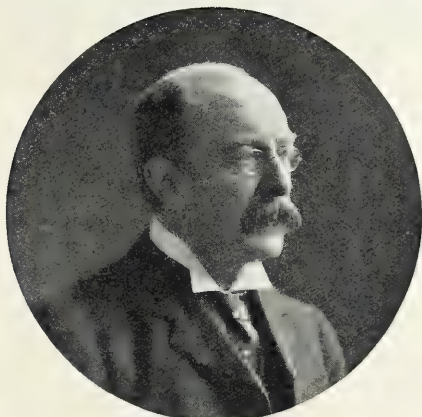
In deze zegen heeft ook ons land en onze Kerk rijkelik gedeeld. Reeds in 1806—2 jaar na z'n ontstaan—heeft dit Genootschap Bijbels naar Zuid-Afrika gezonden. In 1820 is hier te lande 'n Hulpgenootschap gesticht, dat mettertijd ontwikkeld en de bron is geworden van 't Woord Gods voor 't zuidelik deel van Afrika en bijname voor onze Kerk in al zijn werkzaamheden. Niet alleen geeft hij ons de Bijbel voor de moederkerk in Hollands en Afrikaans (in vertaling), maar ook voor onze ganse zending in de volgende talen: Nsenga, Nyanja, Karanga, Venda, Pedi, Zulu, Suto, Xosa, Hausa, Munhi of Tivi. Ook voor het zendingwerk onder de Joden verschaft 't Genootschap de Bijbel in Yiddish. Dit alles wordt tegen 'n geweldig verlies gedaan. Voorts worden onze Zondagscholen, Strevers, C.J.V. en andere kerkelike verenigingen, van de Shriften, die ze nodig hebben, tegen speciale termen voorzien. Aan onze armen, kranken, gevangenen, blinden, enz., worden jaarliks honderden eksemplaren gratis gegeven. Zelfs onze kerkelike boekhandel, de Zuid-Afrikaanse Bijbelvereniging, is voor z'n Bijbels, Testamenten en Schriftgedeelten van dit Genootschap afhankelik. Dit alles waardeert onze Kerk, en geeft z'n ondersteuning getrouw aan dit Genootschap. In de Kaapse Kerk heeft de Synode van 1919 dit Genootschap officieel erkend als het beste middel tot de vertaling en verspreiding van de Bijbel, heeft geregelde kollekten bij de gemeenten aanbevolen en besloten dat al zodanige gelden direkt opgezonden zullen worden. In de Transvaal, Vrijstaat en Natal heeft onze Kerk 'n jaarlikse synodale kollekte voor de instandhouding en bevordering van dit werk vastgesteld.

De nauwe band tussen onze Kerk en 't B. en B. Bijbelgenootschap blijkt verder uit 't feit dat reeds in de eerste helft van de 19e eeuw een van onze predikanten—Dr. A. Faure—als president van de kaapse tak gediend heeft. Sedert 1896 is dit onafgebroken geschied en van af 1904 zijn al de sekretarissen onze predikanten geweest.

Ds. H. P. M. Steyn.
Sekr. B. en B. B. Gen. sedert 1922.

DE NORMAALSCHOOL TE KAAPSTAD. De Synode van 1876 besloot tot de oprichting van een Normaalschool ter opleiding van onderwijzers. Er hadden lange diskussies plaats over de plaats, waar de school gevestigd zou worden. Eindelik werd het volgend besluit genomen: ,,De Synode drage het aan een Kommissie op om te zien waar zij de Normaalschool stichten kan.'' Deze Kommissie koos de Kaapstad voor dat doel. Verder werd nog besloten, dat de Normaalschool-Kommissie uit zeven leden zou bestaan, die genoemd zouden worden: "Kuratoren van de Normaalschool.'' De eerste kuratoren waren: Di. G. W. Stegmann, jr., W. Robertson, sr., A. D. Lückhoff, P. E. Faure, A. Murray, A. McGregor en P. J. G. de Vos. Niettegenstaande vele grote en edelmoedige giften van het publiek en de Kerk in het algemeen, werden aanmerkelike schulden gemaakt door de aankoop van gebouwen en meubelen, die voor het school- en kollegewerk dienen moesten. Het gebouw zelf kostte £5,000. De keuze van 't terrein in de Roelandstraat was verstandig, zijnde de ligging centraal. In vroegere dagen droeg het eigendom de naam van *Rust en Vreugd.*

DR. J. R. WHITTON.

Op de 23ste Januarie 1878 werd de Inrichting geopend met 12 studenten.

In het begin werden studenten toegelaten na aflegging van een admissie-eksamen gelijkstaande met het oude School Hoger Eksamen. De kursus duurde twee jaren, aan 't einde waarvan de studenten ingeschreven werden voor het Matrikulatie- en het Onderwijzerseksamen. Later zijn de toelatingsbepalingen veranderd, vooral wegens de afscheiding van de Modelschool van het Kollege, dat in 1906 herschapen werd in een *bona-fide* instituut voor de opleiding van onderwijzers alleen. De Rektor bleef aan het hoofd, terwijl onderscheidelik de Heer J. Smith, M.A., en Mej. Calderwood de prinsipalen werden van de afzonderlike Jongens- en Meisjescholen. Nog later in 1918 is het Kollege ingelijfd bij de Fakulteit van Opvoeding van de Universiteit van Kaapstad, helemaal afgescheiden van de Kerk, hoewel de twee scholen nog bleven staan onder het toezicht van het Kuratorium, dat van tijd tot tijd door de Synode benoemd werd. De Heer Whitton was toen reeds op pensioen afgetreden, nadat hem door de Universiteit van Zuid-Afrika de eregraad van Litt.Dr. toegekend was. Hij is in Desember 1919 gestorven kort na die zitting van de Synode, waarin besloten werd om 't Normaal-Kollege en de schoolgebouwen wegens veranderde omstandigheden op te heffen en aan de Schoolraad van Kaapstad te verkopen.

Gedurende het 40-jarig bestaan van de Normaalschool zijn daar niet minder dan 900 kwekelingen uit voortgekomen, van wie de meeste vandaag nog als knappe en suksesvolle onderwijzers werkzaam zijn.

HET DOOFSTOMMEN- EN BLINDEN-INSTITUUT TE WORCESTER. Onder de inrichtingen van onderwijs in ons land, is er geen die meer algemene belangstelling wekt, dan deze school te Worcester. De ondersteuning, welke zij van verschillende zijden geniet, is daarvan een sprekend bewijs, en ook zij kan van bloei getuigen. Klein was het begin ruim 43 jaren geleden. Ds. C. Rabie, vroeger van Malmesbury, is de persoon, die de gedachte aangaande de behoefte aan en noodzakelikheid van zodanige Inrichting het eerst heeft uitgesproken. Ds. William Murray, die de stichter en vader van de Inrichting kan genoemd worden, bepleitte haar voor de Ring van Tulbagh, waar de broeders de zaak hartelik opnamen. Staande de vergadering werd voor het benodigde geld ingestaan, om een geschikte persoon naar Europa te zenden, ten einde daar een studie te maken van het onderwijsgeven aan doofstommen.

Di. W. Murray, A. D. Lückhoff en C. Rabie met anderen verenigden zich tot een kommissie tot het inzamelen van gelden, met het oog op het optrekken van een gebouw, waarin de doofstommen ontvangen, gehuisvest en onderwezen konden worden. Deze leraren met de heer Frans Conradie waren de eerste bestuursleden van de Inrichting.

De heer B. J. G. de la Bat, de tegenwoordige hoofdonderwijzer, die aan de Normaalschool zijn opleiding genoten had, was de aangewezen man om aan 't hoofd van de Inrichting te staan. De school werd geopend in Junie 1881 met één leerlinge in een daartoe gehuurd lokaal. Het getal leerlingen nam spoedig toe, en het werd wenslik de dagschool tot kostschool te maken. Een gebouw werd aangekocht in April 1882, en de ouders van de hoofdonderwijzer namen de zorg van het kleine kosthuis op zich. Verdere uitbreiding van het werk maakte in latere jaren de aanbouw of aankoop van meer gebouwen noodzakelik. De school is in twee departementen verdeeld, voor de doofstommen en voor de blinden. Aan het hoofd van de doofstommen staat de prinsipaal, en aan dat van de blinden he heer M. J. Besselaar. In beide departementen worden zoveel mogelik de vereisten gevolgd als neergelegd in de standaards van het Opvoedingsdepartement en jaarlikse inspektie door de Inspekteur van Onderwijs vindt geregeld plaats.

De heer B. J. G. de la Bat.

Ds. William Murray.

Behalve in de gewone schoolvakken zijn er voor de dove jongens ook houtwerkklassen en worden zij ook onderwezen in het schoen- en tuigemaken. In het blindendepartement krijgen de leerlingen gelegenheid muziek te leren, en ontvangen ook onderricht in het mandemaken. Enigen van hen zijn reeds tot orgelisten en muziekonderwijzers opgeleid, terwijl enige andere blinde oud-leerlingen door het mandemaken in hun onderhoud voorzien. Van de doven zijn er velen, die als ambachtsman of boer hun bestaan hebben. De meisjes worden allen onderwezen in het naaien, het maken en herstellen van kleren en huishoudelike werkzaamheden.

Ds. WILLIAM MURRAY was de derde zoon van Ds. Andrew Murray, Sr., en werd 29 Oktober 1829 te Graaff-Reinet geboren. Als jongeling ging hij naar Holland om in de Theologie te studeren en kwam saam met Ds. A. A. Louw in 1852 naar Zuid-Afrika terug. Zijn eerste gemeente was Middelburg (K.P.), waar hij van 1854 tot 1865 arbeidde. Gedurende zijn bediening aldaar werd een nieuw kerkgebouw opgetrokken. Op de 18de Junie 1865 vond zijn bevestiging te Worcester plaats, en daar bleef hij arbeiden tot aan zijn dood op 16 Junie 1899.

Ds. Murray was gekenmerkt door buitengewone nederigheid, buitengewone liefde, buitengewone ijver en buitengewone toegewijdheid aan de Heer en des Heren dienst. Hij was met ontferming over de ellendigen bewogen; hij trok zich het lot der lijdenden, der gezonkenen en der armen aan; hij arbeidde met zelfverlochenende liefde aan hulpbehoevende medemensen. Daarvan getuigen zijn onwaardeerbare diensten aan de Zending, aan de opvoeding van doofstommen en blinden, aan de ondersteuning van armen en aan de opvoeding der jeugd bewezen. Hij was gedurende een lang tijdperk lid en voorzitter der Binnenlandse Zending Kommissie. Hij was de stichter der Inrichting voor Doofstommen en Blinden te Worcester. Aan hem is grotendeels te danken de stichting en bloei der Arbeidskolonie te Kakamas. Hij heeft in zijn gemeente degelike opvoedingsinrichtingen tot stand gebracht, en daaronder een waarin arme jongens gratis werden gevoed, gekleed en opgevoed en een of ander ambacht leerden.

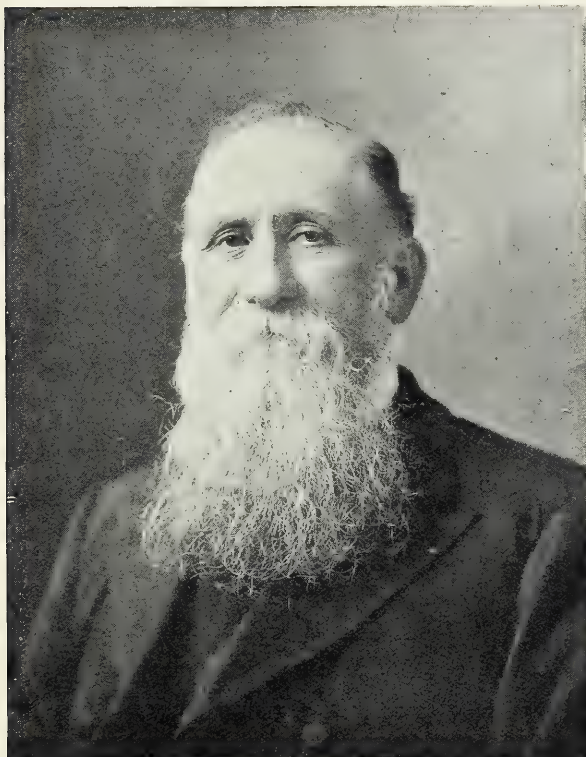
Bovendien werd hij zeer dikwels door God gebruikt niet alleen in zijn eigene gemeente, maar ook elders om door zijne duidelike en ernstige prediking zondaars tot bekering te bewegen.

DE DORKAS- EN DIAKONESSE-STICHTING IN DE KAAPSTAD. In het jaar 1881 gaf de Here het in het hart van wijlen Ds. A. D. Lückhoff om, geholpen door het christelik publiek, een ,,Huis'' te stichten, waarin arme, ziekelike mensen zouden kunnen opgenomen worden. Ten huize van Mevr. Atkinson werd een vergadering belegd, waarbij ouderling P. Marais en enige dames tegenwoordig waren. Na het gebed en de bespreking der zaak, werd besloten een komitee of bestuur aan te stellen, en met het werk te beginnen. Inmiddels was door Ds. Lückhoff in enkele bladen een opwekking in 't Hollands en 't Engels geplaatst, vragende om steun en medewerking. Het bestuur besloot toen een stuk gronds voor £50 te kopen, en dit op naam van Ds. Lückhoff en de heer Marais als trustees te laten transporteren. In 1883 werd het Dorkashuis ingewijd, en besloten daar voorlopig alleen arme vrouwen op te nemen. Het bestuur sprak het o.a. als zijn doel uit ,,vooreerst te zorgen voor gezonde en gerieflike woonvertrekken ten behoeve van oude, zwakke en kranke armen van goede getuigenis, tegen een billike huurprijs, of, waar zulks nodig mocht zijn, gratis; . . . en tevens het Armehuis te maken tot een uitgangspunt van verdere werken van christelike liefde en barmhartigheid. Zij wensen Gods heilig Woord te stellen tot regel en richtsnoer van hun werkzaamheid, en wel te doen aan alle armen zonder onderscheid. . . . Zij menen echter wijselik te handelen door de opname in het Huis te beperken tot armen, behorende tot christelike Protestantse Kerkgenootschappen.''

In Feburarie 1901 werd een tweede gebouw met ditzelfde doel ingewijd, zodat in de beide huizen tezamen tussen 70 en 80 dames kunnen worden opgenomen. In deze ondernemingen werd het bestuur op bemoedigende wijze gesteund door giften en donaties van het christelik publiek. Intussen vond het bestuur het in 1888 wenselik voorziening te maken in de behoefte aan een ,,Diakonnessehuis'' in verband met het Armehuis. Men opende toen korrespondentie met Dr. Bronsveld, in Utrecht, Holland, om te vernemen of een dame van hier, Mej. Stegmann, in het Diakonessehuis aldaar zou kunnen worden opgeleid. Het antwoord kwam, dat zij daartoe met liefde zou worden ontvangen. Na ook andere inrichtingen van die aard bezocht te hebben, keerde zij in 1890 terug. Zij kreeg haar inwoning voorlopig in het Dorkashuis, en haar opdracht was o.m. ,,om ook in de stad arme kranken te bezoeken en te verplegen, en jonge zusters, die voor de Here wensen te werken, onder haar leiding te nemen om in het werk van ziekeverpleging geoefend te worden.''

Men besloot toen, ten behoeve van dit diakonessewerk, een vleugel aan het Dorkasgebouw te laten optrekken. Dit gebouw werd op 17 Augustus 1892 ingewijd. In deze inrichting zijn achttien bedden; aan het hoofd van de verpleegsters staat tans Mevr. Beecroft; het getal verpleegsters is negen, zijnde zeven ervan ,,leerlingen,'' en twee ,,stafverpleegsters'' (gecertificeerd). Dezen behoren allen tot onze Kerk, en van haar werk wordt door geneesheren en patiënten met lof gesproken. Behalve het onderricht, dat Mevr. Beecroft zelf geeft, stelt het Dorkasbestuur ook soms een geneesheer aan om voorlezingen voor de leerling-verpleegsters te houden. Na vierjarige opleiding en een afgelegd eksamen, verkrijgen de verpleegsters het certifikaat van de Koloniale Mediese Raad.

De Synode heeft in 1903 op een aanbod van het bestuur de gehele stichting overgenomen, en de trustees aangesteld. Zij benoemt ook het bestuur, terwijl de fondsen geadministreerd worden door de Zaakgelastigde.

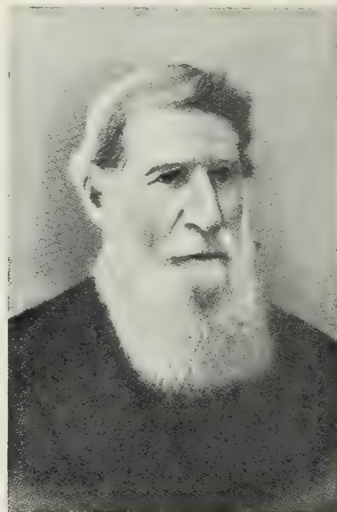
Ds. W. A. Joubert.

Ds. WILLEM ADOLPH JOUBERT. Geboren 30 December 1847, op de plaats ,,Bij de Weg,'' Stellenbosch Kloof, aangelegd door een kleinzoon van de Hugenoot Pierre Joubert. Vader, Willem Adolph Joubert; moeder, Gertruida Neethling, zuster van wijlen Ds. Neethling, Stellenbosch. Op school te Stellenbosch en daarna student aan 't Z.A. Kollege en 't Theol. Seminarie, Stellenbosch. Gelegitimeerd 9 November 1871. Bediende Victoria en Peddie (1872), Uniondale (1878), Riversdal (1892) en Noorder-Paarl (1897). Emeritus 1917. Onder zijn leiding werden gebouwd Kerkgebouwen te Fort Peddie, Alice, Uniondale en Noorder-Paarl. Deed in 1885 een reis in Europa op verzoek en in gezelschap van ,,Onze Jan,'' met wiens zuster hij gehuwd was. Was kollektant voor de Normaal School en 't Hug. Gedenteken Fonds. Heeft steeds veel voor de opvoeding geijverd en door zijn toedoen is o.a. het fraaie Hugenoten-Seminarie aan de Paarl gebouwd. Heeft de Kerk op vele Kommissies gediend, b.v. die voor Opvoeding, 't Kerkekantoor, de Admissie- en Proponents-Eksamens, 't Opleidings-Instituut, de Normaal-School en 't Theol. Seminarium. Zijn prediking kenmerkt zich door degelike, dogmatiese en exegetiese voorbereiding. Hij is sedert hij emeritus geworden is, verantwoordelik voor de geestelike verzorging van de bewoners van 't Dorkashuis en van de patiënten, die in het Diakones-hospitaal opgenomen worden.

HET OPLEIDINGS-INSTITUUT TE WELLINGTON. De behoefte aan zendelingen en godsdienstonderwijzers om onder de gekleurden in ons land te arbeiden werd van de vroegste dagen af gevoeld, doch eerst in 1877 werd te Wellington door Ds. A. Murray, ondersteund door zijn gemeente, met een opleidingsinrichting begonnen onder leiding van de heer (nu Eerw.) S. B. Weich. Het oorspronkelike doel was om onderwijzers op te kweken, die een degeliker bijbelse opleiding zouden hebben dan door de publieke scholen kon verkregen worden, alsmede om diegenen, die daarvoor bleken geschikt te zijn, te bekwamen voor de bearbeiding van de zendinggemeenten. In 1877 werd de WelEerw. George Ferguson uit Amerika ontboden om aan het hoofd van de inrichting te staan. Hij gaf vooreerst onderwijs in de onderwerpen, die geëist werden voor het godsdienstwijzerseksamen, terwijl de Eerw. J. C. Pauw, de plaatselike zendeling, als hollandse docent aangesteld werd voor sommige theologiese vakken. In deze vorm arbeidde men vele jaren met zegen voort zonder dat de inrichting in officieel verband met de Kerk stond. Naar aanleiding van een verslag van de Kommissie ,,voor de oprichting van een instituut tot opleiding van zendelingen en godsdienstonderwijzers,'' werd door de Synode van 1880 besloten: ,,Dat de Kerk gebruik zal maken van de inrichting te Wellington, voor het tegenwoordige althans, en dat de Synode een Kommissie benoeme om onderzoek te doen naar de wijze, waarop het werk aldaar wordt verricht en aan de bestuurders hare wenschen te kennen te geven omtrent wat aan de eischen en behoeften der Kerk zou beantwoorden; welke Kommissie van tijd tot tijd verslag zal doen en bekend maken of zij meent, dat dit werk behoort ondersteund te worden. Deze Kommissie zal hare aandacht aan de geheele zaak wijden en aan de aanstaande vergadering een beredeneerd rapport uitbrengen omtrent de wijze waarop, en de plaats waar, in de toekomst het werk behoort gedaan te worden.''

In de Synode van 1883 heeft deze Kommissie een volledig beredeneerd verslag ingediend, en naar aanleiding daarvan ,,drukte de vergadering haar dankbaarheid uit jegens de broeders, die het werk gedaan hadden, en jegens Hem, die het gezegend heeft.'' De Kerk zou van toen af officieel gebruik maken van de inrichting te Wellington.

Van de aanvang af werd de behoefte aan een geschikt gebouw voor dit werk zeer gevoeld. Door de milddadigheid

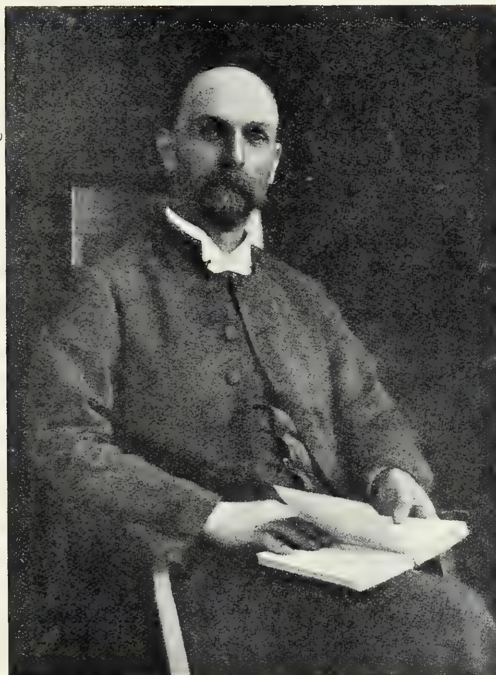

Ds. G. Ferguson.

DOCENTEN.

Ds. C. T. Wood, M.A.

Ds. G. F. Marais, B.A.

Ds. J. Rabie, B.A.

Ds. H. T. Gonin, B.A.

Ds. D. Lategan, M.A.

van de plaatselike gemeente en de grote opoffering van haar leraar werd het tegenwoordig gebouw gesticht en in Mei 1883 voltooid en betrokken. In het begin werden de kwekelingen ook voorbereid om het Onderwijzerseksamen af te leggen, doch in latere tijd bepaalde men zich uitsluitelik tot de opleiding van zendelingen.

Ds. Ferguson overleed in 1896. Tot zijn opvolger werd benoemd Ds. C. T. Wood, M.A., uit Amerika, die in 1898 met zijn werkzaamheden een aanvang maakte en die in 1904 na afgelegd colloquium doctum een vol leraar van onze Kerk werd.

Het jaar 1903 was belangrijk in de geschiedenis van het Instituut. Tot toen had de Synode wel de Inrichting erkend en over haar opzicht gehouden, maar zij stond nog feitelik onder Ds. Murray, die om haar in stand te houden zich grote opofferingen getroostte. Het werd echter al meer en meer gevoeld, dat de Kerk haar voor hare rekening moest overnemen. Het enige bezwaar in die richting was de geldelike verantwoordelikheid. Toen, echter, in gemeld jaar by het overlijden van de heer J. A. Bam een aanzienlik legaat der Kerke ter opleiding van zendelingen beschikbaar werd gesteld, bood het Bestuur namens de gemeente Wellington de ganse Inrichting de Synode ter overname en ten geschenke aan. De Synode, die juist dat jaar vergaderde, nam het aanbod met dank aan, en drukte haar gevoel van erkentelikheid en blijdschap uit in het volgend voorstel dat eenparig werd aangenomen:—,,De Synode spreke hare hooge waardeering uit van het werk, dat voor meer dan een kwart eeuw door den hooggeachten eersten predikant van Wellington en zijne medehelpers voor de Kerk werd gedaan in de opleiding van zendelingen. Zij ontvange het geschenk, dat meer dan £5,000 gekost heeft en haar door de Curatoren onbelast wordt aangeboden, met hartelijken dank jegens den Heer en de donateurs en zij blijve de gemelde Inrichting behouden als kweekplaats voor de toekomstige Zendelingen onzer Kerk.''

De kuratoren, die toen van wege de Synode aangesteld werden, gevoelden spoedig de noodzakelikheid om een additionele docent te hebben, en het gelukte hun in 1905 Ds. G. F. Marais, B.A., te krijgen. In 1913 ging Ds. Wood om gezondheidsredenen terug naar Amerika, en legde Eerw. Pauw wegens toenemende zwakheid zijn betrekking als assistent-docent neer. Intussen was Ds. Marais overleden. In de loop van 1913 werden Ds. J. Rabie, B.A., en Ds. H. Gonin, B.A., als docenten bevestigd. Eerstgenoemde werd in 1921 opgevolgd door Ds. D. Lategan, M.A. Eerw. R. Blake stond enige jaren aan 't hoofd van de kostinrichting, en de tegenwoordige huisvader is Eerw. J. S. Louw.

Sedert de oprichting van het Instituut zijn er ruim 200 zendelingen van uitgegaan.

Ds. GUILLAUME FREDERIK MARAIS, B.A. werd 22 Junie 1856 te Wellington geboren en ontving zijn theologiese opleiding te Stellenbosch. Als leraar van Goudini begon hij zijn evangeliebediening in 1881. Hij stond vervolgens te Riversdal, te Vrijheid en te Riversdal. Van deze laatste plaats ging hij als docent naar het Opleidings-Instituut te Wellington. Hij was een van de meest begaafde predikers der Kerk, een van haar kundigste leraars, een van haar ernstigste, bekwaamste en nuttigste arbeiders. Als lid van vele Rings en Synodale Vergaderingen en van vele Synodale Kommissiën, heeft hij de Kerk onwaardeerbare diensten bewezen. De gewichtige betrekking van docent aan 't Instituut bekleedde hij met waardigheid en sukses. Wat hem vooral kenmerkte was zijne degelikheid, zo op de kansel als in de studeerkamer, gepaard met een biezondere gave des gebeds. Hij overleed te Londen waar hij zich, ter wille van zijn gezondheid bevond, 26 April 1911. De Synode heeft een gedenksteen op zijn graf opgericht.

De Stofberg-Gedenkschool.

Ds. P. B. Stofberg, B.A., B.D.

Ds. A. M. Hofmeyr, B.A.

Hoofd-docent van de Stofberg School. Voorheen werkzaam in verband met de Zending in Natal 1894—1908.

Deze school gelegen aan de Vaalrivier in 't distrikt Heilbron, O.V.S., werd in 1908 opgericht met 't doel om inboorling onderwijzers, evangelisten en zendelingen op te leiden. Zij heet zo naar wijlen Ds. Pieter Stofberg, een der bekwaamste en ernstige zendelingen die onze Kerk heeft gehad, en aan wiens ijverige bepleiting van de zaak het grotendeels te danken is dat de Kerk ontwaakt is tot het besef van de dringende noodzakelikheid van zodanige Naturelleopleidingschool.

Ds. A. C. Murray, B.A.
Kaapse Kerk.

Ds. P. van der Merwe.
Vrijstaatse Kerk.

Onze Zendingsekretarissen.

Het Zendingwerk der Kaapse Kerk wordt namens de Synode bestierd door een Algemene Zendingkommissie van 15 leden waarvan twee leken zijn. De verschillende werkzaamheden worden als volgt verdeeld: I. De Binnenlandse Zending en II. De Buitenlandse Zending (1) bezuiden de Zambesie, (2) benoorden de Zambesie en (3) in de Soedan. De administratie van de zendingwerkzaamheden berust bij het Kantoor van de Algemene Zendingsekretaris (Ds. Murray), terwijl de Organiserende Zendingsekretaris (Ds. Hofmeyr) de belangen van de zaak in de moedergemeenten behartigt, ook met het oog op de bijdragen.

Gedurende 't Kerkjaar 1923-1924 heeft de Kaapse Kerk bijgedragen—voor de Binnenl. Zending £3,967, voor de Buitenlandse Zending £36,174, voor de Soedan Zending £4,914. Totaal £45,055.

Ook in de Oranje Vrijstaat is er een Algemene Zendingkommissie die van wege de Synode benoemd wordt en het zendingwerk onzer Kerk in die Provincie behartigt. In de Transvaal en in Natal bestaan daar eveneens Zendingkommissies.

Ds. J. W. L. Hofmeyr, B.A.
Kaapse Kerk.

Ds. D. Theron.
Transvaalse Kerk.

DE BINNELANDSE ZENDING. De Synode van 1873 besloot een afzonderlike kommissie te benoemen voor de Binnenlandse Zending ter behartiging van het zendingwerk binnen de grenzen van de Kaapkolonie. Die Kommissie bestond uit: Ds. W. Murray van Worcester, Voorzitter; Ds. P. J. G. de Vos van Caledon, Ds. C. F. J. Muller van Swellendam, met Ds. J. H. Neethling van Stellenbosch als sekretaris. Zij heeft een begin gemaakt met de organisatie der zendingwerkzaamheden in werkkringen en gemeenten. Dit werd soms ook gedaan door plaatselike moedergemeenten, die een hart hadden voor de goede zaak. En daartoe werden verschillende methoden gevolgd. Eén die algemene bijval scheen gevonden te hebben, vooral in het onderveld bij kleinere werkkringen, was het daarstellen van een Zendingdirektie uit leden van de moedergemeente. Die Direktie trad dan namens de moederkerkeraad als bestierend lichaam op, en was aan die kerkeraad voor haar handelingen verantwoordelik. Een andere methode was dat de Binnenl. Zend. Kom. zendingkerkeraden aanstelde, waar de gemeenten een genoegzaam aantal lidmaten telden en financieel sterker waren. Aan de gemelde Kommissie moest dan jaarliks een verslag worden overgelegd, zowel van de staat van de godsdienst, het schoolwezen als de financieën.

De Binnenlandse Zend. Kom. gaf haar biezondere aandacht ten gunste van het langzamerhand organiseren van de Zendingkerk tot een zelfstandig lichaam, en beval daartoe aan bij de Synode der moederkerk, in 1880 gehouden, een schema dat met wijzigingen aangenomen werd. Dit was een grote stap vooruit. Het volgend jaar (5 Okt. 1881) werd de eerste Synode van de Zendingkerk dan ook gehouden, en wel te Wellington. Tot Moderator werd gekozen Eerw. D. J. H. Ruytenbeek van Wynberg, tot Assessor Eerw. J. Kretzen van George, terwijl Eerw. J. C. Pauw de ambten van Scriba, Aktuarius en Quaestor in zich verenigde. De vergadering nam belangrijke besluiten in belang van het werk.

De Zendingkerk telt tans 68 gemeenten (verdeeld in acht Ringen), die afgevaardigden zenden naar de kerkelike vergaderingen. De Synode van de moederkerk besloot in 1915 een Grondwet aan de Zendingkerk te geven. Ten gevolge van dit besluit heeft de Synode van de Zendingkerk in 1916 haar eerste en eigene ,,Wetten en Bepalingen'' ontworpen. In hetzelfde jaar werd ook besloten een begin te maken met de opleiding van kleurling-evangelisten voor de Zendingkerk. In de Binnenlandse Zending arbeiden er tans 70 leraren. Het ledental is 22,000, en het zielental 70,000. Door kollekten en bijdragen wordt door de moederkerk een som van omtrent £2,000 bijeengebracht, die in de vorm van toelagen aan de behoeftige gemeenten wordt uitbetaald in toelagen variërende van £15 tot £150 p.a. De verschillende moedergemeenten dragen een verdere som van omtrent £6,000 bij tot de ondersteuning van plaatselik zendingwerk, terwijl de zendinggemeenten zelve de som van £6,000 opbrengen ter instandhouding van het werk. De Zendingkerk heeft sedert 1905 een eigen maandblad, *De Zendingbode*, onder redaktie van Eerw. A. Dreyer.

Eerw. J. C. Pauw.

Leraar te Zoar, Zuurbraak, Wellington. Docent aan de Oplendingschool. De vader van de Zendingkerk. Jaren lang Moderator Synodi. In dienst getreden 1861. Emeritus 1910. Overl. 1918.

Eerw. J. P. de Villiers.

Leraar te Richmond, Malmesbury, Woodstock en Wellington. Docent Evangelistenschool. Jaren lang Assessor Synodi. In dienst getreden 1891. Overl. 5 Feb. 1922.

EERW. H. DEKKER.

Leraar te Swellendam en Middelburg, K.P. Jaren lang Moderator Synodi. Om gezondheidsredenen emeritus 1923.

EERW. LOUIS PIENAAR.

Leraar te Richmond (1893—1910), Zions Kerk, Paarl (sedert 1910). Scriba Synodi (1908—1923). Assessor 1924.

ONZE BUITENLANDSE ZENDINGVELDEN.

Bechuanaland.—In 1869 werd de Bakhatla Zending gesticht te Mochudi, het toevluchtsoord van Opperhoofd Linchwe, in Bechuanaland, alwaar zendelingen Brink, Neethling, Stofberg, e.a. hun leven voor de grote zaak hebben afgelegd. Vandaag zijn er twee staties, die tezamen 1,600 lidmaten tellen, onder wie gearbeid wordt door zowat 15 personen, mannen zowel als vrouwen, blanken zowel als naturellen. In het zes-tal scholen zijn er tezamen zowat 800 leerlingen.

Mashonaland.—In 1889 begonnen Dr. J. Helm en Eerw. A. A. Louw de Mashonaland Zending onder de Banjai of Vakaranga, in de nabijheid van de Zimbabwe ruïnen, en het resultaat van hun werk is, dat er vandaag negen staties zijn, die door over de 500 personen bearbeid worden, en 287 scholen en buitenstaties, alwaar 20,482 leerlingen onderricht ontvangen.

Nyasaland.—Het grootste en meest suksesvolle werk van de Ned. Geref. Kerk is dat in het Nyasaland Protektoraat, dat in 1889 begonnen is door Eerww. A. C. Murray en T. C. Vlok. Enige jaren later sloten de kerken van de Oranje Vrijstaat en van de Transvaal zich aan bij deze grote en vruchtbare onderneming. Daar zijn 21 staties, 125 werkers(sters), 1,454 evangelisten en onderwijzers, en in de 713 scholen 38,384 leerlingen.

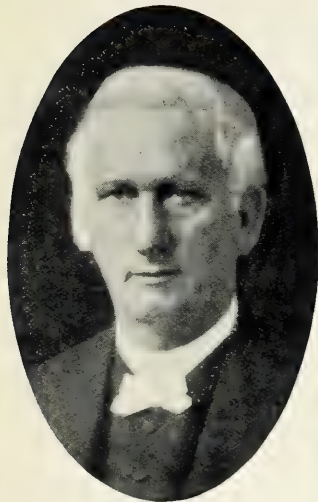
Rhodesië.—De goudvelden van Rhodesië hebben grote getallen ,,Nyasa Jongens'' aangetrokken, en het Algemene Zendingkomitee van de Ned. Geref. Kerk heeft gevoeld, dat het tijd was met het werk onder deze mannen te beginnen, en vandaag doet Eerw. T. C. Vlok met zijn leger van evangelisten een uiterst suksesvol werk te Salisbury en op verscheidene ander centra in Rhodesië, waar 80,000 ,,Nyasa Jongens'' hun tijdelik verblijf hebben. Velen van hen zijn Christenen, en nog meer zijn in de katechisatieklassen. Aldaar zijn 15 personen werkzaam.

Soedan.—Ongeveer vijftien jaar geleden werd grote belangstelling gewekt door een bezoek van Dr. Kumm in de behoeften van de heidenen in de Soedan aan het Evangelie, bedreigd als zij zijn door mohammedaanse invloeden. Een vereniging werd gesticht, bestaande uit leden van verschillende kerkgenootschappen, die zendinwerk begonnen in de tropiese streken van de Soedan in Noord-Nigerië. Dit werk werd door vele leden van onze Kerk ondersteund, en jonge broeders en zusters boden zich aan als boodschappers des Evangelies in die streken. De eerste Afrikaners, die er gingen arbeiden, waren de heer Hosking, die daar overleden is. en Eerw. J. G. Botha, die daar nog arbeidt. Op de Synode van 1915 werd besloten dat onze Kerk dat deel van die zending, waar onze eigene zendelingen arbeiden, voor hare rekening zal overnemen, en wel onder het Tivi-volk. Hier heeft het werk weinig sukses gehad, omdat de naturellen heel zelfstandig zijn en groteliks beïnvloed worden door het Mohammedanisme. In de vijf scholen zijn er 100 kinderen, en de 25 werkers hebben een gemeente van vier lidmaten en vier katechisanten.

Andere Zendingen.—Als spoorwegzendeling doet Eerw. Bennie Pienaar een groot en gezegend werk. De Kerk heeft ook een geordende zendeling, Eerw. A. J. Liebenberg, die onder de 20,000 Mohammedanen van het Kaapse Schiereiland arbeidt. En onlangs is een geordende werker, Eerw. E. C. Ettmann, onder de Joden in de Kaapprovincie begonnen te arbeiden.

In verband met de zending van onze Kerk moeten genoemd worden de Vrouwen- en Mannen-Zendingbonden.

De Vrouwen Zendingbond.—In 1889 werd op initiatief van wijlen Mej. Ferguson, van het Hugenoten Seminarie, de eerste V.Z.B.-tak met 30 leden te Wellington gesticht, met Mev. Dr. Murray als presidente. Een konstitutie werd opgetrokken en aan al de leraars-vrouwen van de Ned. Ger. Kerk gezonden. Langzamerhand heeft de idee

Dr. W. H. Murray.

Hoofd van onze Zending in Nyasaland, waar hij werkzaam is sedert 1894. De Universiteit van Stellenbosch heeft hem de eregraad van Dr.Litt. toegekend in erkenning van zijn groot werk van het vertalen van de Bijbel in de Nyasa-taal.

Eerw. T. C. B. Vlok.

In dienst getreden 1889. Een van de baanbrekers van ons Zendingwerk in Nyasaland. Tans werkzaam te Salisbury. Schrijver van „Elf Jaren in Midden-Afrika."

Eerw. J. G. Botha.

Baanbreker van ons zendingwerk in de Soedan waar hij werkzaam is sedert 1907.

Ds. A. A. Louw.

Hoofd van onze Zending in Mashonaland. Werkzaam te Morgenster sedert 1894. De Synode van 1919 heeft hem in erkenning van zijn grote diensten de status van predikant toegekend.

Ds. Willie Neethling.

Zendeling te Mochuli 1896. Aldaar overleden 19 Feb. 1897 ten gevolge van een treurig ongeluk dat hem overkwam.

post gevat; takken werden in vele gemeenten gesticht, jaarvergaderingen gehouden, arbeidsters opgeleid, eerst door wijlen Mev. Murray en Mej. Ferguson in het Hugenoten Seminarie, later te Friedenheim, waar tans een principale en 32 studenten zijn. Er bestaat een hoofdbestuur, waarvan Mev. Ds. Murray de eerste presidente was. Elke tak heeft zijn eigen bestuur, dat verantwoordelik is bij het hoofdbestuur. In het jaarverslag voor de Synode wordt gerapporteerd: 171 takken, 14,000 leden, £16,000 inkomsten, 70 arbeidsters, van wie 22 buitenlands en 48 binnenlands werken.

In verband met de V.Z. Bond bestaat er ook een zeer bloeiend Kinderkranswerk, dat in de laatste jaren zeer uitgebreid is geworden. Deze Kinderkrans telt nu 177 takken met 12,000 leden en met een inkomen van £3,500 dit jaar.

De tegenwoordige presidente van het V.Z. Bond-Hoofdbestuur is Mev. D. Bosman, Durbanville; de sekretaresse is Mev. Dr. B. J. Haarhoff, Somerset West, terwijl Mev. Ds. J. W. L. Hofmeyr als reizende sekretaresse 'n goed en nuttig werk doet.

De Mannen Zendingbond.—Deze Bond werd te Wellington gesticht op 6 Augustus 1908. Het doel dat hij beoogt is:—(a) Opwekking tot ernstiger voorbidding voor de zending. (b) Belangstelling op te wekken door gesprekken en verspreiding van zendinglektuur. (c) De fondsen te helpen stijven. (d) Behoeftige jongelingen, die tot zendelingen wensen opgeleid te worden, geldelik te ondersteunen.

Er bestaan zowat 65 takken in de verschillende gemeenten met een ledental van ongeveer 5,000.

Het bestuur bestaat uit: Di. A. J. van Wijk (voorzitter), J. S. Murray, P. A. M. Brink, BB., J. D. Krige, Joël Hugo, H. K. Toerien en P. J. Marais. Laatstgenoemde is sekretaris en thesaurier.

DE ARBEIDSKOLONIE, KAKAMAS. De Arbeidskolonie Kakamas is de grootste en belangrijkste onderneming van de Kerk in verband met de opheffing van onze verarmde land- en geloofsgenoten.

Ds. B. P. Marchand was de eerste om de stichting van arbeidskolonies als een redmiddel te bepleiten, en reeds in 1886 zocht hij de aandacht van de Synode daarbij te bepalen. In 1894 werd er door de Synode een kommissie benoemd om de zaak grondig te onderzoeken en rapport te doen. Het rapport bij de volgende Synode, 1897, voorgelegd, was zo gunstig en overtuigend dat er met geestdrift besloten werd om op te treden en tot stichten van een arbeidskolonie over te gaan. Een jaar later, in 1898, werd de Arbeidskolonie, Kakamas, aan de Grootrivier, in het distrikt Kenhardt, gesticht. Ds. B. P. Marchand, die zich met de grootste bekwaamheid had beijverd, kan met recht de vader van Kakamas genoemd worden.

De grote gedachte bij deze onderneming was om verarmde families van het platteland, door landnederzetting in de gelegenheid te stellen om weer op de been te komen en hen alzo voor Kerk en de zamenleving te winnen. Door konsentratie in de eerste plaats, en intensieve kultivatie van een stuk goede besproeibare grond in de tweede plaats, zou de idee verwezenlijkt worden.

Langs de Grootrivier treft men aan de vruchtbaarste grond in de gehele wereld—slik, vette modder, in de loop van jaren door de rivier aan haar oevers uitgespoeld. Eerw. C. W. H. Schröder, zendeling van de Kerk te Amandelboom (nu Upington) was de baanbreker van al de besproeiingschemas langs de Grootrivier. Met groot sukses had hij een kanaal aan de bovenkant van zijn zendingstatie uitgehaald, en veel grond onder besproeiing gebracht. Hij was de man die Ds. Marchand op Kakamas wees als een ideale plaats voor een nederzetting. Kakamas ligt 60 mijl ten westen van Upington, en omtrent twaalf mijl aan de bovenkant vloeit de rivier door een nauwte, tussen tamelike hoge bergen, door. Pas uit deze nauwte, De Neus genaamd, geeft de rivier een aanzienlike val over rotsbanken van omtrent 30 voet. Langs de gehele loop van de Grootrivier is nergens uitnemender en geschikter plaats voor doeleinden van het uithalen van een watervoor dan De Neus.

De Regering heeft goedgunstiglik aan de Kerk voor arbeidskolonie doeleinden de twee plaatsen Soetap en Kakamas gegeven en later zijn de plaatsen De Neus en Hartebeestrivier bijgekregen.

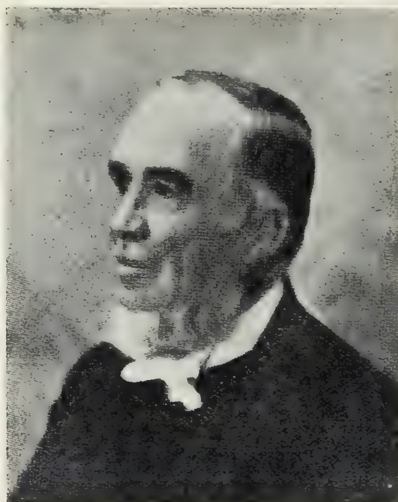
De Zuidvoor, onder toezicht van Eerw. Schröder, is eerst gemaakt. Hij is 10 voet wijd en drie voet diep en 25 mijl lang; inderdaad een prachtig stuk werk. Aan de mannen die aan de voor gewerkt hadden werd de besproeibare grond in erven uitgedeeld. Zij werden de kolonisten of erfhouders. Deze voor is gemaakt tegen de betrekkelik geringe kosten van £14,000.

De onderneming was een groot sukses en na enige jaren werd besloten ook aan de noorderkant een voor te bouwen. Een aantal plaatsen werd voor het doel door de Kerk aangekocht, en het reuzewerk van de voor werd toevertrouwd aan de getrouwe en bekwame luitenant van Eerw. Schröder, de heer Japie Lutz. De Noordvoor is een veel

Ds. W. A. Alheit.

Predikant te Colesberg, Dordrecht, Ceres. In dienst getreden 1875. Overleden ten gevolge van verdrinking aan Kleinmondstrand, dist. Caledon, 31 Des. 1910.

Eerw. C. W. H. Schröder.

Zendeling te Witsieshoek, Upington, 1872—1906. Een van de stichters van de Kakamas Arbeidskolonie. Overl. 1912.

De heer Japie Lutz.

Die zich door het maken van de Noordervoor en met andere zaken te Kakamas zeer verdienstelik heeft gemaakt.

groter en moeiliker onderneming dan de Zuidvoor, en heeft ongeveer £42,000 gekost. Met geweldige grote pijnen wordt het water van deze vóór door de bedding van de rivier gebracht om het kostbare Paardeeiland te besproeien.

Altezamen zijn er op de Arbeidskolonie omtrent 400 kolonisten; het getal morgen onder bewerking is omtrent 2,500. De koornoogst elk jaar is omtrent 25,000 mudden; mielies omtrent 13,000; bonen, 3,000. Veel lucerne, droge vruchten, rozijnen en lemoenen worden gewonnen. Het weiveld van de Kolonie is behoorlik omheind en besluit circa 150,000 morgen. Elke kolonist betaalt erfhuur jaarliks en heeft het recht een aantal groot- en kleinvee aan te houden.

Veel wordt te Kakamas aan het onderwijs gedaan en de Kolonie is uitstekend voorzien van scholen. Er is een centrale Hogere School op Soetap, en takscholen op de volgende plaatsen: Neus, Kakamas Oost, Kakamas West, Alheit, Marchand, Paardeneiland, Witkopeiland, Lutzburg, Schröder. Meer dan duizend kinders zijn op school.

Het geestelik werk op de Kolonie is zeer gezegend. De gemeente, in 1911 gesticht, telt 3,120 zielen en 1,350 leden. Ds. P. J. B. Shaw is de predikant en Eerw. P. J. Theunissen de hulpprediker.

De Arbeidskolonie staat onder toezicht van een Synodale Kommissie met de heer P. Cillie (Piet California) als voorzitter. De Kommissie winkels onder Mnr. P. Beyers zijn een bate van de Inrichting en de winsten worden gebruikt ten behoeve van de Kolonie.

De Kerk heeft tezamen omtrent £150,000 in de Arbeidskolonie belegd, de baten echter worden op meer dan £200,000 geschat. De poging van de Kerk is met sukses bekroond en de Arbeidskolonie beantwoordt uitstekend aan zijn doel. De tegenwoordige superintendent is de heer Jac. Louw, een man van buitengewone bekwaamheid en toewijding.

De Armezorg van de Kaapse Kerk.

De toenemende armoede in de laatste jaren en de noodzakelikheid van een krachtiger optreden van kerkwege in verband met de zorgwekkende kwestie van het arme blankendom noopte de Synode om in 1919 een Sentrale Kommissie voor de Algemene Armezorg in het leven te roepen. Deze Kommissie zou ten opzichte van de Armezorg dezelfde plaats in de Kerk innemen als de Algemene Zendingkommissie ten opzichte van de Zending. De tijd was aangebroken voor 't samenstellen van zulk een kommissie om al de liefdadigheidswerkzaamheden van de Kerk te koördineren en haar krachten in deze richting te systematiseren.

Het eerste grote optreden van de Kommissie stond in verband met de griep-epidemie, dit als een verwoestende orkaan door 't land trok en die duizenden onmisbare vaders en moeders wegmaaide. Om voorziening te maken in de behoefeten van de honderden van verweesde kinders, werd door de Kommissie een beroep op de gemeenten gedaan, en als gevolg de verbazende som van £52,190 bijeengebracht! De Kommissie stelde de besturen van bestaande Kerkelike Weeshuizen en Tehuizen in staat om uitbreidingen te maken, waardoor enige honderden kinderen verzorgd konden worden: t.w. Het Kinderzending-Huis, Kaapstad; Het Newton-Weeshuis, Kimberley; de Tehuizen van Graaff-Reinet; Het Weeshuis, Daisyfield, Rhodesië. Ten tweede hielp de Kommissie met het stichten van nieuwe inrichtingen, zoals Het Weeshuis te Moorreesburg, Die Herberg te Robertson, Het Weeshuis te De Rust, Het Weeshuis te Somerset Oost. Aan behoeftige en verdienstelike griepweduwen met kleine kinders werden ook toelagen gegeven. Voorts gaf de Kommissie in enkele gemeenten, waar buiten-

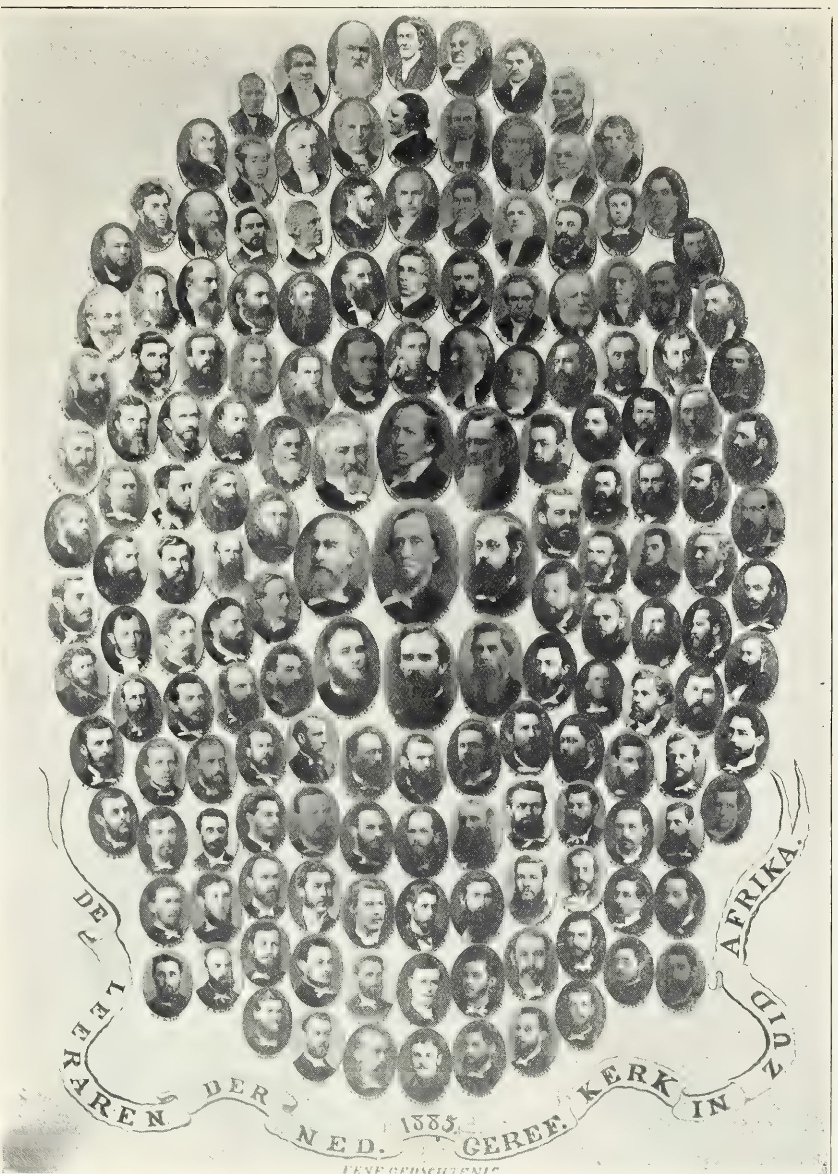

Ds. A. D. Lückhoff.
Sekr. van de Kommissie voor Armezorg.

gewone toestanden heersen, zoals Umtata, Ugie, Kuruman, Namakwaland, ten opzichte van kerkelike kosthuizen voor behoeftige kinders, ondersteuning, en bracht op die wijze enige honderden arme kinders in de scholen.

De Kommissie schonk veel aandacht aan de behoeften van de zwakkere gemeenten van de Kerk, en hielp ruimschoots om een betere bearbeiding van de gemeenteleden mogelik te maken: Port Elizabeth, Umtata, Mafeking, Umtali, Grahamstad, Oost-Londen, Kingwilliamstown. In haar zedelik optreden heeft de Kommissie reeds veel kunnen uitrichten. Het grote kongres op Cradock over het Arme Blanken-vraagstuk, in 1916, werd door haar bijeengeroepen. Sinds die tijd zijn daar verschillende andere belangrijke kongressen over het vraagstuk gehouden. Het grote gezamenlike Kongres te Bloemfontein, 1923, heeft als vrucht gehad het tekenen van 'n monsterpetitie door 60,000 mensen in de Unie, vragende dat het Parlement zijn aandacht aan de zaak van de arme blanken zou geven. Een voornaam werk van de Kommissie is om de Kerk te inspireren en om aan de liefdadigheidsuitingen van de Kerk leiding te geven. Dr. H. P. van der Merwe is voorzitter van de Kommissie en de andere leden zijn: Di. J. C. Truter, G. J. Hugo, C. V. Nel, D. P. van Huyssteen, J. A. van der Merwe, J. H. Conradie, J. W. Joubert, met Ds. A. D. Lückhoff als sekretaris.

Op 't Kaapse Schiereiland bestaan de volgende filantropiese inrichtingen in verband met onze Kerk: Het Kinderzending-Huis in de Kaapstad voor verwaarloosde Kinderen; Het Rogelim-Tehuis, Kaapstad, voor hulpbehoevende oude mannen; Het Magdalena Huis te Claremont voor de redding van gevallene vrouwen en Het Uitkomst-Tehuis te Plumstead voor verwaarloosde kleurling-kinderen. In dit verband kunnen Het Newton Weeshuis te Kimberley en Het Daisyfield Weeshuis te Bulawayo genoemd worden.

Predikanten tussen 1810 en 1885.

SCHRIJVERS OVER ONZE KERKGESCHIEDENIS. De geschiedenis van onze Kerk is nog niet behoorlik te boek gesteld. Dit is bepaaldelik 'n gebrek, dat zo spoedig mogelik moet worden aangevuld. En het doet onze ganse Kerk groot genoegen te weten, dat Prof. Dr. A. Moorrees op verzoek en aandrang van de Raad der Kerken bezig is met het schrijven van een handleiding onzer Kerkgeschiedenis ten gebruike van katechisatiën. De Kerk ziet met groot verlangen uit naar de uitgave. Aan zulk een handleiding bestaat er grote behoefte.

Advokaat J. de Wet, LL.D.
Vader van wijlen Mev. Koopmans De Wet.

In dit verband heeft Prof. Dr. J. du Plessis in een zeer lezenswaard artikel over ,,De Aanvangsjaren onzer N.G. Kerk in Z.-Afrika'' dat in zijn maandblad, ,,Het Zoeklicht,'' verschenen is, enige biezonderheden medegedeeld aangaande schrijvers, die pogingen hebben gedaan om een schets te geven van de vroegste jaren van onze Zuid-Afrikaanse Kerkgeschiedenis. Dit is wat hij over hen schreef:—

,,In het oude ,Nederduitsch Zuid-Afrikaansch Tijdschrift,' dat door Abraham Faure in 1824 begonnen werd, verschenen ettelike zeer verdienstelike artikelen over de wordingstijd van onze N.G. Kerk uit de pen van Ds. Meent Borcherds, predikant van Stellenbosch. Van deze en andere stukken werd vlijtig gebruik gemaakt door Dr. Abr. Faure in zijn ,,Redevoering bij het Tweede Eeuwfeest'' (1852). In deze feestrede, gehouden in de Grote Kerk, Kaapstad, gaf de redenaar een schets van de 200-jarige geschiedenis der N.G. Kerk in Zuid-Afrika. De rede werd weldra in druk uitgegeven, verrijkt met 55 pagina's van nauwkeurige aantekeningen en aanhalingen uit oude kerk- en staatsarchieven. Het geheel vormt, zoals Spoelstra terecht opmerkt, ,,een ware goudmijn voor kerkhistories materiaal.'' In 1888 verscheen een ,,Beknopte Geschiedenis van de Nederduitse Hervormde Kerk aan de Kaap de Goede Hoop,'' geschreven door Advokaat Johannes de Wet, en na zijn dood door Dr. J. J. Kotzé, predikant van Kaapstad, uitgegeven. Op het woord ,,Beknopte'' moet hier de klemtoon vallen. Het boekske van Mr. de Wet is inderdaad weinig meer dan een schets, en geeft ons haast niets boven wat wij in Faure's

Redevoering te lezen krijgen. Nog meer onbevredigend dan de Wet's brochure is de ,,Geschiedenis der Nederduitsche Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika'' door Ds. John Mc-Carter, die de geschiedenis van 150 jaren in 15 pagina's opsomt. Wij kunnen het deze schrijvers niet euvel duiden, dat hun bijdragen tot onze kerkgeschiedenis zo sober zijn. Immers zij leefden vóór de dagen van Theal, Leibbrandt en Spoelstra, die ons staats- en kerkarchief zo vlijtig doorzocht, gerangschikt en (zij het ook maar ten dele) gepubliceerd hebben. Wij behoeven met slechts een enkel woord te noemen Dr. G. M. Theal, ,,die lof heeft in al de gemeenten,'' en wiens stoere arbeid als koloniale geschiedschrijver tot in lengte van dagen vrucht dragen zal; tevens Ds. H. C. V. Leibbrandt, in wiens ,,Précis of the Archives'' de kerkhistorikus menig dienstig stuk vinden zal; en—last not least—Ds. Cornelis Spoelstra, die door zijn 1,356 pagina's van ,,Bouwstoffen voor de Geschiedenis der Nederd. Geref. Kerken in Zuid-Afrika'' (1906) het eindelik voor ons heeft mogelik gemaakt, een vertrouwbare Geschiedenis der N.G. Kerk te schrijven. Tot deze taak had zich de schrijver, blijkens een bericht op p. lii van Deel I der ,,Bouwstoffen,'' reeds aangegord, toen de dood aan zijn nuttig werk een einde maakte. Voor dat einde kwam, is een ander nuttig werk ,,Het Kerkelijk en Godsdienstig Leven der Boeren na den Grooten Trek'' uit zijn pen verschenen (1915).''

Tot zover Prof. du Plessis. Hijzelf is par excellence de schrijver van de geschiedenis van onze zending en van het zendingwerk in geheel Afrika. Op dit gebied is hij een autoriteit en zijn zijn boeken standaardwerken. Hij is voorts de biograaf van Dr. Andrew Murray.

In ,,Het Gereformeerd Maandblad'' schreef Prof. Marais een lange reeks van artikelen over het ontstaan van onze Kerk. Die stukken werden na zijn dood in boekvorm uitgegeven onder de titel: ,,Geschiedenis der Ned. Ger. Kerk in Zuid-Afrika.'' Twee deeltjes. Stellenbosch, 1919 en 1923.

Dr. G. McCall Theal.

EERW. ANDRIES DREYER. Door Ds. P. G. J. Meiring.—Bescheidenheid heeft de schrijver en samensteller van dit album verboden zijn eigen naam te noemen in de lijst van kerkelike geschiedschrijvers in ons land, maar het werk, dat hij op dit gebied geleverd heeft, geeft hem aanspraak op 'n plaats onder de mannen hierboven genoemd. En daarom werd het gevoeld, dat zonder raadpleging met Eerw. Dreyer, er ruimte in het album gemaakt moest worden voor zijn

Ds. C. Spoelstra.
Schrijver van „Bouwstoffen voor de Geschiedenis der Ned. Ger. Kerk in Zuid-Afrika.''

portret en 'n korte schets van hem en zijn werk. Eerw. Dreyer is afkomstig uit de gemeente Philadelphia en had, alvorens hij het Zendelings-eksamen aflegde, zijn opleiding als onderwijzer aan de Normaal-School in de Kaapstad. Na matrikulatie studeerde hij ook een tijdlang aan het Victoria Kollege te Stellenbosch. In 1894 werd hij geroepen om de leden van de Hermanus-wijk der moedergemeente Caledon te bearbeiden en terwijl hij daar was, heeft hij aangemoedigd door wijlen Prof. Marais zijn eerste pennevrucht geleverd, „De Strijd tegen het Liberalisme'' (1898). Dit werk, dat nu wel niet biezonder uitgebreid of van blijvende historiese waarde was, leverde echter bewijs, dat de schrijver zich aan 'n onderzoek gewijd had, dat tot op die tijd bijna onaangeroerd was. Er bestond geen geschrift dat men in de handen van onze mensen leggen kon om hen enigszins op de hoogte te brengen van wat de oorzaak en de gang van de strijd tegen het Liberalisme was. Men voelde dankbaar, dat er iemand opgestaan was, die met 'n aangename en heldere schrijftrant ons uit de ongekende geschiedenis onzer Kerk mededelingen doen kon. Bij Mnr. Dreyer was de lust tot onderzoek in onze oude geschiedenis ontwaakt. Hij legde zich daarop toe om oude geschriften, brochures, boeken en andere bronnen onzer geschiedenis bijeen te zamelen, met het gevolg, dat hij vandaag een van de rijkste verzamelingen van deze aard in ons land heeft. Als vrucht van zijn verder onderzoek begon hij in 1907 de publikatie van 'n reeks van „Historiese Albums,'' die bedoeld was onze Kerk en hare werkzaamheden aan het volk voor te stellen, maar de bewerking was zo kostbaar, dat de reeks tot twee beperkt bleef. In 1915 verscheen uit zijn pen „Korte

Schetsen uit de Geschiedenis der Ned. Ger. Kerk in Zuid-Afrika,'' een handboekje voor Katechisaties dat tans helemaal uitverkocht is. In 1916 volgde een prachtuitgave, ,,Zuid-Afrikaanse Monumenten-Album met verklarende en historiese aantekeningen.'' Intussen leverde Eerw. Dreyer van tijd tot tijd artikelen in de dagbladpers over personen en gebeurtenissen uit het verleden, die het publiek almeer in hem iemand leerden kennen, die op 'n bijna onbekende en onbewerkte akker voor ons rijke oogsten leverde. Geen wonder, dat toen er aan het opstellen van 'n Feest-album in verband met het eeuwfeest der Synode gedacht werd, de keuze op hem viel om het boek op te stellen. In dit boek heeft hij als door vensters ons haastige blikken gegeven in de schatten van informatie, welke er in onze kerkelike archieven en elders liggen, wachtende om ten nutte van ons kerkelik publiek verwerkt te worden. Eerw. Dreyer heeft in ruime mate de historiese zin, lust tot geduldig en nauwkeurig onderzoek, en de gave om het verzamelde materiaal op aangename en aantrekkelike wijze aan zijne lezers voor te dragen. Moge de gelegenheid hem gegeven worden in 'n groot werk van blijvende waarde de vrucht zijner studie te belichamen. Eerw. Dreyer staat nu dertig jaren in de evangeliebediening en hij heeft al die tijd in de Moederkerk gearbeid, namelik van 1894 tot 1901 te Hermanus, van 1901 tot 1903 te Maitland, en sedert 1903 in de Hanoverstraat-wijk der gemeente Kaapstad. Hij is ook de schrijver van ,,Het Christelik Huisgezin,'' 'n boek waarvan reeds vier uitgaven verschenen zijn en dat omdat het nog gaarne gelezen wordt, eerstdaags voor de eerste maal in Afrikaans zal worden uitgegeven.

Melding moet ook gemaakt worden van ,,Onze Ouderlingen en Diakenen,'' een Handleiding voor Kerkeraadsleden, eerste uitgave 1913, tweede 1923. Toen in 1905 ,,De Zendingbode,'' het maandblad van de Zendingkerk tot stand kwam viel de keuze van redakteur op Eerw. Dreyer, die het blad tot heden nog redigeert. En in Julie van dit jaar stichtte hij een maandblad voor de Ned. Ger. gemeenten op het Kaapse Schiereiland waaraan hij de naam ,,Ons Kerk'' gaf en waarvan hij zelf de redaktie op zich nam.

EERW. A. DREYER.

DE FEDERALE RAAD DER KERKEN. Sedert de gedwongen afscheiding der Ned. Ger. Kerken in 1862 zijn er meer dan eens pogingen tot hereniging in het werk gesteld. Op de Synode van 1903 werd op voorstel van Dr. Andrew Murray een kommissie aangesteld ,,om in onderhandeling te treden met de Kerken in de Oranjerivier Kolonie, Transvaal en Natal ten einde te vernemen, op welke voorwaarden ene vereniging kan worden bewerkt.'' Dit was kort na de droefenissen en wederwaardigheden van de tweede Vrijheidsoorlog, die de hollandssprekende bevolking zoals nooit tevoren zijn éénheid deden gevoelen, en de sterke begeerte wekten om al de Ned. Ger. Kerken in Zuid-Afrika organies verenigd te zien. De kommissie voornoemd vergaderde te Colesberg op 9 Oktober 1905 om te konfereren met de afgevaardigden van de dochterkerken. Als vrucht van de besprekingen is toen in het leven geroepen een Federale Raad der Kerken als tastbare uitdrukking van de begeerte naar nauwere verbintenis. De eerste vergadering van deze Raad kwam op 13 Maart 1907 te Pretoria bijeen. En daarop werd ten gunste van organiese vereniging besloten. Teneinde dit doel te bereiken, verkreeg men van het Parlement van het in 1910 verenigd Zuid-Afrika een wet, waardoor de samensmelting der onderscheidene Kerken in één grote Ned. Ger. Kerk onder zekere voorwaarden mocht plaats vinden. De voornaamste voorwaarde was, dat een aanzienlike meerderheid der afzonderlike kerkeraden de voorgestelde vereniging goedkeuren zouden. Bij de stemming bleek het dat aan deze voorwaarden niet was voldaan, en de voorgestelde vereniging liep op een mislukking uit. De Federale Raad bleef nochtans voortbestaan, die de zichtbare band vormt der vier Ned. Ger. Kerken van Zuid-Afrika. Deze Raad bestaat uit 30 leden, waarvan 14 door de Kaapse, 7 door de Transvaalse, 7 door de Vrijstaatse en 2 door de Natalse Kerk worden afgevaardigd. Hij neemt in behandeling wat door één of meer der respektieve Synoden of Synodale Kommissies aan hem wordt opgedragen, of wat één of meer zijner leden ter sprake brengen mocht. Deze Raad heeft reeds aan de Gefedereerde Kerken belangrijke en kostelike diensten bewezen. Op zijn aanbeveling b.v. werd in 1909 *De Kerkbode* als ons verenigd kerkblad gesticht.

De Raad der Kerken en *De Kerkbode* hebben, onder de goede hand Gods, veel ertoe bijgedragen om bij alle verschil van omstandigheden en gevoelen de banden der eenheid, die er tussen de Gefedereerde Kerken bestaan, te verlevendigen, te bevestigen en te bestendigen. Telkens wanneer de Synodale vergaderingen plaats vinden, wordt de groete van de moederkerk en dochterkerken over en weer gebracht. Intussen zette iedere Kerk haar begonnen arbeid biddend, wakend en strijdend voort. Nog is de oogst groot, groot vooral onder onze armen en onder de heidenen, en de arbeiders zijn weinigen! Elk levend lid van Christus' Kerk doe dus wat zijn hand vindt om te doen met al zijn macht!

Och! dat de klank van 's Konings Woord
Bij alle volken word' gehoord,
En elk Zijn beeldnis drage.
Wij, eeuwig aan Gods dienst gewijd,
Verlangen biddend naar die tijd;
Och! dat die heileeuw dage.

VERGADERING VAN DE KOMMISSIE TOT VERENIGING DER KERKEN, COLESBERG, 10 AUGUSTUS 1905.

Bovenste ry, links: Ds. (nu Prof.) A. Moorrees, Oud. van Rooyen (Natal), Di. H. F. Schoon, D. S. Botha, P. G. J. Meiring, A. J. Louw, P. S. van Heerden, D. P. Ackerman, A. P. Burger, J. A. Joubert, J. C. Hefer.

Onderste ry: Di. W. A. Joubert, G. A. Scholtz, C. Fraser, J. H. Hofmeyr, Dr. Andrew Murray, Ds. (nu Dr.) H. S. Bosman, C. D. Bam, E. Z. J. de Beer, G. W. B. van der Lingen. *Op de grond zittende:* Ds. P. Nel.

Allen waren leden van de Kommissie behalve Di. Meiring en Fraser.

De Synode van 1880.

De Moderatuur bestond uit: Ds. G. van der Wall, Moderator, met de stok in de hand; Ds. J. H. Hofmeyr, Scriba, aan zijn rechterhand; en aan zijn linkerhand: Dr. P. Faure, Assessor, met de lange baard en Ds. A. D. Lückhoff, Actuarius. Verder zijn hier de portretten van Di. A. Murray, G. W. Stegmann Sr. en Jr., Ds. S. J. du Toit, W. A. en J. H. Krige, oudd. Japie Krige en P. B. van Rhyn en anderen.

De Synode van 1924.

Moderator Dr. H. P. van der Merwe. Assessor: Ds. D. S. Botha. Actuarius: Ds. J. P. van Heerden. Scriba: Ds. I. F. A. de Villiers. In 1880 was 't getal gemeenten 87, nu is het 187—een vermeerdering dus van precies een honderd gedurende de laatste 44 jaren.

DE TEGENWOORDIGE MODERATOR ONZER KERK.

Dr. Hendrik Petrus van der Merwe werd de 1ste Nov. 1867 in 't distrikt Murraysburg geboren. Hij ging eerst ter school op Murraysburg bij de beroemde Prof. Kyd en later studeerde hij aan 't Victoria Kollege, Stellenbosch, waaruit hij in 1889 't B.A.-eksamen aflegde. Vervolgens was hij student op onze Kweekschool en nadat hij gelegitimeerd was en enige tijd op reis in Europa had doorgebracht, nam hij in 1895 een beroep aan naar de gemeente Kenhardt die hij in 1897 met die van Britstown verwisselde. In 1903 werd hij in zijn tegenwoordige gemeente te Robertson als opvolger van wijlen Ds. Andrew McGregor bevestigd en daar heeft hij zijn grootste werk verricht, ook in verband met het onderwijs en de opvoeding. Van onderwijs- en armenzorg vraagstukken heeft hij vooral 'n degelike studie gemaakt, en daartoe door de Kaapse Administrateur verzocht heeft hij in Europa onderzoek ingesteld naar de methoden aldaar gevolgd om de armen te helpen. Deze kennis komt hem als voorzitter van de Synodale Kommissie voor Alg. Armenzorg goed te stade. Van de Synodale Kommissie voor Opvoeding, zowel als van vele andere gewichtige kommissies is hij 'n belangrijk lid. Dr. van der Merwe werd in 1920 door de Moderatuur naar Europa gezonden om de Afrikaanse studenten aan de Universiteiten in verschillende landen te bezoeken en te beïnvloeden. Dit moeilik werk heeft hij met zoveel aangenaamheid, bekwaamheid en takt verricht, dat een van de Schotse Universiteiten kennis nemende van zijn bezoek en arbeid in dit verband, hem de eregraad van doktor in de theologie heeft toegekend. Het was St. Andrew's, zijn oude Universiteit, waarvan hij reeds een B.D. was, die hem aldus eerde. Dr. van der Merwe is een van de meest belezene mannen in onze Kerk. Hij heeft een krachtige persoonlikheid, en daarbij de gave van welsprekendheid en grote zeggingskracht.

Dr. H. P. van der Merwe.
Moderator Synodi, 1924.

Het Nieuwe Hugenoten-Gedenkteken.

Architekten: De heren Cowin, Powers & Ellis, van Johannesburg en Pretoria. Kontrakteurs: Howeisen & Kie, van Kaapstad en Johannesburg. Plaatselike Architekt: De heer J. Lyon, die goedgunstig ook de tekening op 't Koevert van dit Album heeft gemaakt.

EEN GROOT WERK. Wat de Ned. Ger. Kerk voor Zuid-Afrika gedaan heeft, zal niet gemakkelik gaan om te beschrijven, zelfs niet door de bekwaamste pen. Onze Kerk heeft een verbazingwekkend werk voor Zuid-Afrika gedaan. Waar zou het Afrikanervolk vandaag geweest zijn, ware de Ned. Ger. Kerk daar niet? Dit zeggen wij natuurlik zonder om in het minst te willen afdingen van het goede werk door de andere kerkgenootschappen verricht. Integendeel, wij erkennen deze ook als huisgezinnen van het geestelik Zion met een bepaalde roeping in ons land. Doch waar wij, Nederduits Gereformeerden, door de hand des Heren tot een afzonderlik gezin in de stad onzes Gods samengevoegd zijn, daar past het ons met dankbaarheid te erkennen, wat God in en door onze Kerk heeft gewrocht. Wat heeft die Kerk niet trots moeilikheden, strijd en miskenning gedaan om de godsdienstzin en deugdelikheid van ons volk te bewaren; het onderwijs aan het jong geslacht te bevorderen, de rechten van de moedertaal te handhaven; de armen en nooddruftigen tegemoet te komen en de heidenen het Evangelie te verkondigen!

Het zaadkorreltje aan Afrika's zuidhoek in 1652 in de aarde geworpen, is onder de goede hand onzes Gods opgewassen tot een machtige boom, die zijn takken uitspreidt tot in het hart van Afrika, en welks bladeren dienen tot genezing der heidenen.

Dit werk is door Gods alvermogen,
Door 's Heren hand alleen geschied;
Het is een wonder in onz' ogen;
Wij zien het, maar doorgronden 't niet.

En daarom:

U alleen, U loven wij:
Ja! wij loven U, O Heer!
Want Uw Naam zo rijk van eer,
Is tot onze vreugd nabij;
Dies vertelt men in ons land,
Al de wond'ren Uwer hand.

SOLI DEO GLORIA!

Dreyer, Andries

, [illegible] (xi); Nederduitse Gereformeerde Kerk in Suid Afrika;

ai; –; do,

